הצופה

ב״ה, יום ששי, א׳ טבת תשמ״ז (2.1.1987) • שנה נ׳ • גליון 14282 • המחיר: 1.— ש״ח, כולל מע״מ

* בטאון התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי * מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר-אילן ז״ל

היום

פרשת מקץ

	יום ששי	יום שבת
הפרק:	מלכים ב׳ טו־טז	מלכים ב׳ יז־יח
המשנה:	סהרות א, ה־ז	סהרות א, ז־ח
הדף — בבלי:	בבא קמא קב	בבא קמא קג
ירושלמי:	כתובות ז	כתובות ח
ההלכה:	או״ח רעא, ח־י	או״ח רעא, יא־יג
רמב״ם:	מלווה ולווה יט־כא	מלווה ולווה כב־כד
הזריחה:	6.36	6.36
השקיעה:	4.50	4.51
סוף זמן ק״ש:	8.22	8.22

הדלקת הנר

	כניסה	יציאה
ירושלים	4.10	5.26
תל־אביב	4.28	5.27
חיפה	4.17	5.24
באר־שבע	4.26	5.25
אילת	4.31	5.32

עד 31 בדצמבר

ב-טפחות גמל

תקבל חודש במתנה

בנק טפחות

נמשכים המגעים בעקבות התפטרותו של שר הפנים

נכונות במערך לביטול סעיף הלאום; התנגדות בליכוד

שמיר מציע שייערכו חילופין בממשלה ליום אחד שבו לא ישמש הרב פרץ כשר הפנים ואז ירשמו את סוזן מילר כיהודיה — הרב פרץ בודק את ההצעה • סגן שר העבודה והרווחה מטעם ש״ס לא התפטר • פרס: עזר וייצמן הוא מועמד המערך לשר הפנים • הרב הראשי לישראל הגר״א שפירא: הבעיה איננה של רושמי הנישואין אלא הכרה בגיור רפורמי

מאת שאול שיף
סופרנו לענייני מפלגות
וסופרנו המדיני בירושלים

לנכונות להחזיר את הרב פרץ מהתפטרותו יש היום הוד־עות משמעותיות. במערך נר־טים להסכים לבטל את סעיף הלאום בתעודת הזהות — אך בליכוד אין הסכמה לכך.

המפד״ל דורשת את תיקון חוק השבות או קבלת חוק לפיו כל גיור שייעשה בחו״ל יהיה טעון קבלה אישור בארץ.

ראש הממשלה יצחק שמיר אמר אתמול להרב פרץ כי יעשה מאמץ לשינוי החקיקה. הוא הע־לה שתי הצעות: האחת שייע־רכו חילופי תיקים בממשלה ד־האורח שביום רישומה של סו־זנה מילר כיהודיה לא ישמש הרב פרץ בתפקיד שר הפנים.

הרב פרץ בודק את ההצעות השונות אך עדיין לא חזר בו מהחלטתו להתפטר.

הרב פרץ אמר להרה״ם שהבעיה היא פתרון חוקי ולא פתרון תפ־קודי. יש צורך שדיא יפנה את המאבק שלו לכיוון הפתרון ה־חוקי של בעיית „מיהו יהודי״. יש לציין שסגן שר העבודה והרווחה מטעם ש״ס בר פנחסי לא התפטר עד עכשיו מתפקידו בעקבות הרב פרץ.

ראש הממשלה שמעון פרס אמר אתמול כי המועמד המת־אים של המערך לתפקיד שר הפנים הוא עזר וייצמן. אולם, הוסיף, הדבר אינו מציאותי.

ח״כ צחי ברעם, בוכיל סיעת העבודה אמר כי המערך לא יפעל במפלגה להשארות השר פרץ בממשלה. לא פתו, הביע ח״כ רפי אדרי, יו״ר הקואליציה רצון לראות את השר פרץ חוזר לממשלה ואף פנה אליו לשם כך.

(סוף בעמוד 2)

השר י. שפירא: ניתן לוותר על סעיף הלאום

באור עקיבא הציעו שלושת אלפים ד׳ לאדם שיעביר את בנו לחנוך העצמאי

מאת מיכאל טוכפלד

„פרשת גיורה של שושנה מילר שהובילה להתפטרותו של השר יצחק פרץ מהממש־לה, מביאה אותי למסקנה ש־ניתן היום לוותר כהחלט על רישום הלאום בתעודת הזהות. התעודה ממילא שוב איננה מ־הווה מסמך בשאלת נישואין וגירושין וגם איננה מבטאת כל מתקציה מהותית, כפי ש־נהוג היה לשקף מעבר״.

דברים אלה אמר השר יוסף שפירא במסיבת חנוכה בסניף התנועה הדתית לאומית בגבע־תיים. [illegible]

(סוף בעמוד 2)

המפד״ל: תיקון חוק השבות — או קבלת חוק בתי דין רבניים

השרים המר ושפירא יבקשו פגישה עם פרס ושמיר

סיעת המפד״ל בכנסת, ש־התכנסה אתמול בת״א לדיון מיוחד בהתפתחויות הפוליטי־יות עם הודעת הפרישה של השר פרץ, תובעת מצעה הד־לם ויהודי לבעיית רישומם של גרים שהוכרו בהם.

התנועה הדתית לאומית רואה בחומרה רבה את האפשרות ש־נוצרה לראשונה בתולדות המדי־נה, לפיה יירשמו כיהודים ב־[illegible]

[illegible]

(סוף בעמוד 2)

המשנה ליועץ המשפטי לממשלה עו״ד יהודית קרפ:

להחזיר את שלושת מודחי השב״כ לתפקידם

לאחר שתלונותיהם נגד ראש השב״כ אברהם שלום אומתו — יש אינטרס ציבורי להתייצב למען „מתריעים בשער״

המשנה ליועץ המשפטי ל־ממשלה עו״ד יהודית קרפ קו־ראת להחזיר את שלושת אנשי [illegible]

(סוף בעמוד 2)

אוקונור מתנצל על החרמת הרצוג ושמיר

מאת סופרנו המדיני בירושלים

הקרדינל ג׳ון אוקונור מניו יורק הביע אתמול התנצלות פומבית לפני „עם ישראל״ על שסגב בו־נס ובכל את הפגישות עם ראשי המדינה בירושלים.

הוא אמר כי לא היה מודע למג־בלות המוטלות עליו.

[illegible]

(סוף בעמוד 2)

פרס ונסים דנו אמש על עיסקת החבילה

קיימו שיחות עם ההסתדרות והמעסיקים • עדיין אין הסכמה על הקיצוץ • שר האוצר: השגנו יציבות הודות לעזרה אמריק׳

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

[illegible]

הלם־קיפאון במכירות לאחר הירידה במכס

יבואנים עלולים להפסיד סכומים גדולים על מלאים

מאת סופרנו הכלכלי

[illegible]

הערב ההפגנה ה־71 ליד „היכל״

מאת משה לוי

ההפגנה ה־71 נגד הקרנת הסרטים בשבת ליד קולנוע „היכל״ בפתח־תקוה תתקיים הערב בשעה 21.00.

[illegible]

שמיר הדליק נר חנוכה עם „המדורגים החדשים״

מאת סופרנו המדיני בירושלים

ראש הממשלה יצחק שמיר הד־ליק אתמול נר חנוכה במעמד [illegible]

תמיכה רחבה במזרחי במיפקד הציוני בארה״ב

[illegible]

„חנוכיות על גלגלים״ של חסידי חב״ד

[illegible]

„יום הפתח״ עבר על יו״ש בשקט יחסי

[illegible]

סבך משפטי בפרשת הסגרת נקש

רינה נקש: יש לפתוח מחדש בהליכי הסגרה

ד״ר מרדכי ורטהיימר: קיימת סכנה בבתי כלא בחו״ל

רינה נקש, אשתו של ויליאם נקש [illegible]

(סוף בעמוד 12)

הזמנה

להוקרת שמו וזכרו של

בנימין שחור ז״ל

מוזמנים בזה לטכס צנוע לשם קריאת שמו של המנוח על הבנין המרכזי של התנועה הדתית לאומית בישראל

ברחוב אבן גבירול 166 תל־אביב

הטכס יתקיים אי״ה ביום החמישי הקרוב ז׳ בטבת תשמ״ז (8.1.87) בשעה 2 בצהרים.

ועדת ההנצחה שליד

התנועה הדתית לאומית בישראל

במלאת שנה לפטירת יקירינו

חוה ורבין ז״ל

נעלה לקברה להתייחד עם זכרה ביום רביעי ו׳ טבת תשמ״ז (7.1.87) בשעה 3.15 אחה״צ בבית העלמין החדש בחיפה.

אוטובוס יצא מביתה בקרית שמואל בשעה 2.30 בצהרים.

ערב לימוד משניות לזכרה יערך ביום שלישי ה׳ טבת (6.1.87) בבית הבן אלי בקרית הרצוג בבני־ברק.

הדסה וחיים ויס וב״ב — אלקנה
חיה ואריה פריש וב״ב — קרית שמואל
אלי ישרה ורבין וב״ב — קרית הרצוג

במלאת השנה לפטירת של יקירנו

שמואל בזק ז״ל

נעלה לקברו בהר הזיתים ביום רביעי ו׳ טבת תשמ״ז (7.1.87) בשעה 9.30 בבוקר.

נפגשים ברחבת הר הזיתים.

המשפחה

במלאת שלושים לפטירת אבי מורנו

ר׳ צבי בהרב ז״ל

בן ר׳ אשר הלוי

תתקיים אזכרה וגילוי מצבה

ביום ראשון, ג׳ בטבת תשמ״ז, 4.1.87, בשעה 15.00, בבית העלמין בנחלת־

התחבורה תצא מבית המנוח, רחוב דוד המלך 90, תל־אביב, בשעה 5

ה

בתיבה במבונה

שיטה עוורת

תלמדו היטב ב־12 שעות

בבית־הספר למסחר

„רימון״

תל־אביב, דיזנגוף 85

טל. 281985

בית הכנסת הגדול בירושלים

כבוד שר הדתות

זבולון המר

יהיה אורח הכבוד

בתפילה החגיגית

שתתקיים אי״ה בבית הכנסת הגדול בירושלים בש״ק פרשת מקץ נר שמיני של חנוכה.

לפני התיבה יעבור

החזן הראשי של בית הכנסת נפתלי הרשטיק

בלווי המקהלה של אלי יפה

התחלת התפילה: ליל שבת 4.30 שחרית 8.00

לישיבת ב״ע רעננה

דרושים מדריכים

בוגרי ישיבות הסדר

בתנאי פנימיה

טל׳ 052-29929

בערב 052-453134

למלון יהודי ידוע

בעיירת נופש בהרי שוויץ

דרוש משגיח

(רצוי גם בעל קורא)

לקביעת ראיון.

מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת. ד. 688 רמת גן

נא לציין כתובת ומספר טלפון.

התנועה הדתית לאומית

לשכת המזכיר הכללי

ישיבת הוועד הפועל המאוחד

חברי הוועד הפועל המאוחד

מוזמנים בזה לישיבה שתתקיים אי״ה ביום ראשון ג׳ בטבת (4.1.87) בשעה 15.00 בבית סוקולוב רחוב קפלן 4 תל־אביב.

על סדר היום:

א) בחירת יו״ר הוועד הפועל.
(הצעת חברים לפתיחת הליכים לבחירת היו״ר)
ב) בחירת ראשי מחלקות.
ג) שונות.

[illegible]

הוועדה המתמדת

חברי הוועדה המתמדת של הישיבה מוזמנים בזה לישיבה שתתקיים אי״ה ביום ראשון ג׳ בטבת תשמ״ז (4.1.87) בשעה 13.30 בבית סוקולוב רחוב קפלן 4 תל־אביב.

על סדר היום:

[illegible]

הרב יצחק לוי

מזכ״ל

ליוסף אלבז ורעיתו
לגיורא אלבז ורעיתו

שפע ברכות ואיחולים לבביים

להולדת הנכד—הבן

תזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

אברהם קורצווייל וב״ב

בית הכנסת הגדול „עין יעקב״
רחוב שינקין גבעתיים

ברכות לראש משביר

למו״ר הרב יוסף גליקסברג שליט״א

ולרעייתו הרבנית אילה תחי׳

לארושי בתו ציפה עב״ג הבחור אהרן פינקל

וכן להולדת הנכדה

בת בנם הרב נפתלי שליט״א

יזכו לרוב נחת וכל מילי דמיטב

ברכת ההנהלה ומתפללי ביהכ״נ הגדול „עין יעקב״

רחוב שינקין 63, גבעתיים

בית חינוך עורים — ירושלים

למנכ״ל מוסדנו הנכבד

העושה רבות למען צבור העורים בארץ

מר חיים רשלבך נ״י

ורעיתו נורית תחי׳

ברכת מזל טוב נאמנה מעומקא דליבא

לרגל אירושי הבת אורית תחי׳

עם עב״ל יוסי קורנברג נ״י

יהי רצון שירוו רוב נחת ויזכו לשמחות רבות

בהוקרה רבה

יו״ר הועד המנהל וחבריו

העובדים והחניכים

על המצפה

משבר פרץ ופתרונו

שר הפנים, הרב יצחק פרץ, בהודעת התפטרותו שלו מחבריו בממשלה, הדגיש כי לא יוכל לרשום בתעודת הזהות גויה כיהודיה. בשלב זה אי אפשר לדעת אם ההתפטרות היא סופית. או שמא יתן השר את הסכמתו להצעות הפשרה השונות שהועלו בפניו כדי למצוא פתרון למשבר.

ההצעות שהועלו, אם על ידי נאמניו של השר ואם על ידי הבתוכים השונים, אין בהן פתרון ממשי לבעיית „מיהו יהודי". בעיה זו לא תמצא את פתרונה כל עוד לא תוקן החוק, ובו ייקבע בצורה חד־משמעית כי גיור הינו מושג הלכתי, ורק מי שגיור כהלכה יירשם ויוכר כיהודי. כל שאר ההצעות, לא די בלבד שאין בהן משום פתרון, אלא הן אף עלולות לסבך את הענין וגם לשמש פתח לרישום גויים כיהודים. נקח לדוגמה את ההצעה שהועלתה על ידי שר הפנים, לפיה בתעודת הזהות יירשם הלאום הקודם של המתגייר, בצד רישומו כיהודי. על ידי כך יירשמו גרים פיקטיביים שעברו את הגיור הפקטיווי הרפורמי כיהודים; ואי זה משנה כלל וכלל שבצד הרשום יהודי יוזכר הלאום הקודם של בעל תעודת הזהות.

הרפורמים המבקשים להכיר בגיורם אינם באים להסתיר את הלאום הקודם של המתגייר — הם מבקשים להכיר בגיור פיקטיווי שבוצע על ידם ולרשום את בני הגיורים הרפורמיים כיהודים.

ישנה דרך אחת ויחידה להסרת חרפת הרישום של גויים כיהודים והיא: תיקון החוק „מיהו יהודי", או הסכמת בתי הדין הרבניים במדינת ישראל לאשר כל הגיורים שבוצעו בחו"ל, ורק על פי פסק דינם של דייני ישראל ייקבע אם יש לרשום אותם כיהודים, או לא.

יש להזכיר כי משבר „מיהו יהודי" אינו חדש. בעבר התפטרו מחברותם בממשלה נציגי המפד"ל ובתוכם שר הפנים, חיים משה שפירא ז"ל. הם נשארו באופוזיציה עד, אשר בן־גוריון הסכים לקבל את העיקרון שההלכה היא הקובעת: מיהו יהודי. כך גם השיבו לו 68 מתוך 70 חכמי ישראל אליהם פנה בן־גוריון. הבעיה עלתה שוב על הסדר בעקבות התערבות בג"ץ.

בעייה „מיהו יהודי" אינה בעיה ישראלית. במדינת ישראל פועלת מערכת הלכתית מוסמכת הקובעת באופן בלעדי בכל ענייני אישות והמעמד האישי, כך שהמתגיירים בישראל עושים זאת על פי ההלכה. הסבך שנוצר הוא בחוקת „תוצרת חוץ". אין איפוא כל פסול שמדינת ישראל תחייב בעלי תעודות גיור בחו"ל להביאו לאישור בפני בית דין רבני כדי לבדוק אם הן עומדות בקריטריונים שקבעה ההלכה וגם המחוקק סמך ידיו עליהם. לפיהם „יהודי הוא מי שנולד לאם יהודיה או שנתגייר ואינו בן דת אחרת".

כידוע, הרפורמים אינם מכירים באמור בחוק הישראלי. על פי החלטת ועידתם הם מכירים בבני נישואי תערובת כיהודים, אפילו אם רק האב יהודי והאם לא יהודיה. כמילא אין מקום להתחשב בטיעונים של הרפורמים כאילו אינם מוכנים להכיר בגיורים שלהם, שהרי הם — כאמור — אינם מכירים באמור בחוק הישראלי המגדיר את הזהות היהודית.

„משבר פרץ" שפרץ עתה, בדין שיביא עמו תיקון החוק בצורה שאינה מותירה עוד מקום לספקות — „מיהו יהודי".

הרצח המתועב בביירות

הרצח המתועב של שלושה יהודים, מפרנסי הקהילה היהודית בביירות זועק לשמים. הם נרצחו בדם קר על ידי חוטפיהם בעוון אחד, בשל היותם יהודים וכדי „להעניש" את ישראל על שהיא מפציצה ריכוזי מחבלים בלבנון.

הקהילה היהודית בביירות נתונה עתה בצרה קשה. היא חשופה לבירורות ליבם של ארגוני המחבלים לסוגיהם הפועלים בא / קפריע בארץ הארזים.

הבל שיהודי לבנון לא ניצלו את ההזדמנות בימי מבצע שליג, כדי לעבור עם בני משפחותיהם, בריאים ושלמים למדינת ישראל. גם עתה עליהם לחפש דרכים כדי להיחלץ ממדינה זו, בה כל הישר בעיניו עושה, ודם יהודי הפך להיות הפקר.

עם זאת, יש לחזור ולהזהיר את ארגוני המחבלים, כי הם יתבעו עבדתיים על כל פגיעה ביהודים. גם הארגון שרצח את שלושה היהודים יצטרך לשלם מחיר כבד בעד רצח מעללים. מדינת ישראל לא תעבור לסדר היום על מעשה נפשע זה. היא תעשה הכל כדי לגדוע את ידיהם של הרוצחים. אמר זאת ראש הממשלה בהגיבו על הרצח, כי „ישראל תעניש במלוא חומרת הדין את הרוצחים".

יחד עם זאת, הגיעה להזעיק את דעת הקהל העולמית, כדי להיחלץ לעזרתם של שרידי הקהילה היהודית בלבנון ולסייע בידם לצאת אל מקום מבטחים כדי להינצל בעוד מועד מידי זדים.

ביוווחים נאמר, כי יוצאי קהילת ביירות בישראל רוגזים: מדוע לא הקימה ממשלת ישראל זעקה גדולה בעולם נוכח ההרביצה להורג ללא משפט, של יהודים בביירות.

גם אם ניתן להבין את הכאב של יוצאי קהילת ביירות, אי אפשר לקבל את טיעוניהם. זה שנים חוזרת ממשלת ישראל ומזהירה את יהודי ביירות מפני הסכנות האורבות להם, ובעת ובעניין אחת אינה חוסכת כדי להזעיק את דעת הקהל בעולם נגד מבצעי הפשעים החמורים הרוצחים יהודים ללא משפט ובלא עוול בכפם.

בצד הכאב והיגון על אובדן שלושה יהודים חובה לחזור על הקריאה הגדולה המופנית אל יהודי ביירות, לעשות הכל כדי לנטוש את אדמת לבנון, בה חיי אדם הפכו להיות הפקר. וככל שיקדימו לעשות זאת, כן ייטב להם.

עם המראת ה„לביא"

עם המראת ה„לביא" לטיסת ניסוי שעברה בהצלחה הושלם שלב נוסף בייצור מטוס הקרב הישראלי החדיש.

ראויה כל. יש לברך את מתכנני המטוס והאחראים לייצורו, על הישגם החשוב שעוד לפני זמן לא רב נראה כחלום באספמיה. ה„לביא" קרם עור וגידים ועלה על מפת מטוסי הקרב החדישים שבאים לענות על הצרכים של חילות האוויר לקראת שנת 2000.

וכן, ראויים לברכה, כל אלה שלא נכנעו ללחצים ולא התחשבו בתחזיות שהיו מכוונים להפסיק את התכנון של המטוס וייצורו.

עלייתו, ה„לביא" פותח דף חדש בתעשיה האווירית הישראלית ונותן יסוד לתקווה להרחבתה גם בתחומים אחרים שמחוץ לייצור המטוס.

מובן שטיסת הניסוי שעברה בהצלחה לא פתרה עדיין את מכלול הבעיות הקשורות במעבר לייצור סדרתי של המטוס. גם לא סילקה את אבני הנגף מהדרך ובמיוחד אין בה משום תשובה לנביאיי כל ארצות־הברית להשפיע על ישראל לוותר על ייצור ה„לביא" ובמקום זה להתחתף בפרוייקט משותף על פיתוח כלל כטיס הקרב האמריקני „אף 16" ויותאם לצרכים הישראליים על פי התכנון שהוכן בשביל ה„לביא".

פרוייקט ה„לביא" שבוצע עד כה על ידי ממון אמריקני, גרם לתלות בוושינגטון בכל הקשור בקידום ייצורו של המטוס בנייביות הקיימות, ספק רב אם ישראל תוכל לצאת לבדה בנטל הכבד. והיה אם ארצות הברית תעכב את הסיוע, אף על פי כן, יש להפש דרכים חלופיות כדי למצוא תשובה לסבך ... אם הלחץ האמריקני יתגבר ... ה„לביא" שהמריא והרקיע שחקים בימי החנוכה, הדליק ... אורות במדינת ישראל — אורות של פיתוח, אורות של התעשיה הצבאית, אורות הנוסכים אור על המוח הישראלי. בידו להכין פרוייקט שהעלה את ישראל על המפה של פעלות רמה טכנולוגית גבוהה בעולם.

... מתנת חנוכה היפה ביותר שהתעשיה האווירית ... ישראל בימי חג אלה.

למרות יום המאזן, בנק המזרחי רחש פעילות

„העסקים כרגיל — ממשיכים בעבודה"

צבינרי: אפעל לחיזוק המוטיווציה של העובדים

מאת מרדכי זפט

הבנקים היו סגורים אתמול לרגל חישובי המאזן, אולם בבניין ההנהלה הראשית של בנק המזרחי, שקקה הפעילות. עשרות רבות של שיחות טלפון, מברקים והודעות הגיעו ללשכת המנכ"ל החדש מיכאל צבינרי ויו"ר הדירקטוריון הנבחר יצחק יגר.

בחירתם של השניים פה אחד

יצחק יגר

בישיבת מועצת המנהלים, נתקבלה בברכה בקרב חוגים רבים. נגיד בנק ישראל, המפקח על הבנקים, ראשי משק ונלכלה, כולם ברכו על הבחירה וחיזקו את ידי צבינרי ויגר בהמשך פעילות מבורכת.

מנהלי סניפים דבים ברכו אתמול את הנבחרים. גם ועד העובדים הודיע, מיד עם התפרסם שמות הנבחרים על תמיכתו ושימחתו.

עוד באותו ערב נענתה ההנהלה לבקשות הוועד להוספת שכר מסויימת לעובדים. אולי אקט סמלי הוא, שהחלטה זו והשקט „התעשייתי" בבנק חזר מיד עם היבחרו של צבינרי להפקיד המנכ"ל, שכן העובדים וחברי הוועד מכירים אותו מתוך שנים רבות של עבודה משותפת.

להנהלת הבנק לא היה אתמול זמן לתגיגות. כבר בשעות המוקדמות של הבוקר ישבו על הפעילות השוטפת ועל התוכניות לעתיד. „העסקים כרגיל, ממשיכים בעבודה", אמרו שם.

כבר בימים הקרובים יבוצע „ריענון שורות" ותהוזק המערכת הניהולית הפנימית.

המנכ"ל החדש, מיכאל צבינרי אומר עם כניסתו לתפקיד כי יקדיש תשומת לב רבה לעבודת השדה — לעבודה בסניפים, כדי שהעובדים ירגישו שהם חלק חשוב ביותר בעבודה הפעילה. „יש להזק את המוטיבציה של העובדים", אמר צבינרי, שב־33 השנים שמילא תפקידים בכירים בבנק, עבר את כל המקצועות הבנקאיים, מיתכוון גם לשים דגש במישור הבינלאומי של הבנק, הן במישור הקשרים העסקיים, עם קהילות פיננסיות בעולם, והן במערכת הביתאוה של סניפי הבנק בחו"ל.

המערכת גם קיבלה חיזוק עם כניסתו של יצחק יגר, מנכ"ל מטהיב, לתפקיד יו"ר הדירקטוריון. יגר מנהל את חברת הבניה „משהב" זה שנים רבות. בניהולו, מהווה „משהב" את אחת חברות הבניה הבודדות שנמצאות ברכה רווחית גבוהה, גם בשנית השפל בענף. יגר מתכוון להקדיש לתפקידו החדש זמן ומחשבה רבים.

מיכאל צבינרי

עם היבחרם של צבינרי ויגר לתפקידיהם, צפויה המשך יציבות, ביסוס ופיתוח של הבנק. פנים הדשות־ישנות בצמרת.

המימשל הצבאי ממומן ממסים של תושבי יו"ש

גילה שר הביטחון יצחק רבין ● ירדן משלמת גם את משכורות המורים שמינתה ישראל ● ישראל לא תסכים לפריסת כוחות יוניפי"ל דרומה

מאת סופרנו המדיני בירושלים

מימון הפעולות של המימשל הצבאי האזרחי ביו"ש ובעזה, ידד בעשרים אחוז משנת 1984 לחמישה אחוז בשנה זו. המסים של תושבי יו"ש מכסים את מימון פעולות המימשל בשטחים. כמה שאנו גובים אנו משקיעים — אמר שר הבטחון יצחק רבין בפגישה עם כתבים מדיניים.

היצוא מהשטחים הגיע ל־500 מיליון והיבוא ל־120 מיליון.

ישראל מנסה להעביר את הניהול המוניציפלי לתושבים עצמם. אך אנו נתקלים בבעיות של ועד העובדים במימשל הצבאי.

בין השאר גילה רבין שסעודיה תרמה מיליון דולר לפרוייקט הביוב בג'בליה, שברצועת עזה באמצעות מוסד אירופי.

הירדנים גילו פעילות. הם משלמים את משכורות המורים. גם את המשכורות של המורים שנתמנו על ידי המימשל הישראלי.

ישראל העבירה הכנסות כספים ליו"ש מבחוץ ואילו ירדן נתנה הקלות לייצוא תוצרת מיו"ש לירדן.

לדעתו רוב תושבי השטחים תומכים באש"ף, אך יש קבוצה שמטרתה העיקרית היא סיום הכיבוש גם בדרך מדינית. אין שום קבוצה פרו־ישראלית.

בין השאר גילה רבין כי קופת חולים לאומית שפתחה סניפים ביו"ש בקרבת המתנחלים, מגישה שירותים רפואיים גם לערבים, תמורת תשלום ויש לה קליינטים לא מעטים.

רבין אמר כי הוא רואה זאת בחיוב, כחלק מהמאבק הישראלי לשפר את רמת החיים ביו"ש.

לדעת רבין יש לראות בחיוב את השתתפות מצרים בכינוס הוועידה הכלל־איסלאמית, תוך תקוה שזה לא יהיה על חשבון השלום עם ישראל.

ישראל לא התנגד להמשך הפעלת כוח יוניפי"ל בלבנון, אם כי היא לא זקוקה לו, אבל גם לא הפריע. לא מפלונו — אמר שר הבטחון יצחק רבין בפגישה עם כתבים מדיניים.

לרגל התקרבות מועד סיום המנדט של כוח יוניפי"ל בלבנון, יבקר בקרוב באיזוריינו מר גולדינג, סגן מזכיר האו"ם, כדי לדון עם המדינות באיזור על המשך המנדט של הכוח. גם ריצ'ארד מרפי כוואשינגטון ידון בשיחותיו באיזור בנושא זה.

ישראל לא תסכים לשינוי פריסתו של יוניפי"ל דרומה — כפי שדורשים הערבים והאו"ם. ישראל לא ביקשה משום ממשלה זרה לשלוח כוחות לאיזור כדי להגן עליה — אמר רבין.

אוקונור מתנצל

(סוף מעמוד ראשון)

האורח יקבל את משפחות הנעדרים בלבנון ויבקר ב„יד ושם". כן הביע רצונו לבקר בכותל המערבי.

הוא פעל לפי הנחיות הותיקן, אשר לפיהן מותר לראשי הכנסיות להיפגש עם שר הדתות ועם ראש העיר בירושלים אבל לא יותר מזה, למרות שגם הם סמלים את שלטון ישראל בירושלים. לא שמות מנשיא המדינה והשרים. אשר איתם הוא מנוע מלהיפגש.

יוסקה שפירא: לוותר על סעיף הלאום

(סוף מעמוד ראשון)

השר שפירא הוסיף כי הציבור הדתי בארץ נאבק כיום בשנאה מפעפעת כלפי כל דבר שיש של דת נבעה מכנו, כולל ההתיישבות ביהודה ושומרון. בין המאבקים הגדולים של הציבור הדתי הלאומי לעמוד כיום הוא המאבק נגד הקיצוניים בחינוך. שיבולי, לדבריו, למעבר משאבים גדולים מהחינוך הממלכתי למגזר הערבי. „צריך לשמור על הביותיו של המיגזע הערבי — אמר השר — אך לא יתכן שהדבר ייעשה על חשבון החינוך הדתי, שכן לפי הצעת משרד החינוך יקצו כ־25,000 שעות הוראה במגזר זה".

„החינוך הדתי" — אמר השר שפירא — נהנה מקרנות במשרד החינוך הבאמצרות לו לפעול בצורה המשית ולהעביר רבים למוסדותיו. „הדבר הגיע עד כדי כך שבאוריעקיבא הציעו לאדם תשלום של 3000 דולר כדי שיעביר את ילדיו לחינוך העצמאי. החינוך החרדי היום ניזון ממאבקה של תנועתנו למענו בשך שנים רבות ובזכותנו גדל ושגשג. השר הזהיר כי אם לא ייעשה דבר בירוז ימצאו מוסדות הממ"ד במצב בו לא יוכלו להתקיים. מאידך אמר כי על מיסודות הממ"ד לעשות הכל כדי שההצע החינוכי שלהם יהיה מקצועי ויצגו על הדרישות התורניות.

בכמיבה השתתפו הרבנים הראשיים לגבעתיים, הרב יוסף גליקסברג, אשר דיבר על תפקידה של התנועה הדתית הלאומית לכוון את דרכה עם הפנים לעולם החרדי ולחילוני כאחד ולבצע את הדרך להיות הגוש המקשר ביניהם והרב שבתי אדרי, אשר דבר מענייני דיומא בנושא חג החנוכה.

יו"ר מועצת הסניף, הרב יחזקאל וסיכל, אמר כי התנועה נבצאת בדמבר ולא נראה כי קיצו קרב. על כל חלקי התנועה להתאחד ולהתגבר על המחלוקות כדי לשקם אותה ולהחזיר את עטרתה ליושנה.

את ברכת „אמונה" הביאה יו"ר דור ההמשך, עו"ד מרים רבטמן, אשר ביקרה את ... „אמונה" וקראה לחברות ... להצטרף ולתת ש...

מחאה על פגיעה בכבוד התורה

הזדעזענו לשמוע כי מזכירי ויועצי ש"ס החליטו להעניש את כב' מו"ר הגאון

רבי יעקב יוסף שליט"א

על שהתנגד ל„תיקון" הפשרה שיאפשר לרשום את ה„גיורת" הרפורמית כיהודיה, ועל כך שעמד בגאון נגד חילול שם שמים. ובכך ביטא את דעתם, דעת תורה, של גדולי ישראל.

לפי השמועות רוצים הפוליטיקאים להעניש אותו ולסלק אותו מועדת חוקה חוק ומשפט.

אנו מוחים בתוקף על פגיעה מחוצפת זו בכבוד התורה, ודורשים לחדול מהנסיונות לסתום את הפה לכל מי שמבטא את דעת התורה

בני תורה ספרדים

לידיעת ציבור הסוחרים
הוראות בדבר מכירה מיוחדת

תקנות הגנת הצרכן (מכירות, מקירות באשראי ומכירות מיוחדות) התשמ"ג—1983, מחייבות „עוסק אשר הודיע ברבים או במקום העסק על מכירה מיוחדת של טובין

(1) לציין בהודעתו את מחיר הטובין ומחירם בעסקו לפני המכירה המיוחדת; לא היה מחיר הטובין שלפני המכירה המיוחדת בתוקף 21 ימים רצופים לפחות לפני התחלת המכירה המיוחדת, יציין העוסק בהודעתו את התקופה שבה היה המחיר בתוקף;

(2) להבהיר בהודעתו אלו טובין כלולים במכירה המיוחדת ואילו אינם כלולים בה;

(3) להציג את הטובין הכלולים במכירה המיוחדת בנפרד או לסמנם בסימון מיוחד או לייחדם בדרך סבירה אחרת;

(4) להחזיק מלאי סביר של הטובין הכלולים במכירה המיוחדת, זולת אם ציין העוסק בהודעתו אחרת".

אי ציון הנ"ל, מהווה עבירה על חוק הגנת הצרכן. מבקרי המשרד יערכו ביקורות לאכיפת תקנות אלה.

הממונה על הגנת הצרכן

מודחי השב"כ

(סוף מעמוד ראשון)

קרפ ממוגברי דוית השב"כ. קראה ליועץ המשפטי לממשלה מר יוסף חריש להתיצב להגנתם של השלושה, כדי שיעשה עימם צדק.

הגב' קרפ כותבת במכתב: בשל איבוק הלב האורחי שגילו השלושה, הם מצאו עצמם מיקיפים אל מחוץ לשבירות, כשמניעיהם מיבפסים. כנכם הטוב נפגע מחוץ ומבית ואף בקרב פיקודיהם בשירות שהיו נהנים וכודי דרך שנים רבות. כן נדימו מחיר שלא מן הדין שישלמו בחברה מתוקנת המכבדת את עצמה. מצב דברים זה הוא כבוד ביתי ניסבלי. נסכן במכתב ששוגר ליועץ חריש.

שלושת חושפי פרשת השב"כ הם ראובן חזק, ששימש כמישנה לראש השב"כ, פלג רדאי ורפי מלכא.

„מדיית הבדיקה עלה, כי דבריהם של חושפי הבקשה נמצאו נכונים וזלוטותיהם אותנה. אין כל ספק, כי חקירת הנושא היתה תיונית להמשך תיפקודו התקין של השב"כ".

הגב' קרפ סבורה, כי לא רק ל„תקנתם האישית" של השלושה יש להחזירם לשרות או „להודות להם בפומבי על צידקת דרכם. אלא גם: „לתקנת הציבור ולהקנתם של רשויות המדינה. חשיבות מידה זה עשויה להיות בדבר לגבי השב"כ. כצעד ראשון שבלעדיו אין שיקומו ולהפקת הלקחים הדרושים ולתקינות פעולתו, ולמצן יחזו רובינו עובדי השרות". נסכן.

קובעת הגב' קרפ, כי מסבע תפקידו של היועץ המשפטי, יש לו ענין מיוחד להתיצב להגנתם של המתריעים בשערי שאת דרך ההחתים שבפניהם, סרם השכילה חוברתנו לסלק. זאת מתוך הכרה ידועה שללא חלקם של אלה, אין תקומה לשלטון החוק", נסכן במכתב.

מסיימת הגב' קרפ את מכתבה בפניה ליועץ המשפטי לממשלה וכותבת: „אין בליבי ספק שתדע ידביא את המכיבים על השב"כ לפעול לפי המבוקש, כדי שיעשה עם השלושה צדק וכדי שיראה".

רינה נקש

(סוף בעמוד 2)

המדינות שבסביבה, שוב לא ניתן להשלימו. „אם בכל זאת מעוניינים לקיים את ההסברה, יש להתחיל בהליך ההסברה מהראשית".

רינה נקש גם מעלה שוב את בעיית החשש לעגינתה וטיפנת, כי אם יוסגר בעלה לצרפת אין בדעתה ללכת אחריו לשם. היא אזרחית ישראלית ותושבת הארץ, משפחתה בארץ ואין לה כל בסיס כלכלי להתגורר בחו"ל. „הכניית וייאם נקש לצרפת בלא ליהודי ביזמה האישי, פירושו עבירה עגינה שהותה. שלילה זכויה כאזרח להיות בישואין ולחיי משפחה והדייה רבה של כצבה העיקרי נכפי ברגהדיר.

נציב שרות בתי הסוהר לשעבר ד"ר מרדכי ורסהיימר מיצן להמדיר לבג"צ, כי על פי הדיריו את המצב בבתי כלא בחו"ל, רייייה, בייקרים לא מעטים. כביה לפוייה גיופנית בייטר הדירצה צע"ש כאשר בבית סוהר במדינה זרה ולייימים עלול הדבר להגיע לכדי „סכנת נפשות ממש".

תצהירו של ד"ר ורסהיימר הוגש בשעמו של וליאם נקש לקראת הדיון המשפטי בעתירה נגד שחרורו שיתקיים ביום א' הקרוב.

השבוע הורשו עניים מכנופיתו על נקש, שניסו לשדיד בירוזו איש כמורה. נקש מצג בתלונית הבנבה שהקבילה את הכנופיה לשוד המשתתף אף בהבכנתו.

עשור לאירוע שלא היה

שלושה מוסדות ציבוריים יהודים, חברון לציון עשור לאירוע שלא היה: לפני עשר שנים, יזמו פעילים יהודים בברית־המועצות לערוך בימוסקבה כינוס בינלאומי לתרבות וזהות יהודית במדינה זו. כשנודע הדבר לשלטונות הסובייטים — פעלו בעוז כדי למנוע — בדרכים ומקובלות שם — את השתתפותם של האנשים בכינוס: פשוט, עצרו את מרבית המרצים והמארגנים לכמה ימים. חלק מהמארגנים הגיעו ביתחים לישראל, חלק עדיין בבריה"מ. שניים עדיין כלואים עד היום על לא עוול בכפם והם יוסף בינגן ואריה ולבובסקי. שלשת המוסדות (בשיתופם של כמה גופים נוספים) המועצה הציבורית למען יהודי ברית המועצות, הסניף הישראלי של הקונגרס היהודי העולמי ואוניברסיטת בר־אילן ארגנו לזכר האירוע, כינוס בינלאומי לתרבות וזהות יהודית בבריה"מ. שנמשך שלושה ימים באוניברסיטה ובהם הרצו כמה עשרות מרצים על כמה היבטים והשתלשלויות בנושאים אלה מאז דצמבר 1979 ועד היום.

לקבוצת כמה מיהודי רוסיה הם בגדר של סירוביקים וכמה דורשים ויזאות.

מעניינות גם קביעותיו האחרות בתוצאות מחקריו.

לדבריו, כתחוללת באוכלוסיה היהודית, הגירה פנימית, ההיגר: מיישובים קטנים לערים מטרופולינות וגדולות. על אף מגבלות שהגות גירות ואקולטורציה בין היהודים. היהודים ביריה הגדולות מתגוררים באזורי האינטליגנציה ועלית מגמה ליצור מצין ריכוזים יהודיים. יש אזורים (בערים), שכל הרחוב „ביתי" באותו איזור הוא יהודי. באזורי מגורים של פעלים יהודים ההורים אחוז נמוך ביותר. יש בעיות בצד הרשויות לגבי מגורים באיזור „יהודי", אך התחושה היהודית מרשכת בכל זאת פנימה.

כמו במערב — ביקש גם באוכלוסיית ברית המועצות הזיפוש לשרשים. גורמים לכך, האנטיזם מהמערבי. יש אוספים איקונין, מונומנטים דתיים והיסטוריים, החיפושים האלה באוכלוסיה היהודית באים לידי ביטוי בישראליות וציונות; בהגברת ההתיקה לדת ולמסורת היהודית; בהיבט הפולקלוריסטי של העבר היהודי.

כאן המקום לעבור לדבריו של אליהו אסאס, שעלה לפני שנה מבנה ומדבר בעיקר על כשפחות רבות בערי רוסיה שעברו לחיים של תורה ומצוות. יש קבוצות רבות שעוסקות בלימוד המקורות, לפחות בעשרים ערים. לדבריו, הרב בין אסירי ציון ומבין הפעלים למען עליה ששמרים באמונה, תורה ומצות. להערכתו, שליש מיהודי מוסקבה מבקרים (לא כל שנה) בבית הכנסת של מוסקבה ובחוגי מקום, הם מתגודדים סביבו. בין המתאספים רובם צעירים — וזאת למרות שלאלה צפויה סכנה, להיפגע באוניברסיטה בה הם לומדים ואחרי שירותו בצבא, לא יניחו לו לצאת מהמדינה. לדברי מר אסאס נתגבשו הבתקוות שעמדו לנגד עיניהם של מארגני הכינוס (שלא התקיים) לפני עשר שנים.

פרופסור מיכאל זנד התריע על מגמה חדשה במדיניות הסובייטית האנטי־יהודית והיא: דהיהודיזציה של עדות מסויימות מקרב האוכלוסיה היהודית. הכוונה לעדות לא אשכנזיות. פרופ' זנד אינו נואש גם מיהודים שנרשמו כרוסים ורואה שיש כאלה גם מבין יהודים מבריה"מ, שעלו לישראל. פרופסור צבי גיטלמן מארצות־הברית פיתח תיאוריה משלו להסברת הפנייה לשרשים: דווקא הייאוש מהמצב של חוסר מוצא. באין אפשרות לצאת מברית־המועצות, מעודד „הגירה פנימית" בעלת משמעות אחרת: חיפוש פנימי לתחום אחר של עיסוק ועניין.

בקצה העט — מאת צב

בתוך מכלול הנושאים שהועלו בכינוס הישראלי — במסגרתם נישאו הרצאות מאלפות מאד — ברצוני להתייחס כאן לשני נושאים: האוכלוסיה היהודית והחיה התרבותית.

בנושא הראשון, הרצה פרופסור אלטשולר מהאוניברסיטה העברית בירושלים. הנושא הקונקרטי היה „שינויים חברתיים והשלכותיהם על פעולות התרבות בקרב יהודי ברית־המועצות". מה שהפתיע, במידה רבה את המשתתפים הרבים, היתה קביעתו על גודל האוכלוסיה היהודית במדינה זו. לדעת פרופסור א' האוכלוסיה היהודית ברוסיה מונה עתה כ־1,600,000 נפש. מספר זה מצביע על ירידה במספר היהודים והרצה הסביר זאת בכך. שבשנים האחרונות יצאו מהמדינה כ־300,000 איש ואשה ועל הפריון הנמוך של האשה היהודית — 0.9 אחוזים (כלומר ילד אחד בממוצע). „תרומה" נוספת לירידת המספר, תורמים נישואי התערובת, 35%—45%, להערכתו, וכן גם הזדקנות האוכלוסיה היהודית, מה שאופייני ליהודים בכל העולם (פרט לישראל). פרופ' א' אמר, שהמספרים שלו, אינם כוללים יהודים שנרשמו כרוסים (ולפי פרופסור אחר, פיין — אלה נמנים על שלושים עד ארבעים אחוז מהיהודים ברוסיה) — ופרופסור א' אמר שאכן לא לקח את אלה בחשבון כי יש קושי לגבי יהודים, שצריך לחפש אחריהם. הוסיף ואמר שהחשבון הצצוב של שישה מיליון שנפלו בשואה, אף הוא אינו מאפשר להביא שנותרו ברוסיה, כולל הארצות הבלטיות, יותר מהמספר שהוא מחזיק בו. פרופ' א' אף אמר שקשה

היה זה כינוס מאלף. נטול דימגוגיה והגזמה — ועם זה הדהד תקוה שסוף סוף יסולקו אבני הנגף ואחינו בברית המועצות יתאחדו עם אזרחי ישראל, זאת, על אף המכה שספגה התנועה להעלאת יהודי בריה"מ בימי הכינוס, עם שובם לברית המועצות של עיירות יוצאי רוסיה שהגרו לארה"ב וכימים אלה ממש שבו ל„ביתם". קשה המכה וקשה ממנה החרפה.

פרשת השב"כ - לגניזה

סכותני שראש הממשלה יצחק שמיר וממלא מקומו ושר החוץ שמעון פרס צודקים באמרם שצריך לראות בסיכומי היועץ המשפטי סוף פסוק ולהחדל מהנושא. צר מאד שהכנסת נזקקה שוב לנושא השב"כ. עם זה הפרשה השאירה משקע כבד בלבבות האזרחים.

תחילה — בשל האחריות המיניסטריאלית שאינה קיימת בתרבות הישראלית וגם לא בממשלה.

אי אפשר לשכוח את ועדת אגרנט, אשר אחרי מלחמת יום־הכיפורים, כשכל ילד בצוריה ידע היטב מי גרם לאסון שבגם לא פגע בקיומה של מדינת ישראל, הוועדה לא התייחסה כלל לאחריות המיניסטריאלית ושפכה את חמתה על הרמטכ"ל דאז אשר דווקא פעל אז טוב יותר מאחרים, מביכים עליו, שהסתתרו מאחורי המגנן המיניסטריאלי. הזכירו אז, וצריך להזכיר גם היום, את המקרה ביפאן כאשר מטוס נפל והשר לענייני תעופה התפטר.

עכשיו הרי ברור שראש השב"כ דאז ביצע לא רק פשע אלא גם שטות כאשר פעל בהעדר מקצועיות שלא היתה אופיינית כלל לשירותו בציבור. שלא לדבר על „פעילותו" בהכשלת החקירה ובהאמינו שדבר כזה לא יתגלה. והאחראי המיניסטריאלי למבצעות אלה היה ראש הממשלה דאז, הלא הוא מר שמיר.

גם ראש הממשלה שבא אחריו, מר פרס אינו יכול לרחוץ בנקיון כפיו. כאשר באים אליו

שלושה עובדים בכירים של השב"כ והם אחד שהיה שותף בפועל בהכשלת החקירות הראשונות, ומספרים לו על המעשים הטובים של הראש, הוא מגרש אותם מהשירות! אילו היה עירך, בשלב זה, בירור שקט — האמת היתה מתגלית בפניו, הענין לא היה נמרח חודשים. רבים בפומבי בכל כלי התקשורת וכל ההשתלשלויות הבאות היו נמנעות.

וראש השב"כ בכבודו ובעצמו — במקום לבשל תבשיל כה תפל, לאחר שנוכח שמעשהו הראשון היה מצות — מדוע לא אזר עוז בנפשו להופיע בפני ראש הממשלה — שמיר או פרס — ומספר לו את הסיפור האמיתי בלי כחל ובלי שרק ולפי הכלל היהודי „מודה ועוזב ירוחם" היו מחפשים דרך שקטה לסיום הפרשה. גם בסיומו של הראש לא הוטל את האחריות — לא המיניסטריאלית אלא הישירה — על יצחק שמיר. כפי שהיועץ המשפטי קבע, הוא בבחינת תוספת חטא על פשע.

לאור התמונה המתגלית על פי סיכומה של הפרשה על ידי היועץ המשפטי — נראית החנינה שהעניק הנשיא, בלחץ הממשלה, לאחראי הראשי — כמתנה נדיבה ביותר.

ואחרון אחרון: סיכום היועץ המשפטי הפורש מגדיע, בדיעבד, את עמדתו של של היועץ המשפטי מר זמיר שנבעם בצורה גסה למדי וראוי שיזכה להתנצלות.

וגם הקבין שניסו להטיל עליו את האשמה ראוי שהמדינה תפייסו בכלה טובה.

הסנדיניסטים והאיינדיסטים - שניהם עויינים את ישראל

הגב' ג'ין קירקפטריק לשעבר הנציגה הראשית של ארה"ב באו"ם ידועה כאשה אמיצה עוד מהתקופה ההיא, שלא היססה להגן על עמדות ישראל ויצאה הכיפות במלים חריפות נגד שונאיה מבין הערבים והמדינות הקומוניסטיות. לא היה זה אלא מבצע שבבקוריה בישראל ובעיצומו של הקיטרוג של „יוזי הבפשי האמריקאים על התמיכה התשאית שניתנה לבית הלבן ב„קונטראס" של ניקרגואה — הציג את המיבה מעל מדינה זו ותוקיע את ממשלתה הקומוניסטית כממשלת דיכוי, משתפת שיתוף אבויק עם אנשי אש"ף נגד ישראל ואף חיסלה את הקהילה היהודית במדינה זו. זאת בניגוד למשטר הקודם, אף הוא רודני, של סומוזה כאשר ניקרגואה נבחנה על ידידת ישראל.

ישראל על אספקת נשק לממשלה החוקית דאז של ניקרגואה, בתקווה ליצור יחסים הקינים עם הסנדיניסטים. בבסיסי אש"ף התאמנו לוחמי מתתרה ובהם גם שר הפנים ועוד מראשי השלטון הנוכחי. יש יסוד לידיעה כי סנדיניסטים השתתפו ב־1970 („ספטמבר השחור") לצד המחבלים, בקרבות שבינם לבין צבא ירדן. גם נטלו חלק בחטיפת מטוס „אל על". ב־1980 הגיע לניקרגואה מפקד בכיר של אש"ף כדי להדריך את הצבא הסנדיניסטי בשימוש בנשק סובייטי. כמו כן נתקיימו קשרים חוקים בין הסנדיניסטים לבין קדאפי שנתן להם גם כסף וגם נשק סובייטי.

אחרי שמשטר סומוזה קרס, שלח אש"ף כמאה מדריכים צבאיים ולדברי ערפאת, גם טייסים. אש"ף הורשה לפתוח בבמגואה, בירת ניקרגואה נציגות בדרג של שגרירות. נציגי המשטר המהפכני ליקחים חלק בכל הפעילויות הבינלאומיות העויינות לישראל.

כבאוו לנבון להזכיר לקוראי העתון הזה, פעם נוספת (לאחר שכבר כתבתי בנושא זה כמה פעמים) כי גורל היחסים בין ישראל לבין צ'ילה יכן גם גורל יהודיה, לא יהיו שונים, אם הגלגל יתהפך שם והאופוזיציה הקומוניסטית תתגבר על מעמדו של הגנראל פינושה, שחולל לפני כארבע עשרה שנה את המהפכה והדיח את ד"ר איינדה, זה הסנדיניסט של צ'ילה.

על היחסים ההדוקים בין הסנדיניסטים בניקרגואה, לפני שבוסמו את סומוזה ואחרי שתפסו את השלטון במדינה סיפר השבוע פרטים כאלפים הצתוגאי אליהו הלפגר.

עוד לפני עלותם לשלטון, שיתפו הסנדיניסטים פעולה עם אנשי אש"ף — חרף הפרת חוזים מצד

הנה כי כן ברור, שאין כל סיבה שמדינה כמו ישראל האוהדית, יגלו אהדה למי שרוצה ליישם את הדגם הניקרגואני בצ'ילה. אפילו היה אמת בתעמולה הקומוניסטית שמשטרו של פינושה הוא משטר של דיכוי המדעק את זכויות האזרח (למעשה המצב שיהלו אותו, כפי שקרה בניקרגואה, יהיה יותר קשה) — הרי האינטרסים של עם ישראל ומדינת ישראל עלולים להיפגע קשות, אם האיינדיסטים יחזרו בצ'ילה לשלטון.

שר הדתות זבולון המר בחנוכת בית הכנסת „בית מתתיהו"

בירב עם ועדה ובמעמד שר הדתות, זבולון המר, ורבני העיר שוב נחנך במבשרת־שמואל בית כנסת חדש „בית מתתיהו" ע"ש מתתיהו ויפה דימנשטיין. כן היו הקיים ספר הכבנה ספרי־תורה, שנתרמו ע"י המיפה הנב' אבתר הירקמן.

דברי ברכה נשאו הרבנים הראשיים. הרב י. זינגר והרב י. אלבז וכן ראש המועצה הדתית בגבעת שמואל, אליהו בליקה.

ראש המועצה המקומית, יעקב ישובוגנסקי, עמד על הקשר הטוב יבריקיצא שבין האוכלוסיה הדתית והתושבים האחרים ביישוב וי הבניג תקוה שבית־כנסת החדש, שר הכינצה עזרה בהקמתו, יהיה לבכן על אכונה ואחוה בין התושבים.

שר הדתות, זבולון המר, ייחד דברים נרגשים לזכרם של מתתיהו ויפה דימנשטיין ז"ל, שעל שמם הוקם בית הכנסת הנאה, ואמר כי היא משובצת עירהם הטובה ותרם ייקרייני על גידלי הסביבה.

יהודה דימנשטיין, בני של המנוח דביע בסאלה שהאכסניה לזכרו של אביו תייחד בתיפיים של חר היה עם עבודה, כדרכו של ר' מתתיהו דימנשטיין ז"ל — בחייו.

עו"ד ברבין לנוגשל התגו של ר' מתתיה. הביע את שבחה ד' ר. ... אם לאה, על הבצלת שם היריים, יעמד על הקליבה שביתה

הגזית הוך שהוא נפתח את רציו הכספיות הדורות.

עו"ד נחים לבנסר, שהוא סגן ראש המועצה המקומית יגבר לדימתו של הסבא ששילב בחייו את לימוד התורה ואהבת הדת ד' האדם עם עבודת כפיים קשה. ד' מתתיהו דימנשטיין היה כממייסדי העיר בגיברגן והראשון שהסים בעיר כפלל לנבניק ובשר. שהיה ידוע ומוכר בכשרותו המהודרת בכל יהודי הארץ. נחים לבנסל הפליג בתיאור צדקנותה הכרי בת וטוב ליבה של הסבתא, יפה. שעל שמה יסם בצלה מקס בבנהיגבר להפארות היביב ימתפללין.

בשם המתפללים הודה הה' שלמה ספיר לכל הגופים והאישים שתרמו למפעל.

בשירה ובריקודים ובתהלוכה לפני דב של הערב „בני עקיבא" — ובראשם הקהילת ארגה ביוגר — הובא ספר התורה הדש אחר כבוד אל משכנו החדש בגבעת שמואל.

בית כנסת חדש במעלה אדומים

מאת סופרנו בירושלים:

במעמד הרב הראשי לישראל הראשון לציון הגר"ם אליהו והשר זבולון המר נחנך בית הכנסת „אור החיים" במעלה אדומים.

הרב הראשי שיבח על הפעלויות של העיר „אור החיים", אמר כי יש לצלות הוכן בעשרי לשם זה על ידי הפצה אור הזרה בקרב כל התושבים ולא רק בקרב ציבור המתפללים.

גם השר המר הדגיש את חשיבותו ויחבבתו של בית הכנסת לכלל ה ... ה של הישוב, ולא רק לציבור הדתי.

נכונות במערך — התנגדות בליכוד

(סוף מעמוד ראשון)

רבנים רבים פני אתמול בפקבה האורתים האחרונים להצביר כנסת דתיים ותביעו מאמץ עליון לתיקון חוק השבות".

יצוין כי ראש הממשלה יצחק שמיר ההחייב בזמנו להעביר 8 הכיים מהליכוד כדי להעביר את החוק.

הרב הראשי לישראל הגר"א שפירא אמר אתמול כי הבעיה אינה רמצע הבעיית מיבשי נישואין. מכן. ויוצמי הנישואין בהקיב די היהרים בכל מקרה. הבעיה היא עצם רישום גויים כיהודים שזה עיין רציר, ובעיקר הכרה בגירום הרפורמים. לכן כל הפתריית צריך להיות אך ורק ע"י חקיקה וחבטיח יהוה בלודית בגיור כי הלכה — אמר הגר"א שפירא.

صكرا من الاصل

מוסף של שבת
הצופה

בין ביטחון לפוליטיקה

מאת משה אישון

השב"כ שוב בחדשות. הפעם, בעקבות דו"ח המשפטנים ששאלו ודרשו בסוגיית האוטובוס מס' 300 של אגד. הדו"ח, כך מתברר, מטהר את כל אלה שטענו כי הם טהורים ומטמא את אלה שתלו בצווארם את קולר האשמה במותם של שני המחבלים שביקשו להרוג את נוסעי האוטובוס. אולם, אם מישהו קיווה שזהו סוף פסוק הרי שבאה המציאות וטפחה על פניו. אין זה סוף, אלא ראשית של ויכוח חדש ומחודש בפרשת השב"כ באם לא ייעצר עלול לזעזע את אמות הסיפים של שירותי הביטחון על מפקדיהם ועושי דברם.

ייתכן שאלמלא החטא הקדמון של הפיכת פרשת הסיפה האוטובוס ושחרור העוספים לפרשה מסעירה את דעת הקהל אולי ניתן היה לעבור עליה לסדר-היום. לא כן עתה, אחרי שזו עלתה כמדרש אל ראש הכותרות. גם מי שאומר: „בשבילי העניין גמור", אינו יכול לברך על המוגמר. העניין יוסיף לכרסם במעמדם ובאמינותם של שירותי הביטחון הממונים עליהם. ומכיוון שכך שיטת ה„יוקי" הנקוטה עתה בידי גורמים מסויימים לא תעמוד להם במאמציהם להוריד את הנושא מסדר-היום. אין מנוס מהתמודדות. השאלה היא, כיצד עושים זאת שלא לפגוע באינטרסים החיוניים הנוגעים לבטחונם של עם ישראל ומדינת ישראל?

קשה להשיב על שאלה זו בהיקף יתר, בפרט כאשר הנושא הבטחוני עומד בתווך. ברם, שבעתיים קשה שלא להתמודד עם נושא זה שבבטחון ישראל קשור בו. דרושה איפוא תבונה, בתוספת אחריות ממלכתית כדי להבטיח שהכלי יישאר שלם, אך עם זאת יינוקה היטב-היטב מכל אותם הפגמים שדבקו בו במהרצת הימים והשנים.

אין זאת שאלה של אחריות מיניסטריאלית כפי שמנסים להציגה. זוהי שאלה של אימון הדדי בין המיניסטר הממונה על השירות החשאי לבין אנשי השירות אשר ברוב המקרים הפקודות ניתנות ברמיזא ודיין לחכימא, כדי ללמוד דבר מתוך דבר. הלכך תהיה זאת איוולת לשפוט את המעורבים בפרשה על פי קריטריונים משפטים המקובלים לחשוף את האמת: מי נתן את ההוראה?

בכלל, שירותי ביטחון, על פי טיבם ומהותם, פועלים לפי חוקים מיוחדים שלא אחת הם אנטי-תיזה לשלטון החוק וזכויות האזרח. אבל בבידוק קיימת הסכנה שבשתיקה, שהרי בלעדיה לא ניתן לקיים שירותי ביטחון יעילים שעיקר כוחם הוא בחת שהם בחזקת רואים ואינם נראים וכל מלאכתם היא מתחת לפני השטח ולא מעל פני השטח.

לא אחת נאלצים אנשי שירות הביטחון להסתיר את האמת, אפילו השקר גלוי לעין, וזאת כדי שלא לפגוע במערכת המדינית האינטרסים של הממשלה בזירה הבינלאומית. ניקח לדוגמא את חלקו של הסי.איי.אי. האמריקאני בעיסקת הנשק עם איראן ונמצא כי פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר. מכל מקום, כך בערך מצטיירים הדברים מעל פני השטח למקרא התגובות השונות והמסרונות הקודרות בעיסקה האיראנית.

זה מנת חלקם של שירותי הביטחון. הם נאלצים להיות על פי האמת שלהם ולפעמים אף לסטות ממנה מפני דרכי שלום...

יתר על כן, זהו חלק בלתי נפרד מהעניין ששמו שירותי ביטחון. מי שבא להציע לשנות את סדרי הבראשית, הללו שהם יסוד היסודות הקיומים של השירות החשאי אינו אלא מקצץ בנטיעות ואף עלול להביא את מבצעיו לעיני כל ישראל.

כדי למנוע את חשיפתו של השב"כ במזרח שזה יפעל בתוך מסגרתו, גם ייאסם בתוכה רחוק מהעין ועד כמה שאפשר גם ממוקדי התקשורת, שכן כל חשיפה ואף זו הנראית לכאורה במוצדקת ביותר עלולה להרוס את הבניין כולו.

הסודיות אינה צריכה לפגוע ברמתו המוסרית הגבוהה של השב"כ. אבל, יש לזכור שגם הפומביות לא תבטיח את מוסריותו. להיפך, לעתים מרוב דישה בעניני שב"כ עלולים הפרמטרים המוסריים שלו להיפגע בצורה קשה ביותר. כי גם בתחום המוסר, קיים הבדל יסודי מאוד בין הקריטריונים המוסריים המנחים את האדם שמחוץ לשירות החשאי לבין אלה החייבים להנחות את איש השירות החשאי. לדוגמא: בילוש, האזנת סתר, חסיפה וכיו"ב אינם עולים בקנה אחד עם כללי המוסר הציבורי המקובל, כל אימת שמדובר ביחסים גלויים בין אדם לחברו ובין אדם לחברה שהוא חלק בלתי נפרד ממנה. לעומת זאת, איש השירות החשאי לא אחת נאלץ למלא תפקידים הקשורים בבילוש אחר בני-אדם, לעיתים הפים מכל פשע, כדי לגלות את המעורבים בפשע. לא אחת, כדי להביא פושע לדין נאלצים להתנהג בשיטות בלתי קונוונציונאליות כפי שזה קרה במקרה של ואנונו וד"ל.

לעיתים, איש השירות החשאי, נאלץ לשנות את זהותו ואת המספרים שלו בהדרות כאדם מחליף את חולצתו. כך שאם אנו מצרפים פרט לפרט, נקודה לנקודה, נמצא שעולם השב"כ, כעולמם של כל השירותים החשאיים, הוא עולם בפני עצמו, עם חוקים משלו, כללי התנהגות ומוסר משלו. מכילא אין לשפוט את מפקדיו ואת הכפופים להם על-פי קריטריונים המקובלים בחברה שמעשיה גלויים לעין ושימוש באמצעים שחתורתיים הוא לגביה בחזקת עבירה פלילית.

לכן, כאשר ניגשים לעסוק בסוגיית השב"כ בדין שהדברים הללו יהיו לנגד עיניהם של המבקרים שכל מאווייהם לשכור על מוסריותו של השירות החשאי ושל הפוליטיקאים שנתלו בפרשת האוטובוס כדי לסלק חשבונות עם יריביהם הפוליטיים. אלה כן אלה מצווים להיות לנגד עיניהם תמיד את סבך הבעיות הקשורות בשירות ביטחון בטרם מעבירים אותו תחת שבט הבקורת — לחיוב, או לשלילה. בלעדי זה, ראייתם תהא לוקה בחסר ופסיקתם עלולה לפגוע את הדין.

*

הוויכוח הקנוני בהדודותו החדשה סביב השב"כ עיקרו סילוק חשבונות פוליטיים. הדמויות המיפינות בזירה — דמויות פוליטיות הן נתלות בבת שמכנים „אחריות מיניסטריאלית", כדי להיפרע מהמיניסטרים שעמדו ליד הגה השלטון באותו יום שבו חייהם של למעלה משלושים נוסעי האוטובוס היו תלויים מנגד. ואגב-אורחא אינם חוסכים את שבט הביקורת מראש השב"כ ופקודיו. אבל, המטרה העיקרית היא: להכות בראש הממשלה בזמן ההוא, שהיה ראש ממשלה גם בימים ההם. מרוב להיטות לפגוע כי אינם בוררים במלים העלולים לפגוע בצורה קשה בשירותי הביטחון של מדינת ישראל.

ראש הממשלה על הכוונת, למרות שעל פי הדו"ח שהוכן על-ידי צוות משפטנים בלתי תלוי אין מקום להאשים אותו במתן פקודה „לחסל את שני המחבלים". ברגע שהדו"ח אינו לרוחם של הפוליטיקאים או שהם מתעלמים ממנו, או שנתלים בפרט אחד, כדי להשיג את מטרתם ההיא היא: לפגוע בראש הממשלה ובמפלגה שהוא עומד בראשה.

לא באנו להגן על ראש הממשלה. יש להניח שימצא את הדרך והזמן המתאים, כדי לעשות זאת במו ידיו. אבל אנו לא מאושרים כל כך עם „זכרונו הקצר" שלא אחת מעורר תמיהה לגבי התנהגותו. אבל, דווקא בעניין השב"כ לא הסתתר מר שמיר מאחורי הנוסחה: „אינני זוכר". כאן אמר דברים ברורים וחד-משמעיים: „לא נתתי הוראה". גירסתו זו נתקבלה על דעת המשפטנים שבדקו את הפרשה. אין איפוא לבוא ולהטיל דופי בראש הממשלה בכל הנוגע לעמדה שנקט בעניין השב"כ.

יתירה מזו, מי שמניף את דגל האחריות המיניסטריאלית ומסתמך בדיון על המקובל בארצות דמוקראטיות בעולם בדין שלא יהיה סלקטיווי בדרישותיו. הנה, בטרם פורסם דו"ח המשפטנים על השב"כ המטהר את הדרג המדיני — נתפרסם דו"ח על הנעשה בשב"ס (שירות בתי הסוהר). הדו"ח לא החמיא לראש השירות. גם לא לשר המשטרה — השר הממונה על שירותי בתי הסוהר. גם בית-הדין הגבוה לצדק בפסק דינו המנומק הציף מספר הערות חמורות לגבי התנהגותו של שר המשטרה שהיפה על ראש השב"ס ותעלוליו כלפי עובדים בכירים בשירות. בכל זאת לא שמענו עד כה דרישה מצד הדבקים באחריות מיניסטריאלית שעל שר המשטרה להתפטר מתפקידו. הם עברו על העניין לסדר-היום, בתוכם השר עצמו, הגם שאף הוא בלע בין הדורשים הקמת ועדת חקירה ממלכתית, כדי לחשוף את אחריותו של הדרג המדיני המיניסטריאלי במחדל שאירע בעת הטיפול של השב"כ בלכידת המחבלים שחטפו את האוטובוס של אג"ד.

אין זה המקרה היחיד שלא תבעו „אחריות מיניסטריאלית" מאת השרים שכשלו בתפקידיהם או שהכפופים להם. במ"דין היו מעורבים במעשים חמורים ביותר. יוצא איפוא שטרם הגענו לדרגה המקובלת בעולם על פיה נדרשים שרים ליטול על עצמם אחריות ולהתפטר על חטאי פקידיהם וכיו"ב. ממילא אין לבוא בתביעה כזו אל ראש הממשלה, במיוחד שעל פי הדו"ח של המשפטנים לא נמצא דופי בהתנהגותו. ואם בכל זאת תביעה זו מועלית, הרי שהקונטרעת העליונית מבצבצת מתוכה ולא הדאגה להתמוטטותו של השב"כ מבחינה מוסרית.

יש להפריד בין הדרישה ל„אחריות מיניסטריאלית" לבין הפגמים שמצביעים עליהם בכל מה שכרוך לנסיבות שנעשו על-ידי ראש השב"כ ופקודיו הבכירים כדי „לטיח טפחות" ולשבש „עדויות". הדרישה לאחריות מיניסטריאלית נוגעת לנורמות התנהגותיות של שרים וזו ראויה לבירור נפרד לשם קביעת נהלים המחייבים בעתיד, שהרי אין להניח כי נייסם את הכללים, אם ייקבעו, על נושאים הנוגעים לעבר כגון „פרשת פולארד", ה„פאבלה" ההוראה הקשורה בהפסקת של מרדכי ואנונו בכור-ב... מזה פרשה השב"ס וכו'.

גם הזהרות שנכללו בדו"ח המשפטנים על השב"כ למעצה מהתייחסות לעתיד הואיל ונפל התפשיות המתהכרות בו וזכו בחנינה מאת נשיא המדינה ואין להעמידם לדין. בדור זה בדין שיהיה ענייני ובלתי תלוי בשיקולים פוליטיים המנחים את הפוליטיקאים. לא עליהם לשפוט בדיון, אלא אנשי מקצוע — מומחים לבין, הם צריכים לחוות את דעתם כיצד ניתן לקבוע „מסגרת למשמרת" — מערכת בקרה שתמנע אי-הבנות בעת ביצוע משימות ומתן הוראות.

ייתכן שיש מקום לקבוע שליד ראש הממשלה הממונה ישירות על השירותים החשאיים יפעל יועץ מיוחד בעל מעמד וסמכויות שיוכל לעדכנו כראוי, מה הם הנושאים שעל הפרק ומהי הדרך הטיפולית בהם. אך — כאמור — הדברים הללו צריכים להיקבע על פי קריטריונים ענייניים ולא על-פי שיקולים פוליטיים מפלגתיים.

ועל כגון דא יש לומר בהשאלה: העניינים רציניים מכדי שישאירם בידי פוליטיקאים.

*

ועוד הערה המחייבת גם הארה: בשנים האחרונות הוכנסה אט-אט לתוך שירותי הצבא והביטחון. גורמים שונים מנצלים את קיומם הפוליטי ומנסים לכפות את דעותיהם על מדיניות הביטחון של מדינת ישראל. לא אחת פוגשים אותם מסיתים חיילים שלא לשרת מעבר ל„קו הירוק". לעתים מזומנות הם מופיעים ובידיהם כתב האשמה חמור נגד צה"ל המתעלל, כביכול, באוכלוסיה הערבית ביהודה ושומרון וברצועת עזה. ומרוב דברים הזוכים, בדרך כלל, לכיסוי תקשורתי בארץ ובעולם הם מזעזעים את היסודות הבטחוניים של המדינה, על אף שהיא מוסיפה לעמוד במצב מלחמה עם האויבים מסביב וסכנת מלחמה ממש מאיימת עליה מצד סוריה.

התפתחות זו שהפכה לנורמה התנהגותית וכל הרבה דברים בענייני הביטחון מופיע בתקשורת כמכונת. אף היא מהווה חלק בלתי נפרד מאותה הסתערות, האנטי-בטחונית המסיחה את הדעת מבעיותיה האמיתיות של מדינת ישראל.

לשם האמת, אותם הגורמים הישראלים המציגים את צה"ל כ„קלגס נאצי כובש" — הם שנתלו באותו צילום של שני המחבלים שנראו חיים, כדי לבדוק את מותם, ומרוב להיטותם ניסו להציג את אנשי הצבא ושירותי הביטחון כרוצחים, בעוד עד היום לא ברור הפירוש שנתן ראש השב"כ באמרו: „פעלתי מכוח הרשות והסמכות...". סופו של דבר, גם אם הפקודה לא ניתנה, לא כן הנבנע שנסיבות הכיווחדות הוא, כי יש לו סמכות לצוות את איש עצה, כמם שאין לבוא בהאשמות כוללניות כלפי אנשי הביטחון והצבא המשרתים ביהודה ושומרון וברצועת עזה, ברמת הגולן ובאיזור הביטחון בלבנון כדי לשמור ולהגן על בטחונם של אזרחי ישראל ועל בטחון גבולותיה של מדינת ישראל.

מובן שעל כוחות הביטחון לשמור על רמתם המוסרית, אך עם זאת אין להטיל דופי בהתנהגותם על סמך שיקולים פוליטיים ודעות קדומות נגד הימצאותה של ישראל מעבר ל„קו הירוק".

יש לקיים גבול ברור בין ביטחון לפוליטיקה. אל להם לפוליטיקאים לנצל את מעמדם הפוליטי, כדי לנגח את הצבא ואת שירותי הביטחון.

כוחות הביטחון חייבים לפעול על פי המדיניות הנקבעת על-ידי הממשלה החוקית. למרבה הצער, לא אחת מתעוותת פעולתם בגלל השפעתם ההולכת וגוברת של אנשי ערב-רב שמאלני המנסה לכפות את דעתו ולקבוע דרך פעילותם של שירותי הביטחון והצבא.

יש להפריד בין ביטחון לפוליטיקה. זה לא ייפגע ביסודות המוסריים של מערכת הביטחון. להיפך, הפרדה זו עשויה לחזק את החישוקים המוסריים של אנשי צבא ושירותי הביטחון.

משאלות לב...

ראשי ישיבות על גיוס תלמידיהם

במעגל מחזוריות מסויימת חוזרת ועולה על שולחן הכנסת שאלת גיוסם לצה"ל של תלמידי הישיבות הנהנים מפטור. בדרך כלל יוזמים את הדיון חברי כנסת ממפלגות השמאל. הפעם הנושא עלה לבקשתה של חברת הכנסת גאולה כהן מן „התחיה". לשאלתו של ח"כ ד"ר יוסף בורג בוועדת החוץ והביטחון האם זה היה גם על דעתו של ח"כ הרב אליעזר ולדמן המכהן גם כראש ישיבה, השיבה גב' כהן כי אכן הנושא הועלה בהסכמתו.

שר הביטחון יצחק רבין, אימץ את עמדת קודמיו בתפקיד והבהיר לחברי ועדת החוץ והביטחון של הכנסת כי ממשלת האחדות הלאומית קמה על בסיס „הסטטוס קוו" בעניני דת ומדינה, ומכאן שאין הוא רואה מקום לשנות מההסדרים הקיימים לגבי תלמידי ישיבות, מאז קום המדינה.

בוועדה נקבו מספר של 16 אלף תלמידי ישיבות בעלי פטור משירות בצה"ל.

מזכיר ועד הישיבות הארצי, הרב משה דוד טננבוים מסרב להתייחס לעניין הזה: „לא יהיה מכובד שאת דברי יקראו חברי ועדת החוץ והבטחון מעל דפי העתונות, טרם שהצגתי את הנתונים בפניהם, הרי ברור שוועדת המשנה שקמה לעניין זה, תזמין אותי למסור את הפרטים הידועים לי".

ומהי עמדת „ועד הישיבות" על-פי התבטאויותיהם בעבר.

16 אלף בעלי הפטור כוללים את כל הזרמים בציבור הדתי. מ„נטורי קרתא" עד „המזרחי". בתור מישיבת סאטמר, שאינו מכיר במדינת ישראל נמנה אף הוא עם אותם 16 אלף בעלי הפטור. נוסף על כך טוענים ב„ועד הישיבות", מדובר הדי בשירות צבאי מגיל 18 עד 35 הווה אומר תקופה המשתרעת על-פני 35 שנה. אם בוחנים את זה עולה כי מדובר בפטור של כאלף איש בשנה. „אותם 16 אלף אינם בגדר של „מים עומדים" שכן, בסופו של דבר, החלק הגדול מהם משתלב במערך של צה"ל, ולאחר כל המלחמות שעברו על מדינת ישראל זכו אותם בחורים לשבחים רבים על דרך שופלם בחללי צה"ל" — אומר לנו אחד מראשי הישיבות. לטענת „ועד הישיבות" יש גם עליה לא מבוטלת של תלמידי ישיבות לישראל, הנתון האחרון מדבר על אלפיים תלמידים שבאו מחו"ל, חלקם נהנה אף הוא מהפטור, „כך שאין לראות במספר שניתן בוועדת החוץ והביטחון מספר שיש להתרגש ממנו".

פנינו לשלושה ראשי ישיבות ולמזכיר הקיבוץ הדתי לשמיעת חוות-דעתם בעניין גיוסם של בני ישיבות לצה"ל — כל אחד וגישתו היהודית. חריפים במיוחד היו דבריו של הגר"ש ישראלי, הרואה בהעלאת הנושא „קנטור בלבד".

מאת שאול שיף

הגר"ש ישראלי: לומדי תורה מקיימים את העולם

הגר"ש ישראלי
ראש ישיבת „מרכז הרב"

ש. בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת דנים עכשיו בפטור הניתן לכ-16 אלף תלמידי ישיבות. האין זה מספר מתנים של מקבלי פטורים?

ת. אדם היושב ולומד תורה מקיים את העולם לא פחות מאשר הצבא. בשעה שיושבים ועוסקים בתורה, אין להסיח את הדעת ממנה. לימוד התורה מצריך את כל-כולו של האדם, וגם אם בגלל התמקדותו בלימוד התורה לא ישרת בסופו של דבר, בכלל בצה"ל — אין לפגוע משום כך בלימוד התורה ובלומדי התורה.

כשם שקיימת הבנה שהמדינה זקוקה לפרופסורים ודוקטורים, שיהיה אקדמאית וכיו"ב ומומחים בהקף צעות שונים ומשונים — כך היא זקוקה לבני תורה ולאוחזים שתורתם אומנותם.

בעיצומה של מלחמת העצמאות, הבין ראש הממשלה דאז דוד בן-גוריון את הגישה הזו של הצד הדתי, שיש לפטור בני ישיבה משירות בצה"ל כל עוד הם עוסקים בלימוד התורה. כמותו נהגו שר הביטחון משה דיין ז"ל וכל מי שכיהן בכהונה זו. כל הנושא הזה עלה עתה על שולחן הכנסת שאם כך לשם קנטור. לקנטר את הציבור ולא בגלל שום סיבה אחרת.

ש. גם בציבור שלנו ישנם המתקוממים בתוקף לגיוס בני הישיבות לצה"ל?

ת. מי שמעלה את זה הוא אותו הציבור המקורב של שלנו.

האם אנשי „יש גבול" חוזיהם, כי הסרבנים למיניהם, משרתים את עניינם של המדינה ושל צה"ל, ואילו בחורי הישיבות הם הם שגורמים נזק למדינה ולצבא?

גם עתון „עמדה" מחפש רק עבירות ומחדלים בציבור שלנו. כל הבעיות האחרות כבר נפתרו?

ישנם בצה"ל במשרד הבטחון אנשים שתפקידם לדאוג למצבת כוח האדם בצבא והם זקוקים לעצת ולסיוע של אלה המבקשים לקנטר את תלמידי הישיבות.

ש. ישנם הטוענים כי זה בגדר של „לא תעמוד על דם רעך"?

ת. כבר אמרתי שלימוד תורה מקיים את העולם. אני מקווה שלא יתפרש מדבריי כאילו קיים איסור לבן תורה לשרת בצה"ל. אשרי חלקו של מי שיכול לשלב את שני הדברים גם יחד, לימוד תורה ושירות בצה"ל. אבל אין לפגוע באלה המקדישים את כל עצמותם ללימוד התורה.

הר"מ שלזינגר: דרך ה„הסדר" שבחרנו בה — הדרך הנכונה

הרב מאיר שלזינגר
ראש ישיבת „שעלבים"

ש. מן הסתם שבחרת לעמוד בראש „ישיבת הסדר", אפשר להסיק, כי יש להעדיף לימוד תורה עם שירות בצה"ל על-פני לימוד תורה בלבד?

ת. אני מאמין שהדרך אשר אני הולך בה ומחנך את תלמידיי, לגדלם לתורה, לתעודה, למנהיגות ולהשפעה על כלל ישראל — זוהי דרך נכונה. איני קובע דרך לכל עם ישראל.

ש. ה„שעלבים" מבשרים בולט ב„ישיבות ההסדר" או שאלה מפנה גם לישיבות אחרות?

ת. 90 אחוז מתלמידי הישיבה — תיכון שלנו. ואולי אפילו יותר ממשיכים ב„ישיבות ההסדר". בשנה שעברה אילו שנים המשיכו בישיבות אחרות. תרשה לי הערה אישית. העלאת שאלה גיוסם של בני ישיבות לצה"ל בכנסת באה על רקע פוליטי ולא מתוך גישה עניינית. לגופו של דבר, אין לי שום רצון להתייחס להיבטים הפוליטיים אלא רק לשאלה מה דעתי על העניין עצמו.

השאלה היא, במידה מרובה, שאלה חינוכית התלויה בנסיבות משתנים בחבלות הדתיות השונות. אין זו רק שאלה פילוסופית עקרונית על חובת האדם לשרת בצה"ל.

צר לי מאד על ההחודית האדירה בין תלמידי הישיבות שאינם משרתים בצבא לבין אלה המשרתים, ונכון בכל שחלוקת השסון הוא היוצא נשכר.

הרב י. רוזן: שילוב לימוד תורה עם שירות צבאי מפריע

הרב יגאל רוזן
(„אור-ישראל" פתח-תקווה)

ש. כלום יש מקום לטענה, כי בן ישיבה המשרת בצה"ל מבטל עצמו מגדר של „לא תעמוד על דם רעך"?

ת. בדיוק באותה מידה שאומר שהוא טבח או אפסנאי בצה"ל מבטל עצמו לגדר של „לא תעמוד על דם רעך".

הרי אף אחד אינו רואה את הכל של הר פעולות הנעשות בצבא. אלא אך ורק את הפעולה הספציפית שהוא בתבונתו הקרובה צדקה. אין רואים את המסגרת כולה שהיא מלובה את הבטחון.

אנחנו יודעים ומאמינים כי חלקם של בני הישיבות בלימוד התורה, הוא החלק המכריע בהגנה ובבטחון וזה מצטרף למסגרת כולה.

ש. אתה רואה שגם ב„ישיבות ההסדר"?

ת. לא הייתי רוצה להתייחס לנושא הזה בהקשר הישיר, אלא, שיש הרבה אומר בבחינת לימוד החוולה צבאי. אנחנו יודעים שצריך להגיע ל„ימוד-הדת למיצוי בלא הכוחות, ולכן השילוב הזה של לבחוק היה הצבא מפריע.

יצחק פלנזר: בקיבוץ הדתי משלבים לימוד תורה עם שירות צבאי מלא

יצחק פלנזר —
מזכ"ל „הקיבוץ הדתי"
(בוגר „כרם ביבנה")

ש. ישיבת „הקיבוץ הדתי" בעין-צורים, כתי-... הם כרוך במצמצה בכל הקשור ללימוד תורה בישיבה בצה"ל. „הקיבוץ הדתי" מבקש לשרת בצבא מלא. מדוע אינכם נוהגים כמו כלל ישיבות ההסדר?

ת. ישיבת „הקיבוץ הדתי" שבקיבוץ עין-צורים איננה נקראת „ישיבת הסדר" אלא ישיבה עם „תוכנית שילוב".

„איגוד ישיבות ההסדר" לא הסכים לקבל אותנו למסגרתו למרות שביקשנו.

ש. מדוע סירב „האיגוד"?

ת. אנחנו סבורים שגם בחורים הרוצים לשלב לימוד תורה עם השירות הצבאי, צריכים לשרת שירות צבאי מלא. הבחורים שלנו חותמים על חמש שנים, שלוש שנים בצבא ושנתיים בישיבה. זה שונה בישיבות ההסדר. שהם משרתים רק 15 חודש בצה"ל. אצלנו כי שהולך לקבתנה משרת יותר, אבל זה קיים גם בי ישיבות ההסדר.

לפני שהקמנו את „בשילוב בישיבת „הסדר" בין הקיבוץ הדתי". בני הקיבוץ הדתי שהלכו ל„הסדר" השר... ליבו את שלוש השנים שלהם באופן עצמאי ועל דעת עצמם.

ש. לא קם איש בעולם התורה אשר אחרים את גישתכם בכל הקשור לגישה של בני ישיבות לצה"ל?

ת. אנחנו מכירים בחשיבות לימוד התורה, אבל יחד עם זאת אנו סבורים שאין הוא משחרר מהשירות הצבאי. אנחנו חושבים שעלינו לתרום את חלקנו ולשרת ככל יהודי אחר ובכל אורח במדינה.

ש. נתגבשה בעניין זה עם הרבנים.

ת. ישנם רבנים שתומכים באורח מחלט בצעדות שלנו.

ש. אלו תגובה בשמו של אחד הרבנים?

ת. אני מעדיף שלא להיכנס לוויכוחים. הרבנים של הקיבוץ הדתי סבורים שיש לנהוג כפי שאנחנו נוהגים והם גם כן בולטים...

אין זו עמדה חדשה של הקיבוץ הדתי ואנו נוהגים כך מאז קום המדינה. זה מאוד עקרוני במסגרת תפיסת עולמנו.

הדרג המדיני והשב"כ

מאת יעקב אדלשטיין

מעטות הן הפרשיות במדינה, שגרמו לנזק ולערעור המערכת כפי שגרמה פרשת השב"כ. פרשת הריגת שני המחבלים ב-12 באפריל 1984 שהשתלטו על קו אוטובוס 300 לאשקלון, גרמה לסילוק ראשי השב"כ מתפקידם והקיפה בערפל של חשדות את הצמרת הפוליטית. עד כדי כך, שאחד השרים בממשלה, מוטה גור, תלה בה את העילה להתפטרותו מתפקידו. צוות משפטנים שחקר את הפרשה מצא, שהדרג המדיני הוא זכאי ללא יוצא מן הכלל. לעומת זה מצא, כי דברי ראשי השב"כ, אברהם שלום, הם בלתי הגיוניים. כמה מאנשי השב"כ ביצעו עבירות, ואלמלא זכו בחנינה היו עומדים לדין פלילי.

הדו"ח מיצא את ראש השב"כ בלתי אמין. האשמותיו כלפי ראש הממשלה „פיתחן היא אשר הורה לו לחסל את המחבלים", היו בלתי הגיוניות. שכן זו אם זו, היא ביסס את הצעדים לא בסמכות ולא באישור הדרג המדיני, בתיאור בין הריגת שני המחבלים ובין בדיקות הראיות בפני ועדת החקירה. שמיר לא קיבל דיווח אמת על מהלך העניינים. הדו"ח לא מגלה ממצא להעמיד לדין אף אחד מהאנשים בפרשה זו. לא נמצא גם חיזוק להודעת ראש השב"כ כי הוא דיווח לשמבמן פרס על כל הפרשה לאחר שנתמנה לראש הממשלה.

פליאה על ראש המשטרה

לקורא הנייה המצטיירת כבה בבדיה ראשית. לא ייתכן שאף אחד לא יתבעד וידון על מבצע בצעיה בה הנפיים, הריגת אנשים, דיווח כוזב, בידוי ראיות, שביתת, בתצבורי שיש צורך בביקורת על פעולות השב"כ על ידי הדרג המדיני בצורת ציות בשגרה. ייתכן שאילו היה צוות כזה ליד ראש הממשלה, היא היה מגלה את התבדויים שעשה ראש השב"כ במהלך הפגישה עם בידוי הראיה. הענין נתגלה רק בעקבות הדיווח על ידי שלושה מראשי השב"כ שהתפטרו בשל תפקודם פטורים. ראש השב"כ, שנודע כאדם אמין, בעל עבר מפואר, נתגלה בכל ערוותו. היא השתבך וסיבך את הגוף כולו. כשהוא היה ממונה עליו. מפליא הרינה הממשלה דאז. כל שבירה, לא השר בדיווחים המבולבלים של ראש השב"כ. אבי

יתכן שלוב דיווח לשמיר, עשר הבטחון מטה אותם היא שנתן לי הוראה שכזו, ואילו אינם אמת, שהיו אצלו בלבד. מהלך כזה דורש ביד הגומה לב על הדרג המדיני. אבל לפרט. לאחר שידע על מה שהיה בעקבות חשיפת האמת על ידי שלושה אנשי השב"כ, צריך היה בידי לצייד חקירה חרבה. ולא להכות על שראש השב"כ יצליח לו ההפכניות. לאחר זיכוי הדרג המדיני בפרשה, צריך להבהיר שאלות שאין עליהן תשובה.

שאלת האחריות המיניסטריאלית היא אחת מהן. גם אם נקבל את הפסיקה ששמיר לא אשם בפרשת הריגת המחבלים, הרי היא היה הממונה באותה תקופה על השב"כ. והאחריות בכללה נופלת על כתפיו. כיום מתברר, שהדרישתו של היועץ המשפטי הקודם, פרופ' יצחק זמיר, מראש הממשלה שמעון פרס, לחקור את הפרשה. פרס, לאחר שקיבל מידע בפני בכירי השב"כ על בדיי הראיות, צריך היה בעצמו ליזום חקירה נגד ראש השב"כ, אך הוא לא עשה זאת. החקירה באה רק לאחר התפטרותו של זמיר ובלחץ דעת הקהל. גם פרס הלך בדרכו של שמיר, להגן על ראש השירות המחדל נגדו בפרשה זו.

תמיהתו של ראש השב"כ

ראש השב"כ בעדותו הביע תמיהה, כיצד לא קרא לו ראש הממשלה יצחק שמיר לבירורו? וזאת כדי להוכיח בזאת שראש הממשלה לא ביקש זאת מכיון שהוא ידע שראש השב"כ עשה זאת בסמכות ובאישורו. השאלה באמת מעוררת תמיהה. שהרי כאן התבלט חשד שראש השב"כ משקר ולא דובר אמת. לכאורה זאת, לא איבד ראש השב"כ את האימון אצל שמיר. הגירסה של ראש השב"כ היתה כי היה שם בלבן. המחבלים היכו ובדרך לבית החולים מתו. היכן של ראש הממשלה היו צריכים להתחזר בעדכונה דיווח כתב כזה. מה באמת קרה שם? כי היכבוד כי היה אחראי לכך? גישה של לא איכפתיות, שהרי מדובר בכוחם של שני מחבלים.

בעדויות ביזה מר שמיר: שבריסי של ראש השב"כ לעבוד בראש ועדת הריע. נערך על דעתו. ראש השב"כ ניצל זאת לטובתו העניין שהיריאה זו בשיבה ששמיר בתוך הדיפי. אך עד המשפטנים זאת. יצחק מוצלי מכהדים לבכיה עם עצור אמר לו זה. שהוא ידע על העניין. הגישה של שמיר היתה, שכל פרשה ראש השב"כ ראוי לה להסתיר, כי כל השיפה עלולה לגרום נזק לבטחון המדינה. ביזמת, שמיר העדיף את כבוד השב"כ על פני מעמד החוק בבדיקה. לאורך כל החקירה הנכלל הרושם, כראש השב"כ לא סיפר לשמיר, שהוא האיש שנתן את ההוראה להרוג את שני המחבלים. שמיר גם לא שאל ולא התעניין מי נתן את ההוראה. אף

(המשך בעמוד 11)

האמנם הסתה?

מאת השר
יוסף (יוסקה) שפירא

לאחרונה יכול להתקבל הרושם, שיש חוגים במערך המעוניינים לנגח את הליכוד, להסית נגד המחנה הלאומי ולכרסם ב„לגטימציה" שנוצרה למחנה זה בעם.

בימים האחרונים, אחרי שהבדיקה המשפטית הוכיחה את נקיון כפיו של ראש הממשלה בנושא אוטובוס בקו 300, תובעים אנשים מן המערך ומנציגותו בכנסת ובממשלה, להקים ועדת חקירה לקביעת האחריות המיניסטריאלית.

לפני שבועות מספר יצא בית המשפט הגבוה לצדק והוקיע התנהגותו של שר המשטרה חיים בר-לב, בפרשת ראש שירות בתי הסוהר (שב"ס), רפי סוויסה, ובפרשת פיטורים של 3 אנשי השירות, אשר מסרו את המידע נגד ראש השב"ס.

דבריהם של השופטים העליונים שמגר, הנגבי נתניהו ובייסקי נגד התנהגותו של שר המשטרה ברורים ביותר. אין לי ספק שאילו היה מדובר בשר של הליכוד, היו אותם אנשי מערך יוצאים ודורשים התפטרותו של שר המשטרה.

ומה באמת עשו שרי המערך בנידון? עדי רות בתי הסוהר, קיים מסיבה לכבודו של רפי סוויסה, בהשתתפות ממלא מקום ראש הממשלה ושר המשטרה, ואחד מהם אמר לפי דיווח העתונים שעוד נכונו לרפי סוויסה התפקידים חשובים.

רפי סוויסה אינו מעניינו של מאמר זה, אלא הגיבוש שיזמו של נציגי המערך בממשלה ובכנסת. אני עצמי יצאתי להגן בעתונות על גישתו הליברלית של רפי סוויסה, כלפי האסירים.

מי מממן ההתנחלות?

השבוע יצא מ"מ ראש הממשלה שמעון פרס, נגד הקצבת 45 מיליון שקל מתקציב משרד החקלאות, לטובת התיישבות של ההסתדרות הציונית, בתוך התנגדות להקצבת כסף לב ליישוב יהודה ושומרון.

נסים זוילי, אחד מראשי המערך של מחלקת ההתיישבות בסוכנות היה צריך לזכור כי מוכבי שכנראה אין מר פרס יודע הפרטים וגם הוא בדהם מדברי מ"מ ראש הממשלה.

מה האמת? לסוכנות יש מחלקת התיישבות מעולה, בגלל חוקי המס בארה"ב, אין הסוכנות רשאית לטפל ביישובים שמעבר ל„קו הירוק". לכן כל ההתיישבות באיזורים אלה נעשית במימון הממשלה, ע"י ארגון של מחלקת ההתיישבות הנקראת, לצורך זה, חטיבת ההתיישבות של ההסתדרות הציונית.

אך אף על פי שמר פרס יצר רושם כאילו 45 מיליון השקל מוצגים ליישוב יהודה ושומרון (ולדעתי אין בזה שום פסול) אין הדבר כן. כ-33 מיליון שקל מתוך ה-45 מוקדשים לגליל, בקעה לדרום הר חברון ולחבל עזה. 90 אחוז מהיישובים באיזורים אלה הם חקלאיים (מושבים וקיבוצים) ונמצאים בתוך התחום תכנית אלון שלגביהם קיים קונצנזוס לאומי כמעט מלא.

רק 12 מיליון ש"ח מוקדשים ליישובים ביהודה ובשומרון, בעיקר לאחזקתם של עשרות יישובים קהילתיים קטנים וצעירים אשר לחלק מהם גם ענפי חקלאות.

אם כן מה הזעקה של מר פרס שארבעים מיליון שקל של משרד החקלאות מיועדים לחטיבת ההתיישבות. מה מטרתה של זעקה זאת?!

התוכנית ושולליה

כאן נדונה התכנית הכלכלית יצאו היום של העיצוב נגדה בצורה ביטה. הגדיל לעשות חיים הברפלד בבישוח נגד שר האוצר. שר אוצר זה לא הציג שיבוש בצווי חירום, כפי שהחלום ערב קבלתה של התכנית הנוכחית ביולי 1985.

היציאה הסוציאלית נגד התכנית החדשה הוגית, אשר התכנית סוכנת להיטיב עימם או לפחות לא לגרוע מהם. ביטול הפטורים ברוב המקרים, אינו בחינת ביל מן ההכנסה של כל שכבות היום מן הפסיק. לכה אם כן יש להוזיק את הכבוים המנציאים בכוסי ההסבה נגד התכנית. הריהם פועלים כלכתחילה במרכיב שהוח הן עם הצלאת הסכנה יזק על ידי הפלאת כף המס?

מה מסתתר באחורי המאבק ההוא ליצאת נגד הליכוד ואשיו, תוך כדי גרימה נזק שי אולי אין לו תקנה? האמנם רוצים לפרק את הממשלה? מדוע להמשיך להוסית את היושבי התיירות נגד יישוב יהודה והשומרון. בשעה ש-לשנה 8 מיליון דולר מיועדים להתיישבות של עבודת הממשלה לפרוס את הוצאותיה של בית בנזה ואשר העלה משכורות 5 בדי ביוב מיליון דולר עצי הכרעת אותו היה הנישולו: 160 מיליון דולר לתגרנה הקבינית יעזר?

אפשר להפוך את הדוי לביחנום. כי כמסית את העירית נגד ההתיישבות ביהודה ושומרון יכול לקבל בהגידה את הסתה העיירית נגד היישובים והתוצאה הסיבתית, כפי שהיה בתקופה הנהלות האחרונה, הרי שיש דבר במדי כי לא בשתנה בהחום זה.

כי שלשית נגד התכנית הכלכלית יכול לקבל בתשובה הכתה נגד הצורך לריפא את שמך של תנועות ההתיישבות. אשר חבריהן והיל בי בהתיגהם בתחום הכלכלי בארגוני הקניה והסוד בה הביאו למשבר חריף לתלאות אשר בעיקרה יכולה להתקיים בכבוד.

הנר לא כבה

כבר שלושה של הנוכח התקיימה עצרת הזדהות עם יהודי ברית המועצות בתל-אביב וירושלים. השתתפו בה ראש הממשלה וממלא מקום בה. הבהו אותה הבן פולת נציג הקיבוץ הדתי ואיש גוש אמונים בהחוללי יישוב יהודה והשומרון והבהו מקיבוץ עין הנופש של הבקיבוץ הד צעיר. שרו בה בקולת יישובי גוש עציון יהודי הה וילהקה מקיבוץ אפיקים.

אב עצרת למען יהודי ברית המועצות יכולה ללמד אותנו לבדיה הדליקי הוקות בעינינים גם בתחום זה. יכול גם גדולה של המדינה ללכד איתנו להסיר לזוה שפעים המתמה מפנינו ולאפלם לנו להיות עציניים גם במחלוקת המעות הר צמוקים הקיימים בתוכנו.

صورة عن الأصل

התוכנית הכלכלית: אורות וצללים

ועל ארץ חמדה

מאת יצחק דניטש

התכנית הכלכלית המוצעת על־ידי האוצר, אשר במרכזה הרפורמה במערכת מס הכנסה, הביאה לפתיחת ויכוח ציבורי בנושא המדיניות החברתית. ויכוח כזה ביסודו הוא בריא ומועיל. חברה צריכה לבחון את עצמה. מה שהיה נכון ומתאים במשך שנים רבות, בתנאים שונים, איננו בהכרח הדגם הנכון כיום. האפשרויות הן שונות, הצרכים אחרים, ויש להתחשב לא רק ברצוי אלא גם באילוצים נתונים.

במרכזו של הויכוח — השיוויונות בחברה. עורך „הצפה", משה אישון, במאמרו „על הכלכלה ועל המחיה" (16.12.86), מנסח את השאלה: האם נצליח להלוסין העיקרון של שוויונות, שהחברה הארץ־ישראלית הקפידה לשמור עליו כעל בבת־עינה, ומעתה ואילך העשירים יוסיפו להתעשר וחסרי היכולת להתרושש.

החברה הישראלית מכבר אינה שוויונית כל כך כפי שמבקשים להציגה. במחצית האוכלוסיה כיום ההכנסה החדשית היא פחות מ־550 שקל לחודש. בעשירון העליון ההכנסה המינימלית היא 2600 שקל לחודש, וישנה שכבה של „המאון העליון" שבו ההכנסה היא 14,000 שקל לחודש. שלא לדבר על אלה המעטים אשר הכנסה היא מעבר למושגים הללו. אין שוויון בהכנסה, אין שוויון ברמת החיים, ואין גם שוויון בהזדמנויות. עדיין הפערים בישראל אינם מהגבוהים ביותר בעולם, אבל בוודאי אין לדבר על שוויונות נוסח העליה השניה. אין גם שוויון בין הקיבוץ למושב, למרות שהראשון נועד להיות סמל השוויונות.

ומהצד האחר: אין זה נכון לטעון, כי התכנית הכלכלית מביאה לכך שמעוטי היכולת יתרוששו. בהיות התכנית מראה, כי שום משפחה בשכבה התחתונה לא תיפגע, ובוודאי לא תרד מהכנסתה הריאלית. לבירות מסעי ההתרוששות הפעם בפעם על אוכלוסיית העוני. מצבם של העניים לא הורע באף אחת מהשנים האחרונות. הוא שופר בהכנסה ישירה, בהכנסה מועברת במקורות המדינה ובתנאי החיים. נכון שמבחינה יחסית גדל הפער. הפער הזה הוא בהחלט קובע הרבה, כיוון שלא חשוב רק מה שיש לאחד אלא חשוב מה יש לאחד בהשוואה לשני. צריך איפוא לראות את הדברים כך. אבל אי אפשר לטעון, כי מעוטי היכולת מתרוששים יותר. מכל מקום אי־אפשר לעגן טענה כזו בנתונים עובדתיים. מאי משמע לפגוע יותר במעוטי יכולת. מסים אין גובים מהם. המדינה מממנת שירותים סוציאליים. אלה אינם מספיקים, אבל אי־אפשר לטעון בכבצ זה שפוגעים בהם ויפגעו בהם יותר.

מהיכן באות ההכנסות

צריך לתת את הדעת על מקורות המימון של הוצאות המדינה. אפשר לדבר על שוויונות. אבל אם לא תהיה הכנסה, השוויונות תהיה לא ב„יש" אלא ב„אין". העובדה היא ש־60 אחוז מסך הכל ההכנסה ממסים באה מיחידים אשר מדרגת המס השולית שלהם היא 60 אחוז. במלים אחרות: בעלי ההכנסה הגבוהה הם המממנים את חסרי האמצעים ואת מעוטי האמצעים. התמונה מתחדדת כאשר מצרפים את החברות.

הרפורמה במס הכנסה מיועדת להביא לכך שיהיו יותר בעלי הכנסות רבות יותר. בדרך זו יגדל ה„יש" במדינה, ומה„יש" זה אפשר יהיה לספק את הצרכים של הכלל. אין התכלית כי נוסיף לקיים רמת חיים גבוהה יותר ומתוך ה„אין" נדאג לנתח גדול יותר לעניים.

וחי אחיך עמך

כאשר דנים בשאלת השוויונות, מעלים גם את דברי הכתוב „וחי אחיך עמך". אכן, דברים אלה צריכים להיות נר לרגלינו. אולם העובדה שהמדינה דואגת לחלק מצרכי הרווחה אינה צריכה לפטור את הפרט מפעילות וולונטארית בתחום זה. אדרבה, חשוב שתהיה פעילות של יחידים ומוסדות לא ממלכתיים בסיוע לנצרכים. כך היה בכל הדורות, בכל קהילות ישראל. אין צורך לצאת ידי חובת צדקה בהפרשות מסים. פעילות כזו מאפשרת סיוע לאותם נזקקים מיוחדים, אשר אמות המידה של משרדי הממשלה והשירותים הציבוריים אינם מבטיחים את אשר הם זקוקים לו. בדרך זו משתחררים גם את תקציב המדינה מהתחייבויות עם נושאים מיוחדים. הוא גם איננו צריך להתקפח כעבור להכרח. חזיה על אנשים מקורים ונפשם סיבות שידעו לעשות את הדברים טוב יותר ויעיל יותר. יותר מזה: הדבר מועיל לחברה. כך מגיעים לפעילות הציבורית אנשים רבים יותר, והמוכיחים עצמם כטוב יותר.

מאזן הגירה

הבעיה אינה רק של המחיה הכלכלית; היא יותר מזו של ארץ חמדה. מדיניות המיסוי משפיעה על מאזן ההגירה בארץ ישראל — כמה יעלו וכמה ירדו. יש הרבה חן בדברים כי מדינת ישראל כמדינה קולטת עלייה חייבת להיות אטרקטיווית לא רק לבעלי הון, אלא קודם כל לאנשי עמל כפיים המוכנים לעלות לארץ ישראל כדי לבנות ולהיבנות בה. אלא מה? הדיבורים על אנשי עמל כפיים מאחורים בשנים רבות. העם היהודי כיום איננו של עמל־כפיים, ועמל־כפיים כפשוטו משקלו בכלכלה המודרנית פוחת והולך. את עמל הכפיים תופס החשמל. המכונה ממלאה את מקום השרירים. גם בחקלאות הטרקטור מחליף את המחרשה והקומביין את המאסף. יתר על כן, גם „התעשיה הכבדה" חדלה להיות הסמל ליצירה האידיאלית. אנו מצויים בדור של ה„ליזרים", של המחשבים של החידושים הטכנולוגיים הגדולים המובילים את כלכלת העולם. אמת המידה של ערך העבודה היא בתרומה למאזן התשלומים של המדינה. מפעלים ספרליים עם ציוד מועט הרבה מוח, מייצרי תוכנה, תורמים הרבה יותר מאשר מפעלים „מבנבים" מפחמים של תעשייה כבדה. דוגמה פשוטה: כדי להוציא עיתון גדול היה צורך במבנה שבו בית דפוס ענקי עם עופרת שזורה בכמויות ענק. היום ההדפסה במערכת מחשבים משוכללת מאפשרת תנאים של כמעט בית־מרקחת. והרי העם היהודי הוא חלוץ בתחומים אלה. כמה מאות אלפי יהודים של עמל כפיים בעולם, הרי מדובר בעם של חכמים ומשכילים המקדים אחרים בהשיגי המוח. כך בעולם וכך בארץ ישראל עצמה. צריך לראות קידמה.

ובראייה כזו יש משקל למדיניות המיסוי. אין טעם לנהוג כבת־היענה. יש בריחת מוחות מישראל בגלל המדיניות של 60 אחוז מס. יש גם הימנעות מלעלות לארץ בשל אותה סיבה. ככל שאנחנו בעד לחיות בארץ ישראל כצורך בפני עצמו, אין להתעלם מכך שאנשים צעירים ומשכילים היכולים להשתלב ללא קושי בתעשייה החכמה בעולם ולשלם מס של 28 אחוז, נרתעים מלבוא למקום שבו ישלמו 60 אחוז מס כבר ברמות הכנסה בינוניות למדי.

לכן הבעיה היא של ארץ חמדה. אין סיכוי למשוך לכאן את הדור הצעיר המשכיל, המקצועי מאוד, של יהודים בארצות המערב, אך ורק על בסיס אידיאולוגי, כשמראש הוא יודע כי יעביד אך ורק בשביל אוצר המדינה. שאלת ה„בריחה" ו„הנטו" עולה בכל ראיון שבו מבקשים העוסקים למשוך אנשי מקצוע לארץ.

אפשר היה, אולי, ליישם את עקרון השוויונות במדינה של „חומות יריחו". אם מצאנים בחברה סגורה שבה אין יוצא ואין נכנס, אזי אפשר לכפות חוק שוויונות. אבל אנו מצאנים במצב של יהודים עם ברירה: אם משטר חלוקת ההכנסה והאפשרויות של האדם ליהנות מעמל כפיו ויגיע מוחו אינם מניחים את דעתו של האדם, הוא אינו בא לכאן, או שהוא קם והולך. אזי נוכל להתגאות בחברה שוויונית, אבל מראש נהיה נידונים לניוון חברתי ושל לקיפאון במספר היהודים החיים בארץ ישראל. שוויונות אולי תהיה כאן; אבל יהודים רבים יותר לא יהיו כאן. יהיו מחיה וכלכלה ברמה נכוחה, אבל ארץ חמדה מה יהיה עליה?

...וצדק ילין בה

מאת משה אישון

מכובדי יצחק דויטש, סופרו הכלכלי של „הצופה", המשיג על מאמרי מיום ו' שעבר, כותב בין היתר: „החברה הישראלית מכבר אינה שוויונית כל־כך כפי שמנסים להציגה...". מכאן, מסקנתו החד־משמעית כי אין מקום לדבר על שוויוניות בעידן שנות השמונים בו ה„ליזר" ממלא את מקומו של איש „עמל הכפיים". לא זו בלבד, הכותב הנכבד מדגיש על־פי נתונים סטאטיסטיים, כי „בעלי ההכנסה הגבוהה מממנים את חסרי האמצעים...".

לדעתו אין פסול להיטיב עם אנשי העשירון העליון, לרבות עם בני הקבוצה הנמנית עם ה„מאון" שהכנסתם החודשית היא 14 אלף ש"ח בממוצע.

גישתו כלכלית טהורה, לדבריו. הרפורמה במס תמנע גם „בריחת מוחות" מישראל. הכותרת בה מכתיר י. ד. את מאמרו „ועל ארץ חמדה", בכל זאת מחזירה אותנו אל החום הערכים שלא תמיד עולים בקנה אחד עם ניתוחים כלכליים.

מי שבורח מארץ־ישראל בגלל תקרת מס שולית של ששים אחוז עלול לעזוב אותה גם אם התקרה תרד עד ל־45, או 49 אחוז, כהצעת האוצר. בפרט עתה כאשר הרפורמה במס בארצות הברית הורידה את המס השולי ל־28—30 אחוז.

יתר על כן, רוב ריבם של „בעלי המוחות" שכרם החודשי אינו עולה על 2600 ש"ח ברוטו. חלק נכבד מהם אף אינו מגיע לסכום הנ"ל, בתוכו רופאים בעלי שם, מהנדסים ואנשי מדע ומחקר.

הריפורמה לא תיטיב...

הרפורמה במס, על פי הפורמולה של האוצר לא זו בלבד שלא תיטיב איתם, להיפך היא עלולה להפחית את שכרם עקב ביטול הפטורים על הפרשות סוציאליות כגון פנסיה, ביטוח רפואי וכו' — מזה, וביטול הסובסידיות כזה.

אין איפוא להתלות ברפורמה במס כתרופת פלא שתביא בזור ל„מוחות" של אנשי מדע ומחקר ששכרם החודשי גם אחרי הרפורמה אינו מספיק לפרנסת משפחה. ממילא לא תהווה תמריץ למניעת ירידת בן הארץ.

זאת ועוד: העולים לישראל ואלה המתכוננים לעלות אינם עושים זאת ב„מוטיב" הכלכלי. אין איפוא כל הסכנה שהרפורמה המוצעת במס המיטיבה עם העשירון העליון תביא לישראל.

לא ריפורמה במסים דרושה לשם ציוד עליה, אלא שינוי משמעותי במבנה השכר כדי להבטיח תנאי חיים מינימאליים לציבור העובדים כמקובל בארצות המפותחות.

ייהודו של „עמל־כפיים"

יעל הכל: מדינת ישראל על בכלל בעיותיה לא תיהפך מוקד משיכה לעולים בגלל יתרונותיה הכלכליים. שהרי גם אחרי ביצוע הרפורמה לא תוכל לעמוד בתחרות עם השפע הרב שבאמריקה „ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות".

הארץ נבנתה מכוח הרוח החלוצית שפיעמה בלב בוני־בניה. בעמל כפיהם נבנתה מדינת היהודים שבדרך ובמסירות נפשם קמה מדינת ישראל.

דומה שגם י. ד. לא יכחיש שמדינת ישראל טרם הגיעה אל המנוחה ואל הנחלה. כדי לקיים מה דרוש אקלים חברתי שונה בתכלית מזה הקיים. יעבו הרדיפה אחרי בצע כסף הפכה לאידיאל ואין בלתו.

דרושים אנשי „עמל כפיים": דרושים אנשים המוכנים להיבנות לאתגרים חלוציים. כי רק כך ניתן לבניה ולהיבנות בארץ הזאת.

לכן, אי אפשר להגיע לחברה שוויונית מלאה, בפרט שכבר נאמר: „לא יהיה אביון מקרב הארץ". אולם אין לבנות מלכתחילה חברה שבה העשירים יתעשרו עוד יותר ואביונים יילכו ויתרבו בה.

העובדה שכמחצית השכירים במדינה שכרם אינו עולה על 550 ש"ח לחודש אינה מוסיפה כבוד למדינה. על אף העזרה הסוציאלית שמעניקים לה, אשר גם על דעת י. ד. אינה מספיקה כדי הלצם ממצוקתם.

התוכנית ומה האין בה

התוכנית הכלכלית התעלמה מהצרכים האמיתיים של מדינת ישראל. היא פסחה על שכרם הירוד של „בעלי המוחות", היא לא הקדישה תשומת לב למכת האבטלה האוכלת בכל חלקה טובה במדינה ולעתים מאיימת על עצם קיומן של עיירות הפיתוח שקמו בעמל רב של שנים. אין בה זכר למשבר החמור הפוקד את מפעלי התעשיה הרושה — את מפעל „מנועי בית שמש" ו„ספאל", המעמיד בסכנה את פרנסתם של מאות־מאות משפחות פועלים. חסרה בה תשומת לב גם לבעיית ההתיישבות העומדת בפני התמוטטות וכו'.

התוכנית הוכנה על פי „הספר". היא אינה שונה בהרבה מכל אותן התוכניות שנתברכנו בהן עד כה, כגון „בן־שחר", „תוכנית בן־שחר", וכו', בלא שהצמיחו ברכה למשק ולכלכלת המדינה.

גם אם „החברה הישראלית מכבר אינה שוויונית", אין זה אומר כי הדרך החדשה שבחרה בה — הדרך הרכושנית היא הנכונה שמדינת ישראל תלך בה. מכל מקום לדרך זו לא הצליח, וראוי לדבר, שרוב התוכניות הכלכליות שהופעלו עד כה הכזיבו ובחלקן נתגלו ככישלון, על אף שאיש „עמל הכפיים" עמס על שכמו את הנטל הכבד של מסים, כדי לסייע לממשלה להבריא את המשק ואת כלכלת המדינה.

עם כתיבת שורות אלה לא ברור מה יבוא במקום התוכנית שהכין שר האוצר שנדחתה לא רק על ידי ציבור הפועלים אלא גם על ידי התעשיינים. דבר אחד יש לזכור, כל תוכנית שתוכן אסור שתפגע על הציווי הקדוש: „וחי אחיך עמך" — וזה גם ייהודה של ארץ הקודש שה' הנחיל לאבותינו ולנו עד עולם.

כלל זה חל על המדינה ואין להנהיגו בידי נשים צדקניות בלבד העוסקות בצדקה לעניים.

הברית שוויונית ניתן לקיים, גם בלא לסגור את „חומות יריחו" ואין יוצא ואין בא. אין גם כל צורך לדרוס את ההוכחות הערכיות של מדינת ישראל, כדי להבריא את כלכלתה. את כלכלת ישראל יש לבנות מחדש, בלא להתעלם מעקרונות הצדק החברתי שבאו ומתמיד ישראל התפארה בו.

אל נכרית את הצרכים החכירים מגויד שיוויון להזיד האוצר, אך יש יאת מקדיחה את התבשיל של החברה הישראלית.

מייסד התזמורת ברונסלב הוברמן מברך את מאסטרו טוסקניני אחרי חזרה לקראת קונצרט הפתיחה בדצמבר 1936.

כוכבים ותווים — הפילהרמונית חוגגת יובל

מאת נ. גולן

כאשר יצחק פרלמן הדליק שלשום את נרות החנוכה „מול פני האומה" וניגן בכינורו המושלם את „כשהרבי אלימלך" ו„הידישע מאמע" — חשבתי על ברוניסלב הוברמן, כנר גדול גם הוא, ה„אבא" של הפילהרמונית החוגגת השבוע יובל.

בין הכנר ה„ייקי" הוברמן לכנר הישראלי פרלמן — מעבר לחמישים שנה, נסגר כאילו מעגל, נתתמה שלימות, התמלא יעוד שהוא תרבותי־לאומי ולא רק מוסיקאלי.

הוברמן, כבחלום על התזמורת, כתב: „ותוכל להעלות בדמיונך תעמולה פרו־יהודית פרו־ציונית מרשימה יותר ממסע קונצרטים ברחבי העולם התרבותי של התזמורת הארץ־ישראלית, אחת התזמורות המצויינות של תקופתנו...". אבל, שלכום ניהלה התזמורת „שלי" „תעמולה פרו־יהודית פרו־ציונית" לא ברחבי העולם כי אם אצלנו, בישראל, ובאוזניים הסלוניות, וסהדנו במרומים — אנחנו זקוקים בהחלט לתעמולה שכזו ולזריקת עידוד שכזו.

מהדו, מול תשפוכת המחמאות וההילולים, ההשתבחויות ההודיות של כל „הגדולים" בעולם המוסיקה שהגיעו לחגיגות הפילהרמוניות הם וכל החוגים סביבם במעגל הפנימי ובמעגל החיצון ועד לדיוזיות של המנויים המנצחים עוסי הפרוות וה„מאפיונים" גדל כאוד הפיתוי לנעוץ סיכה בבלון החגיגות. הידיים האוחזות בסיכה הזו, באופן מסורתי, הן ידי המלחינים הישראליים המתלוננים על כך שהפילהרמונית מקפחת את היצירה המקומית, אינה מטפחת את הטון הישראלי המיוחד לנו, ואם עושה את המוסיקה — אין היא ישראלית במהותה, ברוחה במגמותיה. זכור עדיין שלמה בר, מייסד להקת „הברירה הטבעית" הזופע מעל במת היכל התרבות את זעקת המוסיקה המזרחית, ומורשתם המוסיקאלית של רבות מעדות ישראל שלא באה לידי ביטוי במקום הזה.

אלא שכמו בלעם, גם באתי לקלל — נאלצתי למצוא את עצמי מברכת.

התזמורת אינה כתובת למלחין הישראלי

אפילו הפרכנרים הטבעיים לביקורת — „לא שיהקר" הפעם. נועם שריף, שהיכל התרבות נחנך בשנת 1957 ב„אקדמות למועדי" שלו וששגם לכבוד יובלה הזמינה אצלו הפילהרמונית יצירה מוסיקאלית מיוחדת אמר לי: „אינני בטוח שגוף מבצע ברמה שכזו, גוף שעיקר תפקידו לבצע את מיטב היצירות בצורה המיטבית — הוא הוא הכתובת הנכונה והפה הדיבור של המלחין הישראלי. ואפילו אם נניח שאכן כך צריך היה להיות — אינני בטוח שהקהל הישראלי מאפשר לתזמורת לבצע את המוסיקה המקורית הנכתבת בארץ. לספרות ישראלית המקורית יש קהל משלה, לאמנות הפלאסטית הישראלית — יש קהל שלה, האם גם למוסיקה הקונצרטנטית הישראלית יש קהל שלה ושמא המוסיקה האותנטית היא זו המשתרעת על הטווח שבין הקסיקות של התחנה המרכזית בת"א לשירי נעמי שמר ואם כן מה נלין על התזמורת.

האם יהיה לה קהל, אם תתעקש על השמעת סתר האורגד ויותר הבריגו המלחינים המקומיים?

נכון שביצירות אחרות, תזמורות פילהרמוניות דוחפות כמעט בכוח את יצירות מלחיניהם הלאומיים, כך עושים הגרמנים המאכילים את קהלם במוסיקה גרמנית חדשנית, באש ובמים ממש, כך עושים השוודים, הפינים ואפילו האנגלים. הפילהרמונית שלנו אינה נוקטת מדיניות תקיפה שכזו וספק אם עליה לנקוט אותה. תזמורת רשות השידור היא לדעתו הגוף המוסיקאלי המתאים ביותר לחנך את המאזינים ליצירה המקורית."

גם לצבי אבני, מלחין ישראלי מוכר אחר — לא היו בעצם טענות חריפות מדי כלפי התזמורת. ולמה שיהיו, כאשר בקרוב מאוד, בפברואר 87' תשמיע הפילהרמונית יצירה מקורית שלו?

צבי מסנג"ר על הפילהרמונית שנולדה לתוך המוסיקה של המאה ה־20 בלי שתהיה לעם ישראל מסורת של מוסיקה קלאסית או רומנטית. נפלה ישר לתוך האספרנטו של המוסיקה המודרניסטית. זו מוסיקה שקשה מאוד להבדיל בצליליה האלקטרוניים האי־סינאליים והאקאקופוניים במתכוון האם עומד מאחוריה מלחין יפאני או ישראלי, שבדי או אמריקני, מה פלא אם הקהל וגם ציבור הנגנים שלו דבק ביצירות המוכרות והנעימות לו של בטהובן ומוצרט, שופן או ביזה?

הרבה מלחינים ומעט תזמורת

יש לנו הרבה מלחינים, מעט תזמורות גדולות. היצע העולה על יכולת התזמורות לבצע. טבעי שהפילהרמונית אינה יכולה למלא את כל המשאלות.

אבל הסניגור הנלהב ביותר של הפילהרמונית הוא איש מבפנים, יעקב מישורי, נגן הקרן הראשי ואיש ההנהלה:

אנחנו לא מטפחים מלחינים ומנצחים ישראליים? אדרבא, מול קהל מפונק שהתרגל לסופרסטארים — התעקשנו לשמש קרן קפיצה לעשרות מנצחים ומלחינים משלנו: גארי ברטיני, מנדי רודן, אליהו ענבל, יואב תלמי, יואל לוי, דוד שלום, נועם שריף ודניאל בארנבוים כמובן הם רק אחדים מהמנצחים שהופיעו על במתנו. בכל מסע קונצרטים בעולם אנחנו משלבים במכוון יצירה מקורית. המבקר המוסיקאלי בשיקאגו, במסע קונצרטים שערכנו לא כוזן ובו ניגנו את „למנצח מזמור" של פאול בן־חיים כתב: תזמורת שיקאגו יכולה ללמוד מהפילהרמונית הישראלית כיצד מטפחים מוסיקה לאומית. אצלנו — מתעלמים מהמלחינים האמריקניים!

לכבוד יובל המאה של בן־גוריון הזמנו את „חזון לדוד" אצל נעם שריף וניגנו את היצירה שבע פעמים, אצל יוסף טל, זקן מלחיני ישראל הזמנו את „הסימפוניה היובל, בקרוב ננגן את. אבני, ובמרוצת חמישים השנים האחרונות ביצענו לא פחות ממאתיים משרים יצירה ישראלית — זה מעט אלא שאין לנו עדיין שוסטקוביץ משלנו כמו שיש „וייטס" או בנג'מין בריטן משלנו כמו שיש לבריטים. המוסיקה הישראלית המקורית עדיין בהתהוות.

עובדה אחרת: הקהל. בסקר סטטיסטי שערך יעקב לוי בשנה שעברה בקרב מדגם מייצג של אלף ומאתיים מנויי התזמורת התלוננו הרוב המכריע: הפילהרמונית יותר מדי מודרנית, יותר מדי ישראלית... עורך־דין מצליין כותב להנהלה: אחרי יום מפרך אני בא לתזמורת כדי להתפרק במנוחה, כדי ליהנות עם מאהלר וברהמס, לא רוצה לשמוע יצירות מודרניות, לא רוצה שתחנכו אותי, תנו לי בצלילים ודי...

ולבוצה של מנויים מחיפה חותמת על צעומת מהזה: כה זי"ן למנויי סדרה א' נבנתם את ברליוז ולנו אתם נותנים את פנדרצקי? אתם מקפחים אותנו.

לא רוצים מוסיקה מודרנית

אמבט אחרי הקונצרט — התנצלו המחזים ההוד. שגם פנדרצקי המהדרני העניק להם חוויה מוסיקאלית — אבל הפרינציפ ברור. כולם רוצים את „חליל הקסם" ולא את „המוסיקה ויזה" אותה סדרה מיוחדת שהוקדשה ע"י הפילהרמונית למוסיקה חדשנית שגהצה מאליה לפני שמונה שנים, מחוסר מתעניינים.

אז מה התרוץ? למישורי הצעה מעניינת: „אם ננגן בעתיד יצירה ישראלית או מודרניסטית — נקדים לה הסברים ע"י המנצח, כשם שמסבירים את המוסיקה בקונצרטים לנוער".

היה לזה כבר תקדים. לפני שנתיים העזה הפילהרמונית לנגן יצירה של ברונו מאדרנה, מלחין יהודי איטלקי „משוגע", קאקופוני ומבריק. הנגנים נבהלו: הקהל ירגום אותנו באבנים... גארי ברטיני המנצח של אותו ערב הרגיע: יהיה בסדר. הוא פנה לקהל, סיפר על המלחין, תיאר את אישיותו, ניתח את המוסיקה. הקהל גמל במחיאות כפיים.

אבל אם כבר הגענו לקוריוזים ומעשיות — כימון שהגיעה השעה לרדת מן הדיון העקרוני במהותה המוסיקלית של כלת היובל — ולספר קצת היסטוריה.

אם יבוא מישהו ויטען שהפילהרמונית הישראלית נולדה „הודות" לעליית הנאצים לשלטון — קשה יהיה להתווכח איתו. ברשימת נגני הקונצרט הראשון שניגנה התזמורת, ב־26 בדצמבר 1936 אנו רואים שהכנר הראשי, רודולף ברגמן, שייך לתזמורת העירונית של ויסבאדן, ופליקס גאליממיר הוא איש התזמורת הקונצרטנטית של וינה, ב"ייה פר לישוק בא מ„הקולטורבונד" היהודי בברלין ולוראנד פנוש מהפילהרמונית של בודפשט, ורק כנרמז נגן הויולה בלומברג בא מברלין. הקונטרבאסיסט ארנסט בעצם הגיע מפרנקפורט וכמוהו הוילך אריך טפליץ.

אבל יש גם כנרים ממורשה „מלודי" ואבובים מהאג, ומיד מתברר שהפילהרמונית אכן נולדה כמו תוספות תרבותיות רבות אחרות בארץ ישראל הקטנה, מעליית ה„ייקים" של שנת 33... בתזמורות הגדולות של גרמניה ואוסטריה דחפו, לחצו, השליכו הוקו דחוקה את הנגנים היהודיים. הוברמן — כנר־סולן בינלאומי באותם ימים כהלים: נאסוף את הטובים שבכל נגני אירופה — ונקים תזמורת כל כך מעולה בארץ ישראל עד שבעצם סיבה ורמתה תפריך את תורת הגזע הנאצית ואת טענותיהם על נחיתותם של היהודים.

התייצבות למבחן הראשון

בתוכנייה שהוציאה התזמורת לכבוד יובלה אפשר לראות תצלום של מכתב שכתב הוברמן בדצמבר 35', שנה לפני הולדת התזמורת, על נייר המכתבים של מלון המלך דוד בירושלים. המכתב מופנה אל ועד התזמורת התל־אביבית (קראו לה איחוד סימפוניה־פילהרמוניה באיי) ובו הוא מציע לנגנים הרוצים להצטרף לתזמורת שהוא מתכוון להקים להתייצב בשעה זו וזו אחה"צ במלון תלפיות „למבחן ראשוני".

הוברמן, עם המוניטין, הקפדנות הייקית, הרצון הנחרץ לשמור על הרמה הגבוהה ביותר, חוסר הרחמים שגילה כלפי נגנים מסוג א' מינוס אותם דחה על הסף — נחת על תל־אביב הקטנה כרוח סערה. בהתחלה — ניסו להילחם בו. קבוצות שלמות של נגנים, „קומונות מוסיקליות" ברוח שנות ה־30 אמרו לו: או שאתה לוקח את כל החברים או שלא ננגן אצלך... „לא צריך" ענה הוברמן, „אני לוקח רק את הטובים ביותר...". התוצאה — הכנר הגדול העלה לארץ ששים נגנים מאירופה וצירף אליהם רק תריסר נגנים מקומיים.

למן הרגע הראשון היתה זו איפוא תזמורת של כוכבים וסולנים, של הקונצרט הראשון מספרים אגדות.

הסבל שנשא את מזוודותיו של הוברמן, למשל, סרב לקבל כמנו טיפ: „אומרים שאתה מקים תזמורת גדולה" אמר לכנר המפורסם, „אם תן לי כרטיסים במקום טיפ...".

באיזה מקום בעולם נלחמים סבלים ופועלי בנין על כרטיסים לקונצרטים, התמוגג הוברמן.

השאיפה להתחיל מיד באקורד הכי גבוה, הכי בולט, הכי מעולה — „כדי להראות להם" לכל האנטישמים ששונאי היהודים בעולם, הניע את הוברמן להזמין לפתיחה מנצח מפורסם, ארתורו טוסקניני. ישוב מסיבות פוליטיות ולא מוסיקאליות („כדי להפגין את הזדהותי עם העם היהודי") ביטל התחייבויות מוסיקאליות קודמות ונסע לתל־אביב. לפיכה בידעת חוליות, על סף המדבר, בסורה התיכון.

גם על טוסקניני מספרים כמובן אגדות: כאשר המונית שהיתה אמורה לקחתו לאולם החזרות איחרה בשלוש דקות — רתח על חוסר הדייקנות האוריינטאלית הזו והלך ברגל לאורך כל רחוב אלנבי עד למחסן בגני התערוכה שעל יד נמל ת"א, נמל חדש וטרי שאף זה הושלם, כשהמונית ובה באו יהיו התל־אביביים בשרכת מאמריך וכולם מתחננים בפניו שייכנס ויסע בה...

אשר לחזרות הראשונות במחסן שבנמל — הן הזכור לפארסה יותר מאשר להיסטוריה מוסיקאלית. חבורה של נגנים גרמנים, אוסטרים, פולנים ורוסים, הונגרים ואמריקנים, כל אחד עם מסורת נגינתית אחרת, מנטליות תרבותית אחרת, אידיאולוגיה ואמונות אחרות, אם כי כולם יהודים כמובן, ניסתה לרצות את המאסטרו האיטלקי הטמפרמנטאלי שרדה זועק, נוער ומקלל בכמה וכמה שפות, לנוכח צלילים שקידם את אוזניו... „תהיו יותר קלילים, יותר צרפתיים־איטלקיים ופחות גרמנים כבדים שכאלה" זעק טוסקניני וכאשר לא הבינו בני ה„ייקים" על איזה קלילות הוא מדבר פרץ פתאום בריקוד איטלקי סוער כדי שיתפסו...

גם הוותיקים נזכרים גם בהלמות הפטישים של ה„שיר „אנו נבנה פה נמל, פה נמל" של הפועלים בחוץ, כשביקשו מהתזמורת עם מריצות לעשות הפסקה בעבודה לפחות בזמן חזרות התזמורת. דרשו הפועלים „שוחד" — כרטיסים לקונצרט! לבסוף התפרסמה מודעה באלנבי: יש קונצרט. יש כרטיסים. כן רגע המחזור תור של אנשים שעמדו כל הלילה כדי לחכות לבוקר, למכירה.

הם היה דצמבר, רבוני, ובחורף גשום וקריר מנות כמו החורף הנוכחי, הפוקד אותנו בשנת החמישים של הפילהרמונית. ב־26 בדצמבר 36' ירד גשם ולעפות. אחד מרוכשי הכרטיסים נפל למשכב בשפעת קשה. אבו ההסגנה שיישאר בבית, הוא

(המשך בעמוד 11)

שיחות השבוע

*

מאת מוטי זפט

תת־אלוף (מיל') צבי שור
לשעבר יועץ כספי לרמטכ"ל

ה„לביא" המריא — האם יקורקע ע"י ארצות הברית?

אב־הטיפוס של מטוס ה„לביא" ביצע שלשום את טיסת הבכורה שלו, שמילאה את כל הציפיות, ואף מעבר להן. אלפי אנשים שהשקיעו בפרויקט מיליוני שעות עבודה הביעו שמחה וסיפוק עצומים. אולם אלו היו מהולים בחששות לעתידו של הפרויקט הלאומי.

בימים אלה מגיעה ארצה משלחת מארה"ב, בראשות תת־שר ההגנה האמריקני, דב זקהיים, שתנסה להציע לממשלה חלופה ל„לביא". דו"ח שהוכן בארה"ב קובע כי ישראל לא תוכל לעמוד בייצור המטוס, בגלל מחירו הגבוה. המשלחת תציע, ככל הנראה, שישראל תייצר מערכות רבות למטוס ה„אף־16", במקום ייצור ה„לביא".

בתעשיה האווירית יילחמו בחירוף נפשם בהצעה האמריקנית. את ההחלטה תצטרך לקבל הממשלה. מדובר בתעסוקה לאלפי אנשים, עצמאות בייצור מטוס יוקרה כזה ואי תלות באמריקנים.

האם הטיסה המוצלחת של האב־טיפוס הראשון של ה„לביא" מחזקת את „ערכיו" במאבק הפוליטי־כלכלי עם האמריקנים?

על כך שוחחנו עם (תא"ל) צבי שור, כיום מנכ"ל התאחדות תעשייני היהלומים ובעבר יועץ כספי לרמטכ"ל וראש אגף התקציבים במשרד שטיפל בפרוייקט ה„לביא" מהתחלותיו הראשונות ועד שנת 1982 וכן יעץ בשנים האחרונות בנושא.

ש. ה„לביא" המריא, מה זה אומר לגבי עתידו של הפרוייקט?

ת. בין המראתו של האב־טיפוס הראשון לעתיד הפרוייקט הקשר אינו חזק ביותר. מובן, שהיה יותר גרוע אם היו לא היו מצליחים לבצע את ההמראה בגלל בעיות טכניות, שאז מנהלי הפרוייקט היו נקלעים לעמדת חולשה. המראת המטוס אינה מלמדת את ההוכחות על העלויות העתידיות של הפרוייקט.

ש. מה המרחק, במונחי כסף וזמן, בין המטוס הנוכחי לבין ייצור המטוס?

ת. הוצאות הפיתוח היו כ־2.5 מיליארד דולר. עד כה היו ההוצאות כ־1.3 מיליארד דולר. מובן, שצריכים לטוס עוד כ־5 אבות טיפוס, משלכל־אחד תפקיד אחר. אחד מהם, למשל, ייחרס על הקרקע, זאת כדי ללמוד על חוזק המטוס ומערכותיו.

המשך מימון האספקה של חלקים מבריקים הוא ארוך, צריכים כבר עכשיו להיכנס לייצור החלקים השוטפים. אם הכל יהיה כשורה — יצאו המטוסים הקרבים הראשונים מקו הייצור בתחילת שנות התשעים.

באשר לעלויות: התעשיה האווירית טוענת שעלות כל מטוס תהיה כ־16 מיליון דולר, בעוד שארה"ב טוענת — 22 מיליון דולר. לכל מטוס, בעיקר בשנות הייצור הראשונות, מתווסף ציוד קרקע, בדיקה וחימוש שאינם על עלות המטוס עצמו, במחיר השווה לזה של עלות המטוס. כלומר — סה"כ 30 מיליון דולר אליבא דתעשיה האווירית ו־40 מיליון דולר לפי האמריקנים.

אם ייצרו 25 מטוסים בשנה (ופחות מזה לא כדאי, שכן התכנית מדברת על מאות מטוסים), נגיע בעשור הקרוב ל־250 מטוסי „לביא" ועד שייצור המטוס האחרון, בעוד כחמש עשרה שנה, כבר לא יהיה כ"כ חדש מבחינת מערכותיו. כך שלענין משך זמן הייצור — משמעות חמורה.

אם ייצרו 25 מטוסים בשנה, הרי שלפי המרסיה האמריקנית, נצטרך להוציא מיליארד דולר בשנה ולפי החישובים המקומיים — 800 מיליון דולר, זאת בהנחה, שעד שנות ה־90 ימשך תקציב פיתוח הפרוייקט. כך שלסיכום נקודה זו, בפועל יכולה להידרש הוצאה של מיליארד דולר לשנה, חלקה לפיתוח וחלקה על ההכנסה לקו הייצור, זאת החל מהיום למשך 15 שנה.

ש. כיצד נוצר הפער הגדול בהערכות העלויות בין התעשיה האווירית הישראלית לבין האמריקנים?

ת. ברור, שהתעשיה האווירית מעוניינת להציג מחיר ריאלי נמוך ככל האפשר, בעוד שהאמריקנים מציגים מחיר עם מקדמי ביטחון גדולים, מכוחת באמריקה, כדי לא לצאת בהפתעות מאוחר יותר. גם הויכוח על מחיר שעת עבודה גורם לפער בהערכות.

ש. בניגוד למצב באים בימים אלה לישראל להציע חלופה ל„לביא". האם לאחר המראת אב־הטיפוס יהיה להם קשה יותר „למכור" את החלופות?

ת. האמריקנים יתרכזו בנושא העלויות. הם יצטרכו לשכנע שמטוס ה„אף־16", עם האוויוניקה שלנו אינו נופל באיכותו מה„לביא" ושהעלות תהיה קטנה יותר.

ש. מה אמורים להיות יתרונותיו הייחודיים של ה„לביא"?

ת. הרוב בתחום זה הוא בגדר סודות מבצעיים. אולם מה שניתן לומר הוא שב„לביא" משתדלים לרכז את כל הניסיון שנלמד בכל המלחמות שעברנו, התאמת המטוס לזירות המיוחדות שלנו, בעיקר בשטח הלוחמה האלקטרונית וכן דברים שנלמדו ממטוסים בעולם בתחומי מנוע, מערכות, מחשבים וכיו"ב, שכן במטוס הולכים על הטוב ביותר והנחת היצרנים היא שה„לביא" יהיה מטוס הקרב מן השורה הראשונה בעולם.

יוסי אולמרט — מכון שילוח

משהו מתחיל לזוז בקידום השלום במזה"ת

בגילוי דעת לקראת 1987, קורא מזכ"ל הליגה הערבית, שאדלי קליבי, לפתוח במאמץ בינלאומי משותף לפתרון הסכסוך הערבי־ישראלי.

בדבריו בתוניס הפציר המזכ"ל בפלשתינאים לחדול מאלימות וקרא לעולם הערבי להתגבר על חילוקי דעות ופילוגים.

במקום אחר, — חוסיין הודיע למובארק כי שמע מבכירים בארגון אש"ף על נכונותם לזירוז התהליך המדיני באיזור.

כזכור, לפני מספר חודשים סוכם בין ישראל למצרים על ועידה בינלאומית בנושא המזה"ת. עד כה לא נעשה הרבה בכיוון זה. השבוע פורסם כי ריצ'רד מרפי שגר החוץ האמריקני, יבוא שוב בינואר לאיזור, למסע דיאלוגים בין ירדן, מצרים וישראל, במסגרת המאמצים לחידוש תהליך השלום במזה"ת.

כזכור, התהליך זה נכנס לקיפאון לפני כשנה וחצי חודשים, לאחר שנכשלו הנסיונות להביא לשיחות בין ישראל לבין משלחת ירדנית־פלשתינאית משותפת.

מנכ"ל משרד החוץ, אברהם תמיר, ערך השבוע שיחות עם ההנהגה המצרית, שיחות שהוגדרו כ„טובות". גם השר משה שחל חזר מארצות המצרים שמפעו אופטימיות של חידוש התהליך המדיני.

בנושאים אלה שוחחנו עם ד"ר יוסי אולמרט, ממכון שילוח באוניברסיטת תל־אביב.

ש. מזכ"ל הליגה הערבית, שאדלי קליבי, קרא בתוניס ליוזמת שלום במזה"ת. נעימות חדשה?

ת. אם הציטוטים שפורסמו מדויקים על קריאתו להפסקת האלימות הפלשתינאית נכונים, הרי שיש פה בהחלט נימה חדשה. יש כאן אמירת הדברים במקומו שקודם נלחשו בחדרים סגורים.

בנושא המאמץ הבינלאומי, אין חדש, שכן גם מצרים, ירדן ואולי גם ישראל פועלים בכיוון ועידה כזו.

מה שמעניין הוא הנושא למנהגה של קבלת מצרים מחדש למסגרת העולם הערבי. זו נימה מתונה, פייסנות והצבעה גבינה לשלום. דבר זה מאותר מכוחנה זו שבו בזמן שמצרים מוחמלת את יחסיה עם ישראל, המדינות הערביות פותחות יותר את זרועותיהן כלפיה.

ש. מה משקלה של הליגה הערבית בקרב מדינות ערב?

ת. הליגה הערבית יכולה להיות חשובה כשמדינות ערב יחליטו לנקוט יוזמה פוליטית כלשהי, שאז הליגה יכולה להיות הציבור שדרכו הדברים יכולים להתרחש. כליגה ערבית — אין לה משקל חשוב וצבאי, והיא יכולה לספק רק שירותים. יחד עם זאת, להצהרתו של קליבי, כיו"ר הליגה, יש משקל סמלי.

ש. חוסיין ומובארק מדברים על כך שאש"ף מוכן לזירוז התהליך המדיני. מה עומד מאחורי „נכונות" זו?

ת. יש כיום דיבורים על ועידה בינלאומית, מאמץ לקרב את עמדות ישראל ואש"ף בנושא הוועידה. למצרים ברור שכל אפשרות של התקדמות בנושא הפלשתינאי תלויה בהסדר שבין חוסיין לערפאת, שכן איש מהם לא ילך לבדו לפתרון.

מה עומד מאחורי נכונות זו קשה לדעת. שכן, מצד אחר יש שמועות על נסיונות לקרב את פלגי אש"ף השונים. בכל מקום, יש בהחלט פעילות בשטח ותזוזה בכיוון הוועידה, אך המצב עודנו נזיל.

גם העובדה שריצ'ארד מרפי מגיע, מצביעה, משום שעד כה נמנע שהיה שולח מלעסוק בנושא, בלי שתהיה תקווה כלשהי להצלחה, כך שביקורו של מרפי כשלעצמו הוא סימן מעודד. אני אישית לא כ"כ אופטימי. אבל, יש גם שמועות על התקרבות סורית־מצרית, כך שדברים רבים ודאי קורים, אך עדיין מוקדם לשפוט אותם.

בני עופר — אגוד יבואני הרכב

הורדת המיסים גרמה תסיסה בשוק המכוניות

במסגרת „חגיגת הורדת המכסים" שנכנסה אתמול לתוקף, תופסות המכוניות מקום נכבד. באלה היו הוזלות שבין שלושה ל־17 אחוז.

מחירה של מכונית המיובאת הוא כשליש ממחירה בארץ. את ההפרש יש לזקוף לחובת מסים שונים. יבוא אלפי מכוניות בשנה תורם לקופת האוצר כסף רב, אך עתה ייאלץ האוצר לוותר על חלק מהכנסה זו בשל ההשלמים עם השוק המשותף.

והציבור? — זה, הרבה בשנים האחרונות לרכוש מכוניות מדגמים חדשים דווקא. עניין של סטאטוס. כל הודעה מוקדמת על כוונות להפחית או לייקר את מחירי המכוניות, משפיעה מיד על שוק ההיצע והביקוש של המכוניות.

מה קורה בשטח זה? — על כך שוחחנו עם בני עופר, מאיגוד יבואני הרכב.

ש. כיצד הגיב הציבור בשבועות האחרונים לפרסומים על ההוזלות הצפויות במחירי המכוניות?

ת. הפרסומים הצליחו לבלבל את הציבור. הוא לא ידע להחליט אם להביא לסוכנויות מיד את הכסף ולשחרר את המכוניות או להמתין. בניגוד לפרסומים שהיו מטעם משרד התחבורה, האוצר וכיו"ב — התחשבים שעשו היבואנים הביאו מסקנות אחרות לגמרי.

בשבועות האחרונים היו אמנם מעט ביטולי הזמנות. אך התופעה שבלטה היא, שלקוחות רבים שהזמינו מכוניות, הקדימו להמתין ולראות כיצד יתפתחו הדברים.

ש. מה אתם צופים להיקף מכירות רכב חדש ב־1987? האם ההוזלות יגדילו את היקף המכירות?

ת. אנחנו מעריכים שלא יהיה גידול במספר המכוניות שיימכרו, אך בהחלט יהיה מעבר ממכוניות בעלות נפח קטן מ־1300 סמ"ק למכוניות עד 1600 סמ"ק.

ש. עד כה עודדה הממשלה, באמצעות הטבות שונות, רכישת מכוניות קטנות דווקא — מה הלוגיקה השתנה?

ת. כל הטיעונים על הצריכת דלק נמוכה תכדו את — אין בו אמת, שכן בטכנולוגיה הקיימת, מכוניות גדולות חסכוניות יותר מקטנות בעלות אותו גוף. נוסף לכך, אין להתעלם מהיתרון הבטיחותי.

החל מפברואר 1981, כשנקבעה מדרגת מס שונה למכוניות עד 1300 סמ"ק, אלה תפסו כ־70 אחוז מהשוק, כיוון שפער המחירים, בעיקר בשל הביטוח, היה מאוד משמעותי. כעת זה יכול להשתנות.

ש. אם כך, „סובארו" עשויה לאבד את הדומיננטיות שלה בכבישים?

ת. אמנם כן. המכונית הזו כעת תהיה יקרה. ב־1600 סמ"ק לא יהיה לה שום יתרון לעומת המתחרות וכיוון שהמכוניות היפאניות לא ייהנו מהקלות במכסים, גם מכונית ה„סובארו" 1300 סמ"ק תהפוך ליקרה ואז כל התמונה עשויה להשתנות.

ש. בהזדמנות זו עורכן גם מתח השיווק של היבואנים. לכמה הוא מגיע?

ת. למכוניות עד 1600 סמ"ק מתח השיווק הוא — 18 אחוז. לנפח מנוע גדול יותר — 22 אחוז. יש לציין כי זאת מהמחיר הרגיל (לא כולל מסים ומכסים), כלומר כשליש ממחיר המכונית שפורסם.

בתמרורים החדשים, נקבע שהמחירים החדשים יוקפאו ל־3 חודשים. ההיה אם יהיו תנודות בשטבעות, זה יבוא בעיקר על־חשבון היבואן. כלומר, נוהגים לבר נקיצה לשלושה חודשים. חשוב להדגיש, כי מנובמבר 1984 לא הכירו ליבואנים בהתייקרויות היצרנים, ונוסף לכך המחירים היו קפואים, כך שמצבה דנמים כתח השיווק שלנו הביא להפסד.

תרבות הקול ותרבות המראה

(הרהור על יהדות ויוונות)

מאת הרב בנימין צביאלי

לא על יחסי הכוחות שבין יהדות ויוונות ידובר כאן ולא על תולדות התמודדותן, כי אם על כמה קווי אופי של שתי התרבויות שנאבקו זו נגד זו, ולא נטעה אם נאמר שבפרספקטיבה רחבה, ארוכת טווח, לאחר נצחון החשמונאים על היוונים והמתיוונים שהיה מוגבל בזמן ובמקום, שתיהן יצאו מנצחות ושתיהן נשכרות. אלא שטיבו של ניצחון זה, או של נצחונות אלה, עדיין לא זכה להערכה מעמיקה כראוי לו.

לבא לפומא לא גליא, כשם שהגויים מדברים על מסורת, או מורשת, יהודאו־נוצרית (קרי יוונית) שמכונה בגבהה התרבות המערבית של היום. כך אנו בטובתנו ושלא בטובתנו, מוכרחים להודות, כי אנו חיים בתוך תוכה של תרבות יהודית הלניסטית, היינו תרבות אירופית, שעקבותיה וטביעת אצבעותיה ברורים ומורגשים גם בקודשי הקודשים שלנו (תורה שבעל פה, הגות, פרשנות, שירה ואפילו עבודת הקודש). וכבר עסקו בכך חוקרים היסטוריונים והוגים לא מעטים (ראה יהושע גוטמן, א. א. הלוי—אפשטיין, שאול ליברמן ואחרים), ואפילו הוגה־דעות חרדי כר' שמשון רפאל הירש נאבק קשות עם עצמו כדי להצדיק את רוח היוונות הנעימה והנוהה שהשתלטה על יהדות אשכנז במאה ה־19, גם זו ההרייה שלו (ראה מכתו בירחון „ישורון" בגרמניה (1857) „דער הולוניזמוס אונד דאס יודענטום", תורגם ועובד לעברית בידי ד"ר יעקב רוטשילד.

*

חיי אדם וסדרי עולם כתנהלים לפי שני ממדי הוויה שהם החלל והזמן. ושני אלה נתפסים בשני חושינו העיקריים — הראייה והשמיעה, הפועלים תוך מגבלות טבעיות מראשית בריאתו של אדם. אין אדם מסוגל לתפוס אין סוף של זמן כשם שאין הוא יכול לתפוס אין סוף של חלל, אף שהוא משתדל בכל אמצעי הטכניקה (אמצעי התקשורת למיניהם) להרחיב את סוחה שליטתו. ההגדרה על אין סוף נתייחדה רק לבורא עולם והיא גם אחד מכינוייו בתורת הקבלה.

התרבות האנושית על כל ספיחיה התפתחה בתוך שתי הויות אלה, לפיהן אף התגבשו אורחות חיים וצורות ביטוי, הרגלי הנאה ואסתטיקה ודרכי יצירה. גם אמצעי התקשורת הם אופפים את האדם, או שהאדם אורג אותם מסביבו כקורי עכבים, מוגדרים כחזותיים או קוליים ורק בביקרים של אנומליה קיצונית, של העדר יכולת ראייה ושמיעה (הלן קלר) כופעלים ביתר שאת, לפי תיאורית הקומפנסציה בבריאה, חושיו „המשניים" של אדם — מישוש, טעם וריח.

כהו החוש הקובע יותר בחיי אדם. הראייה או השמיעה. קשה להחליט. גם מבחינה הלכתית יש ספקות כי חייב פחות במצוות, החרש (שאינו שומע ואינו מדבר) או בסומא, ובאיזה סוג של כצוות. אמנם דעתו של רבי יהודה היה שסומא פטור מכל המצוות שבתורה, אך כנגדו סבורים אחרים שאין הדבר כך (וראה הסיפור על רב יוסף במסכת בבא קמא פ"ז, א'). לשמת זאת חכמים אמרו שאם תירשו — כלומר שהכהו על אוזנו — נותן לו דמי כולו, נחרש שאינו שומע ואינו מדבר פטור מכל המצוות האמורות בתורה (ראה רמב"ם הלכות חגיגה פרק ב', ד').

היו נביאים שראו מחזות, חזיונות, והיו ששמעו רק קולות, „דממה וקול אשמעי" (איוב ד') והקול רדף אחריהם ולא נתן מנוח.

יש אמן־סופר שבשפת כתיבתו „רואה" תמונה ויש ש„שומעי" קול ויש היורד לחושים הנמוכים יותר והוא „ממשש" או „טועם" או „מריח".

*

אך מאז ומתמיד נתפס הקול כמשהו רוחני יותר, מעודן יותר, מופשט יותר, אף שבדרך הטבע גם הקול אינו יכול להתרחש („להתגבש") בלי אחיזה בבקוד פיזי מסויים. התורה מזהירה „ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ד' בחורב מתוך האש", „תמונה אינכם רואים זולתי קול" (דברים ד') הקול אינו נתפס כמשהו מוחשי.

האדם מתפלל בהשמעת קול, „האזינה אלקים תפילתי" (תהלים נ"ה). ואין הוא יוצא ידי חובה בהשיפת פניו ולבו כלפי הקב"ה הרואה אותו לא פחות משהוא שומע אותו. ואולי סוד הדבר בכך שיצירת קול דורשת מעשה, לא כן המראה; המראה הוא פסיווי בעוד הקול מחייב מאמץ, כוונה. הקול נוצר ופועל במימד הזמן, צלילים מופקים בסדר מסויים. העולם התחיל באמירה, „בעשרה מאמרות נברא העולם". הקול קדם למראה, „ויאמר אלקים יהי אור — ויהי אור". ותמציתה של תרבות ישראל הם לא רק עשרת הדברות שבקעו מארבע פינות תבל ללא תמונה וללא מראה אלא בקריאה הקולית המופלאה „שמע ישראל". החטא הראשון עלי אדמות היה חטא שבראייה, „ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעיניים" (בראשית ג'), והתורה מזהירה מפני חטאים שבראייה וכאילו כתצלמת מפיתויי הסביבה, „ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (פרשת ציצית). ד"ר ישראל אלדד מעיר באחד ממאמריו כי יכול אדם להאחיז עיניים ולהעמיד פנים, להסתתר כאחורי תחפושת. אין בעולם אחיזת אוזניים. הקול נשאר אותנטי. אפילו אם הידיים ידי עשיו. הקול נשאר קול יעקב, ואת זה לא ניתן לשנות.

*

תרבות יוונית פועלת בחלל, התרבות היהודית פועלת בזמן, והרי הקול הוא הוויה של הזמן.

„ההגיון העברי שמעי הוא, לא עיוני (מלשון עין), אקוסטי לא הסתכלותי", אומר ר' דוד כהן (הנזיר) בספרו המעמיק „קול הנבואה, ההגיון העברי השמעי". שתי השקפות עולם הן, או בדיוק, יש השקפת עולם (ראייה) והאזנת עולם — הקשבה. הראשונה מיוחדת להגיון היווני האלילי העיוני (מלשון עין), המונח ביסוד המדע המערבי שההסתכלות והצפייה בעולם ובמבשיו עומדות בראשו. לא כן ההגיון העברי השמעי הוא, המשמע את העולם ואת חוקי העולם ומקשיב למהות הבלתי נראה והבלתי צפוי אשר דברו נשמע כמו בנבואה.

להקשבת העולם החיצונה ולשמיעת הבינה הפנימית קודמת ועוברת השמיעה ההיסטורית, מפי השמועה, כדרכו של הרמב"ם לומר בדרשות ההלכה, במשנה תורה, „מפי השמועה אמרו", „מפי השמועה למדו".

כללה של החכמה העברית בדרך הליכוד, לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, מתוך כך קיצור הלשון שבספרות העברית המקורית הזקוקה משום מה למידות המדרש, אלו י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן.

*

אין ספק שהיהדות מבדישה את הקול והשמיעה על פני החושים האחרים. בעוד אצל היוונים האור הוא היופי הדבק בהם השם הלנים. אולי בלשון הליוס (שמש ביוונית), ולפי השקפת יוון היפה הוא גם טוב, ביהדות אין הדבר כך. וכבר אמר ר' יהודה הלוי „ואל תשיאך חכמה יוונית שיש לה פרחים (יופי) ואין לה פרי".

במאבק ההיסטורי שבין שתי התרבויות, תרבות הקול ותרבות מראה. אין אנו בטוחים שהראשונה ניצחה. בראשיתה היתה תרבות ישראל אמנם קול בלבד. אפילו לא כתב, שהוא בגלגולו הסמלי של הקול (וראה ספרו הגדול של ארנסט קסירר על הצורות הסמליות), „קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול". התורה שבעל פה שהיא גם היא מסיני אסור היה לכותבה, „דברים שבעל־פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב" (גיטין ס'), והשתמשטה (בשורוק) ההאת הבלתי כתיבה, היא שהפכה את תרבות ישראל למשהו נתפס במחשבה בלבה, כמעט לא באמצעות החושים. יפה תיאר הסופר ליאון פויכטונגר את סיפור הנכנס לקודש הקדשים בטרם החריב את בית המקדש ותמהה על שלא מצא שם „שום דבר".

אך בכל זאת התורה נכתבה וגם התורה שבעל־פה נכתבה מכיון שהיה השעה והמציאות ועדיין היא נקראית תורה שבעל פה.

יתר על כן. ההיפשטות המופלגת לא יכלה להיקלט בזהות ובלבם של יוצאי מצרים במדבר, ומכיון שאחר קבלת התורה שניתנה מתוך „תמונה אינכם רואים זולתי קול", עשו את העגל והחלו מרקדים סביבו. ורבים הפרשנים (אבן עזרא, ר' יהודה הלוי ועוד) הסוברים כי העגל לא נעשה לשם עבודה זרה אלא לשם שמים, כעין סמל של מרכבה שעליה רוכבת השכינה. ומשנראשית בעגל בא הציווי מן השמים להקים משכן העשוי זהב וכסף ונחשת ותכלת וארגמן, ובקודש הקדשים ארון שיטים מצופה זהב המכיל את עשרת הדברות ועליו שני כרובים פורשי כנפיים למעלה. את הדברים האלה היו מראים לעם מרחוק כאומרים „ראו חיבתכם לפני המקום" (יומא נ"א, ב'). אף ידועים לנו הויכוחים שאחרי דורו של הרמב"ם שקבע בין עיקריו כי „הבורא יתברך שמו אינו גוף ואין לו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל". ואין לחשוד בכל אלה (גם הראב"ד) שרצו למעט אף במשהו מן ה„לא כלום" הפיזי של אמונת ישראל.

תרבות ישראל עם כל היותה קולית ומופשטת הרי היא מתבטאת באורח חיים קונקרטי יום־יומי. בקיום תורה ומצוות, בחפצי קדושה גשמיים שנייסויותיו על הידורם. בתוך עולם הנשלט על ידי תרבות הראייה, בסבך אמצעי הקשיה אדירים שמקור צמיחתם בתרבות יוון הקדומה, מפלסת לה היהדות בקושי את דרכה היהודית ומי ידע אם יישאר בה כוחה לעמוד בייחודה לאורך ימים.

„מאגר יהדות ממוחשב" בספריה התורנית ברמת־גן

מאת חיים פיקרש

ככר רמב"ם, בלב רמת גן, הומה בשעות אחר הצהריים מטיילים רבים. ילדים ובני נוער משתעשעים עם להקות היונים הצחורות, ה„נוחתות" בכיכר בבטחה. סמוך לכיכר, באולם הספריה התורנית שבבניין המועצה הדתית, אחרים מחפשים אחרי „מזון רוחני". באחרונה נתווסף חידוש לבאי הספריה — „מאגר יהדות ממוחשב", הקשור ישירות אל פרוייקט השו"ת שבאוניברסיטת בר אילן.

הספרייה התורנית הגדולה בבית המועצה הדתית ברמת גן, הנושאת את שמו של הרב דרייזין המנוח, שכיהן במשך שנים כיו"ר המועצה, אוצרת בתוכה כ־16 אלף ספרי קודש, בהם גם ספרים נדירים ויקרים. לספרייה זו מגיעים אנשים גם ממרחקים, שלא לדבר על תושבי רמת גן ובני ברק. משהופעל, באחרונה, המאגר הממוחשב, רבו עוד יותר המבקרים, שוב לא היה גבול לשמחתם של לומדי התורה.

הרבנים הראשיים לישראל, הגר"א שפירא והגר"מ אליהו, בעת ביקור בספריה התורנית בבית המועצה הדתית ברמת־גן, בה הופעל לאחרונה „מאגר יהדות ממוחשב".

מענה לכל שאלה

תלמידים, סטודנטים, אנשים העוסקים בחקר וביצירה תורנית, וכל מי שמתעניין בעניינה של היהדות ואוצרות הרוח שלה יכול כיום באמצעות המסוף הממוחשב לקבל בתוך כמה דקות מענה לכל שאלה שהיא המטרידה אותו, או לקבל מידע בכל נושא שביקש.

„היכן מתכן לבוא ולהשתמש בשירותי הספרייה, ללא תמורה" — מזמינים יוזמי הפרוייקט את כל המעוניינים. והם באים בהמוניהם, ביניהם גם תלמידי בתי־ספר שחובבים „להכין את שיעוריהם" באמצעות המסוף...

את הרעיון להכניס לספרייה מסוף ממוחשב, הקשור ישירות אל פרויקט השאלות והתשובות באוניברסיטת בר אילן, העלה ראש המועצה הדתית, ר' רפאל גוילי, במהלך ביקור שערך עם עמיתיו באוניברסיטה לפני שנה לערך. הרב אילני ממפעילי הפרויקט הסביר את הרעיון וראש המועצה הדתית ברמת גן „נדלק" עליו. מאז לא מצא מנוח עד שגייס את האמצעים הדרושים והחל להריץ את השירות הנסיוני הזה בהצלחה מרובה.

עתה נהנה כל הציבור מן השירות החידושי הזה, שאין לו אח ורע בארץ. ר' רפאל גוילי בטוח, כרבים אחרים, כי בעקבות ההצלחה ברמת גן תורחב השיטה לערים נוספות. שכן אין לך אמצעי טוב יותר כדי לסייע בתחומי מחשבת היהדות בכל אלף ואחת השאלות התשובות המצויים בפרויקט, שבהם נעזרים כבר בהצלחה מספר רב של מפסקים ועורכי דין, סטודנטים ועמך שוחר תורה ויהדות.

„גם רבנים ואישי תורה למדו חיש מהר את יתרונותיו של המסוף הממוחשב", מספר לנו ר' רפאל גוילי. בציינו, כי תלמידי ישיבות בבני ברק מבכרים לבוא לספרייה במקום לפנות לאוניברסיטת בר אילן בחפשם אחרי עצה בשו"ת.

בזכות הספרן

האיש אשר על הספריה ועל המסוף הינו ר' יהודה סביב, ספרן ראשי, העובד במקום יותר מ־17 שנה. מעורבותו האישית, אומרים. הבטיחה את הצלחת הפרוייקט, מה גם שבניין הפנים בניהולה של ספרייה זו, שהיא אחת הספריות הגדולות בארץ בתחום התורני, הקלה על השילוב המהיר של המסוף בעבודה השוטפת.

יהודה סביב, אומרים, מכיר כמעט את כל הספרים בספרייה. הוא שסידר את הקטלוג ויכול לשלוף לך כל ספר שתבקש מבין סורי הספרים, המסודרים להפליא. הוא מטפס ועולה אל מעלה הסולם כדי לשלוף כבקשתך ספר נדיר ויקר — ספר קבלה בן 300 שנה, המעוטר בציורים שאים רק „מבינים" בספרי הקבלה מודעים לתוכנם...

הנהלת המועצה הדתית נענית בנפש חפצה למציעים לתת לספרייה למשמרת את הספרים. הספרים נבדקים בקפדנות, אם יש צורך נכרכים מחדש, ואחר־כך מתויקים ומונחים במקום המסומן. את הספרים אין נוטלים הביתה, אלא רק לעיון במקום. אפשר למצוא בספרייה גם עלונים וכתבי עת היוצאים מבית מדרשה של היהדות הדתית. „אצלינו תוכל למצוא, למשל, את הגליונות הראשונים של „הצופה" — מגלה איש שיחנו.

מזה עשרים שנה, מאז נפתחו שעריה של הספרייה הגדולה, רב מספרם של הבאים, „עמך" בצד חוקרים ומלומדים, רבנים ובני ישיבות. אך מאז הופעל המחשב המכונה כאן „מאגר היהדות הממוחשב" גבר בציבור זרם הבאים.

דומה, אומר לנו יהודה סביב, שאין לך תחום של מחשבה ביהדות שהמבקרים בספרייה לא יבקשו עליו מידע. אך יש לציין, הוא אומר, כי הנושאים האקטואלים נוטלים את הבכורה.

מי ומי המתעניינים?

שביתת האחיות והמשבר במערכת הרפואה עורר עניין אצל אחד מאישי התורה ברמת גן; עורך הדין ליפא קמינר ביקש לדעת על „העמדה במקורות היהדות ומה דינם כיום". התשובה שקיבל בדפי המידע שנפלטו מהמחשב עוררו בו עניין מיוחד, „הדבר מצריך לימוד מעמיק" — לדבריו.

מנהל הספרייה מספר, כי שנת השביתה היתה באחרונה „להיט", כשרבים באים ומבקשים לקבל תשובות בנושא רגיש זה. אחד, למשל, ביקש לדעת אם יש קדושה שביעית על פירות של גוי, ואילו את דוד זוהר, איש חברת „מקורות", בקפריזלוג במקצועו, סיקרן הנושא של „זיהום המים במקורות".

„כל כך הרבה מקורות ביהדות עוסקים בנושא הזיהום?" — פלט בתמיהה, ואחר כך שקע בעיון מעמיק בחומר.

גם סוגי זיהום שלא ידע עליהם נתגלו לו על פי אותם מקורות, שחיפש איש „מקורות"...

שאלה מקורית ומאוד מעניינת הציג בפני המחשב גרשון אינגבי, מהנדס בתעשייה האווירית, אותו, לכשל, הטרידה השאלה, האם ראייה באמצעות משקפת או מיקרוסקופ מחייבת, כגון בעניין הלבנה, למשל בברכה? והתשובה, כסתבר חיובית.

את דוד שגיר, מכוהרי, עניינה השאלה האם העיוור חייב בברכה כשהוא עולה לתורה? ייתכן שהפסיקה ברורה לגבי שאלה זו, אך המקורות־הכפרטים את הבעה מעניינים ומסקרנים לכשעצמם. התשובות שמתקבלות מצריכות לפעמים לימוד ועיון של ימים רבים.

הפעלת המאגר באולם הספרית, יצר „תורים של ממתינים", ולכן הוסדר במקום רישום כדי שלא יציגי השאלות, והם מקבלים את המענה ימים מספר אחר־כך. אך בסך הכל אין טענות. זה שירות הראוי לברכה — אומר לנו יצחק כהן, סטודנט. גם הוא הסבור כי למועצה הדתית ברמת גן מגיעה תודה על יזמה ברוכה זו. שיש בה כדי להוסיף דעת בעולם היהודי.

סיכומו של שבוע

סוף פסוק ל„שבכת"

צוות החקירה בפרשת השב"כ קבע בבירור, שאין הצדקה נגד מאן דהוא שלא קיבל הנחיה, לא להעמדה המשפטית ולא לשפיטה הליכי החקירה, על ידי התובע קבוצי החוקים, שאין עילה להדיח ולהחקור בנושא.

גם משפטנים בכירים קבעו, שאין עוד מקום לבדיקה וחקירה, וכי ברור שלא יצחק שמיר נתן את ההוראה להריגתם של הרוצחים ולא הוא שאישר בידוי ראיות.

מעטים בתום לב, ורבים שלא בתום לב, אלא מתוך מגמה לעשות הון פוליטי, או קריירה עיתונאית (כדבריו הנבונים של הסופר אהרן מגד, איש „המערך", בדיוק), מוסיפים ותובעים חקירה נוספת. ביניהם גם מן „המערך", המתנה שראשיו נעדרי אומץ להודות בטעותם ובוודאי שאינם מסוגלים לבקש מחילה משמיר. חבר כנסת שחל, ועמו השר חיים בר־לב, השר־לשעבר מוטה גור ואחרים אף תבעו את התפטרותו של שמיר, אך מכיוון מה לא תבעו מבר־לב שיתפטר, משקיבל „סטירת לחי" מצלצלת מביהמ"ש העליון בפרשת ההדחה של צלורית עזורי נציב שירות בתי הסוהר.

במסדרונות הכנסת, בכליאתה, בוועדת החוץ והביטחון ובוועדה כיהנה עסקו השבוע בדו"ח החקירה. אנשי תקשורת רצו אחרי עסקנצ'יקים מסיעות קיקיוניות וחיזרו על פתחיהם כדי לסחוט עוד קורטוב של שנאת אחים. הללו עשו הכל לתת „כנפיים" הד קולני לתביעה „להכות הכל".

ברכת העם לנשיא המדינה, חיים הרצוג, שהשכיל לחון אנשים אמיצים שפעלו ופועלים למען בטחון המדינה בתנאים קשים ומסוכנים. הודות לפעולותיהם נמנעו אסונות רבים, שמטעמים מובנים אין עליהם דיווח. לאותו קומץ צעקנים, המתעטף באיצטלא של „מוסר וטוהר", אין זה מובנה שלא הגענו עדיין אל המנוחה ואל הנחלה, ומצבנו מכתיב דרכי פעולה שבתנאים נורמליים לא היינו נזקקים להן. בכל פעם רוכבים הם על „סוס" אחר, ובלבד שיפגעו בשלטון המדינה במגמה להאדיר ולחזק את מחנותיהם.

שפויים שבציבור, ובכלל זה גם במחנה „המערך", דוחים בשאט נפש גישה של עסקנים ועיתונאים מסויימים, לפיה העניין „תם ולא נשלם".

הציבור כולו, פרט לאותם „יפי נפש" המחפשים „סוסים" לרכוב עליהם כדי לנגח את יריביהם גם במחיר של איבוד עצמי לדעת, תובע לשים קץ ולומר סוף פסוק ל„שבכת" המשתוללת ולמהול הצדדים הביותר והמזיק. נכיר תודה הוקרה לאלה שהיו ופעלו בשורות השב"כ ובוודאי לכל אלה המוסיפים לפעול בשורותיו.

חובה עלינו לאפשר, וגם לסייע, לאנשי השב"כ לחזור ולהתארגן במסגרתם החדשה. הדרג המדיני וודאי יסיק בכל הפרשה לקחים לעתיד. יש לכבד מסקנות וסיכומי צוות החקירה. בל נגיע למצב של אנרכיה, המתבטאת בדברי חז"ל: „והי בימי שפוט השופטים, אוי לו לדור השופט את שופטיו".

יונה כהן

העיקרון והכסא

במיבחן הקיבה של סגן השר הדתיים, הרב יצחק פרץ, השה לא אהה, כי קבה נפשו מהחיים הפוליטיים והוא היה מעדיף לא הקדיש את כל עתותיו לעולם התורה.

לא רק רקע „פרשת סוזן מילר" הוא ביקש להתפטר ורבותיו לא התירו לו. לאורך דרכו הפוליטית הקצרה היו מקרים נוספים שעוררו אצלו את הרצון לברוח מהשליחות שהוטלה עליו.

בנאום ההתפטרות שלו בכנסת סגר הרב יצחק פרץ את עצמו במחוייבות חד־משמעית וקשה להאמין, כי יעלה בידי מישהו להסיגו אחור.

אמר השר הרב פרץ: „...אני עושה זאת על־מנת לא לרשום את הגב' מילר כיהודיה... לא אתן ידי לעולם לרשום גויים מזויפים כיהודים. אמנם היו רבים שהציעו לי דרכים שונות לעקיפת הבעיה, אולם, אני סבור שעם בעיה יש להתמודד בכנות ובאומץ־לב ולא לנהוג במדיניות של בת־יענה". כשאן שלא ברור מדוע הוגים בש"ס מנסים לחזור לפתרון בדבר הספת סעיף „לאום קודם". כיצד יירשם בנה של סוזן מילר? כיצד יירשם נכדה? מהר גם יאשימו את מדינת ישראל בגזענות והסיפור הרי מוכר. „לאום קודם" יפגע גם בגרי־צדק שהתגיירו כדת וכדין והרי זה עומד בסתירה מפורשת להלכה.

על ש"ס לאמץ את דבריו של הרב פרץ בכנסת כי „יש להתמודד בכנות ובאומץ לב" וה„לאום קודם" אינו נכנס לקטגוריה זו.

הרב פרץ זכה עם התפטרותו ליוקרה רבה בציבור, שכן נדיר לראות בחיינו הציבוריים כאלה המוכנים לוותר על כסאם גם אם מדובר בעקרונות.

ש. שיף

ראש הממשלה, יצחק שמיר, עשה השבוע אתנחתא מעינייני־דיומא בחברת שניים מנכדיו, במסיבת חנוכה בלשכתו. (צילום חנניה הרמן, לשכת העתונות הממשלתית).

האחיות שוב נערכות לצעדי מחאה

השבוע היה בבחינת „היערכות שקטה" מצידן של אחיות בתי החולים. אך מתחילת השבוע הבא „כבר ירגישו אותנו", הן שהיו בפעם עצורה, „כשיתחילו הצעדים הארגוניים המחודשים", במחאה על כך שהמעסיקים לא מילאו, בטענתן, אחר ההסכם שנחתם.

מטה הטיבת האחיות על בתי החולים כבר התכנס והחליט על הפעלת סידור עבודה גמיש בן 36 שעות, חמישה ימים בשבוע. כציאות זו תגרור „שעות מתות" בהן אחיות לא תמצאנה במחלקות, ואחרות יופעלו במתכונת של שעת חירום. או אז יאלצו מנהלי בתי החולים לשחרר חולים לבתיהם ולהימנע ממתן שירותים מלאים — „כי האחיות תהיינה בעיצומים".

וכשאחיות בתי החולים בעיצומים — „הכל מתהפך". במקום שבו צריכים חולים לקבל שירות טוב, מרגיע, הם יזכו שוב לטלטולים, לטיפול חלקי, לדחיות של הלוך ושוב.

האחיות יודעות מה כוחן ה„סגולי" באי מתן שירותים, לכן הן בטוחות כי הפעם לא יעלה בידי המעסיקים להתחמק מלמלא אחר ההסכם, ובהסכם כתוב מפורשות, שצריכים להבטיח לאחיות הסעה למקומות העבודה, וכשלא נותנים אותה קיימת כבר עילה לעיצומים. גם כשאין משלמים את התוספות על הדיור, ולא השתתפות במעונות ותוספת הקילומטראז' — יש לנקוט צעדים חריגים. גם אם תוספות אלה היו שוליות ביותר בהסכם, והעיקר היה מתן תוספות שכר משמעותיות, שהרגיזו, כזכור, מגזרים רבים אחרים במשק, שלא זכו להטבות כאלה, ושלא לפרוץ את הסכם המסגרת.

האחיות, מסתבר, אינן מוותרות. גם אם האוצר טרם הסדיר את תשלומי התוספות בנושאים השוליים הללו, לכאורה, מיד אחוזים בנסק המוכר כל כך של ניהול מאבק מקצועי „על גבם של החולים". כי רק צצד זה, „ילד טוב" — בטוחות האחיות, החולים ובני משפחותיהם הכיס כבר בסיום הצפוי, הזכור כל כך מן השביתה הממושכת של האחיות. אך מה לעשות, הרי לא הם המבטיחים תוספות, אלא האוצר, והאוצר עסוק ב„אלף ואחד נושאים אחרים". כך שקיים סיכוי שהאיום של האחיות יצא לבטח אל הפועל בתחילתו של השבוע הבא.

חיים פיקרש

סוף עונת הנסיעות

ראש הממשלה, יצחק שמיר, מתכונן לנסוע בעוד כחודשיים לוואשינגטון. שר החוץ, שמעון פרס, קודם לנסוע לאירופה. נסיעות אלה מכוונות לעניין המזרח התיכון, להוציאו מקפאונו. בוואשינגטון החליטו לשלוח לאיזור את ריצ'רד מרפי, ממלא־מקום המזכיר־בפועל בשביל ריינגן, כדי לנסות לקשור מחדש את הקצוות.

שר החוץ, שמעון פרס, שוקל נסיעה לאיטליה. הוא עמד לבוא לבריסל כדי לחתום הסכם עם השוק האירופי על תנאי הסחרות הנוגים ליצוא החקלאי של ישראל. אבל ההסכם טרם זכה לאישור מצד הפרלמנט האירופי ולכן תידחה החתימה. אבל שרי החוץ האירופים מעוניינים מבחינתם להיפגש עם פרס, כדי לשמוע ממנו על תהליך השלום באיזור. יש להם עניין במעורבותה של אירופה בתהליך הזה. באירופה רוצים לעבור את הקיפאון באמצעות יוזמות דיפלומטיות. הבעיה היא, שיוזמות מסוג זה עשויות להוליד הצהרות הדומות מסוג „הצהרת ונציה" הידועה, משנת 80, שעיקרה הגדרה עצמית לפלשתינאים, שיתוף אש"ף בתהליך השלום, ערובות בינלאומיות. הצהרה פרו־ערבית, שישראל צרצרה עליה.

ספק אם ישראל מעוניינת בהצהרות חדשה בנוסח זה. לכן כל מגע עם שרי הקהילייה האירופית הוא מסוכן. מכיון שהם מתבססים על הצהרת ונציה. הצהרה זו הסמה את המעורבות האירופית במזה"ת, מכיון שהיא היתה חד־צדדית.

אירופה היתה עסוקה בימים האחרונים בטרור הערבי. אנגליה גייסה את מדינות אירופה להטיל סנקציות נגד סוריה. מדינות ערב טענו, שהטרור הערבי מפסיק את הקהילייה האירופית יותר מאשר הבעיה הפלשתינאית. זה בדיוק מה שאכן השיגו אנשי הטרור הערבי, על כל זרועותיו. הבעיה הפלשתינאית נדחקה מסדר היום של הקהילייה, מפני הטרור הערבי שתפס את מקומה ברמת ההתעניינות האירופית. מבחינה ישראלית זה היה מהלך מצויין. לכן ספק אם כדאי לעורר את הדב מהקיפאון החורפי שלו ולדון על המו"מ האיזורי שאינגנו. מוטב שמדינות אירופה ימשיכו לעסוק בטרור ולא בבעיה הפלשתינאית. הערבים הם שמעוניינים לחדש את הדיון בבעיה הפלשתינאית, ולא אנו צריכים לסייע להם. יש להם מסייעים משלהם.

שמיר בביקורו בוואשינגטון לא יביא תכניות למו"מ. הוא ידון בשורה של נושאים משותפים, ובאלה יש הרבה. אין לו עניין בפורום בינלאומי ולא בוועדה מכינה. דומה ששמיר מנטרל את פרס, הרוצה להוכיח תזוזה מדינית בנושא. לא זה הזמן לחידוש המו"מ, שעה שארה"ב נתונה עדיין במשבר איראנגייט. גם אין היום כתובת משותפת שאפשר לקדם אתה את הנושא. ספק אם לנסיעות הללו יש תועלת מדינית בתקופה זו.

י.א.

הרפורמה – לוועדת מומחים?

ההחלטה שנפלה השבוע בצמרת הכלכלית היא, כי הרפורמה במס הכנסה לא תוגש עכשיו לאישור שר האוצר. יהיה עליה לעבור שלב ביניים: הפנה בוועדת מומחים או בוועדה ציבורית. הבעייה היא יותר להוקרת מומחים.

הערכה זו התגבשה בתום העבודה של נגיד בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו, התאחדות המעסיקים והשרים ב„בצרף".

שר האוצר, משה נסים, לא הסתיר כוונת רוח מהמכשולים הנערמים בדרך לרפורמה, מה גם שהוא יכול היה להתרשם כי המדובר הוא בעקרונות מוכרים ומקובלים. בשלב זה, שר האוצר טרם גילה את קלפיו: האם ימשוך את התכנית הזאת, האם יסכים לוועדה או שיעמוד על הכרעה בממשלה.

קרוב לוודאי שעמדתו של שר האוצר תתברר במחצית השבוע הקרוב.

ד.

השבוע בקו

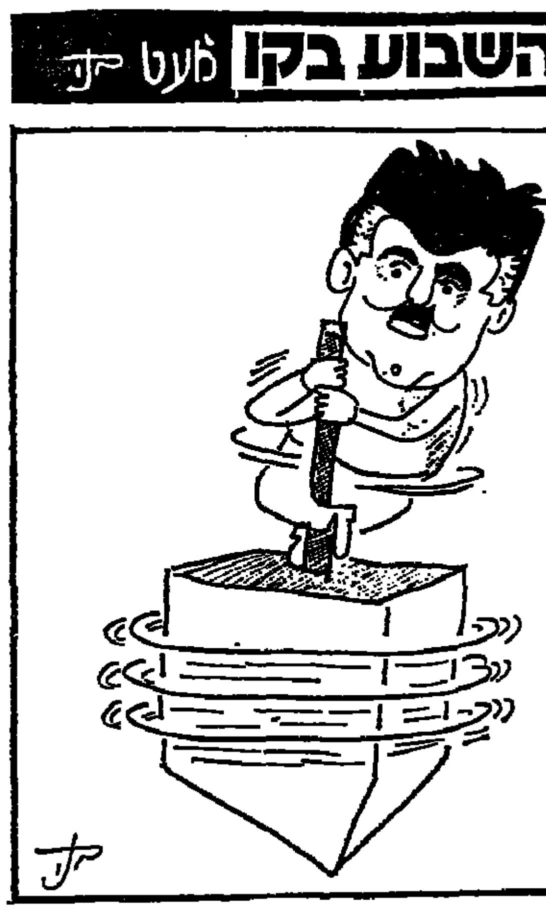

כיצד יפול דבר?...

עט לשחוק

הנשיא הרצוג דיווח לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת על מסעו למזרח הרחוק. עתה, מן הראוי שהנשיא יכנס לאלתר את ועדת הבריאות כדי לבדוק את ההשלכות של ביקורו בסינגפור על מגפת שפעת בארצנו.

* * *

תנועות מצב כלכלית: פחות רווח לנושים ופחות רווחה לנושם.

* * *

ארגוני הנכים מוחים על כוונת הממשלה להטיל מס גם על התגמולים המוענקים להם. לדבריהם, מיסים מנכים (מ"ם בשוא) אבל לא מנכים (מ"ם בחיריק).

* * *

איטליה לישראל: אנו שואלים מה האמת בפרשה רענונו.

* * *

במשרד הבריאות הדעות חלוקות. יש התולים את המקור לשפעת בלהקת ציפורים נודדות המגיעה מסינגפור ויש השוללים סברה זו בתוקף. מכל מקום תגובתם היתה זהה: עורבא־פרח.

אילן בומבך

صورة عن الاصل

עיטורי סופרים וספרים

הציונות שבחסידות / מאת מ. בן שלמה

החסידות ושיבת ציון
מאת ד"ר יצחק אלפסי,
ספריית „מעריב", 204 עמ'.

רבי נחמן מברצלב היה אומר: „המקום שלי הוא רק ארץ-ישראל ובכל אימת שאני נוסע, הריני נוסע רק לארץ-ישראל". אמרתו זו משקפת נאמנה גם את יחסה של החסידות לארץ-ישראל, מימי הבראשית שלה — תנועת החסידות בכל מקום שהיתה נשאה לארץ-ישראל כשעבותות של אהבה ויראה מקשרות אותה אל ארץ הקודש. מייסדה ומחוללה של תנועה זו, רבי ישראל בעל-שם טוב זכר צדיק לברכה, היה הראשון שנשא עיניו לעליה ואף עשה נסיונות לשים פעמיו בדרך לארץ-ישראל, אך מן השמים — מסבירים חסידים על פי אגדות שנתקשרו בשמו — עיכבו בעדו.

החסידות וארץ-ישראל עשויים מקשה אחת. זאת ניתן ללמוד כאגרות צדיקים בשבחה של ארץ ישראל ועל פי הנסיונות לעלות לארץ שברכת ה' שורה עליה מראשית השנה ועד אחרית שנה. כך, למשל, בעל התניא, רבי שניאור זלמן מלאדי, מייסד תנועת חב"ד, קרא לחסידיו: „לעורר את האהבה הישנה לחיבת ארץ הקודש להיות בוערת ברשפי אש מקרב איש ולב עמוק כאילו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו — רוח נדיבה בהתנדב עם למלאוה ידם לה' ביד מלאה ורחבה".

ואכן, אהבת החסידות לארץ-ישראל בערה ברשפי אש בלבם של אדמו"רים וקהל חסידיהם. לא נגזים אם נאמר, כי עולמם הגדול מקופל בד' האמות של ארץ-ישראל. אולם אם עד כה גדלו הדברים מתוך ספרים הרבה אין קץ שנכתבו על חצרות אדמו"רים, הרי עתה, עם הופעת ספרו של הסופר וחוקר החסידות, ד"ר יצחק אלפסי, הם מרוכזים באכסניה אחת ופורשים לעין הקורא את עולם החסידות ויחסו לארץ-ישראל. בספר שתחילה נכתב כדיסרטציה לקבלת תואר דוקטור לפילוסופיה באוניברסיטת בר-אילן ניתוח מעניין ומעמיק של יחסה של החסידות להתעוררות הלאומית מראשיתה, על עליית חסידים, חלקם בבניין הארץ וכו'.

בספר גילויים מעניינים וכן פקסימיליות של כתבי יד שלא ראו עד עתה אור, הנוסכים אור על יחסה של החסידות לציונות ויחסה של הציונות לחסידות. לא תמיד הנסיונות הללו עלו יפה. לא אחת נתגלו חילוקי דעות חריפים בין חסידים לציונים. אולם, אם סוקרים את האירועים מתוך פרספקטיבה של רוחב דעת הרי שהרף חילוקי הדעות בין חסידים לציונים — התנועה החסידית בכלל רשמה פרק זוהר בתנועת התחיה הדתית לאומית בכל הקשור בהעמקת הקשר בין עם ישראל ויישובה של א"י.

למעשה אם נבדוק את ספרי הקורות נמצא כי החסידות הקדימה בכמאה שנה לפחות את התנועה הציונית. החזון של שיבת ציון היה חרות עמוק בהוייתה ואורחות הצדיקים שהעלוה מתוכה.

כבר בדברי המבוא לספר מונה המחבר את המאמצים שנעשו על-ידי האדמו"רים כדי לעלות לארץ-ישראל, ואף עידוד קהל החסידים לצאת לפניהם ולבוא אחריהם. וכה הם מבורים לעין הקורא — הבעש"ט, רבי גרשון מקיטוב, ר' יוסף מפולנאה, רב מנחם מנדל מפרמישלאן, רבי שניאור זלמן מלאדי, ר' אלימלך מליז'נסק, ר' אייזיק מקומרנא שקבע כי „אפילו בזמן הגלות מחויב כל אחד מישראל לשבת בארץ-ישראל..."

עם זאת, כדרכו של חוקר, המחבר אינו פוסח על הויכוחים שחצו את חצרות האדמו"רים בכל מה ששייך ליחסם לארץ-ישראל עם הקמת התנועה הציונית המדינית על-ידי ד"ר בנימין זאב הרצל ועוד קודם לכן. במסגרת המבוא הוא מביא משהו מן מאות הויכוחים: האם חובה לתמוך במתיישבים היהודים בארץ-ישראל. מכאן גם נובע היחס השלילי והבלתי נלהב של צדיקי החסידות לבעיית „אתרוגי ארץ-ישראל". בעיה זו נתעוררה בשנת תרל"ז (1877) בשעה שרבי מאיר אוירבך, הרב מקאליש שישב בירושלים, יצא בקריאה לגולה ש„חיובא רמיא על אחינו בני ישראל יושבי חוץ לארץ להשמע להוראת גדולי הרבנים שיחיו, שלא לברך על אתרוגי קורפו, באם ישיגו אתרוג אשר ממקור קודש יהלך, מאתרוגים הגדלים בארצנו הקדושה תובב"א שזה כשר אליבא דכולא עלמא..." (עמ' 15).

ויכוח זה למעשה נמשך עד עצם היום הזה. יש חצרות חסידים בחו"ל המקפידים לברך דווקא על „אתרוגי קורפו", כשם שיש כיום לא מעט סוחרים ב„כלי קודש" בחו"ל המייבאים אתרוגים ממרוקו במקום מארץ-ישראל. אולם לא על האתרוג הוא הויכוח — הויכוח הוא על מקומה של ארץ-ישראל בתפיסת עולמם של היהודים היושבים בארצות נכר. ולעתים על-פי זה ניתן להתרשם לגבי יחסם לארץ הקודש היושבים והמעבדים את אדמתה.

החסידות ומבשרי ציון

המחבר מקדיש פרק מיוחד לסוגיית „החסידות ומבשרי ציון". פרק זה העוסק בתקופה שלפני הקמתה של התנועה הציונית חושף מקצת מהויכוח האידאולוגי שהתנהל בין מבשרי ציון, ביניהם ר' צבי הירש קאלישר, ר' אליהו גוטמכר, ר' נתן פרידלנד ואחרים עם רבנים וראשי החסידות שבתקופתם היו שחיבו את חידוש היישוב היהודי בארץ-ישראל והיו שהתנגדו לרעיון מתוך חשש שלא להימנות עם דוחקי הקץ. אלה שסמכו ידיהם על הרעיון נתנו ביטוי לעמדתם זו בדברים שאמרו בשמם. כך למשל האדמו"ר מראדומסק, בעל „תפארת שלמה", מרבה בספרו להפליג בשבחה של ארץ-ישראל: „כל העולם כולו ניזון מתמצית של ארץ-ישראל... כי הנה צריך כל איש להשתוקק בכל לבבו על ארץ-ישראל וקדושתה כמו שנאמר: שאלו שלום ירושלים...". ומעוררי ציון הם דברי רבי צדוק הכהן מלובלין: „לית מאן דפליג דמעלה גדולה היא דירת ארץ-ישראל גם בזמן הזה. וכל תנאים ואמוראים שהפליגו בשבח ישיבתה, היו אחרי החורבן, וכן הרמב"ם שלא מנאה למצווה חיובית, בכל מקום קבע להלכה שבחי ישיבתה...".

גם בפרק הבא הסוקר את „היחס לעליה לארץ ולהתיישבות בה" בשנים תרמ"א — תרנ"ה, באה לידי ביטוי עמדת החסידות להתארגנותן של אגודות החובבים, כדי להיאחז באדמתה של ארץ-ישראל על-ידי עבודת שדה וכרם.

מסביר רבי ישראל מפילוב: „רעותא שבראה לעיניים שיש קצת הארה מן השמים מן הדין לעשות הכל לקירובה של הגאולה, להרבות יושבים עליה (הכוונה לארץ-ישראל) ולחזק ולאמץ ברכיים כושלות. ידיים רפות שיצליחו במלאכתם בישיבתם בארץ...". אך לא פחות מזה מעניינת גישתו ההלכתית לעניין הנדון. בהמשך קובע ר' ישראל מפילוב להלכה:

א. לפי הרמב"ן הקונה נחלה בארץ שתתן פרנסה ליושבים עליה, הרי גם אם הקונה נשאר בחו"ל היא מצוות עשה.

ב. אם תהיה רשות מהממשלות להתקבץ שיעלו לדור בארץ-ישראל שני אלפים ושני רבבות מישראל משיהיה מצוה וחיוב על כל יחיד ויחיד שישתדל להשיג רשות לעלות ולהתאחד עם אותם הדרים שמה.

ג. אפילו העולים לארץ משום שפרנסתם אינה מצויה בחו"ל — אם יקיימו את המצוות התלויות בארץ מצוה הם עושים.

ד. יש להקפיד על קיום כל המצוות התלויות בארץ.

דברי ר' ישראל מפילוב שהופיעו בחוברת „תחית עירו" ויכוח בחצרות החסידים. כך, למשל, ה„שפת אמת" דחה אותם, גם אם באחת מאגרותיו הדגיש שאין ספק שיישוב ארץ-ישראל הוא בחזקת מצווה. אולם אין לחייב את הציבור לקיים אותה בנסיבות הקיימות. לעומת זאת האדמו"ר מסוכטשוב סמך ידיו על הדברים. „נהניתי ממנו — מהספר — כי מעורר לבבות לחיבת ארץ-הקודש בדברים טובים ומתוקים". עם זאת בניגוד לדעתו של ר' ישראל מפילוב המצדד של קבוצה של אלף איש, מעדיף ר' אברהם מסוכטשוב עליה של יחידים, שכן היא יותר כעשית מאשר עליה של קבוצה גדולה (עמ' 25).

הפרקים הבאים שבספר עוסקים ביחסה של החסידות לארץ-ישראל עם התארגנותה של התנועה הציונית המדינית. הרצל אף ניסה להגיע להידברות עם אדמו"רים ושלח שליחים לאדמו"ר מסוכטשוב לסייע בידו לארגן כינוס רבנים ליסוד התנועה הציונית. אולם אופיה החילוני של הציונות הרחיק מעליה חלק מגדולי החסידות וגם ר' ישראל מסוכטשוב לא מצא את מקומו בתוכה.

הוויכוח על ההתיישבות בארץ-ישראל

באותו זמן התרחב הויכוח בין השוללים והמחייבים את ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל. ויכוח זה לא התנהל עד בדרכי נועם, אלא לבש צורה קשה שמצאה את ביטויה במאבק הולך וגובר בין המחנות. אמנם היו שסברו, כי אין להזות את הציונים ובראשם עמד המחנה הגדול של הציונים הדתיים מתנועת המזרחי. אבל לא היה בכך כדי לאחר את אש המחלוקת שפרצה ושרשפיה מורגשים עד עצם היום הזה, אף שחלפו מאז מאה שנה בקירוב.

יחד עם זאת יזכרו לטובה רבים מבין ראשי החסידות שהושיטו יד בתוספת ברכה לכל אלה מקרב המחנה הדתי שביקשו לעלות לארץ-ישראל. בראשם עמד האדמו"ר מגור ר' אברהם מרדכי זצ"ל. הוא כתב בשנת תרפ"א לר' יצחק גרשטנקורן שבא להקים את בני-ברק הדתית: „כל מה שהיהודים עושים לטובת יישוב הארץ יש לסייע בידם, אם יבואו אלי חסידים ואנשי שלומי להמלך בי, אם להרשם אצלך כחברי האגודה, (הכוונה לאגודת המייסדים של ב"ב) אומר להם: הן... חזק ואמץ ואל תירא ואל תחת, ועשה והמקום יצליח דרכך" (עמ' 54).

ומכאן עובר המחבר לפרשת היחסים בין החסידות ותנועת „המזרחי". ראשי המזרחי לא חסכו מאמצים להסביר עמדתם בפני אדמו"רים ולקרב אותם אל רעיון הציונות הדתית. לא תמיד צלחה דרכם, אם כי לא מעטים סמכו ידיהם על דרך המזרחי, בלטו ביניהם האדמו"רים לבית רוז'ין.

הויכוח לא הצטמצם בין החסידים למזרחיים. נטלו בו חלק רבנים שישבו על מדין. מדי פעם בפעם הופיעו כרוזים השוללים את המזרחי ולצידם דברי המחייבים את המזרחי.

אף על פי כן המעיין בספר ימצא, כי חלקם של החסידים איננו מבוטל ביישוב ארץ-ישראל. תרומתם של האדמו"רים בנדון היא באגרות שפרסמו ו השפיעו על רבים לנטוש את הגלות ולעלות. בין האגרות המובאות בספר בולטת אגרתו של האדמו"ר מגור ר' אברהם מרדכי אלטר זצ"ל לאחר ביקורו הראשון בארץ-ישראל. „מצוות יישוב ארץ-ישראל שנצטווינו בתורתנו הקדושה. איננה דבר התלוי בזמן, רק ביכולת האפשרות, ולכן גם עתה צריכים להשתמש באפשרות של עכשיו ולעבוד בכל עוז כי בריבוי העולים לארץ-ישראל. תתגדל השפעתם שמה, וגם זה יגרום שמירת קדושת הארץ..." (עמ' 125).

גלריה רבת היקף

אחד הפרקים שיש בהם ענין רב, ביחוד לשוחרי הציונות הדתית, כולל את רשימת האדמו"רים, רבנים חסידים וחסידים שהצטרפו למזרחי. פרק זה שייך למעשה לאחד הפרקים הקודמים בו נסקרים היחסים בין החסידות למזרחי. ברם, בשונה בפרק הנ"ל חלק מהדברים סתומים, בעיקר בכל הנוגע ל„מי ומי" מבין התנועות החסידים והאדמו"רים שהזדהו עם רעיון המזרחי, הרי שפרק זה בא להשלים את החסר.

כמאה שמות של אנשי שם ומצודת משלום חסידות והרבנות כלולים בפרק זה. ועל פיהם ניתן ללמוד וגם לעמוד על התמיכה הציבורית הרחבה שתנועת המזרחי נהנתה ממנה. השמות, הכלולים בפרק זה מצטרפים לגלריה רבת היקף של אישי תורה וחסידות שלא רק הזדהו עם הציונות הדתית אלא גם נמנו עם בוניה והוגיה הרעיוניים. בצד האדמו"רים מסדיגורא, מסקוירה, מבוהוש ומרוזין מופיעים הרב הגאון ר' משולם ראטה, הרב שמואל הלוי ברוט, הרב שלמה אהרונסון, הרב יהודה לייב זינגר-זיינא, הרב ישעיהו שפירא — האדמו"ר החלוץ ורבים-רבים אחרים המעטרים את תנועת המזרחי אשר לאור משנתם התפתחה הציונות הדתית ב-רכה עד הלום.

ולא נעדרים בספר פרקי שלפתם בין נאמני הציונות הדתית בעולם החסידות לבין שולליה, כולל אגרות הנבוכות להכיל את דברי הביקורת של אדמו"רים כלפי המזרחי ועוד.

הפרק החותם את הספר בא לתאר את שושלת החסידים בארץ-ישראל מהבעש"ט ועד ימינו. הרגש בא בעליות החסידים, החל בעליה החסידית הראשונה רבי אברהם גרשון מקיטוב, גיסו של הבעש"ט; עליית החסידים לירושלים, כולל הקמת הישוב החסידי בעיר הקודש על בתי-הכנסת החסידיים; עליות החסידים אחרי הצהרת בלפור. „לאחר הצהרת בלפור החלו עליות גדולות של חסידים שעוררו מחדש את הלבבות בקרב החסידים... בשנת תרפ"ב עלה ארצה האדמו"ר מהתרובין מגזע קוז'ניץ ברודזיסקי, רבי חיים מאיר יחיאל שפירא מדרוהוביטש שמורשתו מבית קוז'ניץ, אבל הנהגתו החסידית מבית רוז'ין. כינס בשנת תרע"ח, אחרי הצהרת בלפור אסיפת צדיקים בחזיה כדי לייסד הסתדרות שתפעל „ליצור ארץ מושב לעם העברי על-ידי יסוד ישובים יהודיים בארץ-ישראל".

„בקול קורא" שפירסם מתוארים ביסופי הגאולה של עם ישראל, תוך הדגשה כי „רק בארץ-ישראל אפשר לשמור חיי תורה בשלימות. אם היהודים לא יפעלו לטובת הישוב יהיה זה חטא, שאין לו כפרה, לא רק לארץ אלא גם לתורה שכן השאיפה היא שארץ-ישראל תהיה ארץ מקלט לא רק לעם ישראל, אלא גם לתורת ישראל" (עמ' 49).

ולבסוף בא סיפורם של שיכוני חסידים שקמו לאחר הקמת המדינה — ויז'ניץ, בלז, קלויזנבורג, חב"ד, צאנז וכו', וכן פרטים על הנהגת אדמו"רים שעברו לישראל המקרינים אור יקרות של חסידות על מדינת ישראל.

ועוד פרט מעניין על יחסם של החסידים לארץ-ישראל ויישוב הארץ. בספר אנו מוצאים „קול קורא" שפירסם רבי יעקב מיזוב לרכישת אדמות שכם:

„הלא עיר שכם לפניכם, אדמתה פורית ודשנה — יבוליה וצאצאיה... מעינות לאין מספר יזלו ברחובותיה האווירה זך ובריא, גם בבית דירה מרווחת תשיגו במחיר מצער — בה תאחזו ותרחיבו בה ישוב הארץ בכלל, כי רבים יתעוררו לבוא לארץ הקדושה בהמצא להם מקום נחת ר' מרוה... אחינו: התעוררו בלב רגש ונפש שוקקה, שימו לבבכם לדבר הגדול הזה, החזיקו בכל נפשכם ובכל מאודיכם ושוב העיר הקדושה שכם תובב"א..." (עמ' 106).

דומה שהדברים מדברים בעד עצמם ויש בהם משום תשובה גם לאלה המבקשים לראות את שכם מחוץ לגבולות ארץ-ישראל.

*

הספר כתוב וערוך בטוב טעם ודעת. העובדה שמקורו נכתב כדיסרטציה לקבלת תואר דוקטור לפילוסופיה אינה פוגמת בשטף הקריאה, למרות שהמחבר נאלץ להרבות במובאות ולהקפיד על הסגנון המחקרי. להיפך, לעיתים יש בדברים יתרון רב. הואיל הם מסייעים לקורא ולמעיין להתוודע אל הדברים כהוויתם ועל סמך זה להסיק את מסקנותיו בכל הקשור בזיקה בין החסידות לתנועת התחיה הלאומית ובין מבשרי התחיה הדתית לאומית לעולם החסידות.

גם העריכה הגראפית הנאה, כולל האיורים המובאות כדברי אדמו"רים ואישי תורה, מוסיפים מימד מיוחד לספר שלפנינו. הפותח — כאמור — שערים להבנת חלקה ותרומתה של החסידות לבניין ארץ-ישראל ולהתקמתה של מדינת ישראל.

הקשר בין החסידות לארץ-ישראל שראשיתו עם הופעת הבעש"ט נמשך עד עצם היום הזה. עובדה היא — חסידים עולים לארץ-ישראל, הם מקימים שכונות חסידות ברחבי הארץ. גם אלה שאינם משלימים עם דרכה של הציונות — אף הם בין העולים. וכה תפגש אותם, את חסידי חב"ד ו חסידי סאטמר, לצידם של חסידי בלז וחסידי קלויזנבורג, חסידי גור וחסידי סדיגורא, עולים לארץ-ישראל כדי לבנות ולהיבנות בה.

ובימים אלה ממש עלה לארץ האדמו"ר מבוסטון שלפי כתב היוחסין שבידו הוא נמנה עם הצאצאים הישירים של הבעל-שם-טוב.

מחבר הספר, ד"ר יצחק אלפסי, נמנה עם חשובי חוקרי החסידות והוא אחד הבולטים בשטח זה. מאחוריו עשרים ספרים במקצוע החסידות, כשהספר שלפנינו אוצר בתוכו את „אלה תולדות" החסידות בכל מה ששייך לסוגיית החסידות לארץ-ישראל.

ועל כך מגיע יישר כוח לד"ר אלפסי ולכל אלה שעמלו על הוצאת הספר בצורה נאה וההידור המרחיבה דעתו של הקורא המעיין בו. וכה נפתחו שערים לציונות שבחסידות.

רבקה נוה

הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ

שִׁלְהֵי חֹדֶשׁ כִּסְלֵו לֵילוֹת אֵין יָרֵחַ
אוֹר צָנוּעַ תָּמִים אֶל הַחֹשֶׁךְ זוֹרֵחַ.
עַל אַדְנֵי חַלּוֹנוֹת בִּקְצוֹת כָּל תֵּבֵל
נֵרוֹת חֲנֻכָּה בְּבָתֵּי יִשְׂרָאֵל.
כֹּה רַב הוּא סוֹדְכֶם הָאָחוּז בְּשַׁלְהֶבֶת
צָפוּן בְּתוֹכוֹ גַּם גִּיל גַּם עַצֶּבֶת.
כָּל רֶטֶט שַׁלְהֶבֶת הַבְּהוּב וְסִפּוּר
שֶׁהַנֵּס בְּתוֹכוֹ כִּבְמַסֶּכֶת שָׁזוּר.
אַגָּדוֹת נֶחָמָה־גְּאֻלָּה שֶׁל דּוֹרוֹת
אָרְגוּ, סָרְגוּ מֵאֵלֶּה הָאוֹרוֹת;
עַל פַּךְ שֶׁמֶן קָטָן וְאוֹרוֹ שֶׁלֹּא גָּז
וּקְרָבוֹת מַכַּבִּים וּגְבוּרוֹת מְעַטֵּי אָז.
יֵשׁ לָנוּ אוֹרָה, נֵר קָטָן וָדַל
בְּכָל אוֹר נְגֹהוֹת מְתָחְכָּם שֶׁל חַשְׁמַל
כִּי בִּימֵי חֲשֵׁכָה שֶׁל גָּלוּת וְשִׁכְחוֹן
יְהוּדִים כָּךְ מָצְאוּ נֶחָמָה וְחָזוֹן.

וְעוֹמְדִים עוֹד כְּמוֹ אָז נֵרוֹת מַכַּבִּים
בִּגְבוּרָה וּבְנֵס מְעַטִּים מוּל רַבִּים.
הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ — לִרְאוֹתָם בִּלְבַד
לְהָאִיר הֶעָבָר אוֹרָם כְּמוֹ נוֹעַד
לְסַפֵּר עַל נֵר חֲנֻכָּה שֶׁהֻבְהַב בְּמִסְתָּר
וּבְאֹפֶל מַרְתֵּף לְהָנִיס מִפְּנֵי צָר
וְעַל נֵר חֲנֻכָּה שֶׁל תּוֹחֶלֶת וָאוֹר
בְּאֶרֶץ גְּזֵרָה שֶׁל שֶׁלֶג וּכְפוֹר.
וְעַל שׁוֹמְרִים פְּתִיל פִּשְׁתָּן מַשְׁקָם בְּבוֹר כֶּלֶא
מַהֲדִירִים בְּמִצְוָה — יְהוּדִים סְבָלָה...
וְחַיִל עַל הַגְּבוּל נֵרוֹתָיו הוּא יַשִּׂיג
לְגָרֵשׁ אֶת חֶשְׁכַת הַשִּׂנְאָה מִסָּבִיב.

אוֹרוֹת טְהוֹרִים! לַמְּדוּ עָלֵינוּ זְכוּת
שֶׁיִּתְמִיד זֶה הַפְּתִיל, יִמָּשֵׁךְ זֶה הַחוּט
וּמִפַּךְ שֶׁמֶן קָטָן שֶׁשָּׂרַד בְּזָוִית
יֵלֵךְ יִמָּשֵׁךְ לָנוּ אוֹר הַתָּמִיד
וְיוֹסִיף וָלֵךְ וְהָאוֹר הַזָּעִיר
עַד אוֹר חָדָשׁ עַל צִיּוֹן כִּי יָאִיר.

אנשים במצוקה

מאת אברהם בלאט

בין סופרי „הגל החדש" (בניסוחו של גרשון שקד) או „המצב החדש" (דן מירון) נמנה גם יהושע קנז שעלה על הבמה מאז שנות השישים כמספר ונובליסטן מודרני ונדרש לדמויות בעלי מטען רגשי, על סף החרדה והתסכול. דמויות אלו חורגות מהשיגרה, ולכל סיפור שלהן מתלווה משמעות של מצוקה המובילה אל כשלון חרוץ.

אין ספק שהפסיכולוגיה בת זמננו גררה אחריה עלילות של כבבים אנושים מורכבים ומתחים של חיים בלתי מאוזנים. תיאורי המצוקה של יהושע קנז עוברים כחוט השני גם בספרו האחרון, „האשה הגדולה מן החלומות"*), המשקף תמונת מציאות קודרת של בריות מיואשות בואריאציות שונות בשעה שהן שרויות בין חלום להוויה.

דימוי של הרס עצמי

קונפליקטים עצמיים ובין-אישיים אלה, הם פרי הצטברות משקעים רצופים מהלך סיפורי המצבים על הלחצים הבלתי נסבלים של מצב נתון, שלפעמים זה ביטוי של פחד, ולפרקים זהו עצבה המתפרצת של החומר הנפשי. כך אפשר לאפיין את גורלם של שמוליק ומלכה, מנחם גרוסמן „ההונגרי" ורוזה העיוורת, הדייר שי ואשתו אילזה, ושל ציון עם אשתו השנואה לבנה. כל גיבור במערכת יחסיו מעצב כאן טיפוס כמתייסר האחוז מקולל, המבקש למצוא את הבית כמקום של הוויית חיים, בעוד בלב כולם מתחולל או משתולל מאבק דימויי או תחושה סכיזופרנית, המאופיינת על-ידי אדישות ונסיגה, אשליות או הלוצינציות של רדיפות או מצור. מצב זה אינו בגדר של משל או נמשל, כי אם סירוקי חולני בעקבות החיים הכיהים הלוקים בחסר. הסופר מעלה קטע מצומצם של בית משותף בשכונה תל אביבית על דייריו המוגבלים, המסתובבים בעולמם, סובלים בסתר, ואינם יכולים להשתחרר ממצוקתם, הם משוחחים בינם לבין עצמם או עם זולתם אך הם שקועים ואינם מסוגלים להתגבר עם תחושת המחנק.

מצב קיומי זה של קדרות חופף לרוב את הגוף מסביבם ומכג האווירה הדחוס המסייע לאותו דימוי של הרס עצמי. בחדרם של שמוליק ומלכה התריסים מוגפים וריח לא נעים שורר בו. אך קולות הבקשה של מסמרים, שהילדים, ילדי השכנים, תוקעים בלוחות העץ, נשמעים על אף החלונות הסגורים. שמוליק נועל את הכול, כי הוא רוצה למנוע מאשתו לעזוב אותו. הבית של שמוליק אינו כבבר-ר, אך האשליה להסות את הכול ולהתקפל כקיפוד מקלקלת את השורה, כי בלאו הכי שנתו נודדת בכל הלילות, ואין מי שיעזור לו. הוא נוחן אל החלון, פושט את ידיו החוצה כמבקש לקבל ברכה, אך בחוץ „חשים", „נוהים קטנים". כך סופחת המציאות על פניו והוא אינו יכול להפיג את החום המחנק. מחנק זה אינו דימוי תבונתי, כדי להבליט תכונות או דרכי התנהגות. כי אם מושג מוחשי היורד אל השהון ומציין תפיסה של פגע ותלאה.

יהושע קנז, המצטיין בסגנונו המאופק והמבושש, אינו מפריז בתיאוריה, בהשתמשו בחומרים כאילו סוריאליסטיים, אך גם אינו מגיע למחשבה פילוסופית או פסיכולוגיסטית. גיבוריו אינם סטריאוטיפים, אם כי הם מרעיב למתרחש בתוכם. שמוליק יודע כי „הכלב המשוגע" שבתוכו תובע את שלו. עולמו של שמוליק הוא ריק מתוכן, חרלנותו כולאת אותו ומרחקת אותו למיטה. הוא אדם נואש השרוי בבדידות, בבקבוקיה, ללא קשר עם הנאי חברה או תהליכים חברתיים. זהו מעין משבר סיכאלי המביא אותו אל המעבר הסתום. כשלונו נעוץ באבדן כוחו להינתק משקעיו ומפחדו, שמא מלכה אשתו שוב תיטוש אותו. עשרת הימים של בריחת אשתו הפכו אצלו לטראומה שטרפה את ישותו והתירה בו חרדה לכל הפרצה, ובעיקר לנעלי רוזה העיוורת הצועדות בקצה שבצל לחדרו הלוך ושוב, והעקבים קורצעים בראשו כשעון מטורף. „כל הלילה היא הולכת לי על הראש ואני לא יכול להירדם" — קובל שמוליק הדוח בן השקט והקולות גם יחד.

כפייה שהפכה לקיפאון

שמוליק הבריא היה הולך עם מזוודתו מבית לבית כדי לנסות למכור לעקרות בית כלי לבן, גרביים ומטפחות, אך נשים היו מתקבלות בו בחשד מבעד לסדק הדלת, נבהלות למראהו, כאילו הוא רוצח. שמוליק השתוקק להיכנס ולראות את תוכם של הבתים, אך תמיד נשאר עם מרכולתו על הסף, עד שכפו עליו את הנשואין עם מלכה המשרתת. כפייה זו הפכה לקיפאון בחייו — ואת ביתו לגיהנום. הבית של שמוליק אינו רכושו. הוא שייך לאחיו מארק, המנהל חיים גלוחים בפאריס, ומלכה חולמת לעבור לדירה אחרת כדי לקנות לה אחוזה בעולם אחר, שבו ימצא שמוליק מרגוע למצבו הפסיכוטי. הידיעה שמארק אמור לבוא, מעוררת בשמוליק פחדים כי יש בו קונוטאציות לבריחתה של מלכה, שעצם המחשבה על כך, מתישה את גופו ונפשו. יהושע קנז מעצב את גיבורו כאדם התרד להיחלמות אשלי, וכאשר הבריחה השנית מתחוללת, הוא מאבד את עשתונותיו. בתחילה הוא עוד מתאמץ לעקור את זכרה ומסתגר בחדרו, אך לבסוף הוא פורץ את מסגרת ביתו וחש שעצמאותו מתפוקקת. הוא מעלה בדמיונו את זכר „האשה הגדולה מן החלומות" שהיא מעין פיצוי אשלייתי על אבדן האשה הבשר ודמית, אך מיד מתברר על קיומו של „הכלב המשוגע" שבו, שמשתלט עליו באכזריות חדורה. הוא מתגושש אתו. אך מרחוק הוא שומע את קול צעדי רוזה העיוורת ומקלה המקיש לפניה, והוא גולש לאלימות בהיסח הדעת, עת הוא לופת את צווארה והיא צונחת. אקט אלים זה מאפיין את בעיית הכניסה והיציאה מהבית, כי אחרי רגעי הטירוף הוא נשאר בפנים החדר האור, ורק הכלב המשוגע יודע היכן המפתח של הבית. מפתח זה הוא סימבוליזה פרוגלית של הקשר האלים והאימה הפנימית כלפי הזולת הפוקדת את גיבורו.

סיטואציה אחרת של עולם סגור שאין לצאת ממנו מציג לנו הסופר בדמותו של הדוקטור שי ואשתו, שחייהם סגורים מתחת קיומי של אויבים הארדבים להם ומציצים דרך כל הנקבים. דוקטור שי נתון באובססיה של מנהוגו שהוא מעין אקספוזיציה של צללים חושדות, בטענה שמתגללים לו ולאשתו. „שולחים אנשים לצלם, עשרים וארבע שעות ביממה מצלמים, גם בלילה יש להם מכשירים אינפרא-אדומים הם מצלמים אותנו בחושך, שולחים ילדים לצעוק לנו מתחת לחלונות ואנו איננו מגיבים, עוצמים עין כדי לא לתת להם עילות להאשים אותנו במשהו. השכנים עובדים לידם כבלליים במודיעות. כשאנו עולים לדירה, אנו רואים, איך בכל דלת נפתח נקב הצצה ועיניים בוחנות אותנו עשרים וארבע שעות ביממה". זוהי איפוא סיטואציה קפקאית שהדייר שי מודע לה, אך הוא חש באין-אונות, „שלא נוכל להמשיך ככה". במצב איומתי זה ישנם מתעללים ואשפלים, וכן רסויים צדיים ומלוכלכים. אנשים אלה נראים לזוג החשדני, כרודפי יצרים ומשחתים ביותר, בעלי אינסטינקטים בהמיים שאי-אפשר להילחם בהם, שכן אין כאן פירצה אחת שאפשר לסתמה, והכול מתמוטט ומתפורר. אווירה דחוסה זו שבין טירוף ושפיון מובילה לבסוף אל אפיקים של כליון ודוקטור שי ואלזה אשתו, שרצו את המנוחה ולא מצאו אותה — שולחים יד בנפשם, כדי לשים קץ לעלבונם נוכח עולם שמצטייר להם כמלא מהמורות ורפש. אלה הם איפוא הקרבנות של הוויית האימה האכזיסטנציאליסטית.

ימים כבדים כעופרת

קרבן שלישי בשרשרת האירועים של הסבל הפנימי הן הנפשות הפועלות וביניהם „ההונגרי" שסיים את מערכת עבודתו ואינו יכול לעמוד עירוי נוכח בובון הפנאי עקב היותו בן חורין ללא עול העבודה. לחיים גרוסמן המכונה „ההונגרי" לא היו בעצם תביעות מן החיים, והוא הקפיד על חיים מהוגנים ונזהר שלא להרע לאיש, או להידחק למקום שאינו בטוח. לא אחת שאל את עצמו, האם נוראה כל כך הבדידות, אך בשעות הערב העצבות אחזה בו וחלחלה אל לבו ומילאה אותו כשו כותק. המחנק מופיע גם כאן כסימן של במיכות הנפש, וכנראה העתעועים שהיה נשקף לו. גם הוא היה שוקע במחשבות על עצמו, ובעיקר, כאשר נשתחרר מעבודה ויצא לגמלאות. הוא לא ידע מה יעשה בחייו החדשים בנוסף לרצון שבתלש, אם כי הפיתוי להמשיך כמו אתמול כדי לקיים את אי תלותו והידרדרותו היה חזק, וכן גם קביעה בפיו: „ביום שאצטרך לעזרת זולתי אשלח יד בנפשי".

ימיו החלו להיות כבדים כעופרת. והוא הרגיש בצורך לצאת מהבית שאם לא כן ייצא מדעתו. אלמלא התבייש היה „ההונגרי" סר אל המפעל כדי לראות את העובדים ולהצטרף אתם בעבודה. אך השגרה סרפה את רגליו, ושנתו שהיתה לפנים שקטה, טורפת עכשיו בלילות, כי גיסו הנפטר לא הרגלו לבטלה, והמעבר לקיר הזר, הוא שבע את קול רוזה העיוורת ש„הכול רקוב", „הכול רקוב". מנחם גרוסמן לא התריע על עוול, או על הרעה שבאה עליו על שאין הוא מסוגל להבין את הגיון של הדברים". הוא נשא עיניו אל תקרת חדרו ולחש בשפתיו: 'אלוקים, אם אתה קיים, ויש לי הרגשה כזאת, תן לי איזה אות, אות לקיומך. אם השגחתך פרושה גם עלי, איך אדע מה לעשות ואתה אינך נותן לי שום אות?' אכן חסד נורא הוא מתן אות, אבל מי שלא זכה בחסד זה, אין לו שום סיכוי שיזכה בחסד כלשהו" (עמ' 69).

כמוס גרוסמן ביקש איפוא לעשות את המעשה הנכון, אך לא ידע מהו. גם הוא הסתגר בבית, ועקה נפש גברה בו וכל החיים נראו לו כפרדוקס, כמשהו הסותר את השכל הישר. גם „ההונגרי" הוא אדם כקולל, שאינו יכול להתגבר על מגבלותיו, ועשיו פרופסים בו הזמן נותן בו את אותותיו. הוא הולך אל המרפאה, אך בלי משים הוא פונה אל תחנת האוטובוסים כדי לנסוע למפעל. הוא ניצב ליד ערימות הפסולת, מתבונן בהן מקרוב כדי לראות כמה אכלה החלודה בנסורות המתכת (מכאן ההקשה על השחיקה העצמית) וגם הוא מרגיש שהכול מתפורר ומתנוגן. „אין לי עתיד", אומר ה„הונגרי" בקול רם ושיניו נוקשות, לבו פועם בטירוף והוא נשכב ליד ערימות הפסולת עד שתעבור הרעה, ושם מוצאים אותו הפועלים חבוט כמסל מת.

כך גוזרים גיבוריו קנז את הלומותיהם. שמוליק שחנק את רוזה העיוורת בורח אל הים ושם צועק בכל כוחו, כי הוא יודע „יש בעולם מקום שבו אפשר לצעוק בכל הכוח ואיש לא ישמע את הקול". בכל שהגיבורים האחרים גומרים את חייהם בסימן

(סוף בעמוד 8)

*) „האשה הגדולה מן החלומות" מאת יהושע קנז, הוצאת הקיבוץ המאוחד תשמ"ז.

בנימין מגנצא

שִׁיר מִזְמוֹר לְמוֹדִיעִים

הֵהָלֵךְ: בְּבוֹאֲךָ מוֹדִיעִים, שׁוּר נָא, הַבֵּט סָבִיב:
הוֹד הַשַּׁלְוָה אוֹתְךָ יְדַהֵם בְּמַרְאוֹת הָאָבִיב;
כַּלָּנִיּוֹת אֲדַמְדַּמּוֹת תִּפְרַחְנָה וּפִרְחֵי דַּם הַמַּכַּבִּים,
חֲבַצָּלוֹת וְרַקָּפוֹת תַּזְהֵרְנָה בְּזָהֳרֵי אוֹר רַבִּים.

זְכֹר, יְדִידִי, כִּי בְּאֶרֶץ הַלֵּזוּ, הַיָּפָה הַנְּשַׁמָּה,
כְּגַן עֵדֶן הִיא לְלֹא פֶּרֶץ, הָיְתָה לְפָנִים שְׁמָמָה;
פֹּה שׁוֹסְסוּ גִּבּוֹרִים אֲמִתִּיִּים וְלֹא מְרֻמִּים,
אָז יָרַד שָׂרִיד לָאַדִּירִים וַיַּאַרְגוּ לָעָם מַסֶּכֶת דָּמִים.

שׁוּט, יְדִידִי, בַּחֲנֻכָּה, בִּנְתִיבֵי עֵמֶק אַיָּלוֹן!
הַשֶּׁמֶשׁ בְּגֵיא מַחֲנֶה, לִקְרָאתְךָ תַּעֲמֹד דּוֹם!
וְרָאִיתָ פִּתְאֹם בַּדֶּרֶךְ גִּבְעוֹן, גִּבּוֹר קוֹרְמִים נִצָּב מוּלָהּ,
כְּיָרֵחַ הַנִּשְׁקָף מִשְּׁמֵי מָעוֹן וּפָנָיו אֶל הַשֶּׁמֶשׁ הָעוֹלָה.

הִנֵּה הוּא מַתִּתְיָהוּ הַזָּקֵן: דּוֹם נִצָּב עַל הַקְּבָרִים!
אַל־עַל כַּפָּיו יִפְרֹשׂ הַכֹּהֵן, מִקּוֹלוֹ נָמוֹגוּ אַדִּירִים;
יָם בְּיָדוֹ אֶל צְבָא יַעֲדוֹ וּפָנָיו יַבְזִיקוּ לְהָבִים,
יַרְעִידוּ הַפְּלָאִים, בְּצַעֲדוֹ אֱלֵי קְרָב, בְּעֵמֶק שַׁעַלְבִים.

הִנֵּה הוּא יְהוּדָה, בְּחִיר הַמַּכַּבִּים, יְזַנֵּק בֵּין הַפִּילִים הַחַשְׁמוֹנָאִי:
נִקְבְּצוּ עָלָיו יְוָנִים כֹּה רַבִּים, מִי כָּמוֹךָ בָּאֵלִים אֵל קַנָּאִי:
הִנֵּה הֵם, הִנָּם, בְּמַעֲלֵה־בֵּית־חוֹרוֹן: יוֹחָנָן, אֶלְעָזָר, יוֹנָתָן וְשִׁמְעוֹן!
דּוֹר אַחֲרוֹן לְשִׁעְבּוּד וְחֵרוּת וְרִאשׁוֹן לִגְאֻלָּה וְגָאוֹן.

הֵהָלֵךְ, בְּבוֹאֲךָ מוֹדִיעִים, עֲמֹד נָא רֶגַע דּוֹם!
זְכֹר אֵיל בְּאָתְנְךָ יְדָעִים, תִּסֹּב כָּל הָאָרֶץ כִּבְגָדִים!
זְכֹר בְּנֵי־הַמַּכַּבִּים לִמְאוֹת, שֶׁעָלוּ בַּלַּהַב מְדוּרוֹת!
וְאֵשׁ בְּעֵינֶיךָ הַדּוֹמְעוֹת תּוּצַּת כִּשְׁמוֹנַת הַנֵּרוֹת.

פוליטיקה יהודית — יש דבר כזה?

מאת נעמי גוטקינד

פרדוקס: העם הפוליטי ביותר בעולם — לא עיצב תיאוריה פוליטית. „כל שני יהודים מקימים שלוש מפלגות"; „אתה אדוני הנך נשיאם של מאתיים מיליון אמריקנים ואני עומד בראש אומה של שלושה מיליון ראשי ממשלה...". אלה רק שתיים מן הבדיחות האופייניות שמספרים עלינו.

מנדלי־מוכר־ספרים ושלום עליכם ניזונו הרבה על דמויותיהם של המנהיגים־מגדלים של העיירה, שלנהל לעצמם פרנסה הגונה לא ידעו אבל לנהל בהבל פיהם את צבאות הצאר ואת עסקיו של רוטשילד הצליחו בקלות רבה. בארץ-ישראל המנדטורית היה פופולארי ה„פוליטיקה של שדרות־רוטשילד" הרבה לפני שקמה הכנסת ועד היום באמות בתי-כנסת ובמקומות מפגש שונים. בארץ ובעולם מנתחים יהודים את הפוליטיקה העולמית בחדות וברצינות רבה.

גם לפני ד"ר קיסינג'ר ואפילו לפני ד'יזראעלי נחשבו בני עמנו לפוליטיקאים מעולים ושימשו בחצרות מלכים ונסיכים כשרים, כראשי ממשלות וכמבולי מהלכים עדינים בדיפלומטיה ובתיחכום, הנה לעומת כל אלה — שום הוגה דעות יהודי „לגיטימי" (להוציא אנשים כמו שפינוזה, שיצאו מן המסגרת) אינו מעצב תורה פוליטית מסודרת או מנסח את המסורת המדינית היהודית לדורותיה.

כך בעבר וכך אפילו כיום. דווקא בתנ"ך „פוליטי" כל כך לכאורה, כתנ"ך ההלכה, שמדור המכבים שהוליד אותו שימש כתחולה למדינת החשמונאים ולריבונות היהודית של ימי הבית השני — ראוי לעורר עבודה מעמיקה ומעמיינת זו.

תלם חלוצי

מחקרם החדש של פרופ' אליעזר דון יחיא וברוך זיסר מאוניברסיטת בר-אילן חורץ, הייתי אומרת, תלם חלוצי באדמת הבור של הנושא. ושמא טומן הוא זרע למה שיהיה פעם ספר שכותרתו: „הגות מדינית יהודית לדורותיה"? ספר כזה, אגב, אין עד היום.

מדוע? תשובה אפשרית: בגלל הקושי העצום שבאיסוף החומר.

אם חוקר התיאוריה הפוליטית המערבית יכול לנבור שיטתי בספרים מן הסוג כמו „פוליטיאה" של אפלטון, „פוליטיקה" של אריסטו, „לוויתן" של הובס וכו' — כן דומהו בעולם ההגות היהודי חייב לכנס בעצמו נמלים צרצרים מפוזרים של רעיונות מדיניים המובלעים במאות מקורות. כן המקרא והמשנה, התלמוד והמדרש, עד ספרות השו"ת והפוסקים ועד ספרי הפילוסופים. עליו להיות גאון דנאמני שהוא בן תלמודיסט וגם היסטוריון, גם פילוסוף וגם איש מדעי המדינה, כדי להשלים על הים הגדול, ולזקק מתוכו את האני של השקפת עולמה המדינית של היהדות.

פרופ' דון-יחיא מבחיש את הקושי מתחום נגמא — אצל התנ"ך, נעקרים שונים, הוא מסביר, ניסו להעלות מן הטקסט המקראי את השקפת העולם של התנ"ך בנושאים החברתיים והמדיניים אך בגלל ריבוי וגיוון המשמעויות של הכתוב, ובגלל העמדות האידיאולוגיות השונות של החוקרים עצמם נמצא, שלפי הספרים שלהם התנ"ך מצדיק את כל סוגי המשטר המדיני: אנרכיה ומונרכיה, תיאוקרטיה ודמוקרטיה. לכל מסקנה שלך — תמצא אסמכתא. הוא הדין בתלמוד, בספרות השו"ת ובפוסקים. כמעט לכל תיאוריה שתעבוש — תמצא בהם ציטאטות מתאימות.

וכך הגענו למצב שבו הוגה דעות כפרופ' ישעיהו לייבוביץ טוען שהיהדות בכלל לא מעוניינת בפוליטיקה, דהיינו בצורה של המשטר המדיני המסדיר את הענייניים הציבוריים או הכלכליים, היא אדישה לריבונות ואדישה למדינה ורואה בהם רק אינסטרומנטים, כלומר אמצעים בדרך לעשיית המטרה: „אין מוסר יהודי, אין מדיניות יהודית, אין תפיסה חברתית יהודית... היהודים כיהודים נבדלים מגויים לא נחלקו אלא בעניין עבודת השם ע"י קיום תורה ומצוות („יהדות וחברה בתפיסת היהדות"). מאידך גיסא, יש גם הוגים המוצאים בתפיסה הדתית יהודית רציפה מימי התנ"ך המשנה ועד ימיה של מדינת ישראל. זוהי בהפשטה גסה השקפת עולמה של הציונות הדתית והיא באה לידי ביטוי גם בקובצי „התורה והמדינה" בעריכת הגאון הרב שאול ישראלי. קובצים אלה וספרים דומים להם מבררים בעיות פוליטיות אקטואליות מנקודת מוצא הלכתית ובכך הם אכן ממשיכים במסורת רצופה מימי המשנה והתלמוד. כשהגאון הרב שלמה גורן, לדוגמה, מברר הלכתית את סוגיית השתלות הרפואיות, מה דינה של ברכת הלבנה לגבי אסטרונאוט יהודי השוהה בראש החודש על אדמת הירח ואיך על צה"ל לנהוג בשבתות — האם איננו כצאצא הישיר של התנאים והאמוראים המתמודדים עם הבעיות האקטואליות של מציאות ימיהם: פרוזבול, המצור הרומאי, מרד בר כוכבא וכדומה?

יש גם גוני ביניים בין הקטבים הללו. למשל, גישתו של פרופ' דניאל אלעזר, המאמינה בקיומן של תיאוריות פוליטיות שונות לאורך הדורות (ההגות המדינית של ימי הביניים אינה זהה לזו של התלמוד, ההגות המדינית של ימינו אינה זהה לזו של ימי הביניים) אבל כולן ענפים שונים הצומחים מאותו הגזע ששמו מסורת ישראל ולכולן הגות יסוד משותפת (תורה מן השמים). פרופ' דון-יחיא, נראה לי, נוטה לאמץ גישה אחרונה זו. הוא גם מושפע, עם הסתייגויות, מרעיון הברית של פרופ' אלעזר (רעיון הברית המקראי הוא אבי האמנה החברתית המודרנית, ובגלגול אחרון, אבי הדמוקרטיה המודרנית). לא במקרה מופיע מאמרו החשוב של פרופ' דון-יחיא במסגרת „סדנה על רעיון הברית והמסורת המדינית היהודית".

המדינה — לא ערך עליון

מכאן, איפוא, את הקשיים העומדים בפני מי שבא לנסח את המדיניות היהודית, אבל קשיי רעתו שכמותנו, אנחנו רוצים בכל-זאת לשאול: או מה חשבה היהדות על מדינה יהודית? איזו גישה יש לה לריבונות יהודית? איך מקבלים תופעות כמו שמואל הנביא המתנגד בתרעומת למלוכה ומתריע את העם מפני שמבקש למלך (ומדובר הרי במלך יהודי) כשרבריו מבינים שהמלך היחיד הראוי ליהודים הוא מלכו של עולם ובורא, הקדוש-ברוך-הוא? ירמיהו המטיף לכניעה ולוויתור על העצמאות של בני דורו ורבן יוחנן בן זכאי מנהל משא-ומתן עם האויב הרומי. האם מתכוון להתמיד את בית המקדש, וחברי של רבן יוחנן שהיכרנו בשרע, בשיטתיה המגביות את האספקט הלאומי של הגאולה... מתאים... בשום שלא הספה למדינה ההלכה, וחבריו של רבי עקיבא שחלקו עליו בשום תמכו בבר-כוכבא ובמלחמתו לעצמאות כנגד הרומים?

פרופ' דון-יחיא מסכים: „בשום התקופה בתולדותינו לא נתפסה המדינה כערך עליון ואפילו לא כערך מרכזי. להיפך — אם צריך להחליט בין הצלת המדינה לבין הצלת היהדות; היהדות עדיפה".

יחד עם זאת הוא מסתייג: „גם שלילה טוטאלית של המדינה — אין, עובדה שהרעיון המשיחי ממשיך להתקיים לאורך כל הדורות, במאה ה-19 סברו שהריבונות היא רק סיח עודף בעיני היהדות, ושלמדינה יהודית אין שום חשיבות בעיניה.

לא כך הייתי אני מנסח את עמדת היהדות. הלקח שיש להפיק מהמעשים של ירמיהו ורבן יוחנן הוא שיש עדיפות כשאין ברירה אלא לוותר על עצמאות מדינית. זה ויתור מקסימלי תיאורטי".

אכן כאן כשלון מרד בר-כוכבא ועד לציונות — הגישה למדיניות מעשית היא די ספקנית אבל לא שוללנית".

שאלתי: אם כך איך אפשר להבין את הרמב"ם? האם הרמב"ם איננו התוגה הגדול של מדינת הלכה?

פרופ' דון-יחיא: הייתי נזהר בניסוח כל כך חריף. אבל אין ספק שהרמב"ם שונה מיתר הפוסקים. לבעלי ההלכה האחרים גישה פרקטית. עלו בפניהם בעיות אקטואליות, לפעמים גם בעיות פוליטיות אקטואליות, והם עוסקים בהן תוך התייחסות מיידית להווה של זמנם. בהלכות למשיחא, בתיאוריות מדיניות — לא עסקו. הרמב"ם, בעל היומרה הכוללנית לעיצוב כלל החיים היהודיים — חייב היה להתייחס גם לאספקט הריבוני ולהלכות מלכים — ועשה זאת".

האברבנאל?

פרופ' דון-יחיא: „אברבנאל היה הוגה משיחי מובהק, ומשיחיות מובילה למלא לפיחוד פוליטי, אלא שאם אצל הרמב"ם אין בין ימות המשיח לבין תקופה זו אלא שעבוד מלכויות, רעיון לא שלו בכלל, שהוא פותח אותו מאד, לאברבנאל גישה פחות אריטית. אפילו גישה אנטי-פוליטית. אין הוא כותב במפורש שהיהודים אינם זקוקים למדינה אבל הוא חושד בכל ריבונות פוליטית. המלך — שלילי בעיניו. הרפובליקה — עדיפה. בהשפעת הרפובליקות העירוניות של איטליה באותו הזמן אפשר אפילו לראות כמו קרש ו"...

הקהילה היהודית — אב-טיפוס למדינה המודרנית

האם אתה מסכים איפוא שהוגים יהודים או לפחות הקהילה היהודית של ימי הביניים למעשה — הם הם אבות הדמוקרטיה המודרנית?

פרופ' דון-יחיא: „דניאל אלעזר משוכנע שרעיון הברית הוא אבי האמנה החברתית, ההסכמיות, שיתוף העם בשלטון. רעיונות מרכזיים בהגות המערבית. האם כל זה יחד מסתכם לדמוקרטיה המודרנית? לא בטוח! שהרי בדמוקרטיה העם הוא מקור החוקים והוא גם זה שיכול לשנות את החוקים ואילו ביהדות החוקים הם נצחיים ומקורם במחוקק העליון. אני מסכים עם זאת שכמה מהרעיונות המרכזיים בהגות והמציאות הדמוקרטיות המודרניות מקורם ברעיון הברית היהודי.

יותר מזה — לפי דעה מצויינת מאד יוצא שהקהילה היהודית היא אב-טיפוס למדינה המודרנית ואף קדמה להתפתחות הציד היבריבית. היסודות הניהוליים של הקהילה: שיתוף הציבור בהחלטות, בחירות והפשיות לעבודות בבחירות וכו', הם המודל למה שהתפתח אחר כך".

אפילו לרעיון הפרדת הרשויות?

פרופ' דון-יחיא: „יכול בהחלט להיות. אין ניסוח תיאורטי של הצורך בהפרדה בין רשות מבצעת לזו השופטת והמחוקקת. כבר הסברנו שהיהדות לא בחרה בחשיבה תיאורטית על בעיות דת ומדינה. אין, למשל, בעיית זכויות האדם ביהדות. אבל בפועל, בפרקטיקה, היתה הפרדה ברורה הן בימי המלוכה והן בימי הקהילה בין הרשות המבצעת (הנשיאים, ראשי גולה, הפרנסים וכו') לבין הרשות השופטת (התנאים, הגאונים, הפוסקים ובעלי ההלכה)".

ובנצרות?

פרופ' דון-יחיא: „אין לחפש את רעיון הפרדת הרשויות בנצרות, שכן בה היתה קיימת הפרדה מלאה בין המערכת הדתית לבין מערכת השלטון החילוני. כל אחת כמו היא קהילה נפרדת ואין פיקוח ויחסי גומלין בין זו לזו כפי שהיה קיים ביהדות בין הפוסקים לבין מנהיגי הקהל".

ובאיסלם?

פרופ' דון-יחיא: „באיסלם הקלאסי התפתח שילוב מלא בין מנהיגי הדת לשליטים. השניים התמזגו באישיות האחת, כך ששוב אין לדבר על הפרדת רשויות".

האין זו הצגה אנכרוניסטית מדי של היהדות במדינת: אצלנו ובנו התחיל הכל? והרי בקושי להשיב שהקהילה היהודית היא היא המודל לדמוקרטיה המערבית המודרנית?

פרופ' דון-יחיא: „מסכים. הקהילה כאבא של הדמוקרטיה זו דעה נועזת ואינני יכול לבטות על שאלתך. אבל כשמדובר בהשפעת הקהילה היהודית על התרבות היהודית — אין לי ספקות. אני משוכנע שהדפוס הקהילתי השפיע ועדיין משפיע על החיים הפוליטיים בישראל, כמובן שמא מטל בהשפעות נוספות, המסורת הראשית...

(סוף בעמוד 8)

בין הדף והמדף

● חנוכה — הלכות ומנהגים

הלכות חנוכה מיוסדים ע"פ פסקי מרן הראשון ל־ציון הרב הראשי לישראל הגאון הרב מרדכי אליהו שליט"א. הוצאת האגודה ל־הוצאת כתבי מרן הראשל"צ רח' ירמיהו 3 ירושלים, ב־שיתוף „סוכת דוד". 50 עמ'.

בחוברת זו מכונסות כל הל־כות חנוכה יחד עם מנהגים שו־נים של החג, תוך ציון חילוקי הדינים בין אשכנזים לספרדים — כל זאת על פי פסקי הרב הראשי לישראל, הראשון לציון הגר"מ אליהו. הדברים מנוסחים בצורה בהירה ובחורה, הקורא רץ בהם ללא קושי. בשולי ה־עמודים באות הערות ובהן מקו־רות הדינים, הפניה לציון נוסף, חילוקי הלכות, ביאורים והסברים.

רובן של ההלכות נוגעות כמובן להדלקת נר חנוכה והדינים מחולקים לפי עניינים: ברכות ההדלקה, ברכות הראיה, מקום הנחת הנרות, הדליקה וכבתה, הדלקה עושה מצוה, זמן ההדלקה, הדלקת נרות בביהכ"נ, סוגי שמנים, איסור הנאה, הדלקת נר מנר, כיבוי הנרות או שימוש לאורן לאחר חצי שעה, שיעור השמן שבנר, אשה בנרות חנוכה, קטן, בן בבית אביו, בן ישיבה וחייל או בנות בפנימייה, אדם העומד לחזור לביתו באותו לילה, ערב שבת ומוצאי שבת. לאחר מכן באים כמה ממנהגי חנוכה ובהמשכם דינים נוספים הנוגעים לחג: על הניסים, מלאכה, ההולך בדרך, סדר התפילה, ר"ח טבת שחל בשבת, שבת חנוכה, ולבסוף — שבת, ר"ח וחנוכה.

ההלכות הן, כמובן, כפי שאמונים אנו עליהן מקדמת דנא, אך בבקשות שונים יש התייחסות למציאות העכשווית במדינת ישראל. נביא כמה דוגמאות. לגבי ברכת הראיה נאמר, בין היתר: „אם לא הדליק נר חנוכה ואינו עתיד להדליק כי אינו יכול (כגון שהוא בשדה או במילואים) וכו'. בהתייחסו לסוגי השמנים כותב הגר"מ אליהו: „מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית. ואם אין, יכול לקחת משאר השמנים (שמן מנועים, שמן רובים וכדו', ובתנאי שלא יהא מלוכלך הרבה — משום „הקריבהו נא לפחתך"). וכן מותר להדליק בנרות של שעוה או פרפין ורק יזהר לקחת נרות שידלקו לפחות חצי שעה: אבל, אם מדליק על חנוכיה המופעלת בחשמל, או בנורות, לא יצא ידי חובה. ואעפ"כ מצוה לאדם להדליק בחנות ובכל מקום ציבורי חנוכיה אפילו של חשמל לפרסומי ניסא. אך לא יברך". פרק מיוחד דן בבן ישיבה וחייל או בת בפנימיה לגבי הדלקת נר, ובו באים חילוקי דינים בין אשכנזים לבין ספרדים. ההלכות בחוברת זו, המיוסדות על פי פסקיו של הגר"מ אליהו, מבטאות במכלולן את „בימים ההם בזמן הזה".

*

● בעיות חברה לאור ההלכה

חינוך ובריאות, מאת הרב אפרים זלמנוביץ, הו־צאת מכון העם והמדינה, מזכרת בתיה, 281 עמ'.

מכון העם והמדינה במזכרת בתיה, שבראשותו של הרב אפרים זלמנוביץ, רבה של ה־מושבה, עוסק במחקר תורני מדעי לבירור בעיות חברה ו־הלכה. מכון זה גם מוציא לאור ספרים שעניינם העם והמדינה, וספרו החדש של הרב אפרים זלמנוביץ הוא במסגרת הסדרה „חברה והלכה". כפי שמעיד שמו של הספר עליו, נושאי 45 ה־מאמרים שבו הם בעיקר על חינוך ובריאות. אך אין מדובר רק בחינוך ילדים אלא גם בחינוך במובנו הרחב, ולא רק בבריאות גשמית אלא גם בבריאות רוחנית. וכך מקיפים המאמרים הליכות יום־יום של אדם מישראל לפי השקפת היהדות.

במאמרים שזור המחבר את רעיונותיו תוך הסתמכות על התנ"ך ופרשניו, משנה ותלמוד, ראשונים ואחרונים, פוסקים ואנשי מחשבה, ומביא בפני הקורא את גישת היהדות הנאמנה לסוגיה הנדונה. אך לא רק שהמאמרים עוסקים בעיקר בעניינים העומדים על הפרק במדינת ישראל, אלא שכמעט בכל אחד מהם יש ציטטות מהעיתונות על מאורעות והתרחשויות שונים. וכך שבריב הספר בחותם האקטואליות ובעיות השעה מתבררות לאור ההלכה והשקפת היהדות.

לאחר מבוא מקיף שבו פורש הרב זלמנוביץ את היריעה של חינוך ובריאות לאור השקפת היהדות, באים מאמרים העוסקים בעניינים יסוד בחינוך — כמו התורה לכל, התפילה, צו עליון, תולדות אדם, ההוראה מלאכת שמים, בית הספר כמוסד מחנך, ובצידם כאלה הדנים בנושאים ספציפיים — כמו יום לימודים ארוך, דמי בטלה למורים, ארוחות עשר, מספר התלמידים בכתה, הכאת תלמיד וכיו"ב. בעניני בריאות יש כאן מאמרים על סמים, אלכוהוליזם, המתת חסד, תרופה מונעת ל„איידס" ואפילו על שירות רפואי לאתיאים. יש גם מאמרים הדנים בנושאים שונים השאובים מהמציאות הישראלית, לאו דווקא בהקשר עם חינוך ובריאות, כמו סדרי שלטון, מנהיגים, תרבות הדיור, הדלפות, ועוד כהנה וכהנה. המאמר הגדול ביותר בהיקפו בספר הוא „ילדי תימן האבודים", ובו מביא המחבר שפע מקורות בבעיות שונות הכרוכות בנושא זה, שהסעיר לאחרונה מחדש את הציבור ב־ישראל.

*

● שירה יהודית עממית במרוקו

השירה היהודית־עממית במרוקו, מקור ותר־גום עברי. ליקט, תירגם ו־הקדים מבואות: יעקב לסרי. הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל־אביב. 253 עמ' + 4 עמ' צילומים.

עמל רב השקיע יעקב לסרי בכינון החומר שבספר זה, בתר־גומו, בסידורו ובכתיבת מבואות לפרקיו השונים. אך עמל מיוחד השקיע בעצם ליקוט ואיסוף ה־שירים, שכן טבעה של שירה עממית שהיא בעיקרה שירה ש־בעל־פה. ולא תמיד ניתן למצאה בכתובים. בפתח דבר לספר מ־ציין יעקב לסרי כי בבואו ללקט שירה יהודית עממית ממרוקו היה קושי רב למצוא חומר כתוב ולמצוא אנשים ונשים הזוכרים אותה, ובעיקר את השירים ה־ישנים שאינם מושרים לעתים מזומנות. היה צורך לשמוע הרבה אנשים ונשים כדי להביא כל שיר לשלמות אחת, כפי שהושר במרוקו.

בספר מתפרסמים שירים כתובים בערבית מוגרבית באותיות עבריות, ולצידם תרגומם לעברית. לשירה העממית במרוקו יש סוגים אופייניים, כגון שירי אהבה, געגועים, עלילה, השתפכות נפש, תוגה, אמונה משיחית וכו'. המחבר סידר את השירים בחמישה שערים: שירי הולדת, תינוק ומיילדת, חתונה וטקסים; שירי אהבה וקילוסין, תשובה ושבחים ליופי, עונג והתמוגגות; שירי יגון וצער, בדידות השתפכות הנפש, התנצחות וגידופים; קינות על חורבן ירושלים ובית המקדש; שירי שבח והודיה, מוסר, תפילה, אמונה וגאולה. בראש כל פרק מבוא הכולל בין היתר מעט מן המנהגים של הנסיבות הקשורות אל חלק זה, ולאחר מכן השירים עצמם, שרוב מחבריהם הם אלמונים. יש שירים קצרים ויש המשתרעים על פני כמה עמודים כמו למשל, „קינת חנה הצדיקה על שבעת בניה", שבתחילתה נאמר: „שמעו רבותי, זאת קינתם, וכל מה שקרה אותם, / קיסר בשלשלת הובילם, ותם בחיק אמם שבעתם. / דרש מהם כפירה בדתם, כי ימירו שם אלוהותם. / ולהם היתה תמימות עצומה, ועם אל עולמות עבודתם". ובסיום מבקש המשורר מחנה ושבעת בניה: „בקשו מהאל ישיב אותנו, ובציון יקבצנו בקרוב, ויצילנו מכל עצבות. יבנה מקדשנו בקרוב. / יפרוש כנפי חסדו עלינו, ויגאלנו כאש ולהבות / ובחזה נקמות באויבינו, וישיבנו לאורחות יש־רות, / ויתאסף אחינו כולם, כלל ישראל עדות מתורות".

*

● שירים ממעמקי הנפש

צלילים ממעמקי ה־נפש, שירים מאת ידידה רוזאל. עריכה: אברהם בר־עוז, „בית היצירה" — ה־הוצאה לעידוד יצירות מקור, תל־אביב. 52 עמ'.

„רגשי לבי סהירים, / ומשי־תולת להבריש זאת / ולומר שלום בכל עת" — שורות אלה מהשיר „רגשי לבבי" מאפיינות רבים מ־42 השירים המכונסים ב־בספר זה, שהוא ספרה השני של ידידה רוזאל ילידת תימן. ה־שירים כתובים ברובם בנימה אישית, עם הרבה רגש, ממע־מקי הנפש ישפוכה עליהם נימה אופטימית, וגם לנוכח מלחמות / לא עוד „אנונה / לא עוד אסונה, / וכל הלבבות ישובו לאה־בותי".

השירים סובבים סביב עולמה האישי של המשוררת — בעיקר על בני משפחה, על נופי ארץ ישראל ובמרכזם ירושלים, על אהבת הארץ ושיר לרבי שלום שבזי זצ"ל.

ש. יהושע

מהדרין מן המהדרין

מאת ד"ר ישראל רוזנסון

בהידור במצוות, הכרוך בקיומן בסטנ־דרטים שמעבר לסתם יציאה לידי חובה יש רמז בפסוק — „זה אלי ואנוהו. — התנאה לפניו במצוות" (שבת קל"ג ב') ואכן, אין ערוך לחשיבות ההידור במצוות בחיי היום־יום של העשייה הדתית, באשר פעמים רבות משקף ההידור את יחס המב־צע לציווי, ובתנאים של שגרה מונעת הש־איפה להידור מצווה ירידה וניוון. עם זאת, למרות שההידור הוא עניין אישי התלוי ברצונו הטוב של הפרט, יש בו מקום לחו־קיות וסדר הכרוכים לעיתים בהגבלות מסויימות.

יש טעם לעורר את השאלה — האם יש להדר בכל מצווה ומצווה באותה מידה שווה? ובאופן כללי עד כמה להדר? הלא גם כאן קיים החשש של כל המוסיף גורע. נזכור גם כי הידור במצווה מסויימת יכול לבוא על חשבון הידור במצווה אחרת ובוודאי שעל חשבון גורמים שונים בחיים עצמם. ייתכן גם די ההידור, כדרכה של כל עשיית יתר, יביא לידי גאווה ואנשי ההלכה מחז"ל ועד אחרוני הפוסקים התלבטו בכך באשר לעתים הגביל עדין כאה. (ראה למשל את ההסתייגות בשו"ע להנחת התפילין של רש"י ורבנו תם, ומסביר זאת המשנה ברורה כלווית דוגמה ספציפית בשל „מחזי כיוהרא" — או"ח הלכות תפילין ס' ל"ד ב'). לעתים אין חוששין בכך. למשל: ניתן להחמיר ולאכול אכילת עראי בסוכה ואין חשש ליוהרא, סוכה כו ב'), והחשש לגאווה ודאי שמהווה סיבה טובה לסייגים והג־בלות.

הרב ש"י זווין בספרו המפורסם על המועדים בהלכה[1] ציין את היות ההידור מאפיין חשוב של מצוות החנוכה שכמותו לא קיים במצוות אחרות[2]. הדבר מתבטא בפרטי מצוות רבים הקשורים לנרות. אשר למספר הנרות הרי ההידור נזכר כבר בדברי התנאים — „תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהד־רין — בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מו־סיף והולך" (שבת כ"א ב') והדגיש הרב זווין שלא מצאנו במקום אחר הידור מן ההידור, וכאן, לא זו בלבד שמצאנו אלא שהידור מן ההי־דור נתקבל אף להלכה! נוסיף כי דרך ההידור נתקבלה גם בעניין נוסף הקשור בהדלקה. מן הגמרא משתמע כי אפילו שמנים שאינם כשרים להדלקת נר בשבת כשרים למצוות החנוכה (שבת כא' א') וכך נפסק בשו"ע (או"ח תרע"ג א') אלא שבעם ישראל נתקבל להדליק אם אפשר בשמן זית שהוא המובחר בשמנים (ראה הרמ"א והקודד שם)!

לענייך ניתן להוסיף למכלול זה עוד דין: „אפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק" (רמב"ם, הלכות חנוכה, פ"ד הי"ב) גם בכך מצוות חנוכה יוצאת דופן באשר לא בכל מצווה הדרישה מן העני היא כה מכבידה וקיצונית. (שיעור מקובל בהלכה שאין מעבור אותו בהוצאות לצרכי מצווה הוא „חומש", שו"ע או"ח הלכות לולב תרנ"ו) אין כאן המקום להזכיר את המתדיינים הרבים בדבר מקורותיו של הרמב"ם[2]. אומנם, אין בדין זה הידור במובן המקובל האמור ואינו מתייחס לכלל אלא לעניים בלבד, אך דומה שיש בו הרבה מן המשותף לנאמר לעיל באשר ביצועו בדומה להידור מצווה מחייב מאמץ מיוחד בתחום החומר והרוח.

לאחר גיבוש עקרונות אלו מובילה הדרך להבנה יסודית יותר של עיקרי החג. ידועות לכל השאלות אתיקות היומין על סיבו של נס החנוכה — מדוע היה בכלל צורך בנס ומדוע נמשך דווקא שמונה ימים? מאחר שהשאלה הראשונה זכתה לים אדיר של חומר כתוב בהלכה ובמחשבה, נתמקד בצד מסוים של השאלה השניה. ראשית יש מקום להדגיש את השאלה ולנסחה, לצורך הדיון, בצורה חריפה יותר. נס אינו מתרחש אם אין בו צורך מיוחד ומשך זמנו של הנס תלוי כמובן באותו צורך. אם לא היו פני הדברים כאלה לא היתה לנס כל משמעות ניסית והיה הופך לתופעת טבע רגילה.

זכור לכל כיצד מדגיש זאת התנ"ך בתאור הנפלא של נס חציית הירדן בימי יהושע כשמי הנהר נכרתו ברגע שכפות רגלי הכהנים נגעו במימיו וחזרו לזרום כהרגלם בדיוק ברגע שכפות רגלי הכהנים נתקו ממנו. ואם לא די בכך הרהור בתנאי הכלכלה והחקלאות של ארץ ישראל דאז יחריף את הקושיה עוד יותר. הזית, אחד מן החשובים בפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל נפוץ מאוד בחבל אזורי ההר והשפלה. ואף בספר המדבר בספור החנוכה הצורך בשמן התעורר בסוף כסלו — סוף הסתיו, זמן קצר אחרי עונת המסיק. קשה להניח שלא ניתן היה למצוא זיתים או שמן בסביבה הקרובה. מדוע אם כן היה צורך בשמונה ימים עד שהגיע השמן החדש? בתשובה לשאלה זו ניתן למנות כמה כיווני מחשבה. האחד, קשור כידוע לסמליות בתחומים שונים (דתי, היסטורי) שבמספר שמונה. כיוון שונה מובא בדברי הגאונים לסוגיה הנ"ל במסכת שבת. לשיטה זו שמונה ימים הוא משך הזמן הנדרש כדי להגיע מתקוע שבגליל, בנחלת שבט אשר, עד לירושלים. שם דרוש השמן. תקוע זו היתה לפי עדות המשנה מרכז לשמן משובח ולמרות שכל הארצות כשרות ממנה הביאו שמן למנחה לבמקדש (משנה, מנחות פ"ח מ"ג) דומה כי מי שמחפש לפרש זה דקע ואלי מדייק אינו הולך בדרך הסלולה. גם מבלי לבדוק את הרקע הגאוגרפי ניתן להניח כי המספר — שמונה ימים, מספר שהוא כל כך חשוב לצורך הבנת הנס. כשיעור הזמן הדרוש להגיע מתקוע לירושלים הוא לכל היותר הערכה גסה שאינה חורגת בסדר גודל כללי. כמו כן, המשנה דלעיל, משקפת מציאות של ישוב יהודי אינטנסיבי ועיבוד חקלאי בגליל, ושל קשר הדוק בין יהודה והגליל, כמציאות שספק אם היתה נכונה בימי החשמונאים. כספק גדול אם היה ניתן מבחינה מעשית בתקופה המורה לבצע בשקט מסע ארוך שכזה אך ורק כדי להשיג זיתים וספק גם אם המורדים היו אכן מעוניינים בכך. ובעיקר, אין כל עדות הסטורית למסע שכזה (ורק שנה אחר חנוכת הבית ערך שמעון החשמונאי מסע צבאי בראש שלושת אלפים לוחמים לגליל המערבי להצלת יהודי הסביבה שנ־אנקו תחת עול שכניהם!) הסך הכל של ספקות אלו מטיל ספק כבד בצד הריאלי של הקביעה. אולם, מבחינה עקרונית ובמשמעות סמלית יש באותו פרוש המזכיר את ההליכה מתקוע להחדיר את רעיון הידור המצווה שהוזכר לעיל לנס עצמו. זאת באשר שמונה ימים הוא פרק זמן ארוך די הצורך להשיג את השמן המשובח ביותר שבארץ ישראל, ולאו דווקא ארץ ישראל של ימי החשמו־נאים אלא באופן כללי. יש בכך מעין רמז מאת הקב"ה שהסכים כביכול להאריך את משך הנס לא בשל הצורך התיוני כדרכו בנסים אחרים. אלא כדי שתהא המצווה הבסיסית שבגללה בוצע הנס מבוצעת בהידור המתאים. עולה מכאן כי ההידור במצוות חנוכה המאפיין את הלכות החג לדורותיהם שורשו בנס עצמו, ויש בכך משום רמז תשובה לשאלה שהוצגה בתחילת הדברים באלו מצוות ראוי לשים דגש מיוחד על ההידור.

רעיון ההידור עוזר בתפיסת כהויות שונות של החג בעבר ובהווה. כידוע עוררה ההתייחסות ה־מועטה יחסית לחנוכה במשנה ובמדרש תמיהה מרובה, והיו בין חוקרי ההיסטוריה שנסו להתמך על עובדה זו יחד עם עובדות אחרות בקביעה הנפוצה כי חוסר ההתייחסות לחג נובע מהתנגדות ואף עוינות למפעל החשמונאי כולו בשל תוצאותיו המאוחרות יותר ובשל ההתנגדות העקרונית לשי־לוב המלוכה והכהונה. למותר לציין כי נושא זה הוא רחב כים וכבר השיב עליהם כי שהשיב[3]. נראה כי החג אינו מוזכר רבות בספרות חז"ל מסיבות עינייניות — כמצוותיו מעטות ובזה הוא דומה לפורי־

(סוף בעמוד 8)

1) הרב ש"י. זווין, המועדים בהלכה, עמ' קס"ח ואילך.

2) הרב זווין בספרו מתייחס כמובן לדין זה בפני עצמו ללא קשר לעניין ההידור. הוא מסביר את הגישות למקורות הרמב"ם לפסיקה זו.

3) ראה במאמר המפורסם של ההיסטוריון גדל־יה אלון, „מדוע השכיחה האומה וחכמיה את החשמו־נאים?" סיני תש"ג, י"ב.

שלשלת הדורות

מאת עטליה רבינוביץ

אמשים רחוקים הגיחו מן העבר כשמש־בוקר מן המזרח. אורות וצללים מתחלפים וחוזרים על עקבותיהם מאי־פעם בבית אבא שנשדד ונחרב על אדמת ליטא במלחמת עולם השניה.

שבת חנוכה מימי הילדות מרחפת על כל קורותיה של שמחת חג חנוכה. הימים והלילות ההם מתייצבים בעיני רוחי: משחק הסביבון, טעם הלביבות, ניגונו של אבא ז"ל בעת ברכת נרות החנוכה „בימים ההם" — ועד הזמן הזה הם עוברים וחולפים בשרשרת של שנים רבות — כקרונות נעולים המבילים חלקיקי חיי מאז ועד הלום.

ניצוץ הנחלת החבוי בזיק הזכרון מאיר ימי חנוכה מימי הילדות, עת מניתי וספרתי את דמי־החנוכה, ושרתי שירי חנוכה לפי המסורת העוברת מדור לדור. שיחקתי בסביבונים, התקוטטתי והשלמתי עם ילדי החדר מאותו ספסל שלמדנו אצל המלמד. בימי חנוכה, שרנו בצוותא, אכלנו לביבות ופשטידות מתפוחי־אדמה, שנאפו בתנור הגדול אשר הסיקו לכבוד חג החנוכה. בחוץ קפאו שלוליות והתכסו בשלג לבן שכיסה גם מרחבים זרועים של תבואות החורף, עצי היערות הסמוכים וגגות בתי־המגורים של הכפר. הלילות היו לבנים והאירו את שבילי הכפר המושלגים, שרגל אנוש טרם דרכה בהם. כאילו הוחזק למעננו, הילדים השובבים, לדרוך ראשונים באנפילאות החדשים ובכובעים עם האוזניות הקשורים לצווארי־המעילים והכפפות הסרוגות. כל התלבושת החורפית השלימה את ההגנה מפני הקור בחוץ. חבורות חבורות גלשנו בעגלת החורף שהתקנו לבדנו מקרשים וקשרנו חבל שהוצאנו מאורוות הסוסים של השכן.

כל הימים היום מצטמקים ונעלמים לקרן זווית בתא הזכרו־נות כאשר פעמון הדלת השמיע צלצול. קמתי מהספה כאילו חזרתי ממסע ארוך בעולם האבוד אשר איני מוצא את מנוחתו בלבבי הפועם עת הזכרונות פוקדים אותי בחגי־ישראל המסורתיים.

לחצתי על ידית הדלת, על המפתן עמד בן אחותי, ממושקף, בעל לחיים ורודות, כאילו חזר זה עתה מחוצות הקור והשלג של אי־פעם בליטא. מיהר להיכנס פנימה, ולבשר לי כי בא לברך על נרות חנוכה, היות שהערב הוא ערב אחרון להדלקת הנרות. מצאתי קופסת נרות חנוכה מלפני שנים כאשר נתייתמו הנרות עת אישי ז"ל נפטר. הגשתי אותם לבן אחותי ייבדל לחיים ארו־כים. הוציא כל נר, הדליק גפרור, והעביר בתשומת־לב מיוחדת את הלהבה אל נר „השמש" אישיותו של בן אחותי התבלטה במבטו הרב־משמעותי של בואו אלי לברך על נרות חנוכה. התבוננתי בו ודמות אבי ז"ל נתגלתה לפני בכל ההידור של אי־פעם. אותה הלהבה של נרות החנוכה שהדליק כעת נכדו, אשר נושא את שמו, ממשיכה בשושלת הדורות, במסורת שאיחדה ושמרה על היהודים בכל ארצות תבל כולה, ותשמור עלינו עד סוף כל הדורות. הכיפה הסרוגה כיסתה את שערותיו הבהירות עד לשביל מצד שמאל שהוא מקפיד לסרקו בקפדנות יתירה. והוסיפה חן ואצילות לתווי פניו הדומים לכל אלה שהיו ואינם עוד. רק נשמותיהם מטיילות ברחובות הנהר בין הנשמות התועות על קנקנו של היקום ותו־בעות את היקום על קיפוח חייהן ללא עוול בכפן. איני יודעת כמה גלגולי נשמות מצטופפות סביב בן אחותי, היפה והתוסס, הכשרוני, האדוק והפיקח. כמניין יהודים שהיו ואינם — ואולי מצטופפים כולם ברגע זה להקשיב ולשמוע את ניגונם מגרונו של בן אחותי — אשר בא לברך על נרות חנוכה ולהשמיע בקולו הערב והמתוק „על הניסים" לדודתו האלמנה הבודדת.

אור השלום

מאת דב הלברטל

בנר החנוכה קיים המימד של פ־רסומי ניסא. על הנר לעמוד ב־מקום שהעין שולטת בו ויש להניחו על פתח ביתו מבחוץ (שבת, כא). מצוות הדלקת הנרות מבטאת, אם כן, את נס החנוכה. מהו איפוא הנס הבא לידי ביטוי בנרות? מאי חנוכה?

במקורות המכסים העוסקים במהות החג, מוצאים אנו שני דגשים עיק־ריים: תשועת ישראל מיד היוונים, וגם פך השמן. העניין הראשון מצוי כבר במגילת תענית (פ"ט): „ולמה (חנוכה) היא נוהגת לדורות? אלא שעשאוה בצאתם מצרה לרווחה ו־אמרו בה הלל והודאה", ובעיקר ב־דברי הרמב"ם (הלכות חנוכה, פ"ג, ה"א): „בבית שני כשמלכי יון גז־רו גזרות על ישראל ובטלו דתם ו־לא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמ־צוות ופשטו ידם בממונם ובבנו־תיהם... עד שריחם עליהם אלקי אבותיהם והושיעם מידם והצילם...". לעומת זאת בגמרא (שבת, כא), ה־הבלטה היא לעניין פך השמן: „מאי חנוכה... כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל... ולא מ־צאו אלא פך אחד של שמן... ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה".

ייתכן גם כי הבדל דגשים זה, הוא גם המקור למחלוקת הראשונים בט־עם קריאת החג בשם חנוכה. חלק מן הראשונים סבור כי השם בא ל־ציין את חנוכת המזבח או חנוכת הבית (ארחות חיים שבא, שיבלי הל־קט קצד). דבר המבטא את טיהור המקדש והדלקת הנרות, בעוד חלק אחר מן הראשונים סבור כי השם הינו נוטריקון: חנו כ"ה, היינו, יש־ראל חנו ביום כ"ה כסלו מן ה־מלחמה (הר"ן על הרי"ף בשבת שם, אבודרהם סדר תפילת חנוכה). לפי שיטה זאת מבטא שם החג את תשו־עת ישראל ויציאתם מצרה לרווחה.

כך או אחרת ברור כי לשני הגור־מים יש קיום כאחד. ישראל היו נתונים תחת דיכוי רוחני כבד, היו־ונים גוזרים עליהם לבטל דתם ולא לעסוק בתורה ובמצוות, עד שריחם עליהם הקב"ה, ובני חשמונאי גבר־ים על היוונים ומושיעים את יש־ראל. בהבדל מנס פורים, הרי שב־חנוכה התשועה היא רוחנית ולא ג־שמית. כאן נעוץ גם ההסבר להבדל שבמהות החגים: חג החנוכה ניתן להלל והודאה ואילו ימי הפורים הי־נם ימי משתה ושמחה.

שיאו של השחרור הרוחני מגיע עם חנוכת המקדש ובעיקר בנס פך השמן, שאיפשר את הדלקת המנורה. המנורה בהגדרת חז"ל, „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישר־אל" (שבת, כ"ב). גדולה היתה התשועה מידי היוונים עד כי יש ב־ישראל להעיד כלפי באי עולם כי השכינה שורה בהם.

כל הרעיונות הנשגבים הללו גלו־מים באותו האור הקטן הבוקע ועו־לה מנר החנוכה. זהו פירושו, זוהי המשמעות של פירסומי ניסא. כמה ג־דולים מעשיו של נר קטן זה.

אך הגמרא דנה בהלכה נוספת, כבי־כול שולית, הקשורה בנר החנוכה: „אמר רבא פשיטא לי, נר בי־תו ונר חנוכה, נר ביתו עדיף מ־שום שלום ביתו" (שם, כ"ג). במק־ום אחר אומרת הגמרא: „ותזנח משלום נפשי... אמר ר' אבהו זו ה־דלקת נר בשבת" (שם, כ"ה). נר שבת נועד להשכין שלום. שלום בית. כשאין לאדם האמצעים הדרו־שים לרכישת שתי הנרות, עומד ה־מתלבט הוא בין נר החנוכה לנר ה־שבת. ההתלבטות אינה עניין של בית בכך. ההתלבטות היא ערכית. מה עדיף? האם נר חנוכה, נר הנצחון, או שמא נר השבת, נר השלום? עמ־דו חז"ל והכריעו. על אף העוצמה הכבירה האצורה באורו של נר ה־חנוכה, הנושא על גביו את תשועתם הרוחנית הניסית של כל עם ישראל, נר השבת חשוב יותר, אף אם כל השלום שבאורו אינו אלא השלום הקטן של שלום בית. הסיבה לכך פשוטה היא, שהרי „גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום ב־עולם, שנאמר: דרכיה דרכי נעם ו־כל נתיבותיה שלום" (רמב"ם, סוף הל' חנוכה). כל מגמתה של התורה היא השלום. גדול הוא אור השלום שהוא אף אור הנצחון.

אדמה ישראלית בארה"ב

מאת בת שלום

תופעה חדשה בעולם ה־מו"לות האמריקנית: הוצאת ספרים ישראלית בשם „אד־מה" מוציאה אל השוק שהוא כאילו לא לה ומוציאה בהצלחה ניכרת ספרים של סופרים יש־ראליים, אירופאיים ואמריק־איים.

דוגמה: ספרו של העתונאי יו־סי כהן, „אבי נידלי", הנקרא ב־אנגלית „הטרוריסט העליון" (מ־אסטר טרוריסט), שמהדורות ממנו, בכריכה רכה, נמכרו גם לאנגליה, צרפת, סקנדינביה וה־רים אמריקה. או ספר בשם „מ־דריך יהודי לניו יורק", מדריך שעל פיו ניתן להתחתן, להיוו־לד, ללמוד, לאכול ואף למות כ־יהודי בניו יורק.

בעתיד מתכוננים לפרסם בניו־יורק את ספרי הילדים של גלילה רון־פדר, את ספרי הבישול של רנה שאולוב ונירה רוסו, את ספרי ארץ ישראל של יואל רפל, מאיר בן דוב ואורי דביר, כו־לם מתורגמים כמובן לאנגלית ו־ערוכים בידי עורכים ישראליים ואמריקניים. מנהלת הוצאת „א־דמה" עבדה קודם לכן בהוצאות „סימון אנד שוסטר" ו„פילגרים פרס" והקטלוג שלה, יבול של ארבע שנות פעילות ניו־יורקית בסך הכל, מרשים ביותר.

בצד הגדה מתורגמת ו„הסי־דור הקטן שלי" מצאתי בו גם את „הצם היהודי — 4000 שנות הישרדות" בעריכת ססיל רות ד־מקס ורוטברגר; ספרים של יאן דה הרטוג, הסופרת ההולנדית המ־גוררת בבריטניה, „ילדים מאר־מציס" (סיפור אימוצם של שני יתומים קוריאניים); „לטייל ככו־כל אוהד", ספר הדרכה לנכים ה־נוסעים בעולם, של טוני גרש־טיין וג'קלין פרידמן, שהינן אב־דיקניות; „שירים אהובים ביי־דיש", שאספה אליינור כלוסק עם הקדמה של תאודור ביקל ועוד. כלומר — אין זו הוצאת ספרים ישראלית שמתרגמת ספרים יש־ראליים לתצרוכת חו"ל בלבד, א־לא הוצאה המנסה להתמודד על מקומה בצד לאוקיינוס ב„ביג־רש" של הירידי ולהוציא ספרים של מחברים שהם לאו דווקא יש־ראלים.

קהל היעד, קל לנחש, הוא גם הציבור היהודי הוותיק וגם צי־בור הקוראים הבלתי מבוטל...

*

ה„בלש" המודרני — אווירה ואינפורמציה

הז'אנר הספרותי הפורח ב־יותר, ומעל סיפורי ההישרדות הנבחרים ביותר, כינע, היא, והאהבתו אז לא — „הבלש".

עשרות ספרי מתח חדשים יו־צאים בימים אלה בעולם, רבים מהם מעולים ביותר ואינם נו־פלים ברמתם או בעיצובם האמ־נותי מכל רומן ספרותי לגיטימי.

עשרות סופרים חדשים מצטרפים לשורות כותבי ה„בלש", רבים מהם חובבים שרק אהבת הסוג הספרותי הזה משכה אותם אל הכתיבה.

בין כותבי הבלשים של סוף שנת 1986 אפשר למצוא סופרים בלתי מתקבלים על הדעת כמו כוכב הכדורסל שכתב ספרים כפורסם בשם פרנק דפו־רד, שכל אחד מהם חיבר עלילת רצח ומסתורין על רקע איצטדיון בינלאומי לתחרויות כדים. שח־קן פוטבול אמריקני בשם פרן טרקנטון חיבר „בלש" על רקע מגרשי הפוטבול המוכרים לו היט־ב, מחבר בשם קיטינג פרסם „בלשי" מציבור, המפקח גנהבה ממשטרת בומביי, מאפשר לו ל־הציג בפני קוראיו את הנוף האנ־נושי המפיד של העיר ההודית הגדולה (ספרו נקרא „כתונת ל־ענן מוכתמ") וריג'ר סימון ב־„בלש" אחר מתאר את „כור ה־היתוך" של לוס אנג'לס, כש־גיבוריו, הבלש כוהן ויין, מהלכ־ים בשחורים והקוריאנים, במהוזה־אירופאים והיספנים, כל הגז־עים הצבעים המיוצגים היום ב־ארה"ב.

יחודו של ה„בלש" המודרני בכך, שבניגוד לקלאסיקנים האנ־גלים שקדמו לו, אשר הסתפקו בתאור מצומצם של כפר אנגלי או עיירה כפרית אחת (ראה אג־תה כריסטי), הם נוטלים אות־נו לבקרי מקומות בארצות אח־רות, בקרב שכונות אפלות או בין מקצוענים לגיניהם. המחב־רים של היום משקיעים יותר א־נרגיה בתיאור הסוציולוגיה מ־אשר בתיאור העלילה. הם בוח־רים בקבוצת כסויים (ספורט, כמים, עתונות) ולוקחים אותך ל־סיור פנימי, כשהידע הזה מש־תף ביטוב בעלילותיהם ומעביר אל הקוראים בדרך אגב. „הב־לשים" המודרניים מצטיינים פ־חות בכתה (מוקדם לבדי יודעים כי הרוצח) ויותר באווירה ואי־אינפורמציה. לא במקרה — רי־בים מגיבוריהם הינם בלשים־עתונאים (יש עתונאים רבים ב־דור החדש של סופרי המתח), אבל אריק, רוזנפל, ב„בלש" ה־חדש בשם „לוח החשבון של ה־רצח", מציג גיבור בעל תואר דוקטור במתמטיקה המתפרנס מבילוש „בינתיים" עד שימצא משרת הוראה במקצועו...

רוזנטל הוא סופר חדש וכמוהו גם העתונאי של חברת הטלוויזיה אב.בי.סי. דוגלס קייקר, ה־מנצל עלילות רצח כדי להציג ב־פני... את המדי שולי הצד־פות ונוף תופי האוקיינוס האט־לנטי בספר שכתב „רצח בברו־כת הצדושת". עתונאי הוא הב־לש החוקר של הספר כשם שעי־תונאי בשם פלטש הוא גם גי־בורה של סדרת מתח בת אחד־עשר כרכים של סופר בשם ג־ריגורי מקדונלד, שאת הקריירה הספרותית שלו החל בכתיבת מ־דע בדיוני ואפילו זכה בפרס ה־אדגר על תרומתו לז'אנר הבד־יוני עד שהחליט לעשות הסבה ל„בלש".

המתח — כמסתבר, הוא סחורה העוברת לסוחר בכל הארצות ו־בכל שכבות הגיל והחברה. מ־דע־בדיוני טוב לציבור אקסקל־וסיבי יותר.

הוצאת
אוניברסיטת בר-אילן

חדש

בשבילי התחייה
מחקרים בציונות הדתית כרך ב
מ' אליאב (עורך)
אסופה של מחקרים ודברי עיון מקוריים וחדשים, השופכים אור על סוגיות שונות בתולדות הציונות הדתית ובמשנתה, ובהם נושאים מרכזיים, שטרם נחקרו באורח שיטתי.
199 עמ', כריכה קשה.

ממזרח וממערב
מחקרים בתולדות היהודים בארצות המזרח ובצפון אפריקה
א' טואף (עורך)
קובץ מחקרים על חייהם ותרבותם של היהודים במזרח, ועל קהילות יהודיות במקומות שונים בעולם.
173 + XXXIV עמ', עברית ואיטלקית, כריכה קשה.

עלי ספר יג
תשובות ר' האי גאון
צ' גרונר (מחבר), ש"ז הבלין (עורך)
151 עמ' כריכה רכה.

דעת 17
כתב־עת לפילוסופיה יהודית וקבלה
ע' ליונס, מ' חלמיש (עורכים)
140 + XI עמ', כריכה רכה.

NAUTICA TALMUDICA
D. Sperber
בספר מיוחד זה, אוסף גדול של ממצאים ועדויות ארכיאולוגיים, ישראליים ורבניים מתקופות קדומות, המשייכים לנושאי ימאות וספנות המקבלים משמעות בקשריהם לספרות ולמחקר הארכיאולוגי המודרני. הספר מלווה באיורים רבים ובמפתחות.
180 עמ' + 4 עמ' תמונות, אנגלית, כריכה קשה.

הפצה לחנויות: א. ערמוני בע"מ, רח' בלפור 4 ת"א, טל. 03-292026
למידע נוסף נא לפנות ל: הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, רמת־גן 52100, טל. 03-718401, 718875

לפרשת השבוע — מקץ

למה תתראו

מאת הרב חיים פרדס

וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו (מב, א). ומפרש רש"י על פי תע־נית י ב: על תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו, כאילו אתם שבעים. באותה שעה עדיין היתה להם תבואה. ובפסוק ה שם נאמר: ויבואו בני ישראל לשבור בתוך הבאים, כי היה הרעב בארץ כנען. ומפרש רש"י ע"פ תנחומא שם אות ו: מטמינים עצמם שלא יכירום, לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כולם בפתח אחד, אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלוט בהם עין הרע, שכולם נאים וכולם גבורים. עד כאן דברי רש"י. למדנו מכאן, כי יש מקום לחשוש מפני עין הרע, ולהימנע מכך בכל דרך אפשרית.

במסכת ברכות כ א אמרו, כי חבריו של רבי יוחנן שהיה יפה תואר ויפה מראה ולא חשש מפני בני אדם שלא יזראוהו, שאלו אותו, וכי אין אתה ירא מפני עין הרע. אמר להם רבי יוחנן, אני מזרעו של יוסף הצדיק, שמובטח לו שאין עין רעה שולטת בו ובזרעו, דכתיב (בבראשית מט כב), בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. ואמר רבי אבהו, אל תיקרי „עלי עין", אלא „עולי עין" (ומפרש רש"י, עולי עין, מסולקין (ונעלים) מן העין (הרעה) שאינה שולטת בהן). רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא, וידגו לרוב בקרב הארץ (כך נאמר שם מח טז, על אפרים ומנשה בניו של יוסף). מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם. ואיבעית אימא, עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו (שהרי יוסף לא רצה להיכשל באשת פוטיפר אדוניו), אין עין הרע שולטת בו. עד כאן דברי הגמרא. נמצא לפי זה, כי לפי שתי הדעות הראשונות שבגמרא שם, הרי הנימוק והטעם שאין העין הרעה שולטת בזרעו של יוסף, אינו משום שלא רצה להיכשל באשת פוטיפר שלא היתה שלו. אלא מסיבות אחרות. וזו נרמזות בכתובים שם: עלי עין־עולי עין, וכן: וידגו לרוב בקרב הארץ. ולכן יש להבין את עומק הרעיון הטמון בדבר זה.

ומצאנו שהמהר"ל מסביר את הדבר בפירושו ל־מסכת סוטה לו ב חלק א עמ' סד, ואלו דבריו: דבר זה ידוע (ונעבע), ממה שהיה מרחל הקטנה שהיה בה (מידת) הצניעות, כדאיתא במסכת מגילה (יג ב), בשכר צניעות שהיה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול. ומפרש שם (בגמרא), מאי צניעות דרחל. והדברים האלו עמוקים. והצניעות הוא (דבר נסתר) מכוסה מהכל. וזה (הוא פירוש) אומרים בסמוך (שם בגמרא): יוסף קידש שם שמים בסתר, לכך הוסיף לו אות אחת משמו יתברך (והוא מה שנאמר בתהלים פא ו: עדות ביהוסף). יהודה שקידש שם שמים בגלוי, נקרא כולו על שמו (של הקב"ה, שהרי אותיות שם הוי"ה כלולות בשמו של יהודה). פירוש, כי יוסף דבק בשמו יתברך בנסתר, ולכך לא הוסיפו לו רק אות אחת משמו יתברך. והדברים האלו הם סוד נפלא ודברים אלו מסתרי החכמה מאד, ודי בזה למביני מדע.

בפירושו למסכת בבא מציעא פד א חלק א עמ' קלח, האריך המהר"ל בנושא זה, ואלו דבריו: כי ברכת יוסף (נובעת) ממקום (וממקור) נסתר פנימי שאין העין (הרעה) שולטת רק בגלוי ושם שולט עין הרע, אבל כח יוסף הוא ממקום נסתר פנימי עד שאין העין שולט שם, וגם זה ידוע למי שמבין דברים. לפי שהיה ליוסף כח אמצעי (וממוצע), שהאמצעי (הוא) נסתר, ושני קצוות (הם גלויים ונחשבים) מבחוץ. ודבר זה (ותכונה נסתרת־פנימית זו) ירש (יוסף) מן יעקב דכתיב (בבראשית מט כו), ברכות אביך גברו על ברכות הורי וגו', תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו. וידוע, כי יעקב היה לו מדת האמצעי בין אברהם ובין יצחק (שהיא מידת תפארת, הממוצעת בין מידתו של אברהם שהיא מידת החסד ובין מידתו של יצחק שהיא מידת הגבורה והדין, וכוללת את שתיהן). ומפני זה, כאשר נמשך כח זה (של יעקב) ליוסף, היה לו (ליוסף), כח פנימי נסתר בין שנים עשר שבטים שהם האילן הקדוש. והיה דומה יעקב לעיקר האילן (וגזעו), והשבטים הם הענפים היוצאים לכל צד. ויוסף הוא (בבחינת) ראש המטה (והענף העיקרי) וכנגד גוף האילן. וזה שאמר (שם, לז ב), אלה תולדות יעקב יוסף, עד שיוסף היה עיקר תולדתו (של יעקב), כמו שגוף האילן הוא היוצא מן העיקר (והשורש), וכל הענפים הם בחוץ ויש להם כח הגלוי. חוץ מן גוף האילן שהוא בנסתר, ואין העין שולט בדבר שהוא בפנים. וזה שאמרו (שם), שאין העין (הרעה) שולט בזרעו של יוסף. ואי אפשר לפרש (ולגלות) יותר.

למדנו איפוא, עד כמה מסוכנת ופוגעת היא העין הרעה, עד שרק מעלתו הרוחנית הנשגבה של יוסף גרמה לו שלא תשלוט בו העין הרעה. ומשום כך קבעו חכמים הלכה במסכת בבא בתרא ב ב: אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה. ומפרש רש"י: שלא יזיקנו (את חבירו) בעין רעה. ובמסכת בבא מציעא קז ב אמרו: והסיר ה' ממך כל חולי (דברים ז טו). אמר רב, זו עין (רעה). רב לטעמיה (ולשיטתו הוא הולך), דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד (כלומר, עלה לבית הקברות ולחש על הקברים כדי לדעת את סיבת מותו של כל אחד ואחד, ולבסוף) אמר, תשעים ותשעה (מהם מתו) בעין רעה, ואחד (בלבד מת) בדרך ארץ (ובזמנו בדרך הטבע). ועוד אמרו במסכת בבא בתרא קמא א, כי בת שנולדה תחילה היא סימן יפה לבנים שיבואו ויוולדו אחריה, משום שאז לא תשלוט בהם עין רעה כמו שאם היה נולד בן תחילה. וכך שאלו בגמרא במסכת סנהדרין צג א, מדוע לא נזכרים יותר שמו־תיהם של חנניה, מישאל ועזריה בכתוב, לאחר שיצאו וניצלו בדרך נס מכבשן האש שהושלכו לתוכו בידי נבוכדנצר מלך בבל. והשיבו על כך: אמר רב, בעין הרע מתו. כלומר, כי הבריות שתמהו השתאו ונפעמו מגודל נס הצלתם של חנניה, מישאל ועזריה, גרמו לכך שתפגע בהם עין הרע ומותו בה.

בבראשית רבה נג יז אמרו: ואת הילד שם על שכמה (של הגר, כך נאמר למעלה כא יד, בנוגע לישמעאל. ומדוע לא הלך ישמעאל ברגליו, הרי היה כבר גדול בשנים. והשיבו על כך:) מלמד שהכניסה בו שרה עין רעה (וחלה ישמעאל בשל כך ונפגע). ובמדרש תנחומא לפרשת כי תשא אות לא אמרו, בנוגע לסיבה הפנימית־הראשונית לשבירתם של ה־לוחות הראשונים: הלוחות הראשונות, על שניתנו בפומבי (במעמד הר סיני), לפיכך שלטה בהם עין הרע ונשתברו, ובפרשת צו שם אות יג, הוסיפו ואמרו בסוגיה זו: כאדם הקורא לבנו (שהוא) נאה (ויפה תואר, בשם ובכינוי של גנאי) בושג, כדי שלא תשלוט בו העין (הרעה). נמצא, כי יש כאן תופעה נעלמת וכוח נסתר כביר הפוגע וממית והורס, והיא העין הרעה שיש להימנע ממנה על ידי צניעות וצינעא ובריחה מן הפרסומת ומן ההתבלטות והראוותנות המנקרת עיניהם של בני אדם. עד שאמרו בילקוט לפרשתנו רמז קמ"ח, כי אפילו ירושלים שהיתה כלילת מית־הנסתרת־הממוצעת של יוסף. שנבעה משורשיות־גזעיותו־האלוקית של יעקב. ועשתה אותו לראש ול־קדקד נזיר אחיו, שאין עין רעה שולטת בו ובזרעו עד עולם.

صورة عن الأصل

מורי ורבותי, אחי ורעי

מאת משה קרונה

פעילות תנועתית בשלושה מעגלים (ג)

הפועל המזרחי — גורם נכבד בחיי הקהילה הכללית

אכן מן הראוי הוא שאזכיר עוד שמות רבים מבין ראשי תנועת המזרחי בארה"ב שהיו כליל התנועה בבחינת „הדרן עלך והדרן עלוי". אישים כהרב ש' ק' בירסקי — תלמיד חכם הוקר גדול, מחנך מובהק ומורה למורים במסגרת הישיבה—אוניברסיטה ורב בקהילת „ישראל הצעיר" בבורו-פארק שכל ימיו כמעט היה מזוהה עם רעיון התנועה ובבקשו לפתח קשרי רוח עם הארץ והמדינה בישראל, הרבנים הצעירים בימים ההם; כהרב בצלאל כהן (לימים היה יושב ראש המרכז העולמי בירושלים) — למדן תורני גדול ואיש אצילות מלא חן וטעם, רצינות ואמת, יהודה ישראל שלמה רוזנברג (בן-באיה, לימים עלה לארץ והיה חבר כנסת סגן שר והראשי המפד"ל) — רב כולל בקהילת הארטפורד, תלמיד חכם גדול ומשכמן הריק, שנים אלה, שהיו כמובן שונים לגברי זה מזה, היו בולטים ונראים במערכות המזרחי ובהרצאותיו. בסקירה ראשונה אפשר היה לראות מיד כי אין אלה איזה רבנים-אברכים סתם כי אם חריפי מוח ותקיפי עשיה, מורמים מרבים אחרים ובעלי כשרונות מיוחדים. וכן — — — וכן — — — — אישים כאן כחסום לזרמי הזכרונות כי לא תספיק היריעה ואין אני מציב במסגרת זו אבני זכרון כי אם רושם קצת מהזכרונות.

מסגרות עצמיות לפועהמ"ז

מובן מאליו כי לא עולה על דעתי לדלג על ענייני של הפועל המזרחי שעמו הייתי קשור כל הזמן וכוחי נתתי לו, ככל יכולתי, כל השנים ששהיתי באמריקה. שונה היה הפועל המזרחי מן המזרחי במובן החברתי. כאן התגבשו בעיקר אלפי הצעירים הדתיים, שברובם, אם לא כולם, צריך היה לשייכם לגדולה של אמריקה. הם היו ברובם הגדול דוברי אנגלית ורק מקצתם הבינו אידיש. בדרך כלל היו בנים ובנות מבתים מסורתיים חניכים של בתי ספר יהודיים ומוסדות החינוך של הישיבה — אוניברסיטה, „בית מדרש גבוה לתורה" בשיקאגו וכיוצא בהם. זוגות צעירים רבים היו בתוך התנועה והקרו בתוכה אווירה של נעורים והופך מודגש לחזק את הקשרים עם ארץ ישראל והפועל המזרחי בארץ. הציבור הרחב של חברי הפועל המזרחי באמריקה כתוך שצעיר היה סבור כי צריך לחזק יותר את הקשר הציוני ואולי גם במשך זמנם את הקשר האישי עם הפועל המזרחי בארץ ישראל — ... לעצמו כקים בתוך המזרחי ופיתח ... מסגרותיו העצמיות, בכוחה וכבה ... רים אף הכלית הפועל המזרחי ... להיות גורם נכבד מאד בחיי הקהילה הכללית.

בעיר שיקאגו, למשל, בשנים ההן היתה מרוכזת בה הקהילה היהודית השנייה בגדולה בכל אמריקה. היה הפועל המזרחי לכוח ציבורי גדול ומכריע בכל הקהילה והודות למסירותה הרבה של המנהיגות הצעירה והדינמית שהיתה לתנועה ולעבודתה הברוכה של שליח התנועה בארץ — משה קלמזיים. זכורה לי היטב אותה השבת השבוע עם חברינו בשיקאגו. היתה זו השבת שבה גם באמריקה נודעו „אמות הספים" לאחר רצח הרוזן ברנדוט בארץ. נדרכתי להסביר באנגלית למען יבינו שומעי טוב יותר, את כל ה„מסביב" לעניין מרפיס זה. חברינו, ואולי אף אנכי בעצמי בכללם, סבורים היו שאף בהיותי רחוק רחוק בזמן ובמקום מזירת המעשה הריני מבין היטב את העניינים. התרשמתי עמוקות בעצם התופעה שמאות חברים וחברות, ביניהם רבים שזה זה חזרו ממערכות המלחמה, מסוגלים היו לישב צפופים ודחוקים כמשך שעות אחדות ולהקשיב במתח רב לדברים. הן אות ומופת הוא לרמת העניין וההיכפתיות!

בבורו פארק שבברוקלין מצוי היה בשנים ההן ריכוז גדול מאד של חברי הפועל המזרחי והשומר הדתי. תענוג גדול היה לבקר שם ולהיות בדופק החיים היהודיים שהיו רציניים — דתיים ולאומיים — ותוססים. בשנים ההן עוד לא היה האיזור הזה מצוים כל חצרות אדמו"רים, ישיבות ו„שטיבלך" ניכר ההנגים. עידן ה„שטיבליזציה" עדיין לא הגיע. כל אלה עדיין היו ב„איסט סייד" (איזור יהודי טיפוסי במורד מנהטן) ואילו בבורו פארק „כלטו" בתחום הדתי-הרוחני, כמה רבנים הטובים, צעירים למדי ומלאים ברוך רבנות. היתה להם השפעה רבה על הדור הצעיר, ידעו לדרוש יפה גם באנגלית ובעיקרים היו כבוד. אחד מהם היה הרב ד"ר ישראל שור, שהיה במשך שנים נשיאו של הפועל המזרחי באמריקה כולה. איש מצוין, מחנך מהדרים ותלמיד חכם גדול, מזיגה נפלאה האריכית של כל הדברים הטובים הממזגים ברב הטוב ומהדרני. דרשותיו בבית הכנסת הגדול „בית אל" היו מושכות קהל רב באך הוא הסיף חדש מתוך נקודות מוצא של ציונות-דתית. הרב שור בא לאמריקה מהעיר בוצ'אץ', היא עירו של ש"י עגנון, והביא עמו לאמריקה מטען כבד מאד של דעת תורה שבאב אצל גדולי גליציה המזרחית. בית הכנסת שבו שימש ברבנות זה במשך עשרות שנים מפורסם גם בזה שחזנים „טולהרים" היו ניצבים בו ליד העמוד. בניו יורק נמצאו יהודים לאלפים שהיו חובבי חזנות וכבר „משוגעים" לדבר זה. מתרפקים היו כל הדבר שבעבר לים החזנים הגדולים בבית הכנסת „בית אל" בזה אחר זה כבירי הזני ומשה קוסביצקי היו מעוררים בלבותיהם גם רגשי נוסטלגיה וגעגועים וגם רגשי אמונה, בטחון וכיסופים. היה ברור לי כי במשך תקופה ארוכה למדי גם החזנים, בייחוד הגדולים שבהם, מילאו למעשה תפקיד גדול עד למאוד בחיזוקה של היהדות בארץ האוכלת את יושביה היהודים מבחינה רוחנית. הרב ישראל שור היה מספר לי מתוך סיפוק רב, כי אמנם קיימת מעין התחרות בלתי פוסקת בין הרבנים והחזנים בבתי הכנסת, כי שניהם מבקשים כל הזמן אותו דבר ממש מקהל המתפללים: תשומת לב. והנה — כך היה מספר לי בסיפוק — בקהילותינו בבורו-פארק מצליחים הרבנים לעמוד במבחן ולקבל את תשומת לבם של המוני המתפללים לדברי תורה, הטפה ציונית דתית-לאומית וכדומה, לא פחות כאשר „מלכי החזנות" לשורותיהם...

רב חשוב שני היה בבורו-פארק והוא הרב א' צ' והלברג, ששימש בקודש בבית הכנסת הגדול „שומרי אמונה". בבית כנסת זה שימש קודם ברבנות הרב זאב גולד לפני שעלה לארץ ישראל. התפללו בו מאות ממיטב האינטליגנציה הדתית באיזור. ובאמת היה כדאי לבוא לשם אל הרינה ואל התפילה ואל — — — הדרוש הנפלא. הרב צבי והלברג היה דרשן בחסד עליון ממש, יחיד ומיוחד בהמצאות ובהברקות דרשניות מקוריות. תענוג רוחני גדול היה להקשיב למדרשותיו, שכולם היו חדורים דברי עידוד לחיזוק יהדות ואהבת ארץ ישראל. הרב והלברג היה מזוהה ממש עם התנועה ופעיל מאד בתוכה ואף היה ציר לקונגרסים ציוניים. זכרתיו עוד מימי הקונגרס הציוני בציריך אולם ידעתיו מצד הכוחות והכשרונות שלו בימי עשייתי בארצות הברית. לאחר שנים יצא לי לנאום יחד עמו באסיפה רבתי לכבוד ההכרזה על הקמתה של מדינת ישראל. זכורים לי דברי הדרוש הנאים שאמר „מה אשיב לה'? — אמר הדרשן — ודאי עלינו להודות לה' יתברך על הטוב הרב שזכינו לו עם הכרזת מדינה לישראל. כל תגמולוהי עלי — כולנו חייבים לתת הבעה מוחשית לרחשי תודתנו. והנה — כך הסביר בהמשך — קיימות כמה אפשרויות: כוס ישועות אשא: אפשר לקיים כפשוטו ו„דינרים" להבעת רגשי השמחה כמקובל אצל יהודי אמריקה. ואפשר גם לקיים — ובשם ה' אקרא: לעמוד בתפילות ובאמירת הלל. אני מציע — אמר בנעימה רטורית מובהקת — כי נקיים את נדרי לה' אשלם: נמלא למעשה את החובה האלמנטארית לתת מכספינו ומהוננו למען צרכיה של המדינה הצעירה". אכן, כבר בעת הנאום ההוא של הרב הדרשן המופלא הרהרתי לעצמי כי בלי כוונה ובלי משים מביע הרב את האמת הטראגית שיהודי אמריקה אינם מבינים כי על השאלה „מה אשיב לה'" כן הראוי לענות בעיקר באותו „הנני ועלי נר"... במקום התשובה הנכונה היחידה שצריך היה לענות שמו הם את הדגש על המגביות, העזרה, הסיוע, הפרוייקטים הקונסטרוקטיביים וכיוצא בזה ואנ"ש בארץ מכל המפלגות והזרמים, נתפתו להתפשר עם הדרך הזו וכמעט לאמצה.

חידוש קשרים

והנה מדי דברי בבורו-פארק נקשרים מיד זכרונותי עם שני אנשים קרובים ללב שעמהם חידשתי שם היכרות חברית עמוקה משנים הרבה בעבר ולשנים הרבה בעתיד. בחידוש החברות עם נחום מיידנבוים כך היה מעשה: בחורף הראשון לשהותי באמריקה הוזמנתי לעשות את אחת השבתות בבורו-פארק. המזמינים היו הרב ש' ק' בירסקי, רבו של בית כנסת „ישראל הצעיר" שהיה מרכז רוחני דתי גדול. ואמנם בליל שבת הרצאתי שם ארוכות בענייני המצב בארץ והפועל המזרחי. אחר האסיפה ניגשו אלי, כדרך שקרה לי בהרבה אסיפות, אנשים שהכירו אותי או ששמעו עלי מתקופת פולין. בין הניגשים היה נחום מיידנבוים שעמו ישבנו יחד זמן ניכר על ספסל לימודים אחד ב„תחכמוני" בוורשה. חודשה ההיכרות הישנה ונעשתה לחברות הדוקה ורצופה לשנים רבות — עמו ועם רעייתו אסתר ובני ביתם. התברר כי נחום מיידנבוים הלך אחר הוריו וכל משפחתו לניו יורק, עשה חיל בעסקים, הקים משפחה ועם כל אלה לא זז מעמדתו כשאר ציוני דתי נאמן. בביתו שלטה הלשון העברית כשפת דיבור יום-יומית, פעיל היה בתנועה ובכל עניין השייך לספרות עברית, הנחלת הלשון ובעיקר — לאהבת ארץ ישראל. עם בואו לאמריקה גברה פעילותו של נחום מיידנבוים עוד יותר ורעייתו אסתר הפכה את ביתם למרכז ולבית אירוח לכל השליחים שלנו שבאו מהארץ. היה זה בית חם ותוסס, כולו תוכן יהודי ורוח ארצישראלית. אחד ויחיד היה בית זה בסגולתו ובערך היה על כל סביביו. ממנו נמשכו הרבה יוזמות ותכניות למען ארץ ישראל. על כל פנים אצל משפחת נחום ואסתר מיידנבוים מצאנו אני ובני ביתי אווירה טובה וחברות נאמנה כל הימים.

בבורו-פארק גר בשנים ההם גם חברנו היקר ד"ר ראובן גפני, מראשוני הפועל המזרחי בארץ ישראל, ש„נלכד" באמריקה מפרוץ מלחמת העולם השניה והיה תקוע שם כמה שנים טובות. את ראובן גפני הכרתי מכבר השנים, עוד בהיותי בפולין מקבל הייתי ממנו מכתבים בהם היה חוזר ומייעץ לי תמיד „לחדול מהשטויות" ולבוא לארץ כדי ללמוד משפטים דווקא. ראובן גפני היה מראשוני הפועל המזרחי בארץ מאחר שעלה בגיל צעיר למדי. הוא בא לארץ לאחר שהספיק לספוג בפולין הרבה תורה בישיבות בסמיאטיץ' ובסוקולוב. תקופה מסויימת היה שומע שיעורי גמרא אצל יעקב גרינברג, שהיה כבר בצעירותו ר"מ בישיבת האדמו"ר מסוקולוב. פה, בבואו לארץ התחבר ראובן גפני ל„הפועל המזרחי", שהיה אז בראשית קיומו והיה לאחד החברים בהנהגת התנועה והברית העולמית שלה. בן תורה כפולה ובעל כשרון רב היה, החל ללמוד משפטים והיה למשפטן מצליח. משך זמן רב היה מרכז את כל המאבקים המשפטיים נגד השלטון המנדטורי בקשר לענייני העליה הבלתי לגאליזציה של המעפילים — העולים הבלתי ליגאליים. ספרו על „זכותנו ההיסטורית-המשפטית על ארץ ישראל" זכה לשבחים רבים מאת משפטנים מעולים ואף פורסמה בו הקדמה מלאת שבחים מאת הרב אברהם יצחק קוק — רבה הראשי הראשון של ארץ ישראל. ראובן גפני היה מאד פעיל בתנועה במשך כל השנים. בדרך כלל היה נוטה ל„סיטרא דימינא" ועבד יחד עם חברו הרב כתריאל פישל טכורש בראש הסיעה „אל המקור" שבהפועל המזרחי. סיעה זו היתה נוטה לאוריינטאציה תנועתית כלפי המזרחי והיהדות הדתית והתנגדה להידוק-יתר של הקשרים עם ההסתדרות; אף נטתה לתפיסה ציונית-מדינית מאקסימאליסטית ואגרסיווית. ראובן גפני לא היה מסוגל בשום פנים ואופן להסיח דעה מענייני התנועה, אפילו לרגע קט. תמיד הגה בה ובהיותו באמריקה לא פסק מלהתגעגע ומלסבול מהעובדה שהוא רחוק ממקום „המעשים המכריעים". ומאליו מובן, הדבר שבכל שנות עשייתי באמריקה היינו קרובים מאד זה לזה במחשבה ובדעה, ברקימת תוכניות למען התנועה ובתוכנות פשוטה בתכלית. ראובן גפני חזר כמובן לארץ. אולם בתקופת ההיעדרות הממושכת שלו מן הארץ והתנועה נוצרו פערים בין הציפיות והמציאות, בין היכולת והעובדות בשטח. בהיותו באמריקה היה נאמן לתנועה המקומית האמריקאנית שם ובכל זאת מורגש היה כי במהותו הוא בעצם ארצישראלי מובהק שאין שם מקומו. משבא לארץ החל להרגיש כי במקצת „איחר את הרכבת" ואין הוא יכול להיות רוח חיה באופנים התנועתיים כפי שרצה. כמובן מאליו שגפני המשיך להיות נאמן, קשור ופעיל. אולם כל זה לא כפי שיעור הפוטנציאל שהיה לו בעבר.

חוזר אני לענייני הפועל המזרחי. גם כאן כרוכים היו הרבה רבנים צעירים, בני תורה חדשנים מעולים ולא מעטים מהם היו פעילים מאד ומסורים לדבר התנועה. זמן ניכר עמד בראש התנועה הרב ד"ר שמעון פדרבוש, שהיה מראשי התנועה עוד בגליציה המזרחית ואחר כך היה רב ראשי בהלסינגפורס שבפינלנד. אי פעם, עוד בהיותי בוורשה, טרח לפתות אותי, כי אסכים לבוא לפינלנד כדי לארגן שם את „השומר הדתי". סירבתי. הרב ד"ר פדרבוש המשיך באמריקה, שאליה בא כנגיא התופת באירופה, כמנהגו לפני כן. היה איש תנועה מובהק ועוד כשהיינו ממש נערים בפולין היינו קוראים ומשננים לעצמנו את מחברתו „שלמות היהדות", שבה היה ביסוס אידיאולוגי מקיף ורציני של השקפותיה הרעיוניות של הציונות הדתית. הרב ד"ר פדרבוש היה למדן חוקר. כתב הרבה בחקר התלמוד, בבעיות המשפט והמוסר ביהדות, בסוגיות פילוסופיות היסטוריות ואקטואליות. חיבוריו היו תמיד על רמה גבוהה והקורא היה יוצא נשכר מאד. הרב פדרבוש נעשה למנהיגו של הפועל המזרחי וייצג את התנועה בקונגרסים ציוניים, ועידות תנועתיות ומוסדות אחרים.

הפרופסור ד"ר רפאל גולד, הלא הוא אחיו של הרב זאב גולד, אף הוא היה מראשי התנועה. במקצועו היה פסיכיאטר ולפי המוניטין שיצאו לו היה גדול במקצועו ואף מצליח בעבודתו. אולם נוסף על כך היה תלמיד חכם מובהק והיה מספר לי כי יש אצלו הרבה כתבים המכילים הערותיו לרמב"ם. הוא נשא בנפשו לפרסם את הכתבים האלה ולבסוף לא עלה הדבר בידו. בשנות שהותי באמריקה היה פרופ' רפאל גולד מפורסם כנואם. היה מרצה בחסד עליון נפלאה, מעשה-חושב בייסורי, ומכל קצווי המדינה היו מזמינים אותו להרצות. התכבדו בו מאד בעת ההיא לא רק על שום שהיה מרצה באנגלית משובחת ביותר, ממש שופרא דשופרא, כי אם גם בשום שהיה תוכן רב בדבריו. להציג על במת הנואמים הפומבית אינטלקטואל גדול המרצה באנגלית נהדרת על תורה וציון, על אמונה ומדע וכיוצא בזה — היה מעשה נכון לעשותו על ידי סניפים רבים של הפועל המזרחי ושאר ארגונים דתיים. והללו עשו את המעשה הנכון והיו מזמינים את פרופ' רפאל גולד לעיתים קרובות.

אף בהפועל המזרחי התרכזו בעלי בתים צעירים כשרונים שאך זה החלו להופיע על במת הפעילות. ביניהם היו רבים שנכונו להם עתידות בחייה של יהדות אמריקה: ברבנות, בחיי המסחר, בפיתוח החינוך היהודי ובפעילות הציונית.

ומובן הדבר מאליו כי גם בהפועל המזרחי כמו במזרחי לא הייתי מסוגל להיות כאחד החברים סתם. הכנואליות שלי היה שונה. והיו גם הוד בינינו חילוקי דעות, ואם לנקוט לשון של המקפה, גם היו „אי הבנות". הללו גרמו לי לא פעם עגמת נפש ומרירות עד שנאלץ הייתי מדי פעם לחזור אל הבארות של בטחון וללגום קצת מימיה של תורת „אזמרה לאלקי בעודי" אשר ב„ליקוטי מוהר"ן". הרבה כוח היה צריך איש כמוני כדי שלא להישחק ברחיים של המציאות האמריקאנית הקשה. אם אוסיף על כך את הרגבת הכאבים והייסורים המבצבצים שהיו מנת חלקנו שלי ושל רעייתי במשך כל שנות שהותנו באמריקה: על אבדן בתי הורינו וחברינו בפולין, על נפילתם של טובי חברינו ואחיינים במערכות ישראל — והיתה התמונה שלמה. אפשר לומר כי עצובים ועצבניים היינו לא מעט ובוודאי אף אני לא הייתי, ולא מטעם זה בלבד, איש „קל" למשא ומתן ולשיתוף פעולה, כפי שרצוי היה שיהא.

קשים, קשים, היו הימים הרבים האלה.

נופים וערים באיבריה (ג)

מאת יקותיאל טלאב

יהודים שבגלות ספרד

נסיעת יהודי לספרד היום אינה באה לגלות יבשות, כי אם להכיר את מורשת העם היהודי. את מזמוריו, קינותיו ושירי התהילה שלו בשרשרת ההיסטורית שנותקה, ועדיין מתחלחלת מפנים ועולה לפני השטח. שירת ימי הביניים חרשה חריש עמוק בשירת הדורות ובבקרנו היום בספרד אנו לוטשים עיניים לאותה יצירת דמיון שהיא בבחינת חיפוש הזהות והליכה אל גן העדן האבוד של פריחה תרבותית שהיתה תורנית עברית וכללית.

תקופה זו של כשרון יצירה עברי, תורת המשפט, הספרי יסודי הפסיקה של ר' יצחק אלפסי ור' יצחק בן ישראל, המרכיב האלכי הפילוסופי, הירת הסוד המגיעה, עליית ר' חסדאי אבן שפרוט בקורדובה במאה העשירית ושל ר' שמואל הנגיד במאה האחת-עשרה, וכל הרבויות של ר' משה אבן עזרא ור' אברהם אבן עזרא, רבי יהודה הלוי, הרמב"ם, הרמב"ן, ר' חסדאי קרשקש והרב יצחק אברבנאל, בשארו חקיקות במחשבה היהודית. לאורך כל אותם מקורות שאותה מבקר כיום אתה מבקש להביא את רישומי הקיום היהודי, לאחר תקופת שגשוג הפריחה שבו בעבר היהודי של ספרד. אנו כמיילים בחוצות מדריד ומחפשים את השורשים של אתמול.

השעה שבע בבוקר. עדיין חושך בחוץ. אם אף מתפללים השרפילים, הכנומים של לפנות בוקר מבקיעים את האור... ההיץ נולד יום חדש. וזהו לבי מדריד, עיר הבירה, בימים הראשונים לביאגב.

כמדריד בכתב מטעם הרבנות בתל אביב, והרב בר שלום, אל רבה של מדריד אני מנסה ליצור קשר טלפוני עם המרכז הקהילתי. אני מצויד בספרדית את לאות ומשמש למשפט, ומרים את השופרה. „בואינוס דיאס" (בוקר טוב), אני מקיים ומיד ממשיך: „נו קומפרנדו אספניול" (אינני מבין ספרדית), „דסאו הבלו אינגלס הבראיקו, ידיש וגרמני" (הייתי רוצה לדבר באנגלית, עברית, ידיש או גרמנית). לאחר שהייה קלה מקשרים אותו עם גרסון ברוק, ראש המכון ליהודי ספרד, והוא מזמין אותי לרחוב „אוליבס דה האנף" לבקר במכון.

הרב גרסון, כבן 49, שימש עשר שנים כרב ראשי ליהודי מדריד, והיום מכהן כ„שר חוץ" העומד בראש המכון ליהודי ספרד שמטרתו להפיץ את ידיעת מורשת היהדות הספרדית ולהדק את הקשר עם ארץ ישראל.

בעמדם של יהודי מדריד, שבה ישבו יהודים עוד במאה הי"ב. הוסדר בכתב זכויות שניתן לעיר. מושב היהודים היה ב„רחוב בית הכנסת של היהודים" ובמאה החמש-עשרה אף נבנתה חומה סביב לרחוב והשערים נסגרו בלילה. ארגון הקהילה מחדש התפתח לאיטו, ובשנת 1915 חודש אלפונסו הי"ג את הקתדרה לעברית ולספרות רבנית באוניברסיטה, ואברהם שלום יהודה שימש בה כפרופסור. לאחר מלחמת העולם השנייה נתחדשה הקהילה, וכיום היא מונה כשלושת אלפים נפש, מהם 40% אשכנזים, אם כי הקהילה היא אחידה וכן גם נוסח התפילה. בראש השנה וביום הכיפורים התקיימו מניינים נפרדים לכל עדה על פי המסורת, הנוסח ולחני התפילה. רב הקהילה הוא הרב יהודה בן אסולי, כבן 48. בין שני הרב"ים, הרב גרסון והרב יהודה בן אסולי, שוררת הבנה הדדית וקיים ביניהם שיתוף פעולה.

בשעה היעודה קידם את פני הרב גרסון איש כבן 49, נעים סבר, מזוקן, בעל עיניים חמות הדובר עברית צחה. הרב גרסון אשר מוצאו ממרוקו למד לימודי חול בצרפת וקיבל סמיכות לרבנות בלונדון. לבד מעבודתו החינוכית במכון שבראשו הוא עומד, הוא עורך תכנית יהודית בטלוויזיה הספרדית, כשך חצי שעה מדי חודש בחודשו. בחודש האחרון הוא הרצה על „יהדות וזכויות האדם", ובכשיו הוא עורך תכנית על ירושלים שחוגגת לה יהודי. הוא מלמד קבוצות נוער פעמיים בשבוע, פרשת השבוע, על פי שיטה של נחמה ליבוביץ, מחשבת ישראל וזהות יהודית, ועל הזהות היהודית בעיני הוגי דעות זרים כגון סארטר, סינגר, אוברנשטיין ורוסל. על יד המכון קיימת פעילות תרבותית ענפה, המיועדת בידי הרב המשכיל שלמד פילוסופיה בסורבון בפאריס, שפות שמיות בשטראסבורג, ופולקלור ספרדית כבוזה. בקיץ האחרון הוא ביקר בישראל בכינוס של מחנכים מחו"ל.

אחרי ביקורי במכון אצל הרב גרסון, ערכתי ביקור במרכז הקהילתי ובבית הכנסת שברחוב באלבס. מרכז זה נחנך בשנת 1968 ועמו נמנים שרידי היהודים שנתקבצו ובאו כפליטים לאחר מלחמת העולם השנייה, ויהודים שהיגרו מצפון אפריקה. בבית הכנסת פגשתי את הרב בן אסולי, שחיכה לבני עדתו לתפילת מעריב. הרב סיפר כי במקום נערכת תפילה שלוש פעמים ביום, ובשבתות מתאספים בבית הכנסת כשמונים איש. מלבד רב הקהילה, שמקבל את משכורתו מהקהילה, ישנה מזכירות ומינהלת חינוך.

הקהילה מקיימת בית ספר עממי, עד גיל 12, ולומדים בו כמאתיים ילדים. מתקיימים בו לימודי קדש וחול, ע"י מורים מקומיים, מורים מישראל ומאמריקה.

בין קהילת מדריד ומדינת ישראל קיים קשר הדוק, וזוקפים זאת לזכותו של שגריר ישראל בספרד, שמואל הדס. בשנה האחרונה עלו לארץ 33 סטודנטים ומספר משפחות. במשך השנה נערכה במדריד מגבית למען קק"ל וקרן היסוד, ומתקיימות פעולות בשטח החינוך הנערך עם קרן פנקים בגולה ועם הסוכנות היהודית.

בית הכנסת הוא מעין מקדש מעט המעיד על הקיום היהודי במקום. ליד בית הכנסת קיימת מסעדה כשרה שמספקת אוכל לתיירים יהודים, אך התנועה בה היא קטנה.

הרב אסולי, שהוא גם שוחט, כוהן ומרביץ תורה, הוא יהודי ענותן, מספר על החיים היהודים בזעיר אנפין של היהדות בספרד. בשבתות ובמועדים נושא הרב דרשה וניתן שיעורים בהלכה. יהודי ספרד ברובם הגדול הם אנשי מקצוע חופשיים, סוחרים, ציירים. בספרד של היום אין אנטישמיות מאורגנת. בשנת 1963 נוסדה במדריד אגודה לידידות נוצרית-יהודית שמקיימת פעולות נגד האנטישמיות. בשנת 1964 התקיים סימפוזיון ראשון על נושא יהדות ספרד בחסות המועצה העליונה. בנו של פראנקו הוקם מוזיאון לתרבות יהודית בבית הכנסת בטולידו. מדריד היא עיר הבירה והכרך — היא מעין אי רדום שאינו תועם והוא חי לאור הגלות השחורה בני עבר.

היהודים מודעים לירושה הגדולה, אך ספק אם את כולם כשרירה הזהות והתודעה היהודית. תהליך ההתבוללות באירופה של היום הוא בסימן הפריצה האינטלקטואלית ונישואי התערובת, שבכת בעאיית הפליטה. לא כל היהודים מתמודדים עם כיבאם ועברם ההיסטורי ולכן חייבת מדינת היהודים לחפש את כל הנתיבות ללבות היהודים הללו אשר פזורים בתרבויות זרות, בתנועות מהפכניות ואינם מוצאים את הדרך למסגרת היהודית. סגנון החיים המודרניים של היום חשוף להשפעות חוץ ולפיתויים של תרבות רווחה, ומכאן איפוא האתגר הגדול של ישראל והמחויבות ההיסטורית, התרבותית שלה כלפי יהדות התפוצה.

*

כשיצאתי מבית הכנסת והמרכז הקהילתי ברחוב הבדיר „באלבס" עוד הפניתי מבט אחרון של פרידה לבית אשר לא ניכר בהדרו ובפארו החיצוני כמו הקתדרלות הגותיות בעיר הגדולה, ובלבי מחשבות נוגות על אותה עדת ישראל התועה בימי הגלות, ועל אותן נשמות תמימות שמוקפות חומה ומסוגרות על בריח, עת בחוץ מנצנצים כוכבים מטבל ורועש פושט בכול. יהודים שבגלות מדריד. הם לא אנוסים...

גאון בחולון

מאת שלמה קנדלשיין

בתחרות השחמט הבינלאומית הנערכת בימים אלה בחולון משתתף אחד מענקי השחמט בכל הזמנים, רב-האמן היהודי, שומר המצוות, שמואל רשבסקי.

שמואל („סמי") רשבסקי חגג בחג החנוכה, בישראל, את יום הולדתו ה-76, כשהוא עדיין מלא רוח נעורים ולהט קרב.

רשבסקי נמוך הקומה, הלובש תמיד כיפה שחורה גדולה, נולד בפולין למשפחה דתית כ„ילד פלא" של משחק השחמט.

עוד בהיותו בן שש הובא למרכז השחמט בוורשה להתחרות בבילו של עקיבא רובינשטיין הגדול, שקבע: „יבוא יום והוא אלוף העולם". רשבסקי אמנם לא זכה באליפות העולם, אולם בשנות החמישים התמודד עם חמישה אחרים על התואר הנעלה.

שמעו של רשבסקי כעילוי הלך לפניו, אולם הוריו שאפו כי ילמד מקצוע מסוים. הוא למד הנהלת חשבונות. לאחר מלחמת העולם הראשונה היגרה המשפחה לארצות הברית ורשבסקי פותח בקריירה מפוארת בשחמט האמריקאני. קריירה שנמשכה עשרות שנים. הוא זכה מספר פעמים באליפות ארצות הברית, כולל תיקו בדו-קרב בשנת 1961 עם עילוי אחר, „בובי" פישר, וכן ייצג את ארה"ב באולימפיאדות רבות.

בשורה של תחרויות בינלאומיות חשובות סיים רשבסקי ראשון — סירקוז (1934), בארגייס ריאומות (1935), הייסטינגס (1938), ניו-יורק (1951), האוונה (1952) בואנוס איירס (1960) ועוד.

בהיותו יהודי דתי המקפיד על מצווה קלה כבחמורה, מעולם לא שיחק בשבת ולא הסכים לכל פשרה שהיא בעניין עקרוני זה. בכל תחרות שהשתתף ידעו המארגנים כי רשבסקי הוא נציג נאמן של הדת היהודית ויש להיערך ארגונית בהתאם לכך.

זיקתו ואהבתו לישראל הביאו לביקורים תכופים שלו בארץ, הוא השתתף בתחרות השחמט הבינלאומית הראשונה, „תחרות העשור", שנערכה בנתניה—ת"א בשנת 1958 ובה חילק מקום ראשון-שני עם רב אמן יהודי אחר, סאבו מהונגריה. כן השתתף בתחרות נבחרת בנתניה ובאולימפיאדה תל-אביב 1964, שבה הופיע על הלוח הראשון של ארה"ב.

רב-אמן שמואל רשבסקי

רשבסקי היה גם בקשר הדוק עם מייסד ענף השחמט במסגרת „אליצור" זאב לבדוי ז"ל ומועדון השחמט הראשון של „אליצור" שהוקם בתל-אביב נקרא „אליצור-רשבסקי".

גדולי השחמט בעולם הפעילים במאה הנוכחית הפסידו לרשבסקי, ביניהם לסקר, קפבלנקה, אליוכין, איבה, בוטביניק, ניידורף ואחרים.

כיוונו של רשבסקי מצטיין בטכניקה מעולה משל בידע מעמיק בטיפולים וכח רצון בלתי רגיל לנצח.

רשבסקי הסמל את „המוח היהודי" המפולפל, מייצג נאמנה באישיותו ובהישגיו את „המשחק היהודי" הזוכה לכבוד והערכה אצל הגויים.

„סמי" רשבסקי, ילד הפלא, שבילדותו הציע לו צ'רלי צ'פלין תפקיד באחד מסרטיו, מסביר כידוע איננו משחק שחמט בשבת, למרות שאין חל כל איסור על כך: „נכון, מותר לשחק שחמט בשבת, אבל לגביי השחמט הוא מקצוע, ולעבוד אסור בשבת". כאן נהבכה בתחרות הבינלאומית בחולון, רשבסקי עדיין במלוא אונו.

מהדרין מן המהדרין

(סוף מעמוד 7)

עדים אחרים — שבועות, ראש חודש) ובהעדר מקור בתנ"ך לא התפתחה סביבו ספרות מדרשית נוסח זה שהתפתחה למשל סביב מגילת אסתר. אין לאלה דבר עם היחס לחג. מי שמצויין לחג את יחס הזה על כל רבדיו ושבבותיו יתן להידור המצווה המאפיין את החג יותר מכל אחר. עמדנו קודם לכן על הבסיס הפילוסופי הידור זה הטמון בעצם הנס. אך בפועל, בנו המעשה, נקבע ההידור ע"י ההלכה וביצועה. בדוגמאות הבעטות שהובאו לעיל כדי לעמוד על הדינמיקה של התפתחות הידור המצווה הקל לחנוכה. בברייתא דלעיל מתייחסים להידור ולו דור מן ההידור כאל דבר מובן מאליו וכל השאלה מתמקדת רק אם להתחיל בהדלקת נר אחד שמונה איש אינו מבין פליאה או הסתייגות הפסיקה ההלכתית הבלתי שגרתית לזוקא למהדרין מן המהדרין, ואת ללא סמך בפסוקות ויותר שנים אחרי כן אנו מוצאים בדברי הרמב"ם, ואחריו בדברי הרמ"א, הלכות שאף משקפות מצב של הדיר מצווה שהיה מקובל הכל. קשה להאמין שבמצב שכזה יתפתח שלא ציבור שיש לו יחס דתי ורגשי עמוק ביותר לחג.

מכאן קצרה הדרך להבנת המסר לדורנו. ענין הנס לא היה ולא יכול להיות מנותק מהמלחמה לעצמאות. חנוכה הוא חג עצמאות המשלב שאיפה יצרה לחירות של אמת שזכתה על ידי אותו בנושפנקא אלוקית. היתה זו עצמאות נבונה שלבה את החירות הלאומית והחירות הדתית, ורק זו היה אחרי כי נתקלקלה בשל סיבות רבות ושונות ולא רק באשמת המלכים החשמונאים והגיעה לאן שהגיעה[4]. בימים, הידור המצווה שנהג העם לחג החנוכה המשקפת כאמור את יחסו של העם והכמיה לו, — איננה דבר של מה בכך. דרך ההידור כרוכה בעשייה מעבר לנדרש תוך גילויי יוזמה ונכונות של כל פרט ופרט. מבחינה סמלית, ולא רק מבחינה זו, כרוך ההידור במאמץ מסויים ובהקרבה יש בדרך זו לסמל את דרך העצמאות המודרנית אף היא דרישת שכאלה. מי שמאמין שהעצמאות היא מצווה ישתול בעקבות לקחי התגר כה לציין איזה בהידור המצווה המתאים.

ולוואי שידע דורנו למצוא את הידור המצווה לחגי העצמאות שלו בה' אייר ובכ"ח אייר.

4) לא כאן המקום כמובן לדון בהשקפת חז"ל על מלכות החשמונאים. נציין רק כי במדרשים בהם מתואר ויכוח בין חכמים למלך החשמונאי וחכמי ישראל כמו למשל מאור משפטו של ינאי העבדו ע"י „חכמי ישראל" (סנהדרין י"ט א') הבדיקות מופנות כלפי חכמים לא פחות מאשר כלפי המלך!

פוליטיקה יהודית

(סוף מעמוד 6)

שינות שהוקמו בארץ ישראל (אפשר לבדוק בתקנות שלהן והשתבצע) העתיקו באופן ברור את דגם החיים הקהילתיים. באופן מודע — אין הצדקה כזו בזמן העליות הראשונות. אבל באופן בלתי מודע, בנוהגי ההורכה הציבורית, בקבלה העמוקה של חופש הביטוי, בנטייה לפלורליזם, במאמץ ליצור קונצנזוס וקואליציה כדי לשמור על יציבות המערכת מעבר לניגודים הנוקשים, בנוהג של פשרה הסדרים מוסכמים בין נציגי הקבוצות העיקריות שבאוכלוסיה — ישראל של ימינו היא הבת הנאמנה, של הקהילה היהודית המסורתית להורתתה.

החרפה שהיא הגזמה

רק רגע, אתם ודאי מתקוממים, כמוני, לכשמע הדברים האלה, איך זה מסתדר עם הגישה הגסה במסורת המאפיינת את רוב הפוליטיקאים הישראלים החילוניים בדורנו? ואיך זה מסתדר עם רוב הציבור החילוני הבלתום ברת ובשומריה, בשצף קצף („החילוני האחרון", „קידושין", מזרגל בשבת, נישואין אזרחיים, ביטל לפרטוי, לכל אחד מאיתנו רשימה ארוכה כאורך הגלות של הפגיעות במסורת)?

פרופ' דוקירוזא: „הרכבם האספירי — מספי קטן! אמנם לפני קום המדינה היו חוגים בישוב שניהלו מאמץ מכוון להשתחרר מן המסורת אבל מאז קום המדינה ועל סמך מחקר מושך הנעטי לסקור שרוב הציבור (לא המימסד האינטלקטואלי ולא המימסד התקשורתי) מעד חמשך הקשר עם המסורת היהודית ובמליוח דווקא התיפוסים של הפעגים והמשגבים למלוך הזה מעידה על הריאקציה שלהם למציאות שדעתם אינה נוחה הימנה. כלומר — המציאות היא הפוכה מה שיתאוה מתבקש מן הקשידות. גם התהרוה בריבכל ביחסי דתיים חילוניים בעם היא הגזמה. זוכרים מה שהיה לפני עשר, עשרים ושלושים שנה?

מסכם דוקירוזא: „בעצם המאבק של החוגים האנטי-מסורתיים בישראל — הם מודים למעשה בהתבוססות הפוליטית שלהם".

מוסד ביאליק * ירושלים

ספרים חדשים

בנימין מזר: **חפירות ותגליות**
(בשיתוף עם החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה), מסות בארכיאולוגיה של ארץ-ישראל, 218 עמ'

מ. ע. פרידמן: **ריבוי נשים בישראל**
(בשיתוף עם אוניברסיטת ת"א), קובץ של מקורות חדשים מן הגניזה העוסקים במונוגמיה פוליגמיה ופילגשות אצל יהודי המזרח. 468 עמ'

עמיהוד גלעד: **דרכה של תורת שפינוזה לשיטה פילוסופית**
ניתוח ופירושים חדשים לתורת שפינוזה על תחומי דיוניה השונים 522 עמ'

ספרי ההסתדרות הציונית העולמית
יונה כהן: **עם שב למולדתו. פרקי עליה תר"צ-תש"ם (1930-1980)**
בהוצאת המחלקה לעליה וקליטה של הסוכנות היהודית לארץ ישראל. פרשיות עליה מגלויות שונות למן העליות הראשונות ועד לעליית יהודי ברית המועצות ויהודי אתיופיה. 112 עמ'.

ספרי המרכז למורשת בן גוריון
בנימין פינקוס: **יהודי רוסיה וברית המועצות**
מחקר מעודכן ראשון הסוקר את תולדות יהודי ברית המועצות מראשית התיישבותם על אדמת רוסיה ועד ימינו. 514 עמ'

ספרי משגב ירושלים
אמנון שילוח: **המשכיות ותמורה במסורת המוסיקלית של יהודי ספרד**

להשיג בבתי המסחר לספרים ובמדור ההפצה של מוסד ביאליק, רח' פועלי צדק 2 ת"ד 92 ירושלים טל' 02/710544.

ספר חדש —
„ריבוי נשים בישראל"

היהדות הספרדית וחברת הבודדת לא קיבלו עליהן את חרם דרבנו גרשום, האוסר נשיאת שתי נשים, ובציבור היהדות האשכנזית, בשארו הם הכרה פורמלית להלכה. עד לאחרונה סברו החוקרים, שבזמן הגניזה, תקופת הגאונים וימי בית הרמב"ם, היתה יהדות המזרח מונוגמית למעשה. ושפכו שבכל תעודות גניזת קהיר, שנכתבו במאות הי—י"ג, לא נמצא אף מקרה של ריבוי נשים. סברה זו מפריך פרופ' מ.ע. פרידמן מאוניברסיטת תל-אביב בספרו „ריבוי נשים בישראל" שיצא לאור ע"י מוסד ביאליק בשיתוף עם אוניברסיטת תל-אביב.

בספר זה שבעים תעודות חשובות מן הגניזה, העוסקות בפוליגמיה (ובפילגשות). רוב הפסקות הדן אמנם במונוגמיות, אבל הפוליגמיה היתה תופעה שכיחה למדי. בדרך כלל לקח אדם אשה שניה כדי לקיים פריה ורביה, אבל הכל היה תלוי בתנאים ובנסיבות. לא תמיד היו נגד הנשים לפוליגמיה, היו בה תרוצות מספיקים גם להן, והאיג לשמור על זכויותיהן.

הספר פותח במבוא, הדן ברקע ההלכתי וההלכתי. בגוף החיבור קובץ של התעודות, רובן כתובות בערבית-יהודית, המתפרסמות כאן לראשונה. לכל תעודה מבוא, מהדורת הטקסט המבקרי, תרגום והערות.

התעודות מתחלקות לעשרה פרקים לפי עניינם: למשל, הכהן רדר גרושתו משנשא אשה שניה, יבום, אשה עקרה או בעלת כוח, אשה במדינה אחרת, חיי צרות ופילגשים. בקובץ כמה כתבים מגאוני בבל, מראשי ישיבות ארץ ישראל ומרבנו אברהם בן הרמב"ם. אבל המצויין הוא בה שבספרות התעודות הרבנות של הארץ הגאוה העשוקים על ענייני מלכו בנתיבם.

אנשים במצוקה

(סוף מעמוד 6)

האבדן הכללית, כשאר שפילינג בצל הפרום האפור דווקא ללא קלון.

גם הזוג לבנה וציון שכל חייהם מובבים בעצם בכהש מתהלכי, אינם מגיעים לכדי תמונה ברורה. ציון הקשה בודדי הצלות, ששנא את אשתו ולמראה בנו החולה מבטיח לחזור לטוב — חוזר לסורו, ואילו לבנה הנעזבת והמפלטת משארית דמות דפורמציות ומסתודת בצד משוגעת העיירה בלוק, וכן גם הבן החולה במחלת הנפילה. לבנה היה כל חייה חיים בפיים בצל הבית החרש והמוות ושנאה בחיה הפרסים המשפחתיים גם יחד.

עלילות הסיפור על הגדלות של אנשים שוחשים ב„אי הנוחה" בחייהם, היא בעצם מהיותה יצרים של האדם הוי בארה הקיומית ובמציאות בלתי מאוזנת, במלחמה בלתי פוסקת של האדם והזה שב, בין הצער האנבית, בין הקצוות. ספרו של יהושע קנז הוא ספר על מצבו של האדם במצוקה עם הרבים הסוג לטוב.

صورة عن الاصل

הצופים

ב"ה
יום שישי, א' בטבת תשמ"ז
(2.1.1987)
גיליון מס' 264
בעריכת עפרה ורד

שלום, ילדים

הקור וגשמי־הברכה שפקדו את ארצנו בחג החנוכה, הדגישו ביתר־שאת את החום והאור שאפפו אותנו. בבתים דלקו מכשירי החימום שחיממו את הגוף, ואילו נרות החנוכה הפיצו אור שחימם את הלב והשרה אווירה של חג.

דבר נוסף חימם את לבי, ועל כך ברצוני לספר לכם, ידידי הצעירים. באחד מערבי חג החנוכה צפיתי בטלוויזיה: על המרקע הופיעו חיילינו מחיל השריון, הם הדליקו וברכו על נרות חנוכה, וברקע — שורת טנקים. היה זה באיזור לטרון.

לטרון, שוכנת בצומת בה מתפצלת הדרך המובילה מן השפלה לירושלים; מקום זה, נחשב מימות יהושע בן־נון ועד מלחמת העצמאות, כמקום מפתח לכיבוש ירושלים. במקום זה הביס יהודה המכבי את אחד המצביאים היוונים, לפני למעלה מאלפיים שנה.

התרגשתי למראה חיילנו המדליקים נרות לזכר נס חנוכה, דווקא במקום זה. חשתי הערצה לבחורים יקרים אלה, המכונים בצדק „מכבים חדשים", נזכרתי בחיילי ישיבות ההסדר המשלבים לימוד תורה עם הגנה על ארצנו. בכך הם ממשיכים ברוח החשמונאים — השגת עצמאות מדינית לצורך לימוד התורה וקיום מצוותיה.

ואכן, חג החנוכה הוא החג היחידי מבין כל חגי ישראל, אותו חוגגים לזכר האירועים שהתרחשו על אדמת ארץ־ישראל, דבר הנותן לנו, החיים בארץ, לחוש שאנו בניהם של אותם מכבים, אנו דורכים על האדמה עליה הם נלחמו. נמשיך בדרכם — לחיות בארץ ישראל על־פי תורת ישראל.

שבת שלום
וחג אורים שמח
שלכם, עפרה

הנרות הללו קודש הם

בשבת חנכה

מאת רחל שילוני

בשבת חנכה
השמש סלקה
ועננים דקיקים
שטים ושוחקים
וצעיפים צעיפים
לה עשו.
הסתננה מתוכם
רכה ומלאה
ובכל אשר נגעה
פרשה לה תורה.
רחפו מלאכי השבת
והוסיפו לה
מפלא על המפלא.

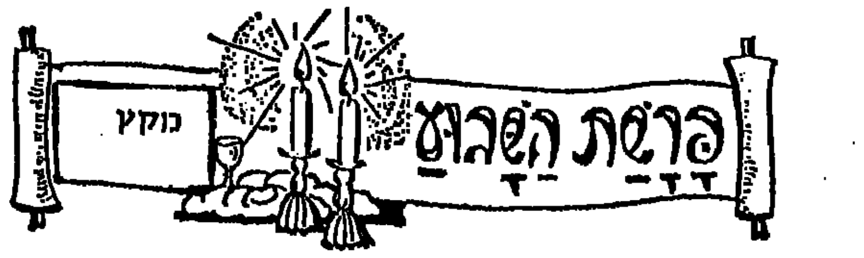

חג החנוכה חל בשבוע שקוראים בו פרשת „מקץ". חכמי ישראל מצאו קשר בין תוכן הפרשה לנס חנוכה ולמאורעות ההיסטוריים הקשורים בחג החנוכה.

פרשת מקץ פותחת במלים: „ויהי מקץ שנתיים ימים" (בראשית מ"א, א) וחכמינו ז"ל אמרו: „ויהי" — לשון צער.

ואכן, הפרשה פותחת בסימן של צער גדול: צערו של יעקב על אבדן בנו, יוסף. צערו של יוסף הנמק בבית־האסורים במצרים על לא עוול בכפו, וגם צער האחים המתייסרים בוודאי, בשל צער אביהם הזקן. וסופה של פרשת „מקץ" מרמז על סיום מוצלח והשמחה במשפחת יעקב אבינו, יוסף, המשנה למלך במצרים, מסב עם האחים במשתה מפואר, שבו מחלק לכל אחד מהם מתנות נאות. המלים המסיימות את הפרשה הן: „עלו לשלום אל אביכם" (בראשית מ"ב, י"ז) רומזות על העתיד הטוב.

אף בנס חנוכה היה תהליך דומה. בתחילה נתונים היהודים בעול של גזירות שמד קשות, ואויביהם זוממים „להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". אך בסופו של דבר, זוכים נושאי מרד החשמונאים לניצחון מופלא על אויביהם ולחידוש עצמאות ישראל בארצו.

בפרשת „מקץ" מסופר על שני החלומות שחלם פרעה. בחלום הראשון אכלו „הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע הפרות יפות המראה והבריאות" (בראשית מ"א, ד'), ובחלום השני בלעו „השיבולים הדקות את שבע השיבולים הבריאות והמלאות" (בראשית מ"א, ז').

חכמי ישראל מצאו קשר רעיוני בין חלומות אלו לנס חנוכה — בחלום פרעה גברו החלשים על החזקים, רעות המראה ודקות הבשר, בולעות את יפות המראה ובריאות הבשר. אף בימי מתתיהו החשמונאי ובניו — ניצחו היהודים המעטים את היוונים הרבים, ה' מסר גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים.

„ויהי מקץ שנתיים..." (בראשית מ"א, א') במלה שנתיים שבתחילת הפרשה, מוצא החכם הספרדי, רבי יהושע בועז לבית ברוך, רמז לחנוכה. כידוע, המהדרים במצוות מניחים את החנוכיה המוארת בפתח הבית, כדי לפרסם את הנס. בעניין זה קבעו הפוסקים, שיש להניח את החנוכיה משמאל לפתח, כיוון שהמזוזה מצד ימין וכך העובר בפתח יימצא בין שני אביזרי מצוות. רמז לכך מצוי במלה „שנתיים" — ראשי תיבות — „שמאל נרות תדליק, ימין מזוזה".

ציור לחנכה

מאת שושנה צפורי

ציירתי חנכיה גדולה
בעלת שמונה קנים —
ושמש הוספתי לה
מעל כל הקנים.

ובצד גם פך קטן
מלא שמן זית,
לפנים שמנו נתן
ואור מלא הבית.

ליד חנכיה דולקת
ציירתי את אוריה,
בסביבון היא משחקת
עם אחי ודודיה.

ואשה אחת היא יהודית
ובידה מגש גדול —
לביבות לכאן הביאה
בציור רואים הכל.

ציירתי את המכבים
בצבעים של גבורה,
איך על יונים רבים
גברו עד מהרה.

ולבסוף — התכוננו לקראת
בציור הגדול הזה
גם נסים ונפלאות
בימים ההם — בזמן הזה!

נס חנוכה

מאת חמדה לוינטון

חוממים ימי חנוכה לפני שנים רבות. אבא הדליק נרות חנוכה. שרנו „הנרות הללו" ו„מעוז צור ישועתי". אימא נכנסה למטבח להכין סופגניות ואבא סיפר לי את הסיפור על נס פך השמן. ישבנו בביתנו בצפת. בחדר חחם בערו גזרי־עצים. היה קר בחוץ. הרוח ייבבה כייבבת תנים. אבא ניגש למחסן הקטן שהיה צמוד לחדר המגורים, הוציא גזרי־עצים והוסיף אותם לגחלים שבתנור. היה זה מין תנור, הבנוי בתוך הקירות, וכשבערו העצים התחממו שלושה קירות של שלושת חדרי הבית.

את גזרי העצים מכינים היו בבית עוד בראשית הסתיו, מיד עם תום החגים. ערבי היה עובר בסמטאותיה הצרות של צפת, וחמוריו עמוס הבילות של גזרי עצים, ערוכים וסדורים בצורה נאה, כולם שווים באורכם ובעוביים. עוד בטרם הובאו העצים, היתה אמא מנקה את המחסן משיירי העצים שנשארו מן החורף הקודם ושוטפת את הריצפה.

— האם גם בזמננו מתרחשים ניסים? שאלתי, משתוקקת הייתי למין נס שכזה, דומה לנס פך השמן.

— יש ניסים גם בזמננו — ענה אבא — צריך רק לגלות אותם. ושבתי נשענת אל הקיר החם, ועיני נעצמו. — אולי קרו לי ניסים, ולא הבחנתי בהם? הרהרתי מתנמנמת. אבא ניגש אל אחד מקירות התנור, הצמיד אליו את שמיכתי ואחז בה בשתיא פרושה עד שנתחממה.

— אמרי „קריאת שמע" ובואי לישון! קרא אבא, הרים אותי בזרועותיו, כיוון שהייתי רדומה למחצה, נשאני אל מיטתי וכיסה אותי בשמיכה החמה.

בבוקר התעוררתי בשעה מוקדמת. אפלולית היתה שרויה בחדר. מבעד לחלון נראה ערפל כבד, שעטף את בתי־צפת במין מעטה אד לבן וסמיך. כל העמק שבין צפת והר מירון הנשקף ממול, היה מלא ענגים לבנים, ורק ההר התנשא מעליהם, שחור ומאיים.

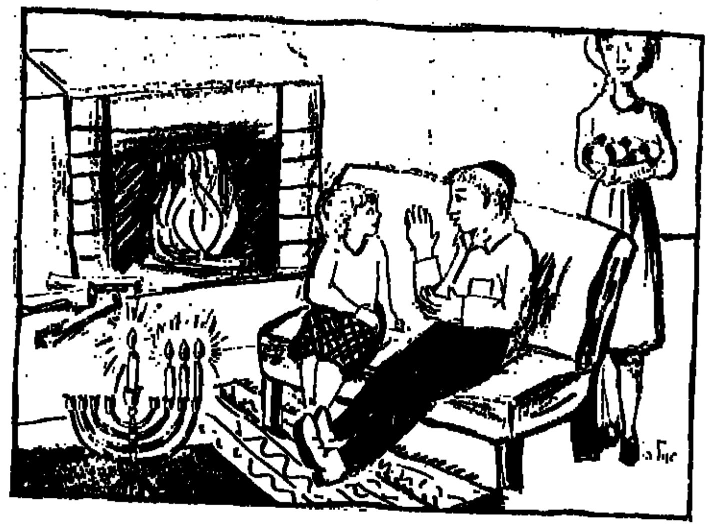

ירדתי ממיטתי וראיתי לרגליו שרוך כהה ומפותל.

— זוהי החגורה של אמא, החגורה של שמלתה הצהובה — חשבתי בלבי.

התכופפתי כדי להרים את החגורה, ודרכתי עליה. חשתי ברגלי משהו קר וחלק, וכששלחתי את ידי לנגוע בה, ראיתי ראש משולש וזוג עיניים קטנות.

— נחש! קראתי בקול — אמא, נחש! ברחתי בבהלה מן החדר.

אמא שמעה את קולי הזועק, והגיעה מייד מחדר השינה של ההורים.

בראשונה נדהמה ולא ידעה מה לעשות. אך ראיתי שמייד הגיעה לכלל החלטה. באומץ לב פסעה מעל הנחש והלכה להביא את האבנים הכבדות מן המרפסת.

ומהיכן הגיעו אבנים אלה למרפסת? שם, על המרפסת האחורית המרווחת היתה אמא מכבסת מדי שבוע. האבנים נערכו בעין הצובח משולשת וביניהן הבעירה אמש גיזרי עצים. את גיגית הנחושת הגדולה שבה שרויים הכבסים במי־סבון, העמידה על האבנים, כשהאש הבוערת ביניהן מרתיחה את המים. וכך היו האבנים מונחות שם, על המרפסת, כאילו הן מחכות לאותו נחש.

נשאה אמא את האבנים הכבדות, וזרקה אותן בזו אחר זו, עד שפגעו בראשו של הנחש. ראשו נמחץ.

ריבונו של עולם, אמרתי: האם זהו הנס שאליו התפללתי? הרי הנחש יכול היה להכישני, וכפי שנתברר לאחר מכן, היה זה נחש ארסי, שהגיע למחסן יחד עם גזירי העצים. ואז, מי היה מספר את הסיפור הזה?

אכן, רק לאחר זמן נודעה לי האמת: היה זה באמת נס חנוכה — שלי.

אילו קרה הדבר בימי הקיץ החמים, שאז הנחש עירני, היה בוודאי מכיש את רגלי. אולם בימי החנוכה שרר קור בצפת, והנחש רבץ שם במצב של תרדמה, ללא תנועה, לא נע ולא זע. וכך, ברוך השם, ניצלתי.

לזכר נצחון החשמונאים

מאת
חיים
לנגלבן

בכל בית יהודי מדליקים בחנוכה נרות במשך שמונת ימי החג, לזכר נצחון החשמונאים, נס פך השמן ו־חנוכת בית המקדש על־ידי יהודה המכבי. אין אימוא פלא, שבין תשמישי המצווה הקדומים והנפוצים ביותר ביהדות, תופסת מנורת החנוכה את אחד המקומות המכובדים ביותר.

אותה מנורה מפורסמת, חנוכיית החג, עברה גלגולים רבים. עיטורה וסיגנונה בכל תקופה ובכל קהילה בתולדות ישראל, כיד הדמיון וכרוח הזמן בכל מקום ובכל דור.

ואתם ילדים, שמתם לב מה גדול המרחק שעברה מנורת החנוכה מאז הודלקה לראשונה? מנורות־שמן, חנוכיות מתכת מפותלות, כלי זהב וכסף למהדרין — ואף חנוכיות מודרניות, שקשה לאתר בהן את מקום הנרות וה„שמש", המיוצרות כיום, על־ידי אמנים חדישים.

נושא זה משתקף אף בבולי ישראל. סדרת בולי חג החנוכה, הופיעה לראשונה ב־א' בכסלו תשל"ג (לפני ארבע עשרה שנה). הסדרה מוקדשת לכמה טיפוסים מעניינים של מנורות חנוכה — או, פשוט, חנוכיות — המצויות עתה ברשותו של מוזיאון ישראל בירושלים.

הבול הראשון בעריך של 12 אגורות ישנות, ישנות מאוד, מראה מנורת חנוכה עשויה פליז, ממארוקו מהמאה הי"ח. חנוכיה יפה זו היא אחת הדוגמאות האופייניות ביותר למלאכת־המחשבת הנאה של יהודי מארוקו. במרבית החנוכיות של היהדות הספרדיות, נועדה גם חנוכיה זו לתליה ולא להצבה. בחלקה העליון מצוי וו־תליה בצורת גלגל. הבול השני בעריך של 25 אגורות, מראה חנוכיה מגולת פולין, אף הוא מאוסף של מוזיאון ישראל. חנוכיה זו ניתנת בדרך כלל, להצבה ולא לתליה.

ולבסוף, הבול השלישי בסדרה זו, בעריך של 70 אגורות, מראה חנוכיית כסף זקופה מגולת גרמניה, מהמאה הי"ז. החנוכיה מקושטת בכפתורים ובפרחים. ליד החנוכיה הקטנה שנועדה בעיקר לתשמישי מצווה ביתי, ידועה גם החנוכיה הזקופה, הגדולה, שבה משתמשים להדלקת נרות חנוכה בבתי הכנסת.

עם חורבן יהדות אירופה והרס אוצרותיה האמנותיים־דתיים, לא נשתמרו, למרבה הצער, אלא מנורות מעטות בלבד שניצלו מן המורעים, ויש בסדרת בולים זו כדי להנציח משהו ממה ששרד. את הבולים עיצב הצייר הנודע, צבי נרקיס.

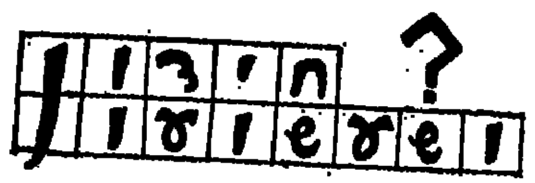

את הפתרונות
יש לשלוח
ל„הצופה לילדים"
רחוב המסגר 66,
תל־אביב

מדרון אור בישראל

כיתבו בכל שלהבת, שם של יישוב בארצנו, אשר בחלק משמו מצויה המלה — אור.

מצא את ההבדלים

בשתי התמונות, הילדים משחקים בסביבונים, אך יש, בכל־זאת, שמונה הבדלים.

בין הפותרים יוגרלו פרסים

صكذا من الاصل

ובחוג המשפחה

בעריכת
נעמי גוטקינד

האם העובדת - הקורבן האמיתי של התוכנית הכלכלית

הפיתוי לכתוב „אם עובדת" באות „אלף" במקום באות „עין", מעולם לא היה חזק כמו בשבועיים האחרונים.

מן הרגע בו למדתי על המזימה לבטל את נקודות הזיכוי ממס המוענקות לאמהות עובדות במסגרת ביטול הזיכויים האחרים, אני מחכה בתערובת של זעם ומתיחות למישהו שישמש גם לי לפה ויילחם גם בעבורי ובעבור אלפי האמהות בישראל שהפחתת מס ההכנסה מסייעת להם לממן מעון, מטפלת וכל אותן הוצאות הכרוכות ביציאה לעבודה כשיש ילדים קטנים בבית.

אבל כרגיל, אותנו, הנשים — קל לשכוח. עסקנים, פוליטיקאים ואנשי ציבור יוצאים (ובצדק) להגנת פנסיונרים וקשישים ומפרנסים העומדים בראש משפחות ברוכות ילדים ואילו העסקניות, הפוליטיקאיות ונשי הציבור שלנו, שמיספרן זעום — ממלאות פיהן מים.

„צדיקה יחידה בסדום", ד"ר ניצה שפירא־ליבאי שלחה לראש הממשלה ולשרי האוצר, הכלכלה והעבודה את המכתב הבא, אבל במכתב ללא מערכה ציבורית — לא נשיג, חוששני, הרבה. כותבת היועצת למעמד האשה. בין היתר:

בנקודות הזיכוי לאמהות עובדות, יש משום התחשבות בהוצאות הטיפול בילדים, כדי שאלו לא יהוו מכשול בפני השתלבותן של נשים בעבודה מפרנסת. יכולת הפרנסה של האשה מהווה נדבך חשוב בקידום מעמדה.

לעומת זאת, בביטול נקודות הזיכוי הנ"ל יש משום תמריץ שלילי לעבודת נשים מחוץ למשק ביתן וכתוצאה מכך פגיעה ביכולתן לפתח הכנסה עצמאית, להשתתף בפרנסת המשפחה ולתרום לרווחתה ולתועלתה של החברה בישראל.

אילו היתה קיימת תשתית ממלכתית של יום חינוך ארוך בפעוטונים, בגני ילדים ובבתי הספר, היה מקום לשקול את ביטול נקודות הזיכוי לאמהות עובדות. בהעדר תשתית כזו, מן הראוי הוא שמערכת המיסוי תביא בחשבון את המציאות החברתית־כלכלית והשלכותיה.

ההצעה הנדונה מבטאת גם חוסר עקביות בגישת הממשלה לתעסוקת נשים. רק לאחרונה הגישה הממשלה הצעת חוק לעידוד שוויון ההזדמנויות של הנשים בתעסוקה, ואילו ברפורמה המוצעת יש כדי להגביל את עצם יכולתן של הנשים להיכנס למעגל העבודה או אפילו להישאר בו.

האם יטה מישהו אוזן לקריאה הזו?

ומדוע שלא נכתוב כולנו, אשה אשה, מכתבי מחאה לשרים הנוגעים בדבר כדי לצאת סוף סוף מן המעמד הלא מכובד של ציבור שותק שאפשר לעשות עמו מה שרוצים?

אופנה בקריות ובירושלים

מאת א. צבי גבעון

בפני קהל רב של חברות הסניפים קרית שמואל וקרית מוצקין התקיימה תצוגת אופנה אקסקלוסיבית מפוארת של „אמונה", תנועת האשה הדתית לאומית, ב„אולמי מוצקין" המרווחים.

בשם כל אלפי הילדים המתחנכים במוסדות „אמונה" פתחה את הערב המהנה עליזה זריבי, מרכזת איזור הצפון. את ברכת ההנהלה הארצית הביאה מרים יקיר שקופף, שציינה, שזו התצוגה החמישית באיזור חיפה, עד כדי כך התרחבו הסניפים והרחיבו את פעולותיהם. הנואמת ציטטה את דברי נשיאת התנועה טובה סנהדראי גולדרייך, שאמרה יום לפני כן בחלוקת תעודת „יקירת אמונה" ל־250 חברות בטקס בירושלים, שבמשך יובל השנים תנועת „אמונה" עשתה היסטוריה. היא פנתה בקריאה לאוהדות, להצטרף כחברות לסניפי „אמונה" ובזה להגדיל עוד יותר את כוחה של התנועה.

בכניסה לאולם הועמדו דוכנים למכירת תשמישי קדושה ע"י „שרפרה" מקרית שמואל ו„סדנת נוה־ירושלים" וצרכי יופי ע"י לבנה חסקי. בתצוגה הציגו את תוצרתם חנות „אביסטייל" בית האופנה לאשה ר לגבר, „צוריאנו" הנעלה ואופנת עור, סלון „סוזט", „ליאון ספר צמרת", „פאות צילה", יופי־לי, תכשיטי שטיינמץ ועוד. את התצוגה היכרתה מירי שפילמן. כמו כן התקיימה הגרלה, שכל הכנסותיה קודש למוסדות ילדים של „אמונה".

כמה ימים לפני כן התקיימה ארתה תצוגה באולמי „קיסר" בקרית אתא של סניף „אמונה" המקומי, שבה השתתפו כ־300 חברות ואורחות. את דברי ההנהלה הארצית הביאה עליזה זריבי. בשם עירית קרית אתא וסניף המפד"ל המקומי בירך את האירוע מר רוברט ראובן. סגן ראש העיר קרית אתא ויו"ר סניף המפד"ל.

תצוגות אופנה הן, כאמור, סממן של קבע בפעילותה החורפית של אמונה. בתצלום המצורף — תהלוכת הכלות שסיימה תצוגה כזו רהפעם במלון הילטון בירושלים, שנערכה ע"י חוג אד"ן של אמונה.

פעמי אביב

אנחנו עדיין מתכרבלים במעילים ובמגפיים אבל במיפעלים לייצור נעליים מכינים במלוא הקצב את הסנדלים ו„נעלי האצבע" שישמשו אותנו על חוף־הים בקיץ הבא. בתשלובת נעלי דפנה, למשל, מחידושי קיץ 87' הם נעלי בד רשת לנשים ולגברים דומי „בון־בון" לוערות עם

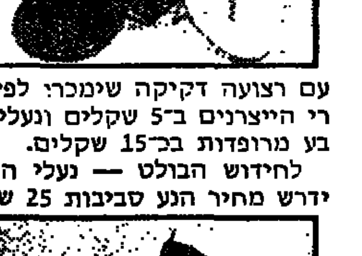

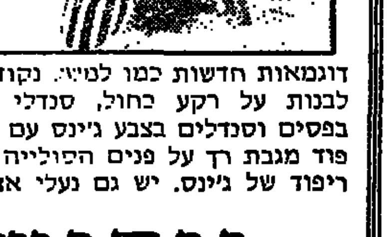

עם רצועה דקיקה שימכרו לפי דברי היצרנים ב־5 שקלים ונעלי אצבע מרופדות בכ־15 שקלים.

לחידוש הבולט — נעלי הרשת, ידרש מחיר הנע סביבות 25 שקל.

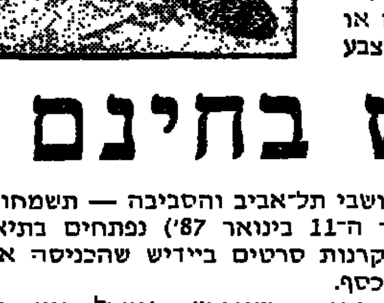

דוגמאות חדשות כמו למשל: נקודות לבנות על רקע כחול, סנדלי בד בפסים וסנדלים בצבע ג'ינס עם ריפוד מגבת רך על פנים הפוליה או ריפוד של ג'ינס. יש גם נעלי אצבע

יידי"ש בחינם

אם אתם דוברי יידיש ותושבי תל־אביב והסביבה — תשמחו ודאי לשמוע שעוד שבוע (בתאריך ה־11 בינואר 87') נפתחים בתיאטרון ה„בימה" שבעה ימים של הקרנות סרטים ביידיש שהכניסה אליהם חופשית לכא־רטיסים וללא כסף.

בין הסרטים שיוצגו שם יהיה „הדיבוק", „אידיל מיטן פידל", „טוביה החולב" ועוד טופעים אחרים, כמו ההצגה „מירה'לה אפרת" ביידיש — יהיו בתשלום.

דואר קוראות

לצביה דויטש מת"א, מידע על התנור שביקשת תוכלי לקבל אצל חברת אלקטרה.

איננו נוהגים לשלוח העתקים של כתבות, אבל בחברה הנ"ל ישמחו לעדכן אותך.

*

לשלומית כהן מבאר־שבע, צר לי על השיבושים שנפלו במתכון השווארמה המתובלת. זו רעה חולה קבועה, פרי התרשלות של „הבחור הזעצר" שלנו. את המתכון המדוייק ישמחו לשלוח לביתך אם תכתבי **למרכז ההדרכה של תנובה־אוסם בת"א.**

תיקון טעות

המאמר „גם קורבן של אונס וגם קורבן החברה" שהתפרסם במדור זה ביום שני השבוע נכתב ע"י דיצה גונן, ולא כפי שפורסם.

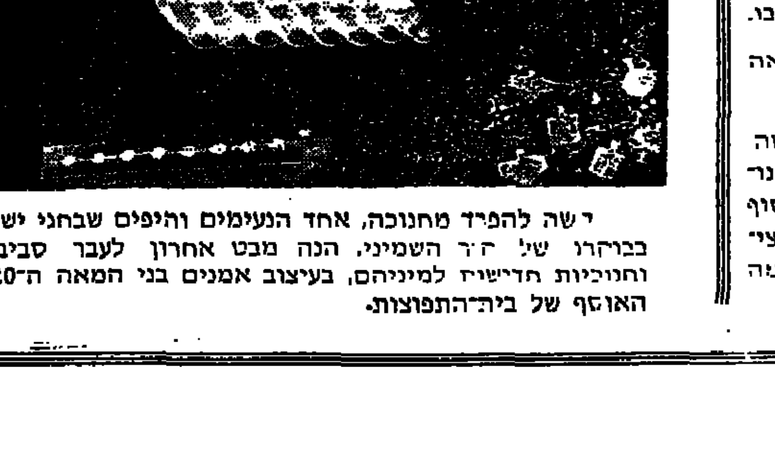

יש להפריד מחנוכה, אחד הנעימים והיפים שבחגי ישראל. בבוקרו של יום השמיני, הנה מבט אחרון לעבר סביבונים וחנוכיות חדישיות למיניהם, בעיצוב אמנים בני המאה ה־20 מן האוסף של בית־התפוצות.

מה נצפה מה צפוי

ברדיו ✱ בטלוויזיה
בעריכת שולה מוסטיק

בטלוויזיה

✱ „אורות וצלילים" — תכנית מיוחדת ל„זאת חנוכה" (מוצ"ש, 20.30) — בתכנית יובאו דברים ושירים כפי הזמר דודו פישר וה„גבעתרון", אשר המשותף להם הוא מוטיב האור.

✱ „מישל עזרא ובניה" — סדרת דרמה בת 7 פרקים, בהפקת הטלוויזיה הישראלית (מוצ"ש, 22.30) — הסדרה מבוססת על ספרו של אמנון שמוש. העלילה מספרת על משפחה יהודית שמוצאה מן העיר חאלב שבסוריה. אירועיה מתרחשים משנת 1936 עד 1947. היריעה הנפרשת על פני ארבעים שנה מקיפה, על רקע ההתרחשויות ההיסטוריות בעולם ובא"י, את סיפוריהם האישיים של בני משפחת ספרא המפוזרים בעולם כולו. אבי המשפחה מסמל את סוריה. הקרע — מקורו בשאיפה לקיים את מסורת המשפחה מול השאיפה לממש את הרעיון הציוני בארץ ישראל.

✱ „עד פופ" (א', 20.02) — התכנית תעסוק הפעם בסיכום התופעות הבולטות בעונת הפזמונים שחלפה. באולפן יתארחו התמלילנים אהוד מנור ויעקב גלעד המלחין־הזמר רמי קליינשטיין. הם יציינו את התופעות החשובות בתחום הפופ הלועזי מנקודת מבט אישית. עוד בתכנית: ראיון עם מידג'יור — מנהיג להקת „אולטרהווקס", וכן סרטוני וידאו של הלהקה לקראת הופעותיה בארץ.

✱ „בני היל" — סדרת סרטים משעשעים עם השחקן־הקומיקאי — הבדרן הידוע בני היל (א', 23.00).

✱ „שלושה למעלה, שניים למטה" — סדרה אנגלית משעשעת חדשה (ב', 21.30) — תינוקם הבכור של ניק ואנג'י מכניס, בבואו לאוויר העולם, אנדרלמוסיה לא רק בחייהם של הוריו בלבד כי אם גם בחיי סבו וסבתו.

✱ „מק'גייוור" — סדרת סרטי מתח ופעולה אמריקנית חדשה, בת 13 פרקים (ג', 22.20) — גיבור הסדרה סטיב מק'גייוור הוא סוכן חשאי אשר נבחר למלא משימות מסובכות שאיש מלבדו אינו יכול למלא. יש לו כושר הישרדות בלתי רגיל ויכולת נדירה ליישב במהירות משברים מסובכים ביותר.

✱ כדורסל — שידור ישיר מאורתז (ד', 21.30) — המחזור השלישי במסגרת בית הגמר של גביע אירופה לאלופות בכדורסל. מכבי ת"א נגד אורתז אלופת צרפת.

✱ „הרקדן" — סדרה (ד', 23.15) — פטר שאופוס הדני, מטובי הרקדנים בזמננו, מגיש את הסדרה הזאת העוסקת בהתפתחות תפקידו של הרקדן בתקופות השונות ובסגנונות השונים של הבלט הקלסי והמודרני.

הפרק הראשון מראה את האימונים המאומצים של הרקדן להתפתחותו ולשמירה על כשריו, ואת הקריטריונים המחמירים בבחירת מועמדים לבתי ספר לריקוד. ראיונות עם כוריאוגרפים ורקדנים משולבים בקטעי מחול שאותם מבצעים רקדנים מפורסמים ביותר מלהקות נודעות.

✱ „יאנקי סמוראי" — סרט תעודה (ה', 21.30) — הסרט חושף פרק עגום בהיסטוריה של העם האמריקני בימי מלחמת העולם השנייה. בעקבות ההתקפה היפנית על פרל הארבור שטף את ארה"ב גל אימה מפני מרגלים יפניים. אזרחים אמריקנים ממוצא יפני הוצאו מבתיהם ורוכזו במחנות מעצר בארה"ב, בתקופת המלחמה. צעירים מתוך המיעוט הזה ששהה במחנות, התנדבו להילחם בשורות צבא ארה"ב, במסגרת יחידה מיוחדת שהוקמה על בסיס מוצאם האתני.

✱ „ראשון בין שווים" — סדרת דרמה אנגלית חדשה, בת 10 פרקים (ה', 22.30) — הסדרה היא עיבוד לרב־מכר פוליטי על החיים הפרלמנטריים באנגליה רומן שכתב ג'פרי ארצ'ר — לשעבר חבר הפרלמנט בעצמו. בתור שלוה הכיר את בית הנבחרים על מנהגיו וטקסיו, על הקנוניות וההכסים שבו. ויתאר אותם מצד לסיפור שכתב על ארבעה חברי פרלמנט.

באוקטובר 1964 ארבעה גברים שאפתניים תופסים את מושביהם בווסטמינסטר. ארבעה חברי פרלמנט חדשים: שניים ממפלגת השמרנים ושניים ממפלגת הלייבור, ב־25 השנים הבאות, שעל פניהן העלילה נפרשת, יאבקו הארבעה על המשרה בדרכם אל המשרה הרמה, משרת ראש הממשלה. אחד מן הארבעה מגיע אליה.

שים עין

✱ „סוף דבר" (א' 23.30) — פינה שבועית חדשה שבה יתארח איש הגות ויעלה רעיון המעוגן במקורות ישראל, שיש לו פנים גם לאקטואליה.

האורח הפעם הוא הרב דב ביגון.

✱ „הגיע זמן לשוק" (ה' 23.00) — פינה חדשה, בהגשת אבשלום קור. בכל פינה יוגש ניב או ענין לשוני אחד ממקורות ישראל.

לרקוד על...

✱ **„קול השלום" מחפשת אכסניה**

אחרי 14 שנה של שידורים מלב ים מסתמנים היום סיכויים טובים, שספינתו של אייבי נתן תעלה על החוף, ותחנת „קול השלום" תשתלב במסגרת „קול ישראל".

תחנת „קול השלום" של אייבי נתן, האיש הזוכה לתמיכה ציבורית רחבה מכל גוני הקשת הפוליטית, תזכה, כנראה, לכאפנית של רשות השידור. סירוב לבקשה כזו היה מזמין בוודאי ביקורות קשות על רשות השידור, ולכן הזדרזו זו ומילתה נכונות גדולה, וכבר קיימת הסזיה של הוועד המנהל למנכ"ל הרשות, אורי פורת, ולמנהל הרדיו, גדעון לב ארי, להקים צוות שיבדוק את כל החיבטים הקשורים בנושא הצטרפותו של אייבי נתן ל„קול ישראל". מוטב למצוא את האלטרנטיבה בתוך הרשות. היה קרוב לוודאי אחד השיקולים של רשות השידור, מאשר ללכת לרעות בשדות זרים, בדמות תחנת רדיו עצמאית, אחד הסעיפים במסגרת חוק הערוץ השני שרשות השידור עדיין מתנגדת לו.

בינתיים החליטה תחנת „קול השלום" לחדש בימים הקרובים את שידוריה. השידורים פסקו בעקבות בעיות של תורף אופייניות הפוקדות מדי שנה את התחנה המשדרת מלב ים. מהנדס המשדרים האחרון התחשמל על האוניה, כאשר ניסה לתקן את הקלקולים.

צוות האוניה מונה כ־12 אנשים, ביניהם 7 שדרים. לפי המדיניות של התחנה לשדר בשפה האנגלית, צוות השדרים הוא מאנגליה. כעיקרון, חותם כל אחד מהם על חוזה למשך כחצי שנה. התחנה ממומנת ע"י פרסומות. ב־1980 היא היתה הראשונה שהחלה לשדר באף.אם. סטריאו, וב־1983 להשתמש — גם כן בכורה — בתקליטוני קומפקט דיסקס. אם הרעיון להשתלב עם „קול ישראל" לא היה עולה עכשיו — אומרים בתחנה — היו מחליטים להפסיק לחלוטין את השידורים. המטרה עכשיו היא ליצור רצף בשידורים עד שיתקבל האישור המיוחל.

האם התחנה לא תאבד מזוהרה עם עלייתה על החוף? — לא מחפשים זוהר, הם אומרים, רק רוצים להיות שונים. ואיך זה יסתדר עם הצטרפות ל„קול ישראל"? המתכונת — איך, מה לשדר ובאילו תנאים — עדיין אינה ידועה. אך בכל מקרה היסוד שימשיך להנחות אותם — כך מבטיחים — הם המבצעים של עורה לוולת.

אולם עוד לא הספיק הרעיון להתגבש, וכבר קפצה על העגלה עמותה אנונימית המקורבת לאנשי גוש אמונים ובאמתחתה הצעה להשתלב בתוך רשות השידור עם תחנת שידור לציונות ויהדות „הבית חיל השלום". אם לא — הם נוגעים בנקודה רגישה של הרשות — תקום העמותה תחנת רדיו עצמאית.

✱ **ערוץ שני בחסות החוק**

„שידורים נסיונים של הערוץ השני בחסות הטלוויזיה הלימודית והכללית" — תהיה כנראה הכותרת הבאה שתופיע על המסך בערוץ השני בין השירים. הוועד המנהל של רשות השידור החליט להיענות לפנייתו של השר נבון ולהשתלב בשידורים הניסיוניים של הערוץ השני לא לפני, כמובן, קביעתו של המשנה ליועץ המשפטי, יורם רבסלע, שהשידורים הנסיוניים של הערוץ השני, במתכונתם הנוכחית, הם בניגוד לחוק. עד שלא יתקבל חוק הערוץ השני, רשות השידור היא הסמכות היחידה, לפי החוק, לקיים שידורים במסגרתה.

התנאים להצטרפות הם: 1) שעות השידור הנסיוני יחולקו בין הטלוויזיה הכללית לחינוכית לפי ההסדר הקיים בערוץ הראשון. 2) כל אחת מהתחנות תשדר בשעות שיוקצו לה ממתקניה שלה. 3) שידורי סופשבוע יבוצעו ע"י הטלוויזיה הכללית בלבד.

לילדים ולנוער בטלוויזיה הכ... ית והלימודית

✱ **יום שישי**

09.15 קשת וענן — פרסומי ניסא — הטעמים לחג והנגינה באים לביטוי בהדלקת נרות החנוכה. חג האורים מסמל את המשמעות של מלחמת החשמונאים נגד היוונים.

10.10 ילדי צ'וקי — פרק ו' — מתיו מנסה להגיע אל אלברטין, הכלואה בקליניקה, אך גם הוא נתפס. מתיו ואלברטין פונים לצ'וקי שתעזור להם.

10.35 צל חבל דק — פרק ו' — לאחר שהלך הצליחה להיב... מהכנופיה, היא מוציאה את ביה, אחיו של סוני, והוא מצליח לשחרר אותו. הם ממהרים למועדון הספורט, אך אינם מצליחים לחמוק מהכנופייה. בבוגדון הספורט מתקיים מרדף, בסופו נתפסים כל אנשי הכנופייה. הלן וסוני מספיקים להשתתף בתחרות.

11.00 מלכת השלג — סיפורו של הנס כריסטיאן אנדרסן בביצוע להקת בלט על הקרח.

15.00 מפגשי בראשית — פרשת „מקץ" — פרשת „מקץ" נפתחת בחלומות פרעה ובעלייתו של יוסף לגדולה ופגישתו עם אחיו — עשרים שנה לאחר שמכרוהו לעבדות. הפרופ' ליבוביץ משוחח על חלומות פרעה מול חלומות האבות, והרהום הבקראי כביטוי להשקפה דתית. ד"ר גדעון עפרת יספר בפיכתו על הספצת האמנות המצרית על אמני ישראל היום. בתכנית ישולבו קטעים מהסרט „תות מלך נער" המתארים מעט מאוצרות תות אנך אמון שנחשפו בעמק הנילוס.

✱ **יום ראשון**

16.30 בית ספר לשוטרים — פרק 6: גלגלים — אלן מרסין נשלח לצוור לקבוצת נערים עבריינים הנמצאים בתהליכי שיקום. הילדים מנסים לשפץ מכונית ישנה מקולקלת. אחד הנערים גונב חלק חילוף בשביל המכונית, ואלן מנסה לחלצו מהסתבכות נוספת.

17.30 „שיישאר בינינו" — והפעם: צוות התכנית עוזר דירה — מבצע קשה להורים וגם לילדים.

✱ **יום שני**

15.15 קשר משפחתי — משפחת יצחק כשותפות עם זיגית אברמסון על קנאה בין אחים ואחיות.

17.55 קונצרט לנוער בביצוע התזמורת הפילהרמונית הישראלית. הצ'לן הצעיר מאט היימוביץ מנגן קונצ'רטו מס' 1 מאת סאן־סאנס.

✱ **יום שלישי**

14.15 הבריחה לאתונה — מחנה שבויים גרמני ביוון בימי מלחמת העולם השנייה. כשקד המחנה הובב העתיקה אסף סביבו שבויים בעלי כישורים שונים שיעזרו לו בשדידת העתיקות. הקבוצה בשיתוף עם המחתרת היוונית מחליטים להשתלט על המחנה.

16.15 שביל באבצע, שביל בצד — הר סדום. סיור השבוע: מערת סדום, מישור צמצום, נחל פרצים, הר סדום.

18.00 „עיבה של האנטילופה" — הפרק האחד עשר: „בקבוק השאריי". מדינג הגוכל בתחזה לסוהר ינות רתכנן להרדים את סבא ולתפוס את הליליפוטים.

✱ **יום רביעי**

14.15 תות מלך נער — אורסון ולס מספר על גילוי קברו של המלך המצרי תות אנח־אמון ע"י הווארד קארטר ב־1922. אורסון ולס מציג את יצירות האמנות המופלאות שנמצאו בקבר ומתאר אותן בפרוטרוט, תוך כדי תיאור חיי המצרים באותה תקופה.

16.00 פרפר נחמד — מי עושה מה — ההגרלה זכתה בפרס הראשון בתחרות ... 1986 ... רכבת צעצוע ... עזרה בהתעות. הב ... את שיר הרכבת ומציינים את בעלי המקצוע השונים אשר בנו אותה.

✱ **יום חמישי**

17.30 „מקהן ל"ו" — שם הפרק: „בעליבית לשנה קלה". הדיקטטור למוס...

ברדיו

✱ „קבלת שבת" — פרשת „מקץ" — בעריכת שבתאי ביבי (א') שישי, 15.00 — הרב חיים פרדס ישוחח על פרשת השבוע. פרופ' חה"כ אבנר שאקי ישרטט דמויות מתוך הפרשה.

✱ „משתנוכה" (ב') מוצ"ש, 20.05 — מסיבת חנוכה בשידור חי מבית משפחת מגדלבאום.

✱ „מלווה מלכה" (ב') מוצ"ש, 21.13 — „שיר ומזמור" בשילוב אמרות חז"ל.

✱ „מחשבת ישראל" — סדרת שיחות מפי פרופ' איתמר גרינוולד (א') ראשון, 19.05

✱ „עם ישראל" — מוסף לעניינים יהודיים בעולם (ב') ראשון, 19.35.

✱ „אומר בשבחיך" (ב') ראשון, 20.05 — פרקי תפילה ופיוטים כסדרם מתוך תפילת ליל שבת. כמו כן פיוטים מפי החזן מאיר לוי.

✱ „זימוקים ושקודים" — מבחר שירים ביידיש (ב') ראשון, 22.05 — והפעם: „שירים על האם היהודייה".

✱ „תפוח ועץ" (א') ראשון, 22.05 — סדרת תכניות בנושא „משפחות הנמצאות בשלבים שונים של תהליך הגירושין". והפעם: תכנית שנייה: „כאשר אבא או אמא עוזבים את הבית" — התמודדות של בני המשפחה עם המציאות החדשה. בצוות הפסיכולוגים ד"ר עמירם רביב ויוסי גוטמן.

✱ „ספרא־וסייפא" — ילקוט לענייני ספרות צבאית (גל"צ) שני, 18.05 — המגזין כולל מדורים קבועים כמו: ראיונות עם סופרים ומחברים, סקירות ספרים, סקירת כתבי עת ומאמרים, וסקירות על ספרות צבאית במדינות ערב ובעולם. וכמו כן דיונים ועימותים. בתכנית הראשונה: דיון מורחב בהיסטוריה צבאית, ראיון עם מפקד „מערכות" אלים אורי דרומי, ושיחה עם אלישיב שמשי על ספרו החדש „סערה באוקטובר".

✱ „עיונים בפרשת השבוע" — פרשת „ויגש" — מפי הרב יונה מצגר (א') שני, 19.05.

✱ „אצבע על הדופק" — שבועון בענייני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.06.

✱ „שיעור בתלמוד" — מסכת „ברכות" — מפי שבתאי סבטו (א') שלישי, 19.05.

✱ „עולם הדש" — מגזין חודשי לענייני האדם וסביבתו (ב') שלישי, 19.35.

✱ „עוד פעם אחת" (ב') שלישי, 22.05 והפעם: „30 שנה לאשדוד".

✱ „קשר ראשון" — היהודים מגוונים בהשתתפות המאזינים — עם שמוליק רוזן (ב') שלישי, 23.05.

✱ „שואל כעניין" — שאלות בענייני הבית ההלכה עם רב בישראל (א') רביעי, 19.05.

✱ „מבט לפולקלור" (ב') רביעי, 22.05 — והפעם: „ביאליק היידיש" — לרגל עשרה בטבת, יום הולדתו של משוררנו הלאומי.

✱ העברת משחק כדורסל בין מכבי ת"א לבין אלופת צרפת, קבוצת אורתז — שידור ישיר מצרפת (ב') רביעי, 21.30.

✱ „שיעור בתניא" — מגיש: הרב עדין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.

✱ „שורשים" — שבועון לענייני פולקלור ועדות (ב') חמישי, 20.05.

פרקי היום בתנ"ך

רשות א', 18.50

במשך השבוע יתקיימו שיחות מבוא על ספר יחזקאל מפי הד"ר צבי קרשקוביץ, מחבר פירוש חדש לספר יחזקאל, שיצא בהוצאת „דעת מקרא".

מנסה להשתלט על מדור הארץ ועל הקים התלופי. כדי להביא אותו בתנאים כתות שרים לצות מקרון למשימה.

17.55 „ג'יין אייר" — הפרק התשיעי: חשופה לקול ולרעב ג'יין באפיסת כוחה נאספת אל ויקה של כומר...
כהן סיבה לב, משפחתו של סנט ג'ון האחייהיה. היא מסתירה את שמה האת זהותה ומתחילה לעבוד כמורה באיזור. רוצ'סטר מחפש אותה.

בולי קק"ל לזכרו של בן־גוריון

פינת הבול

מאת חיים לנגלבן

סדרת בולי זכרון הונפקו על־ידי הקרן הקיימת לישראל לציון מלאת מאה שנה להולדת דוד בן־גוריון, ראש ממשלתה הראשון של מדינת ישראל ושר הבטחון הראשון.

דוד בן גוריון, נולד כדוד גרין ב־16 באוקטובר 1886 בפלונסק שבפולין. חוקרי הביאוגרפיה שלו, יודעים לספר, כי כבר בגיל 14 יסד עם כמה מחבריו אגודה ציונית בשם „עזרא", שחבריה התחייבו לדבר עברית. לארץ הגיע דוד בן־גוריון ב־1906 ישנה לאחר מכן התיישב בסג'רה שבגליל. את לימודי המשפטים עשה בן־גוריון באוניברסיטה איסטנבול ואח"כ יחד עם ידידו הטוב יצחק בן־צבי פעל להקמת תנועת „החלוץ" ובמלחמת העולם הראשונה שירת בגדודים העבריים שהקים זאב ז'בוטינסקי. עם כיבוש הארץ על־ידי הבריטים נהיה מהמנהיגות הבולטות בתנועת העבודה בארץ ישראל.

דוד בן־גוריון היה הדמות הבולטת במאבק על הקמת מדינת ישראל והנהיג אותה בשנותיה הראשונות. הוא שקד על הקמת צה"ל והמערכת הבטחונית, הרחבת ההתיישבות, קליטת העליה, הקמת מערכת החינוך הממלכתית וביסוס מעמד ישראל בעולם. רבים היו מתומכיו, אולם רבים גם שהתנגדו לו.

דוד בן־גוריון נפטר ביו"ד בכסלו ה'תשמ"ד — 1 בדצמבר 1973 בגיל 87. הוא נטמן בשדה בוקר, ליד קבר רעיתו.

סדרת בולי קק"ל מוללות שני בולים הנושא ב צ'להם את דיוקנו של בן־גוריון. הב יב ע צבו על־ידי הצייר אוסוולד אדר. צייר כל בול 1 שקל. גודל כל בול 40 3.6 ס"מ. הבול האחד הוא בצבע כחו־ייהוד, ואילו השני הוא בצבע ירוק־כהה.

גליון הבולים בני צבע כחול־שחור כוללים 22 בולים עם שלושה שובלי ביאור שונים; ואילו גליון הבולים בצבע ירקרק־שחור כולל רק 12 בולים עם שני שובלי ביאור, אף הם שונים.

על השובלים מופיעה הכתובת: דוד בן־גוריון, ראש הממשלה ושר הבטחון הראשון — י"ז תשרי תרמ"ז — ו' כסלו תשל"ד, שדה בוקר, ישראל".

עם הנפקת בולי בן־גוריון החדשים, ניפק מפעל בולי קק"ל מעטפה זכרון מיוחדת הכוללת בול דואר של בן־גוריון משנת 1974, וכן בול קק"ל מאותה שנה, בצירוף שני בולי קק"ל, אשר מציינים את מאה שנה להולדתו של בן־גוריון: צליה זנבב. על בול הדואר חותמת דואר מיוחדת מ־19 באוקטובר 1986, אשר מציינת את יום האירוע.

מעטפת זכרון נוספת של קק"ל שהוצאה בשיתוף עם ארגון ציוני בריטי, נושאת את תמונת בן־גוריון עם כיתוב דו־לשוני / עברית ואנגלית. כן הודבקו עליה בול בן־גוריון של קק"ל וכן של הדואר ישראל. מעטפה זו נושאת עליה את הדחותמת המבולית של 19 באוקטובר 1986.

בכפל הבולים של קק"ל, טורחות גם לפרסם, כי להתערוכת הבולים הלאומית „נתניה 86", הושבו שתי חותמות דואר: יום פתיחת התערוכה, ויום הופעת בולי בן־גוריון מטעם השירות הבולאי. מן הראוי לציין, כי מפעל בולי קק"ל מקיבל בכל התערוכות, גם בתערוכת הבולים הלאומית „נתניה 86". הכתתף במספר רב של פעילויות והנפקות.

מן הראוי לציין, כי בולי קק"ל, אינם מהווים בבולים ציבוריים, אלא משמשים לצירכי אספנות ותחביב. בולי קק"ל מבוקשים ע"י אספני „יודאיקה".

פרטים נוספים על פעילות המחלקה לבולי קק"ל ניתן לקבל על־ידי פניה ללשכה המרכזית בירושלים ת. ד. 283, מיקוד 91002.

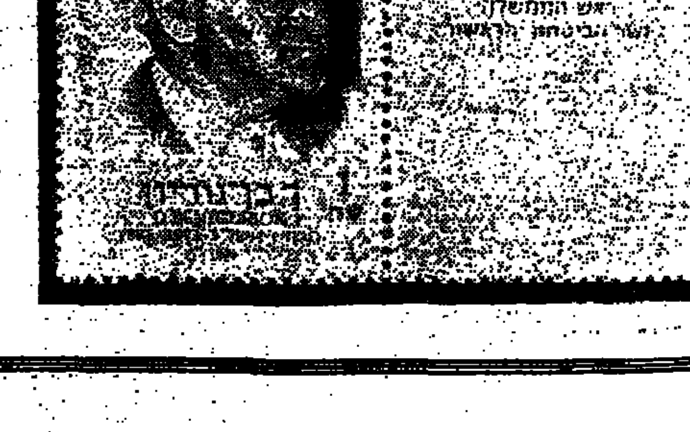

בתנועה

הסתדרות הפועל המזרחי
האגף לתרבות והסברה

מסיבות חנוכה
בבתים ישראל בימים ההם בזמן הזה

מוצאי שב"ק ב' טבת ח' חנוכה 3.1.87

חולון — מסיבת חנוכה מרכזית ליד שולחנות ערוכים תתקיים אי"ה באולם „היכל חולון" בשעה 19.30 שדר' קוגל 38. אורח הכבוד של הערב השר יוסף (יוסקה) שפירא — יביא את ברכת התנועה.
בתוכנית: הרצאת אורח כב' הרב יוסף ישר שליט"א — רבה של עם. החזן הוכר ההלל דוד פישר בלווי תזמורת.
דברי פתיחה: הח' יהושע (שוקי) דימבמן — יו"ר הנהלת הסניף. דברי ברכה: הח' נתן גולדברג — יו"ר המועצה הדתית, הח' חביבה בר אילן — יו"ר סניף אמונה במקום. המנחה: צבי בכר — מזכיר הסניף.

פרדס חנה — מסיבת חנוכה תתקיים אי"ה באולמי פאר בשעה 19.30. בתוכנית האומנותית: צמד רעים. אורח הכבוד: הח' אליעזר שפר — ראש המחלקה לדור המשך, וחבר הנהלת הסוכנות היהודית.
בריות: שלום ברזילי — ראש המועצה המקומית. שלמה אבני — יו"ר המועצה הדתית, אלכס בירנבוים — יו"ר מועצת הסניף. פתיחה והנחיה — אבשלום גירפי.

קרית שמואל — קונצרט חנוכת יערך אי"ה, בבית הכנסת המרכזי ע"י מקהלת בית הכנסת מחיפה. הרצאה: הרב שאר ישוב הכהן שליט"א — רבה הראשי של חיפה. המנחה: עמי וייס.

הוד השרון — מסיבת חנוכה תתקיים אי"ה בבית כנסת עץ חיים בשעה 19.00. בתכנית: הדלקת נרות. הרצאה מר מ. מאושר. הפותח: שלמה יצהרי — מזכיר הסניף.

משרד החינוך והתרבות
הודעה על משרות פנויות למפקחים ומדריכים
במשרד החינוך והתרבות

מכרז משולב (פנימי וחיצוני) למשרות פקוח והדרכה
תיאור התפקידים והדרישות למשרות הפנויות מפורטים בחוברת המכרזים המצויה בלשכות המחוזיות של משרדנו ושל נציבות שירות המדינה.
היום האחרון להגשת הבקשות הוא יום ראשון כ"ד בטבת התשמ"ז (25.1.87).

לשכת המנכ"ל
1. מנהל/ת האגף לשירותי חינוך ורווחה — דרגה, מפקח — ירושלים וכל הארץ.
(**

מערכת החינוך הטכנולוגי
2. מפקח/ת הוראת מכונאות רכב — דרגה, מדריך־מפקח — מחוזות חיפה והצפון (½ משרה).

אגף החינוך הדתי
3. מפקח/ת מרכז/ת על מרכזי חינוך — דרגה, מדריך־מפקח — ירושלים וכל הארץ.
(*
(***

אגף לתוכניות לימודים
4. כותב/ת תוכניות לימודים בתורה שבעל־פה — דרגה, מורה — מדריך — ירושלים (½ משרה).
(*
5—6. כותב/ת תוכניות לימודים בלשון וספרות לביה"ס היסודי — דרגה, מורה — מדריך ירושלים (½ משרה), (½1 משרה).
(*
(***
7—8. כותב/ת תוכניות לימודים בערבית — דרגה, מורה־מדריך — ירושלים (½ משרה), (½ משרה).
(*
9. מרכז/ת פרוייקט ביולוגיה לכתות ז'—ט' — מגמה — כללי — דרגה, מדריך־מפקח — ירושלים (½ משרה).
10. מרכז/ת פרוייקט הסטוריה לכתות ז'—י"ב — מגמה — כללי — דרגה, מדריך — מפקח — ירושלים (½ משרה).
11. מרכז/ת פרוייקט ספרות לכתות ז'—י"ב — מגמה — דתי — דרגה, מדריך — מפקח — ירושלים (½ משרה).
(***

לשכת מחוז הדרום
12. מפקח/ת כולל על בתי"ס יסודיים — מגמה — כללי — דרגה, מדריך־מפקח־מחוז הדרום (½ משרה).
13. מפקח/ת כולל על בתי"ס יסודיים — מגמה — כללי — דרגה, מדריך־מפקח־מחוז הדרום (½ משרה).
(*
15. מפקח/ת מחוז — דרגה, מפקח — מחוז הדרום.
16. מפקח/ת על השתלמויות — מגמה — כללי — דרגה, מדריך־מפקח־מחוז הדרום (½ משרה).
(*

לשכת מחוז המרכז
17. מפקח/ת כולל על בתי"ס יסודיים — מגמה — דתי — דרגה, מדריך־מפקח — מחוז המרכז.
(***

לשכת מחוז חיפה
18. מפקח/ת להוראת המלאכה לבנים — דרגה, מדריך־מפקח — מחוז חיפה (½ משרה).
19. מפקח/ת על מורים יועצים — מגמה — כללי — דרגה, מורה מדריך — מפקח־מחוז חיפה (½ משרה).

לשכת מחוז הצפון
14. מפקח/ת כולל על בתי"ס יסודיים — מגמה — כללי — דרגה, מדריך־מפקח־מחוז הצפון (½ משרה).
19. מפקח/ת על מורים יועצים — מגמה — כללי — דרגה, מורה מדריך — מפקח — מחוז הצפון (½ משרה).
(***
21. מפקח/ת כולל על בתי"ס במגזר הבדואי — דרגה, מדריך־מפקח — מחוז הצפון (½ משרה).
(*

האגף לחינוך התישבותי
22. מנהל/ת ומרכז/ת הפיקוח הפדגוגי — דרגת, מפקח — ת"א וכל הארץ.
(*
23. מפקח/ת אגרומכניקה ומגמות טכנולוגיות — דרגה, מדריך־מפקח — ת"א (½ משרה).
(*

המרכז לטלוויזיה לימודית
24. מפקח/ת על מקצוע ביולוגיה — דרגה, מורה מדריך מפקח — ת"א (½ משרה).

* במשרה זו מועסק עובד, אין לעובד כל זכות על המשרה.
** המשרה פנויה באופן זמני והעובד שיבחר יועסק עפ"י הוראה כיחוד או במעמד של מינוי בפועל (לעובד קבוע שהתחרה).
***) העובד שיבחר יהיה זכאי אישור נוסף של המועצה לחינוך.
פרטים מלאים ניתן לקבל במחלקה לעניני עובדים, ירושלים רחוב שבטי ישראל 29 חדר מס' 17 או בחוברת המכרזים שניתן לראותה בלשכות המחוזיות של משרדנו:
1. לשכת מחוז ירושלים — רחוב המלך דוד 18.
2. לשכת מחוז הדרום — רחוב הנשיאים, באר־שבע.
3. לשכת מחוז המרכז, תל־אביב — בנין הוד דפנה, שד' שאול המלך.
4. לשכת מחוז חיפה — רחוב [illegible] 7.
5. לשכת מחוז הצפון — בית הממשלה הקריה, נצרת עילית.
או בנציבות שירות המדינה, ירושלים הקריה ע"ש בן־גוריון, כביש רופין ובלשכותיה המחוזיות:
1. לשכת מחוז הדרום, תל־אביב — הקריה רח' קפלן מבנן 10.
2. לשכת מחוז חיפה והצפון — רחוב חסן שוקרי 11 (בית הממשלה).
3. לשכת הנגב, באר־שבע — בנין לשכת הבריאות המחוזית. שכונה ד' (צפון) רחוב הצדיק מירושלים.
כל המעוניין הממלא את דרישות המשרה שתוכרז עליה ימלא טופס בקשה למשרה פנויה — למכרז משולב מ.ל.ע. 230 שאפשר לקבלו במשרד החינוך והתרבות, בלשכות המחוזיות, ובמשרדי הנציבות. את הטופס יש להעביר ב־2 עותקים למחלקה לעניני עובדים של משרד החינוך והתרבות בירושלים, לאחר מילויו בקפדנות על כל שורותיו. (אין להעביר את הטפסים לנציבות שירות המדינה).
עובדי מערכת החינוך הרשמית (עובדים המקבלים שכר במשרד החינוך והתרבות) ישלחו עותק אחד של הבקשה ישירות למחלקה לעניני עובדים, עותק שני יוגש על ידם למנהל המחוז או למנהל האגף הנוגע בדבר. שאר המועמדים יגישו בקשותיהם במישרין למחלקה לעניני עובדים, ירושלים רחוב שבטי ישראל 29 במעטפה סגורה המסומנת — המח' לעניני עובדים, מכרז מס', משרד החינוך והתרבות.
על המועמדים לצרף לבקשותיהם העתקי תעודות (בצירוף תרגום נאמן לעברית, אם הם ערוכים בלועזית) המוכיחות כשירותם מבחינת השכלה ונסיון למשרה וכן תולדות חיים. מועמד שאיננו מצרף מסמכים על השכלה והנסיון כנדרש, מועמדותו לא תתקבל.
על המועמדים לשלוח בקשותיהם בעוד מועד כדי שתגענה למשרדנו עד המועד האחרון להגשת הבקשות.

המפד"ל—הפוהמ"ז
במועדון רמת אביב, ברודצקי 33 שעור בתלמוד מסכת חולין מפי הרב מ. אהרוני בשבת בבוקר.
במועדון קרית שלום בליל שבת ב־8 שעור בדף היומי מפי הרב י. שולמן.
בשבת בבוקר ב־11 שעור בפרשת השבוע מפי מר י. פישמן 12 שעור במסכת בבא מציעא ע"י הרב סגל ושעור בדף יומי מפי הרב י. שולמן.
אחה"צ ב־4 מסיבת עונג שבת על פרשת השבוע ירצה י. שולמן.
בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בכפר שלם א' שעור תורה מפי הח' מאיר רבי.
בביהכנ"ס שבת אחים רמת ישראל ב־4.30 שעור בהלכה מפי הרב מ. מורמי.
במועדון רמת ישראל גם המכבים 19 שעור בפרשת השבוע ב־2.30 שעור בגמרא ב־3.30 מפי מר אהרנברג.
בביהכנ"ס בר־אילן בשבת ב־10 שעור במסכת ביצה מפי הרב אפרים לנדוי.
בביהכנ"ס הפוהמ"ז בהמשך שינקין שעור במדרש רבא אחרי קבלת שבת שיעור בגמרא מסכת יומא לפני מנחה מפי הרב מרדכי בהרב.
בביהכנ"ס שער שמים רחוב המ־צפלים ב־1.30 שעור בפרשת השבוע מפי הרב מלאכי.
בביהכנ"ס ראשון לציון מגדל צח לבנה ב־2 שעור באורח חיים מפי הרב י. מלאכי.
בביהכנ"ס קהל חסידים רח' ריקה 20 בשעה [illegible] ירצה בפרשת השבוע ומעי"א דיומא הרב ש. זלמן הוכמן.
במועדון המשך שינקין שכון ה' פוהמ"ז כגין צעירים בבוקר בשעה 10.30 שעור במסכת בבא בתרא מגיד שעור מר מרדכי טרופר.
בביהכנ"ס הפועל המזרחי אבן גבירול 195 בבוקר בשעה 10.30 שעור בתלמוד במסכת בבא בתרא ע"י יוסף טילס. שעור במשנה מפי יוסף טילס בשעה 4.00.
בביהכנ"ס המרכזי שד' סמאטס 22 ת"א בליל שבת קודש לאחר קבלת שבת משנה יומית מפי ר' פנחס שיינמן.
בשעה 8 בבוקר מסכת בכורות מפי פ. שינמן בשעה 8.45 בבוקר ספר החנוך פ.י. בראון.
בשעה 9.30 בבוקר מדרש רבה מפי ר' י.מ. בראון.
בשעה 4 אחה"צ מסכת מגילה מפי ר' פנחס שינמן.
בשעה 4 אחה"צ דף יומי מסכת סנהדרין ע"י ר' מ.י. בראון.
בשעה 4 אחה"צ אור חיים ודברי אגדה ר' י. צבי.
בסעודה שלישית משנה יומית מפי ר' פנחס שיינמן.
בביהכנ"ס עבודת ישראל שדרות 45 בליל שבת אחרי התפילה שעור במסכת סנהדרין מפי הרב אברהם ריגר.

אמונה — [illegible]
פרשת השבוע
בהמשך שינקין רח' המערכה 40 ת"א המרצה: מר פרבר.
במנין הנוער הדתי קרית שלום המרצה: מר ישראל שכטר.
בדרך הנצחון בבית הכנסת בשעה 11.15 לפנה"צ ע"י הרבנית גולדש־

מ"ס.
יום שני
חוג התנ"ך יתקיים בבדרון בשעה 8 בערב ע"י הרבנית גולדשמיט.
יום שלישי
שעור התנ"ך עם הגב' עץ חיים
יתקיים אי"ה ה' טבת תשמ"ז 6.1.87 בשעה 4.30 אחה"צ במועדון רח' דיזנגוף 209 תל אביב.
חוג נוי
יתקיים אי"ה ה' טבת תשמ"ז 6.1.87 בשעה 5 אחה"צ בביתה של החבי' ד"ר ישראלי מלכה רח' ארלוזורוב 190 תל אביב.
חוג דיזנגוף
יתקיים אי"ה ה' טבת תשמ"ז 6.1.87 בשעה 5 אחה"צ בביתה של החבי' שושנה קארו רח' [illegible] 25 ת"א בהשתתפות החבי' נחמה בסוק הנושא: עניני דיומא מתוך פרשת השבוע.
יום רביעי
יתקיים אי"ה ו' טבת תשמ"ז 7.1.87 בהמשך שינקין רח' המערכה 48 ת"א ע"י הגב' מלכה אופיר.
הרצאתו של ד"ר מורקביץ
תתקיים אי"ה ו' טבת תשמ"ז 7.1.87 בשעה 7.30 בערב במועדון אמונה רח' דיזנגוף 209 ת"א הנושא: יתרונות התזונה הטבעית למניעת מחלות.
„אמונה" תנועת האשה הדתית לאומית המדור לקליטה רוחנית של עולים
נתניה — שבת: זאת חנוכה.
סטודנטים עולים מאתיופיה, הלומדים באוניברסיטת בר־אילן ובמכללה הטכנולוגית בבאר־שבע, יתארחו אצל משפחות חברות אמונה בעיר.
ליל שבת: סעודה שבת ולימוד אצל משפחת זיסהולץ.
שבת:
תפילה בבית־הכנסת „ישראל הצעיר", קידוש ושיחה ע"י הרב מרוביק, רב בית הכנסת. מנחה וסעודה שלישית: בבית הכנסת החדש. שיחה ע"י הרב פורמן, רב בית־הכנסת.
שבת:
זאת חנוכה.
מלון תדמור בהרצליה.
מפגש בין עולים וישראלים צעירים. בתכנית: שיחות, הורי ופעילות חברה. מארגנת המחלקה לעליה וקליטה של הפועל המזרחי בשיתוף עם אמונה.
מוצש"ק — ב' טבת תשמ"ז
חולון
מסיבת חנוכה בשיתוף עם הפוהמ"ז ב„היכל חולון" שד' קוגל 38 בשעה 7.30 ליד שולחנות ערוכים.
בהשתתפות: השר יוסקה שפירא, הרב יוסף ישר, המזמר והחזן — דוד פישר.
יום שני — ד' טבת תשמ"ז
רחובות
פתיחת סמינריון להתנדבות, בסניף בבית שפירא, רח' הרצל 148 בהשתתפות: הח' מרים יקיר שקופף — דבר פתיחה. הח' נפתלי בר־אילן ירצה על הנושא: „גדול מי שאינו מצווה ועושה".

נס ציונה
בביתה של החבי' מרים סינואני, פגישת חברות מצילות בשעה 8.00 בערב. בהשתתפות החבי' יהל בן גדליה לפגישה יוקרן סרט על מוסדות „אמונה".
יום שלישי — ה' טבת תשמ"ז (6.1.87)
בת ים
בסניף רח' הרצל 62 בשעה 9.30 בבוקר, תרצה הרבנית מזהר.
כנס אזורי
בבית העם במושב נחום יתקיים כנס אזורי, בשעה 19.00, משתתפות חברות מושבי מועצת אזורית מטה יהודה, תבל יבנה, וגזר.
ברכות: החבי' חנה לבקוביץ, החבי' עזריאל צדוק, החבי' אלי בנצקי. הרבנית אילה גליקסברג תרצה על הנושא: „האשה ביהדות".
יום רביעי — ו' טבת תשמ"ז (7.1.87)
ראשון לציון
במרכז אמונה לגיל הרך ע"ש רוחלה גולדברג ז"ל, רח' מילכו 12 בשעה 4.30 תתקיים שעת סיפור ויצירה עם טובי ינאי „מעשה בשני הברים".

חיפה
בבית הכנסת לנוער בביה"ס „יבנה" — נצח ישראל"
התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15 לפני התפילה ב־7.30 שעור בתלמוד ע"י הרב ישעיהו גבר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של הנהרגי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.
בית הכנסת הפועל המזרחי (רח' החלוץ 59)
בשבת ב־7.00 בבוקר יתקיימו 2 שיעורים בתנ"ך ובגמרא מפי החבי' מנחם המר, ובשעה 10.30 שעור בהוג רמב"ם מפי החבי' יוסף קריצר.

לבית החולים „ביקור חולים" ירושלים
דרושות פקידות
השולטות בשפות עברית אנגלית כולל הדפסה. לאגף קשרי חוץ ויחסי ציבור ולמחלקות רפואיות.
לפנות: לטל. 02-226786

תל אביב
בבית הכנסת הגדול בת"א, אלנבי 110
יעבור לפני התיבה החזן הרב רפאל אבוהב, לפני קבלת השבת, הי־עבור ברמבים כפי נשיא בית הכנסת מר אברהם הציוני בהלכות מלכים וגו"א, ד' בנושא: „הגים והגאות". מנחה 4.00 שחרית 8.00".
עונג שבת אוהל שם
השבת פרשת „ויקח" בשעה 16.00 אחה"צ ירצו הרב ד"ר ש.י. כהנא בנושא חודש טבת באגדה. ורב ש.י. הוכמן ירצה בענין סוד חנוכת המזבח. החזן מר משה ציטרין ישמיע שירים וזמירות. בליל בשעה 10.30 ירצה הרב ד"ר ש.י. כהנא בנושא סוד חנוכה ויכשיך בשלש סעודות ובמוצאי שבת בבוגרשוב.

דרושה
דירה 3—2½ חדרים
להשכרה חודשית
בגבול בני ברק—רמת גן
טל. 03-799237

כוכבים ותוּים

(המשך מעמוד 4)
התעסק במעילים הצעיפים ועם חוק הלך לקונצרט. האנשים שנותרו בהיכל ההיכל — לקונצרט המיוחד שנערך לכבודם ביום ששי שעבר בצהריים, מאותו אירוע ראשון עם סוסטניטי מתארים את אותה הוויה מוסיקאלית שלהב במוהתיב הדתיים כמעט אקסטזה הלמו.
אגב, האולמות בהן הופיעה התזמורת אותה שנה היו רחוקים כמובן בהסטנדרד של היכל התרבות. במחסן שבגני התערוכה העבירו לסאיה כהקפלים ושהקהל קם כאיש אחד לנגינת התקווה נדמה היה שיורים פתאום בהוויה. הנגנים של שנות ה־30 היו גם הסבלים וגם התמאורנים. הם היו מעמידים לוחות אקוסטיים לפני קונצרט, מסדרים את הכסאות, מחזיקים לפעמים ביד אחת בכסריה ובשניה בפרטיטורה כי גגות האולמות בהם הופיעו — דלפו בגשם, אבל הכוונות והמוראל היו בגבהים.

הוברמן רצה „להראות לגויים"
הוברמן, כזכור, רצה „להראות לגויים" לכה מסוגלים יהודים ומיד כשהיתה בקושי בת שנה — כבר הסיע את התזמורת למסע הופעות במצרים. המלך פארוק העדיף מסע צייד על פני קונצרט פילהרמוני אבל נחאס פחה, ראש ממשלתו התייצב לקונצרט יחד עם כל הצמרת השלטונית. הנגנים שלנו זכו, אגב, לקבלת פנים חגיגית בארמון „מינה האוזה" הרבה לפני שהתארחו בו נציגי ממשלת ישראל. היום — חולכים בפילהרמונית שוב על סדר המצרים ועל נגינת „התקווה" לרגלי הפירמידות כבו לפני חמישים שנה...
המסע למצרים היה ה„סיפתח" לקריירה ארוכה של מסעות. אין תזמורת אחרת בעולם המהוכת כל כך הרבה כמו זו שלנו, כתבאה יעקב בישוור. השיבות, שוב, הן לא רק מוסיקאליות. הן גם יהודיות. עם ישראל מפוזר ומפורד בעולם וכל הפזורה מתחננת: בואו אלינו, תרישו את הגאוה הלאומית שלנו.
כשהפילהרמונית עונה: מצטערים. אין תקציב עונות הקהילות היהודיות: הכסף אינו בעייה. כל המסע — עלינו.
כך למשל, מממנת קהילת יהודי אוסטרליה באופן קבוע את סיורי הפילהרמונית ביבשה ההיא וכך נהגו גם יהודי ארגנטינה בשנת 80' כשהתזמורת שהתה בניו יורק, בבואנוס־איירס שלטה אז החונטה הצבאית הידועה לשימצה. נגני הפילהרמונית היססו, אבל שליחי יהודי ארגנטינה התחננו: בואו אלינו: הנה שלוש מאות אלף הדולרים שיעלה לכם המסע...
לקונצרט הציוני בבואנוס איירס לא בשלוה הד־מנוח: הנגנים, בהרימם את ראשם מן התווים את מי ראים הנגנים למולם על הבימה? את כל הגנרלים של החונטה. הם הזמינו את עצמם...
ביקור אחד שעורר ויכוחים לא קלים בין הנגנים, התרחש ב־1971. הפילהרמונית הוזמנה לברלין. היו בין נגניה גם ניצולי שואה. היא נענתה. כשעיתונאים גרמניים שאלו בחוצפה: מה אתם עושים [illegible] ענה להם [illegible] חמש מאות [illegible] שבו נרקחה המזימה להשמיד את המוסיקה היהודית. המוסיקאים היהודים ועם ישראל כולו, אנחנו מנגנים לכם את מאהלר, הקומפוזיטור היהודי שבשנות ה־30 שרפתם את הפרטיטורות שלו...".
וזה מביא אותי לנסיונה של הפילהרמונית לנגן את ואגנר, ניסיון שיזם מנהלה המוסיקאלי והמנצח הגדול זובין מהטה. נכון — שביבי חג — לא רצוי למסוך טיפות של ביקורת בכוס הברכה, אך אי אפשר שלא להעיר שמיד אחרי שעזב אחרון המייסדים את הפילהרמונית בשנת 1978, כאילו מאחרי גבם של הנגנים הראשונים, פליטי הנאצים, משמיעה הפילהרמונית ב־81' את ואגנר. הנימוק הרשמי: ערכנו משאל בין כל 37 אלף המנויים שלנו ו־90 אחוז מהם — בעד ואגנר.
האם באמת צריך תמיד לרוץ אחרי הטעם והרצון של המנויים ואפילו אם בזכותם קיבה התזמורת את פרוסת הלחם שלה? אומרים בתזמורת: לנו אין מצבם ואין במנון כמו שיש לתזמורות הגדולות

בניו־יורק, [illegible] אז ברלין. בניו־יורק בנק צ'ייס [illegible] כל גרעונותיך — עלי. האמנם — [illegible] מכירת כרטיסים. [illegible] מן העיריה וכל היהו, [illegible] והתורמים נדיבים, האם יש לנו איפוא אפשרות [illegible] ביותר והגאבן ביותר בעולם. לפילהרמונית של ניו יורק (ומי יכול להשוות את אוכלוסיית ניו־יורק לאוכלוסי ישראל?) — 32 [illegible] מנויים. לפילהרמונית שלנו, כאמור — 37 א[illegible] [illegible] לפספרים ירושיו על הזכות לקבל את הכבוד שלו...
בעיות כספיות לא הפריעו לפילהרמונית הישראלית רק בתחום אחד: בצבירת כוכבים. במקביל אי שלא במקרה, רבים מגדולי המוסיקה — יהודים. אחרי הוברמן נקשרו בשמה של הפילהרמונית שמות כמו מנוהין, דוברובן, [illegible] הפץ, ארתור רובינשטיין, סרגיי קוסוביצקי, ג'ון ברבירולי, פול פארי, ומי לא. אנשים ברמות הללו לוקחים הון עתק. לאונרד ברנשטיין, יש אומרים המנצח מספר אחד היום בעולם, תובע — ומקבל 25 אלף דולר לקונצרט, בישראל הוא מנגן חינם. [illegible], מנצח אוסטרי גדול, עבד כאן תמורת לירה כס־לית אחת לקונצרט. גיאורג שולטי הגדול, מקבל בין 15 ל־20 אלף דולר לקונצרט. אקח בכם רק חמשה אלפים אמר לפילהרמוניה, ואופיע בשלושה קונצרטים. אחרי החזרה הראשונה, פסק: אני אוהב אתכם: אסתפק בחמשה אלפים לכל שלושת הקונצרטים יחד. אחרי הקונצרט הראשון [illegible] מחאות הכפיים של הקהל [illegible]. לא אקח אגורה. כאשר לפני חודש לקחו אותו לסיור [illegible] והראו לו את יער התזמורת התרגש וקרא פתאום: אני קונה חמש מאות עצים ביער והוציא צ'ק על סך אלפיים וחמש מאות דולר [illegible]... סיפורים של מסירות כבד כוכבי המוסיקה בעולם — הם חלק בלתי נפרד של תולדות הפילהרמונית. בתקופת ההמתנה לפני מלחמת ששת הימים [illegible] זובין מהטה, פתאומית את כל התחייבויותיו והופיע בארץ [illegible] כדי להיות עם התזמורת שלו. לאונרד ברנשטיין הגיע לישראל מיד אחרי כיבוש הכותל וניצח על קונצרט הניצחון של הפילהרמונית בהר הצופים. איזק שטרן הגדול בא [illegible] כדי לנגן באותו קונצרט את הסימפוניה השנייה של מאהלר, סימפוניית התחייה. כשניגנו את התקווה על הר הצופים, בירושלים המאוחדת, כשעיניהם דומעות, נזכרו הנגנים הוותיקים ב„התקווה" אחרת, זו שנוגנה [illegible] בשנת 1948, [illegible] בן־גוריון הכריז על הקמתה של מדינת ישראל.
באלבום [illegible] ירושלים הנצורה. [illegible]
אין ספק שתולדות ישראל שזורים ללא הפרד בתולדות התזמורת. [illegible] עם הפילהרמונית כאן 1952 [illegible] ...).
אפשר „להביך" כך עוד ועוד. ספרים ואולי ספריה כל הויות והאירועים גדושי החמישים השנים הראשונות של הפילהרמונית. כסניות בעולם, בלוח [illegible] יש לה כבר עכשיו עד לשנת 1990.
[illegible] המנצחים המכובדים (ואחד נכבד מהם [illegible]) — [illegible] ביותר בעולם, [illegible] הפילהרמונית הישראלית [illegible].

הדרג המדיני והשב"כ

(המשך מעמוד 3)
שזו היתה שאלת מפתח בכל הפרשה. ועדת המשפטנים [illegible], שהתשובה שניר בדבר הצריך [illegible] את העניין איננו בהכרח בבטאת רצון להפיצה. אבל כיצד לא התעוררה סקרנותו לדעת מה באמת קרה! הדו"ח מבליט בעיה אחת חמורה. ניתוקם של אנשי הדרג המדיני מן המציאות. שעה שכתבים שנמצאו במקום ידעו מה קרה, ראש הממשלה לא ידע דבר מלבד מה שסיפר לו ראש השב"כ, שהיה למעשה גירסה מבולבלת לגמרי. הוא לא קיבל מידע משום מקור אחר, וגם לא חיפש אחרי. [illegible] עצים למדי על מה שהתרחש, וכל בר דעה יכול היה להבין מן הדיווחים הללו שקרה כאן מצב שמעורר בעיות רציניות. בין הדיווחים בעיתונות יכול היה ראש הממשלה להבין, כי גירסת ראש השב"כ איננה נכונה, [illegible] הדרג המדיני את המציאות בשטח.
היו שנים ש„ועדת איקר" פיקחה על השב"כ, לצד ראש הממשלה. הוועדה הזו בוטלה בשנת 1977 על ידי ראש הממשלה מנחם בגין. עתה [illegible] ועדה בודקת [illegible] בנושא הפיקוח על השב"כ מצד הדרג המדיני. הרכבה מחדש של ועדת פיקוח [illegible]. ועדה זו צריכה לתווך בין ראש השב"כ לבין ראש הממשלה [illegible] את הדיווחים של ראש השב"כ [illegible] התברר, שראש השב"כ יכול להביע את הדיווחים שלו [illegible] ללא ערעור, מתוך אימון באיש. המגע היחיד בין ראש השב"כ לבין ראש הממשלה נתגלה כבלתי רציני ביותר.

הצד הפלילי והצד הציבורי
הוועדה בדקה רק את הצד הפלילי של הפרשה, היא לא נועדה לבדוק את הצד הציבורי, את תפקוד הדרג המדיני, כאשר [illegible] כי התפקוד בכל הנוגע לנושא זה היה [illegible] ביותר. מה שידעו כתבים [illegible] העיתונים, לא ידעו ראשי הממשלה.
כאשר בא איש השב"כ, ראובן חזק לפרס וסיפר לו את האמת על הפרשה, [illegible] אחרי כן, הוא סירב לשמוע אותו: „זה לא עניני. אני מסרב לשמוע פרשה הדומה" הוא אמר לו. הוא העיר כי הוא מאמין בראש השב"כ. [illegible] את גרסתו של ראובן חזק [illegible] של אברהם שלום, אפילו לא לצורך הבנה [illegible] של הנושא. [illegible] חזק צריך להתפטר בתפקידו. [illegible]

כאשר שמיר נוכח, כי ראש השב"כ שיקר לו, הטיל את האחריות על ארנס. צריך היה להבין מיד שראש השב"כ [illegible] את האחריות. ובבוא הכנו [illegible] את האחריות גם עליו, צריך היה להבין, שהאמת היא, שראש השב"כ נתן את ההוראה. [illegible] ואף לא שאל את עצמו ושאל בנושא את ראש השב"כ: מי בכל זאת נתן את ההוראה?!
בנוגע ל„פרשת לבוין", שבה לא נתבררה האמת, [illegible] את ההוראה להרוג את המחבלים נתן ראש השב"כ. [illegible] ציבורי. הוא ניסה [illegible] את האחריות. [illegible] המשיך להתחפר ולסבך את [illegible] ראיות כדי להפליל את הדרג המדיני.
האמת פרצה לא בעקבות החירה של ראש השב"כ, לא של שמיר ולא של פרס. אלא לאחר [illegible] שפרץ בתוך השב"כ בין הראש וסגנו. ואחר כך לא היתה דרך אחרת. אלא לערוך חקירה.

המצב הפרדוכסלי
[illegible] מצב פרדוכסלי, שראש ממשלה מקבל [illegible] בבית הלבן [illegible] מה שנעשה [illegible] ידע מה נעשה בביתו.
אין זה המצב הראשונה, שהתעוררות בעיות בשוג זה [illegible] בין הדרג המדיני לבין השב"כ. בשנת 1986 [illegible] לנהלי עבודה בין ראש הממשלה והשב"כ. [illegible] אושר גם בקבינט, אך במציאות הוא לא הופעל.
[illegible] הדו"ח על פרשת השב"כ הוא סוף פסוק. אבל הממשלה צריכה לקיים דיון [illegible] של הפרשה באשר לתיקון, על הממשלה לקבוע, מיהו [illegible] המייעץ לראש הממשלה בענייני השב"כ? [illegible] כדי שיוכלו לבדוק את [illegible] של כל פעולה. אין ספק, כי אילו שמיר היה מתייעץ [illegible] בפרשת השב"כ, הרי שדבריו היו [illegible] מן ההסכמה הזו. [illegible] היה יודע כיצד [illegible] את ההדרכה הזו.

"שבת אחים גם יחד"
אוניברסיטת בר־אילן
בית־הספר לחינוך
המכון לחקר החינוך הדתי ולקידומו ע"ש פרופסור אליעזר שטרן
מודיעים על יום עיון בנושא:
יחסים בין דתיים וחילוניים
שיתקיים אי"ה ביום ה', כ"א בטבת תשמ"ז (22.1.87) באולם ארגנטינה באוניברסיטת בר־אילן.
בהשתתפות:
שר־הדתות, מר זבולון המר
אגף הנוער במשרד החינוך
אגף החינוך הדתי במשרד החינוך
אגף לתרבות תורנית במשרד החינוך
הסוכנות היהודית, המחלקה לעליית ילדים ונוער
היחידה לעיתונאות ולתקשורת, אוניברסיטת בר־אילן
הקונגרס היהודי העולמי
הטלוויזיה הכללית
הטלוויזיה החינוכית
התנועה הקיבוצית המאוחדת,
ועדת החינוך

מושב כפר הרא"ה
מבקש הצעות לתפקיד
מרכז גיזבר
למשרה מלאה
יועדפו בעלי השכלה אקדמאית בתחום הכלכלה ובעלי נסיון בעבודה דומה
מועמדים מתאימים יפנו בכתב עם פירוט קורות חיים והשכלה למזכירות המושב דואר כפר הרא"ה מיקוד 38955. פרטים נוספים בטלפון 65250, 063-66338

הקיבוץ הדתי
יום עיון
לקראת המועצה ה־20 של התנועה
על מקומנו בחברה הישראלית
יתקיים אי"ה ביום חמישי ד' טבת תשמ"ז (8.1.87) בקבי' בארות יצחק באולם שפירא.
8.30 הרשמה
9.00 פרופ' אליעזר שביד: היחסים בין דתיים וחילוניים במדינה
9.45 פרופ' אפרים א. אורבך: הציונות הדתית בימינו מהי?
10.30 דיון כללי
12.30 תפילת מנחה
12.45 ארוחת צהרים
13.30 פרופ' שמואל אייזנשטאט: החברה הקיבוצית והחברה הישראלית — יחסי גומלין
14.30 ד"ר אמיר הלמן: השפעת הכלכלה הישראלית על המשק הקיבוצי
15.45 שאלות ותשובות
16.30 פיזור
הציבור מוזמן

[illegible] תתיר מכירת
[illegible] תובלה לאירן
[illegible] — הממשלה אי־ [illegible] אל מפעל המטוסים [illegible] מטוסה לק־

שערי חליפין במט"ח
בנק המזרחי המא[illegible]
שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות בכבלה צבאיים חוץ ליום 31.12.86 עד למחרת בשעה 12.30 לעסקי ברוקרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר, והוא במפורש להלן:
יתוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי'	שער קניה (שקים והעברות)	שער מכירה (שקים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.4777	1.4962	1.45	1.52
בריטניה	לירש"ט	1	2.1818	2.2091	2.14	2.24
גרמניה	מרק	1	0.7607	0.7702	0.74	0.78
צרפת	פרנק	1	0.2297	0.2326	0.21	0.24
הולנד	גולדן	1	0.6753	0.6838	0.66	0.69
שוויץ	פרנק	1	0.9093	0.9207	0.89	0.94
שוודיה	כתר	1	0.2181	0.2208	0.21	0.23
נורבגיה	כתר	1	0.1997	0.2023	0.19	0.21
דנמרק	כתר	1	0.2013	0.2038	0.19	0.21
פינלנד	מרק	1	0.3081	0.3120	0.29	0.32
קנדה	דולר	1	1.0731	1.0866	1.04	1.10
אוסטרליה	דולר	1	0.9856	0.9980	0.93	1.02
דרום אפ'	רנד	1	0.6856	0.6942		
אוסטריה	שילינג	10	1.0857	1.0993	1.06	1.12
איטליה	לירה	1000	1.0978	1.1116	1.02	1.13
יפן	ין	100	0.9264	0.9381	0.90	0.95

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר
** רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 10,000 לירטות
לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער ייאוגם לעסקות הצע.

רדיו

קול המוסיקה
06.02 „צלילי בוקר"; 07.09 „בהאזנה ניגוזה"; 09.00 „קונצרט בוקר"; 12.00 „בן הסדרים"; 13.05 „בהאזנה ניגוזה"; 15.00 „לקראת שבת"; 15.55 הדלקת נר שמיני של חנוכה.
מוצאי־שבת
20.30 קונצרט התזמורת הסימפונית; 23.00 „מוסיקה קאמרית".

רשת א'
07.30 „פעמי הבזירה"; 09.30 „השיר לא תם"; 10.30 „רדיו קל"; 11.10 שירים עבריים; 11.30 „השכלה הדעת לכל"; 12.05 „לחיות ביחד"; 12.10 „והאר עינינו"; 14.06 „לבת ולבן ולכל המתענייך"; 15.00 „קבלת שבת".
מוצאי־שבת
22.03 „מילים שמנגנות לגעתי"; 23.05 „הבו זמר".

רשת ב'
06.06 „שבע ישראלי", „מה טובו אהליך יעקב" וסיכום המשנה היומית; 06.12 התעמלות בוקר; 06.22 לחקלאי; 06.30 סקירת מאמרי המערכת של עתוני הבוקר; 06.53 „אור ירוק"; 07.00 „הבוקר הזה"; 08.05 „כל צבעי הרשת"; 12.05 חדשות מקומיות; 12.10 „שריקת פתיחה"; 14.06 „הזמנות והנחות בטלות"; 15.06 הדלקת נר שמיני של חנוכה.
מוצאי־שבת
20.05 „בשפתנוכה"; 21.08 פרקי היום בתנ"ך; 21.13 „מלווה מלכה"; 22.03 „בולי"; 23.05 „הוי ארצי מולדתי"; 00.10 „לילה טוב".

טלוויזיה

טלוויזיה חינוכית
09.00 טלטקסט; 09.03 שעת כושר; 09.15 קשת וענן; 09.40 תיאטרון אגדות צם; 10.10 ילדי ציוקי; 10.35 על חבל דק; 11.00 מלכת השלג; 13.30 טלטקסט; 13.35 זהרוזה; 14.30 האוניברסיטה הפתוחה; 15.00 מפגשי בראשית; 15.30 ערב חדש.

טלוויזיה כללית
מוצאי־שבת
19.30 חדשות; 20.00 „מי הבוס?"; 21.00 מבט לחדשות; 21.30 מצחק השבת; 22.30 [illegible] עזרא ספרא [illegible]; 23.30 פסוקו של יום [illegible].

בתי מרקחת
[illegible] — רח' בן סירא 2, טל. 221274.
תל־אביב: שדה דב — האיזור 3, הבנית ל', טל. 428510; [illegible] — יהודה הימית 61, יפו, טל. 822973.
פתח־תקוה: קופ"ח הכללית — [illegible], טל. 905271.
נתניה: הדסה — רח' הרצל 24, טל. 22243.
חולון: אסותא — רח' [illegible] 4, טל. 5058197.
חיפה: קופ"ח הרמן — [illegible] ק. מוצקין, טל. 715136.
בני־ברק, רמת־גן: הדסה — כצנלסון 151 ר"ג, טל. 722271.
שבת
ירושלים: הר הזיתים — הר הזיתים, טל. 287480.
תל־אביב: שדה דב — האיזור 3 תבנית ל', טל. 428510; זיוה — אצ"ל 52 שכ' התקוה, טל. 378403.
פתח־תקוה: קופ"ח הכללית — [illegible], טל. 905271.
נתניה: הדסה — רח' הרצל 2, טל. 28656.
חולון: חורי — סוקולוב 70, טל. 842433.
חיפה: קופ"ח הרמן [illegible] ק. מוצקין, טל. 715136.
בני־ברק, רמת־גן: רמת יצחק — שד' ירושלים 59, טל. 777506.
מוצאי־שבת
ירושלים: קופ"ח של ההסתדרות — [illegible], רח' הנ"ב 28, טל. 525191.
תל־אביב: שדה דב — האזור 3 תבנית ל', טל. 428510; זיוה — אצ"ל 52 שכ' התקוה, טל. 378403.

מגן דוד
טלפון חירום 101: ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.
ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קרית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קרית־טבעון — 931401, קרית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קרית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עלית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קרית־גת — 051-881333, קרית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 057-78333, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת — 067-30333.

מזל טוב באסותא
לאה ואהרון לחנגר — בן
קורין ויהודה אבוסין — בן
אסתר ואשר בנסטי — בת
[illegible] ורובן מסולם — בת
[illegible] ומשה ירון — בת
אונת ושם טוב מזרחי — בת
לאת ובעז שנה — בן
פרידריך ודפי קדש — בן
רינה ואשר חנברגר — בת
עדינה וראובן יותני — בן
רחל ואברהם סורולביץ — בן
שרה ויעקב ברלינר — בת
סמדר ורוני צרפתי — בן
שמחה ויוסף קליין — בן
אסתר ושמואל פרידמן — בת
דורית ושלמה נתיב — בת
חנה ומנחם ברוואר — בת
יעל ומאיר סבאג — בת
דקלין ודומיניק דומאנש — בן
שרה וחנן אייוקס — בן
אנונה ואברהם שורלי — בת
[illegible] דובאבר — בת
שלי ורם בליטמן — בת
[illegible] מרקסון — בת
אורנה ו[illegible] תמים — בן
אורלי ו[illegible] נסימוב — בן
ברוכה ו[illegible] אבליחבה — בת
[illegible] פלס — בת
[illegible] רהנברג — בת
[illegible] ואבו לואוני — בן
שושנה ויהושע קליין — בת
גאילה ויצחק שמש — בת
יפה ואירוך צמרמן — בת
לאה ואליהו לנדא — בן
גם לך מגיע אסותא
240185

לוח הצופה
● (הדתיים בלבד) ברמת־גן דירה מטופחת 2 חדרים, מטבח ואמבטיה חדשים 90.000 ש"ח, טל. 03-611941.
● למכירה 4 [illegible] ב' ירושלים, אפשרות להכנסה בדירה, 03-843049.

בתי חולים
ירושלים: ביקור חולים (ילדים), שערי צדק (פנימית), הדסה עין כרם (נשים כירורגיה, אורטופדיה, עיניים, א.א.ג.).
תל־אביב: ריגה (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגיה).
נתניה: לניאדו.
יום שבת
ירושלים: שערי צדק (ילדים), הדסה הר הצופים (פנימית), ביקור חולים (נשים), הדסה עין כרם (כירורגיה, אורטופדיה, עיניים, א.א.ג.).
תל־אביב: ריגה (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגיה).
נתניה: לניאדו.

הצופה
עיתון יומי
HATZOFE
DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: משה אישון. מערכת ומנהלה תל־אביב, רח' המסגר 66 טל' 336056. ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144. סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148 טל: 02—234910. בערב טל 02—639524. סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1 טל' 04—663628 * דפוס העשור בע"מ ת"א
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולסגנונן

עכסא מן אלאצל

صكذا من الأصل

ראש־הממשלה בטקס אירוח 30 נגדים מצה"ל:

אם מקצצים בביטחון לא כל שכן שיש לקצץ בהוצאות משרדים אחרים

הממשלה ערה למתרחש בצה"ל * מודאגת מתופעת עזיבת השרות

„צריך להגדיל את היכולת הי כלכ... ה, כדי לקדם גם את צה"ל. בשמירתנו לקצץ בהוצאות קשה לדלג על התקציב הבטחון שהוא הגדול ביותר ואם אנו מקצצים בבטחון לא כל שכן שצריך לקצץ בהוצאות משרדים אחרים. אבל לאנשי צה"ל אין מה לדאוג. יש מי שדואג להם. צה"ל יקבל את שלו" — כך אמר ראש הממשלה, יצחק שמיר, שאירח אתמול בלשכתו בירושלים 30 נגדים של צה"ל, נציגי כל החילות, אשר קיבלו בימים אלה את הדרגה החדשה, רס"ם — רב סמל בהקדם.

האירוע לווה בטקס הדלקת נר שביעי של חנוכה שבו השתתפו גם שר הבטחון, מר יצחק רבין, הרמטכ"ל משה לוי, הרב הצבאי הראשי, גד נבון וקצינים בכירים.

בדברי ברכתו לנגדים ולכל חיילי צה"ל אמר ראש הממשלה: בשמונת ימי החנוכה אנו מברכים ערב ערב על הניסים שנעשו לעמנו בימים ההם ובזמן הזה. בתקופתנו הנס הגדול שנעשה לעם ישראל זהו הקמתו וקיומו של צה"ל. העדות לצה"ל קמה המדינה והתגוננה בפני אויביה. עדיין אנו זקוקים לנס הזה של צה"ל שהרינו אויבים בתקיפה. לכרות כל הקשיים והסכנות, על צה"ל לשמור על הקיים ולהסיר מכשולים ואבני נגף, כדי שנוכל לחיות כעם נורמאלי, חופשי ומתקדם.

חוט השדרה של צה"ל הם האנשים העושים עבודתם היומיומית במסירות והלא הם הנגדים. הם המבצעים את הפקודות, הם הדואגים לכך שצה"ל ישמור על רמתו, לא יכנע לשיגרה, ויקפיד על המשמעת וישמש דוגמא לכל חלקי העם.

בהשיבו לשאלות הנגדים אמר רה"מ כי הממשלה ערה מאד למתרחש בצה"ל ומודאגת מתופעות של עזיבת השירות.

משרד הבריאות: להרתיח מי השתיה בראש־פינה

משרד הבריאות הורה לתושבי ראש־פינה להרתיח את מי השתיה שלהם, לאחר שהתגלו במעיינות, המספקים מים לישוב, חיידקי קולי רבים מעל המותר בחוק.

המשרד דרש להתקין בדחיפות מתקן הכלרה במאגר הראשי של המועצה ועד אז, יש להרתיח את מי השתיה.

ראש מועצת ראש פינה, צבי רסקי אמר לכתב עתים שלמה הדר, כי הכנת המיתקן לרבות חיבור החשמל, עלה כ־200 אלף ש"ח. המועצה מתקשה לגייס את הסכום הזה ויעברו כמה חודשים עד שהמיתקן יותקן. עד אז ימשיכו התושבים להרתיח את מי השתיה.

חודשה חסידות סוכאטשוב בבית־וגן בירושלים

רבי שמואל־יצחק בורנשטיין שליט"א בנו של האדמו"ר הרב רבי מנחם־שלמה בורנשטיין זצ"ל, רבה של שכונת יד־אליהו בתל־אביב, שהיה רבם ואדמו"רם של חסידי סוכאטשוב „אבנ"ז", הוכתר בליל ה' דחנוכה לאדמו"ר לחסידי סוכאטשוב, בסעודת מצוה בבית החסידים בבית וגן בירושלים.

הקהל הרב ניצב סביב מנורת החנוכה כאשר האדמו"ר הדליק נרות חנוכה, ואמר דברי־תורה אל מול הנרות הדולקים. לאחר־מכן נערכה סעודה גדולה, לכבוד ההכתרה, לכבוד חנוכה ולכבוד ראש החדש טבת. כאשר גם בעת הסעודה אמר האדמו"ר דברי תורה.

חסידות סוכאטשוב היא חסידות קוצק, כאשר האדמו"ר הראשון, רבי אברהם, היה לאדמו"ר בעיר סוכאטשוב בפולין. הוא נודע בספרי ההלכה שלו אגלי־טל ושו"ת אבני־נזר. בנו רבי שמואל היה לאדמו"ר אחרי אביו, והוא ביסס את מחשבת חסידות, בתורותיו המקובצים בספרי „שם משמואל". אחריו שימש לרבי האחרון בפולין, רבי דוד, בעל „חסדי דוד", שחייו קופדו בשואה.

את חסידות סוכאטשוב חידש בארץ־ישראל האדמו"ר רבי חנוך — אחיו של רבי דוד, הוא היה מראשוני הבונים את שכונת בית־וגן בירושלים, ציוני ופעיל ב„המזרחי". עם פטירתו של רבי חנוך היה בנו רבי מנחם־שלמה לאדמו"ר של חסידי סוכאטשוב; בצד היותו רב ביד־אליהו בתל־אביב. חידש ישיבה וכולל בירושלים. ... קופדו בהיותו צעיר מלא תקוות, ב־כ"ז במנחם־אב תשל"ל. ...בעשרה שנה היו חסידי סוכאטשוב ללא אדמו"ר, כאשר ...יהם משמשים להם כתחליף. עתה משהוכתר רבי שמואל־... הבכור של רבי מנחם־שלמה זצ"ל — חסידות סוכאטשוב ... פעילותה בתורה ובחסידות, והמעגל הושלם.

עשרת אלפים חיילים במסע בעקבות המכבים שנערך ע"י הרבנות הצבאית הראשית

הרב הראשי לצה"ל אלוף הרב גד נבון: רוח המכבים פועמת בליבם של חיילי ישראל

למעלה מעשרת אלפים חיילים השתתפו במסע „בעקבות המכבים" שנערך על ידי הרבנות הצבאית הראשית בימי חג החנוכה.

המסע שנערך על פי מסלול ביוחד באזורי הקרבות של החשמונאים המתיים, כדי יום ביומו, בעצרת גדולה ליד קברות המכבים שבכללה הדלקת נרות חנוכה ודברים לכבוד היום מפי הרב הראשי לצה"ל.

הרב הראשי לצה"ל אלוף הרב גד נבון שנשא דברים בטקסים הללו הצביע על מלחמתם של מתתיהו כהן גדול ובניו שהיתה מכוונת נגד התבוללות וסכנתה בתרבויות נכר. הוא הדגיש שגם כיום עלינו להקפיד על רוח ישראל ועל השורשים היהודיים שהם הנשק הסודי להבטחת קיומו של עם ישראל.

הרב הזכיר כי מלחמתם של החשמונאים נמשכה 70 שנה, עד שהצליחו להגיע אל המנוחה ואל הנחלה.

בהמשך דבריו עבר על ייחודו של עם ישראל, שבאו והבהיר שם את הדגש על עליונות הרוח על הכח כדברי הנביא זכריה: „לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ד' צבאות".

הרב הראשי לצה"ל בפנותו לחיילים אמר, כי רוח זו של המכבים מלווה את צבא הגנה לישראל פועמת בלב לבם של חיילי ישראל.

המסע שאורגן על ידי ראש ענף הווי דתי ברבנות הצבאית הראשית, אלוף־משנה הרב יוסף הראל היווה את השיא בפעילות של הרבנות הצבאית בצה"ל בימי חג החנוכה.

הרבנות הצבאית דאגה לספק לכל החיילים נרות חנוכה, חנוכיות, וכן ערכה מסיבות חג במחנות, בבסיסים, ובמוצבים מגבול לבנון ועד אילת בהם הופיעו חזנים צבאיים ומקהלת הרבנות הצבאית הראשית.

כן נערכו ימי עיון בהם הוסבר מהותו של חג החנוכה ומשמעות הניסים של הימים ההם המקרינים גם על הזמן הזה.

בית החולים בנהריה יסגר ביום א' בגלל מחסור בתרופות ומזון

החולים ישלחו לבתיהם

עשרות חולים המאושפזים בביה"ח הממשלתי בנהריה צפויים לסכנת מוות, נוכח המחסור החמור בתרופות ובמזון ואי יכולת המוסד להשיגן בשל קשיי תקציב, נמסר מהנהלת המוסד. מנהל ביה"ח ד"ר אליעזר הוני מסר אתמול לכתב „הצופה", כי בדעתו לסגור ביום א' את בית החולים ולשלוח לבתיהם את החולים, לאחר שכל נסיונותיו להשיג תרופות ומזון לחולים, עלו בתוהו.

לדבריו, המלאי אזל כמעט כליל ואין תרופות אנטיביוטיות. אין תרופות לחולים הנמצאים בהלם, לאחר ניתוח, וחסרות תמיסות לדיאליזה. ביחידה לטיפול נמרץ לב ולטיפול נמרץ כללי, אין כמעט תרופות כלל שלא לדבר על חוסר בציוד רפואי מינימלי.

ד"ר הוני הוסיף, כי המזון ושארית התרופות יאזלו ביום א'. לדבריו, הוא אמנם מנסה לקבל תרופות מבתי חולים אחרים. אולם לא יוכל לצפות כן מעבר ליום א', משום שמצבם של שאר בתי החולים אינו טוב בהרבה משלו וגם הם זקוקים לאותן תרופות.

אתמול שיגר ד"ר הוני מברק למנכ"ל משרד הבריאות בו הוא מודיע לו על המצב החמור אליו נקלע ביה"ח ועל כך כי הוא יאלץ לסגור אותו ביום א'.

יודגש, כי בית החולים הממשלתי בנהריה הינו ביה"ח היחידי הנמצא בקו העימות והמשרת את חיילי צה"ל, בנוסף לאוכלוסיה של 200 אלף נפש המתגוררת בגליל המערבי.

במשרד הבריאות נמסר בתגובה על כך, כי נעשית פעילות קדחתנית למנוע הן את שביתת האחיות ביום א' והן את סגירת ביה"ח.

שרת הבריאות עומדת להפגש לדיון דחוף עם שר האוצר בעניין זה. משרד הבריאות טוען, כי המצוקה נגרמה בשל מניעת העברת תקציבים מהאוצר לבתי החולים.

ביקורת נגד בר־לב בוועדת המשטרה בכנסת על טיפולו בפרשת סוויסה

שיבחה את שלושת העוזרים בלשכת ראש השב"ס

ועדת המשנה לעניני משטרה של הכנסת שבחה את שלושת העוזרים בלשכת ראש שרות בתי הסוהר על עירנותם ועל גילוי אומץ ליבם האזרחי בפרשה הגונדר לשעבר רפי סויסה. החלטה על כך התקבלה בישיבת הועדה, שהתקיימה אתמול בתל־אביב.

הועדה, שבראשה עומד ח"כ מרדכי וירשובסקי התכנסה במטרה להבהיר את המשך פעילותו של שרות בתי הסוהר בעקבות פסק הדין של בימה"ש העליון, אודות שלושת העוזרים שהעשו הוחזרו לשרות.

חברי הועדה מתחו ביקורת על שר המשטרה חיים בר לב על דרך טיפולו בפרשה ועל מה שנראה בעיניהם כשינוי פתאומי וחוסר עקביות במדיניות הליברלית שבה המך שנתיים. החכ"ים הביעו צער על כך שהשר המשטרה לא נכח. לבוא לישיבתם, והחליטו לקיים ישיבה נוספת על מנת לקבל הסברים מהשר בר־לב. הם שיבחו את מבקר משרד המשטרה על הדו"ח המאוזן שלו, שהתגלה בדיעבד כנכון, כמדוייק וכענייני.

מבקר משרד המשטרה, אלוף (מיל) אברהם אדן, ביקר את מעצר היד של נציב השב"ס לשעבר, גונדר רפי סויסה, לפיהן תקנות השב"ס לא איפשרו לו, כביכול, להקים מדיניות ליברלית. לדברי אדן, טענות אלה היו „קו הגנה עצמית" ששמשו אותו באמצעי התקשורת. הוא ציין, כי תקנות השב"ס מאפשרות בהחלט הנהגת מדיניות ליברלית, אולם — למעשה — „רפי סויסה לא פעל במסגרת של תקנות, ולא ניהל את העניינים בצורה נכונה."

2 נפצעו בהתפוצץ מיכלית דלק בבאר־שבע

מיכלית דלק התפוצצה אתמול בערב בבאר שבע. שני אנשים נפצעו באורח בינוני מכוויות ד־ הועברו לטיפול במרכז הרפואי „סורוקה" בעיר.

המיכלית התפוצצה סמוך לשעה 7 בערב ברחבת חניה ליד תחנת הדלק בדרך חברון בבאר שבע, לאחר שמיכל הדלק שלה עלה בלהבות. כבאי אש, שהוזעקו למקום, עוסקים בכיבוי האש ובתוך כך הועברו שני בני אדם למרכז הרפואי „סורוקה" בעיר, לאחר שנכוו.

השניים היו בקרבת מקום, כאשר שומר מגרש החניה ניגש לבדוק את סיבת נזילתו של דלק מהמכלית. ברור ראשוני העלה, שהשומר הצית את מצת הסיגריות שלו, כדי לאתר בחשכה את מקור הנזילה במיכלית, וכתוצאה מכך התלקחה המיכלית והתפוצצה.

נהג המיכלית, שנכווה קל, הוא משה פיטוסי מבאר־שבע, שנדקר לפני שנתיים על ידי מחבלים בעזה בעת שהיה בתחנת דלק. הוא הועבר לטיפול בבית חולים.

נבחר ועד עובדים חדש למעונות היום של „אמונה"

מאת סופרנו בתל־אביב

ועד עובדים ארצי חדש נבחר באחרונה לעובדות מעונות היום של תנועת „אמונה" ברחבי הארץ.

11 חברי הועד מייצגים, איפוא, כ־1400 עובדות ב־130 מעונות היום והפעוטונים, הפועלים מטעמה של תנועת „אמונה", בכל חלקי הארץ וכן בתחומי יהודה ושומרון.

נציגי העובדות העלו באחרונה תביעות בכל הקשור לשכרן ומעמדן, כשהתביעה המרכזית היא — להבטיח מסגרת עבודה בת 6 שעות במשרה מלאה, במתכונת הקיימת בפנימיות ובבתי החולים.

בכינוס נציגות עובדות מוסדות „אמונה" שנערך בבית התנועה בתל־אביב, העריך מר שלום שפירא, מנהל המחלקה לאיגוד המקצועי את פעילותו של הועד היוצא, בראשותה של רות ליכטמן, בכל הקשור לשמירת זכויות העובדות ויישומו של ההסכם הקולקטיבי.

נהג מד"א במשפחה ברוכת ילדים — הזוכה ב„פרס הגדול"

אמנון בישה בן 24 מטבריה הוא הזוכה בפירבית הלוטו השבועית בך 870 אלף ש"ח. כתב עתים שלמה הדר מוסר כי אמנון עובד בתחנת מד"א בטבריה כנהג אמבולנס.

הוא רשם על הטופס את תאריכי הלידה שלו ושל חברתו וזו הפעם הרביעית שהוא מילא טופס בשיטה הזאת.

בכספי הוא מתכוון לרכוש בית לו ולהוריו. לאמנון 11 אחים ואחיות המתגוררים בדירת ד' בטבריה והוא מתכוון להמשיך בעבודתו כנהג אמבולנס במד"א.

„סליק" מתקופת המנדט נתגלה בפתח־תקווה

מאת משה לוי, כתב הצופה

„סליק" מתקופת המנדט נתגלה ביום חמישי באקראי בתוך מזוזה בביתה של משפחה בכרך מוותיקי העיר בפתח־תקוה. המזוזה נתגלתה במהלך עבודת נקיון לרגל חריכה הבית, השוכן ברחוב מונטיפיורי. הבית הוא של ד"ר יהודה בכרך זצ"ל שהיה רופא בפתח־תקוה.

אתמול פרצו חבלני משטרת פתח־תקוה את חומרי החבלה. כרם הפיצוץ נבדקו חומרי חבלה שהיו מתוצרת בית משנות ה־40. כשערים, כי שימשו את חברי ההגנה בעיר פ"ת בימים שלפני קום המדינה.

כתבת עתים מוסרת, כי בני משפחת בכרך מצאו את המזוזה בתוך הבית והיו בה 30 חזיזים, פצצה מרגמה, רימונים ופגזי תאורה.

אביב: שצ'רנסקי בערב משלחת „הבונים"—„אמונה"

תודות לאומץ ליבו זכה נתן שצ'רנסקי להדליק חנוכיה בכלא הסובייטי

משלחת „הבונים", נציגות מנהיגות התנועה בארצות הברית ובעניין התארחה במוצאי שבת נר שני של חנוכה בביתם של אביטל ונתן שצ'רנסקי בירושלים.

הערב, שהוקדש לפעולות „אמונה" בנושא עליה וקליטה, אורגן בהנחת ע"י הה' עבריה לוין, יו"ר אמונה העולמית. פתח את הערב בדברי ברכה מיכאל בריגר מארצות הברית.

העולים מארצות המצוקה תארו את קשיי החיים בארץ מוצאם ואת קשיי ה... הביעו את הערכתם ל„אמונה" שסייעה בקליטתם החברתית, הרוחנית, הדתית והמקצועית.

את יהדות ברית המועצות ייצגה פרידה נבורה, שתארה בצורה מרגשת את מאבקו של היהודי בסובייטיה, הגוריות, הבהתו מומיכר העצמי וכיצד להגיע לתכרה הדתית הלאומית העמוקה. הדוברת השניה היתה אביטל שצ'רנסקי שסיפרה על חנוכה בכלא הסובייטי. תיארה כיצד נלקחה באכזריות מבעלה החנוכיה המאולתרת. שצ'רנסקי ציין בעבורה באומץ וחוכמה מול מנהלי הכלא וזכה לכך שהחנוכיה תודלק בנר השמיני של חנוכה בחדרו של המנהל.

באותו מעמד הוגשה לאביטל תשורה להולדת בתה הבכורה רחל — עבודה גרפית של תלמידות החוג לגרפיקה במכללת „אמונה".

שתי הנשים הדגישו את חלקה של „אמונה" בראשית צעדיהם בארץ בקליטה דתית חמה.

תאור מרגש על פעולות „אמונה" בקליטת עולי אתיופיה נתנה ע"י הח' חיה זיסהולץ, יו"ר ועדת קליטה ארצית.

הקשר עם העולים שהופיעו הובטח כתוצאה מפעילותן המתמדת של שושנה בן־שחר, יו"ר ועדת קליטה בסניף ירושלים ושל הח' מינה פנסון למוכזת ברוח הפעילות של המאבק למען יהודי ברית המועצות.

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכות מזל־טוב

להולדת הבנים/הבנות

אלמליח גורברט ואני	בן	לוי משה ונוזה	בן
ארז יוסף ומיכל	בן	ליברמן שמעון ודבורה	בן
אדרי נפתלי ומרים	בן	מארקוביץ מרדכי והרצל	בן
אלקוקין רפאל ומזל	בן	מנשה מנשה ואביבה	בן
אלקלעי יוסף ומרים	בן	מסלאתי חיים ודליה	בן
אמזלג מאיר ודליה	בן	מרגלית משה ופנינה	בת
אבוביץ חיים ולאה	בן	נגאתי נעם ואביבה	בן
אליצור יעקב ורחל	בן	סויג אברהם ורחל	בת
בטאט ראובן וגילה	בת	סמימי דוד וסהן	בן
בן גוגי ציון ושמחה	בת	סתיראי יעקב ואסתר	בת
בר אילן אריה ולאה	בת	טיאני בנימין ורונית	בת
הורוביץ יצחק וחוה	בן	עוקשי אבנר ואסתר	בן
דהן דוד ולולו	בן	עירוני חיים ובת־שבע	בת
דמאל אשר וסימה	בן	עמוס חנניה ואסתר	בן
הבזי בנציון ורבקה	בן	פחימה דוד וטליבה	בן
הולנדר אהרן וחוי	בן	צוריאלי עמי ושושנה	בן
ווגר נפתלי וזהבה	בת	פישהוף יואל ולאה	בן
העברי אברהם ושרה	בן	פורטנוי אברהם וקרן	בת
זבית פנחס ואסנת	בת	צדוק יוסף ושרה	בת
זאבי זאב ומומה	בן	קרזיזר רונן ומלי	בת
טהרצין אברהם ונחמה	בן	רייכמן אשר ונחמה	בן
טוויל כהן יצחק ואילה	בן	רוזנברג יוסף ופסיה	בן
זלצניק אברהם ואסתר	בת	רוטנברג דוד ואלן	בן
יאיר יחזקאל ורינה	בן	רבי יגאל ולאה	בת
כהן שמעון והדסה	תאומות	רבינוביץ ירוחם ומרים	בן
כהן חיים ופרידה	בן	שטיין משה ונחמה	בן
כהן פרץ ואפרת	בן	שרוקי רפאל ואסתר	בן
השין יצחק ונחמה	תאומים	שנידר חיים ופרל	בת
לוין בנימין ועדנה	בת	שמואלי אברום ומרי	בן

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים

ההנהלה

לא עפצנו בי"ב תשלובים

שיק מודל

בית חרושת למעילים וזיקטים

חליפות צמר ומעילי גשם

לנשים

ניתן להזמין לפי מידה

תל־אביב, רחוב קלישר 46 ליד מגדל־שלום.

טל. 03—657186, 03—659118

„בנין הצעירים בית־וגן" — המרכז הקהילתי הדתי

רח' הרב קוק 17 בת"ים

בס"ד

„אורה זו תורה"

אורח בא לעיר

בשבת קדש פרשת מקץ „זאת חנוכה" ב' בטבת תשמ"ז (3.1.87). שנת ה־כ"ח ליסוד המנין יתארח בעירנו בת־ים כאורח מנין הצעירים „בית־וגן" —

הרב יונה מצגר שליט"א, רב צפון תל־אביב

בתכנית:

בליל שבת קודש:

שיחה על פרשת השבוע בין קבלת שבת וערבית.

שבת אחה"צ: בשעה 4 תפילת מנחה וסעודה שלישית.

הרצאה מרכזית בנושא:

חק הגזענות בראי ההלכה

דברי ברכה:

הרב יוסף סלומון חבר המועצה הדתית ומייסדי המנין

מקומות מיוחדים לנשים — הציבור והנוער מוזמן

למכירה

1. דירה בת 3 חדרים ברח' שפרינצק 1 פ"ת.
2. הזכויות: חכירה לדורות.
3. מועד קבלת החזקה בדירה מיד עם תשלום מלוא התמורה.
4. העברה ורישום הזכויות בדירה ע"ח הקונה, תיעשה ע"י הקונה ועל חשבונו.
5. ההוצאות הכרוכות בהעברת הזכויות בדירה יחולו בהתאם לדין.
6. הדירה תימכר לתושב פ"ת, בעל 5 נפשות ומעלה, חסר דירה שראוי לקבל הלוואה ממשכנתא בלבד.
7. מחיר התחלתי של הדירה 59000 ש"ח.
8. הצעות בצרוף צ'ק בנקאי בגובה 10% מסכום ההצעה ניתן להגיש למשרדי חב' חלד מרח' חיים עוזר 30 פ"ת עד 20.1.87 שעה 12.00.
9. אין התחייבות לקבל ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

מ. צוק

מנכ"ל חלד

20 שנה לחוג ידידי אסף הרופא

קונצרט הצדעה לחזן העולמי

שמחה קוסביצקי

(אחרון האחים לאגדת בית קוסביצקי)

חוג ידידי המרכז הרפואי אסף הרופא

שמח להזמינך לערב חגיגי ומיוחד

שכולו חזנות ומוזיקת נשמה יהודית.

המופע יתקיים בחסות שר הדתות

מר זבולון המר

בהיכל התרבות תל־אביב,

בעז"ה ביום שלישי ד' בשבט תשמ"ז (3.2.87) בשעה 19.30

בתוכנית משתתפים החזנים הנודעים:

* דוד בגלי — קנדה
* אייב מזרחי — ארה"ב
* בן ציון מילר — ארה"ב
* אמן הקלרניט — ישראל זוהר־ישראל
* מקהלת הרבנות הצבאית הראשית בניצוחו של סרן משה מונה רוזנבלום
* מנהל מוסיקלי ומנצח ד"ר מרדכי סובול
* בלווי התזמורת הקמרית החדשה

מנחה: מרדכי פרימן

כל ההכנסות קודש לרכישת מיכשור רפואי למרכז הרפואי אסף הרופא

כרטיסים ניתן להשיג:

ב„לאן", דיזנגוף 101 תל־אביב, טלפון: 03—247373 ובבית הבשורים,

במשרדי J.M.C, הרב קוק 7 בני־ברק טלפון: 03—707479,

ובמשרדי חוג הידידים 08—23 1409

הרבנות הראשית לישראל

ועדת השמיטה של הרבנות הראשית לישראל

למגדלי הפרחים לשוק המקומי

לצורך קבלת אישורים על פרחים שגדלו בשנה השביעית בחממות או לפי „היתר המכירה" ניתן לפנות לועדת השמיטה. חברי הועדה יסייעו בירור ובפתרון הבעיות.

עם קבלת האישור ניתן יהיה לשווק לחברות מיוחדות ברחבי הארץ.

טל' 240676, 02-244785

עזרת תורה דאמריקה בישראל

מפעל החסד העולמי „עזרת תורה"

מתכבד בזה להזמין

את כל הידידים מוקירי פעליו ומאמציו הרבים לתורה, לצדקה ולחסד, להשתתף

בדינר השנתי

לכבודו של ידידנו הדגול

רבי יעקב לסלוי הי"ו

שיתקיים אי"ה ביום שני ד' טבת תשמ"ז (5.1.87), בשעה 6.00 בערב, במלון „רמדה קונטיננטל", רח' הירקון תל־אביב

בהשתתפות:

נשיאה העולמי של „עזרת תורה", הגאון הרב דוד ליפשיץ שליט"א

ראש ישיבת „רבינו יצחק אלחנן" בנ.י.

רבנים • דיינים • ראשי ישיבות • שרים • חברי כנסת ואישי צבור

בתכנית:

- דברי פתיחה: הרב העשיל א. רייזמן הי"ו — המארח
- מנחה: הרב פנחס שינמן הי"ו — יו"ר ועדת הדינר
- דברי ברכה: הגאון רבי חיים דוד הלוי שליט"א, רבה הראשי ואב"ד ת"א־יפו; הר"ר אברהם ורדיגר הי"ו, ח"כ ויו"ר הנהלת „עזרת־תורה" באר"י
- מרצה אורח: הרב הגאון רבי ישראל מאיר לאו שליט"א, רבה הראשי של נתניה
- ברכת אורח: הרב הגאון מנחם מ. גטינגר הי"ו, מראשי „עזרת תורה" בניו־יורק
- דברי ברכה: שגריר ארצות־הברית בישראל
- החזן הרב חיים אדלר ינעים את הערב
- חלוקת אותות כבוד: • למשפחת הגאון הרב יצחק ידידיה פרנקל זצ"ל — יוזם הדינר השנתי בתל־אביב • לאורח הכבוד • למארחי הערב • ולוקירי עזרת תורה

מפאת קוצר הזמן, מתבקשים כל ידידנו המעוניינים להשתתף, לאשר השתתפותם טלפונית 02-810714 בין השעות 8.00 עד 13.00

הר"ר אברהם וורדיגר, ח"כ — יו"ר הנהלת עזרת תורה באר"י; הרב פנחס שינמן — יו"ר ועדת הדינר; הרב העשיל א. רייזמן הי"ו — המארחים

מחפשים אשה

מלוה לאשה מבוגרת

עם או בלי לינה

פרטים:

02-669687 או 02-667481

בוגר כיתה ח' ט'

מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול?

בוא לפנימיה הצבאית

שליד ביה"ס הריאלי העברי בחיפה

והישיבה התיכונית „אור עציון" במרכז שפירא

ותהיה גדול!

ההרשמה לפנימיות הצבאיות החלה ותסתיים ב־27 בפברואר 1987.

מוזמנים להירשם לכיתות ט' תלמידים מצטיינים, בעלי אזרחות ישראלית, הלומדים בכיתות ח' ט'. פרטים ההרשמה בכל לשכות הגיוס האיזוריות בימים א'—ה' בשעות 07.30—12.30 וביום ו' בשעות 07.30—10.00.

בעת ההרשמה על המועמדים לבוא עם הוריהם (או אפוטרופסים) ולהביא עמם תעודות זהות וכן מקור + צילום של תעודה: — כיתה ז' ושליש א' כיתה ח' — מועמדים לכיתה ט' כיתה ח' ושליש א' כיתה ט' — מועמדים לכיתה י'

ההורים והתלמידים המעוניינים בקבלת פרטים אודות הפנימיות הצבאיות מוזמנים להשתתף בפגישות עם נציגי הפנימיות הצבאיות במקומות ובמועדים המפורטים להלן:

* בלשכת גיוס חיפה — ביום ד', 7 בינואר 87, רח' עומר כיאם 14־12, שעה 16:00.
* בלשכת גיוס תל השומר — ביום ד', 15 ינואר 87, מחנה תל־השומר ליד שער קראון. שעה 16:00.

הפנימיות הצבאיות מזמינות את תלמידי כיתות ח' ט' והוריהם ליום פתוח בפנימיות אשר יתקיים בשתי הפנימיות הצבאיות בתאריכים 6 ו־13 בינואר 87 בין השעות 17:00—20:00. הפנימיה הצבאית בחיפה ליד „בית בירם" אחוזה, חיפה (קוי אוטובוס 91,37,24,21 מהתחנה המרכזית בחיפה).

* הפנימיה הצבאית „אור־עציון" במרכז שפירא. קוי־אוטובוס: מתל־אביב קו 301, מירושלים קו 437.

חוברת הסברה ניתן לקבל ע"י פניה ללשכת־הגיוס או לד.צ. 01191 צה"ל או לטלפון 03-693086.

אוניברסיטת בר־אילן

המחלקה לפיסיקה

הכנס הבינלאומי השני בנושא:

Physics of Disordered Systems

יתקיים אי"ה בימים שני, שלישי ורביעי, ד'—ו' בטבת תשמ"ז (7—5 בינואר 1987)

בבנין הפיסיקה באוניברסיטת בר־אילן

המעוניינים בפרטים נוספים מתבקשים לטלפן: (03)718433/4 אל מזכירות המחלקה

מספר מקומות מוגבל!!

מסתיימת ההרשמה לבית ספר לאחיות מעשיות בבית החולים „ביקור חולים" ירושלים

ההרשמה במשרד בית הספר ברח' שטראוס 3 טל. 02-223141, שלוחה 64 בשעות 8.00—12.00 לפנה"צ.

העומדות/ים בני 17—35 עם השכלה של 10 שנות לימוד לפחות מתקבלים אחרי מבחני כניסה ובחינות פסיכוטכניות.